

AŞEZĂMÂNTUL ION I. C. BRĂTIANU

II

UNIREA BASARABIEI

STUDIU ȘI DOCUMENTE

CU PRIVIRE LA

MIȘCAREA NAȚIONALĂ DIN BASARABIA
IN ANII 1917—1918

DE

ȘTEFAN CIOBANU

PROFESOR UNIVERSITAR
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

„CARTEA ROMÂNEASCĂ”, BUCUREȘTI
1929

AŞEZĂMÂNTUL ION I. C. BRĂTIANU

II

UNIREA BASARABIEI
STUDIU ȘI DOCUMENTE

CU PRIVIRE LA

MIȘCAREA NAȚIONALĂ DIN BASARABIA
IN ANII 1917—1918

DE

ȘTEFAN CIOBANU

PROFESOR UNIVERSITAR
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

„CARTEA ROMÂNEASCĂ”, BUCUREȘTI
1929

85.871

P R E F A T Ă

Cu prilejul împlinirii a zece ani dela întregirea statului român, Așezământul Ion I. C. Brătianu a luat inițiativa publicării unei serii de lucrări care să cuprindă expunerea succintă a unirii provinciilor românești cu vechiul regat și documentele mai însemnate privitoare la acest act.

In luna Noemvrie a anului trecut a apărut prima lucrare de acest fel : „Unirea Bucovinei” de Ion I. Nistor, cuprinzând un studiu și treizeci și trei de documente, printre care procese verbale ale ședințelor Consiliului Național precum și acela al ședinței Congresului general al Bucovinei care a votat unirea.

Acum se publică a doua lucrare din seria amintită : „Unirea Basarabiei” de Ștefan Ciobanu, conținând un studiu asupra mișcării naționale din Basarabia în anii 1917—1918 și asupra condițiilor în care s'a făcut unirea, precum și un număr de o sută nouă zeci și șapte de documente.

Sperăm ca până la sfârșitul acestui an să apară și cea de a treia lucrare, despre „Unirea Ardealului” de d. Al. Lapedatu, încheindu-se astfel seria anunțată mai sus.

Două sunt considerentele pentru care Așezământul Ion I. C. Brătianu a luat inițiativa acestor lucrări : Intâi, nevoia de a avea o expunere obiectivă asupra imprejurărilor în care s'a făcut unirea provinciilor românești. O asemenea expunere nu se putea alcătui îndată după unire, deoarece lipsea perspectiva timpului care așeză la locul lor și pune în adevărata lumină faptele și oamenii. Acum însă, după zece ani, când patimile

s'au mai potolit, ea se poate încerca. Fără îndoială că și în lucrările acestea va fi o parte de interpretare subiectivă, fatală în orice expunere istorică. Credem însă că, în linii generale, reconstituirea faptelor și explicarea lor e obiectivă. Iar dacă aceea care au luat parte la evenimentele de acum zece ani socotesc că au ceva de completat sau de rectificat, să o facă fără întârziere. Prilejul este nemerit spre a se lămuri toate aspectele marelui act al Unirii. Altfel, peste câteva decenii, când întreaga generație a Unirii se va fi dus dintre noi, va fi prea târziu.

Al doilea motiv pentru care Așezământul a socotit necesare publicațiile de mai sus este nevoie strângerii la un loc a materialului documentar care se află risipit într'o sumă de ziare, reviste, publicații și arhive, atât oficiale cât și particulare. Astăzi, adunarea acestui material se poate face cu o relativă ușurință: se găsesc colecțiile de ziare în care au apărut documente esențiale asupra unirii provinciilor; deasemenea, trăesc multe persoane care au luat parte la actul Unirii și păstrează în bibliotecile lor diferite documente din acea vreme. Ceeace se poate face azi, cum am spus, cu o relativă ușurință, va fi mult mai greu de indeplinit peste câteva zeci de ani. E deajuns să spunem că multe din publicațiile epocii Unirii—broșuri, manifester, chiar și gazete cum e „Cuvânt moldovenesc”, apărut la Chișinău—lipsesc din biblioteca Academiei Române; pe de altă parte, hârtia din care sunt făcute aceste publicații, e de o calitate cu totul inferioară: în câteva decenii ea se va transforma în praf. Dacă ținem apoi seamă de faptul că bibliotecile și arhivele particulare, strânse cu truda unei vieți întregi, se risipesc la noi adeseori după moartea celui ce le-a alcătuit — semn al lipsei de respect și iubire față de munca înaintașilor — vom înțelege și mai bine de ce era nevoie ca să se purceadă fără întârziere la strângerea materialului documentar privitor la marele act al Unirii.

Nu avem pretenția să credem că aceste publicații ale Așezământului cuprind toate actele Unirii: nici n'am urmărit aceasta. E deajuns dacă ele cuprind pe cele mai însemnate. Nu ne îndoim că Statul și instituțiile culturale din Ardeal, Bucovina și Basarabia vor întregi, prin publicații similare, aceste

culegeri de documente, dând viitorilor istorici, în câteva volume, tot materialul documentar asupra Unirii. Cu cât vor face-o mai degrabă, cu atât va fi mai bine.

Documentele strânse și publicate în volumul de față de către d. Ștefan Ciobanu se pot împărți, din punctul de vedere al provenienții lor, în două categorii :

1. Documente publicate : a) în ziară : „Cuvânt Moldovenesc” 73 documente; „Ardealul” 8 doc.; „România nouă” 6 doc.; „Sfatul Țării” 3 doc.; «Кіевская мысль» 2 doc.; «Одескія новості» 1 doc.; b) în „Monitorul Oficial” 11 doc.; c) în reviste : „Școala Moldovenească” 1 doc.; «Кишиневскія епархіальныя вѣдомости» 1 doc.; d) în monografii : P. Cazacu, Moldova dintre Prut și Nistru, 17 doc.; V. Ghenzul, Cincizeci de ani ai cooperăției de credit în Basarabia 1874 — 1924, 1 doc.; e) în foi volante : 2 doc. Așa dar în total, 126 de documente.

2. Documente inedite : a) din dosarele Sfatului Țării, 67 doc.; b) din dosarele Zemstvei din Cetatea Albă 2 doc.; c) din arhive particulare, 2 doc. In total, 71 de documente.

Din documentele și studiul de față al domnului Ștefan Ciobanu credem că se desprind câteva constatări sigure :

1. Există o strânsă legătură între revoluția și mișcarea națională din Basarabia și revoluția rusă. Fiecărei faze din revoluția rusă îi corespunde o fază similară în Basarabia. După fază primă a încrederii în revoluție și în guvernul provizoriu, fază numită de d. Ștefan Ciobanu, a „romantismului național”, urmează fază organizării naționale, a luptei pentru autonomie întâi, pentru completa independență după aceia. Este fază „realismului național”. Aceste două faze care se constată pe întregul cuprins al Rusiei revoluționare, au existat și în Basarabia.

2. Mișcarea din Basarabia a fost, ca și în Rusia întreagă, acefală. Marile fapte istorice se nasc din Înbinarea a doi factori esențiali : massa poporului și personalitatea. Intre acești doi factori e o relație și influență reciprocă. Personalitatea e exponentul massei ; ea reprezintă, în gradul cel mai înalt, tendințele

și sentimentele acesteia din urmă. La rândul ei însă, personalitatea poate influența, tocmai prin latura ei caracteristică, prin ceea ce este propriu, massa poporului, îi poate imprima o direcție nouă, îi poate canaliza energia și avântul. Au existat oare asemenea personalități în timpul revoluției rusești, până la instalarea lui Lenin? Credem că răspunsul e negativ. Aceeași constatare se poate face și în ce privește Basarabia. Cu drept cuvânt afirmă ușadar d. Ștefan Ciobanu că mișcarea din Basarabia nu a fost condusă de personalități istorice; ea este o mișcare a masselor.

3. Unirea Basarabiei cu vechiul regat trebuia să se întâmpne ca o necesitate istorică. Conștiința națională a Moldovenilor din Basarabia există, înainte de răsboiul mondial, la sate, în stare latentă, iar la orașe, numai în câteva personalități de o rară valoare etică. Așa au fost, spre a nu pomeni decât pe cei morți, marele patriot și filantrop Vasile Stroescu și adâncul cunoșător al culturii românești, cinstițul Pavel Gore. Conștiința masselor moldovenești a fost trezită și a avut putința unei manifestări libere prin revoluția rusească. Nu puțin a contribuit la aceasta și amestecul soldaților basarabeni cu ai noștri și lupta lor comună în tranșeele din Moldova. Pe front, preotul basarabean Mateevici, admiratorul lui Eminescu, a scris cel mai frumos cânt de slăvire al limbei noastre. Se trezise glasul săngelui în mult oropsitul norod basarabean. Crescând necontenit, conștiința națională trebuia să ducă în chip firesc la actul Unirii. Ceeace s-a petrecut în toate regiunile Rusiei unde locuiau popoare de alt neam decât cel rusesc, procesul de separare al minorităților etnice de statul rus, trebuia să se întâmpne și în Basarabia. Cu atât mai surprinzătoare apar deci pretențiile actualului stat rus asupra Basarabiei; din moment ce el a recunoscut dreptul la viață independentă a Finlandezilor, Letonilor, Lituanilor, și Polonilor, dator era să facă același lucru și pentru Moldovenii din Basarabia. Cu atât mai mult, cu cât el singur a recunoscut, de curând, existența unei populații românești dincolo de Nistru, creând republica moldovenească sovietică.

C. C. GIURESCU

PROFESOR UNIVERSITAR
DIRECTORUL AŞEZĂMINTELOR CULTURALE BRĂTIANU

INTRODUCERE.

I.

Mișcarea națională românească din Basarabia, din anii 1917—1918, nu și-a găsit încă interpretarea justă în literatura noastră istorică. Din cauza lipsei unei perspective istorice, care ar da posibilitate să se judece evenimentele și oamenii de atunci sine ira et studio și mulțumită faptului, că până acum au văzut lumina zilei prea puține materiale din acea epocă, în lucrările consacrate acestei chestiuni, s'au strecurat unele note puțin obiective, s'au acreditat uneori chiar mistificări ale adevărului istoric.

Iată de ce o înșirare macar a unei părți din actele și documentele de atunci, risipite astăzi prin diferite izvoare, ar putea deschide căile adevărului pentru acei ce s'ar gândi să facă o istorie a revoluției naționale din Basarabia din anii 1917—1918.

Aceste considerațiuni justifică apariția acestui volum de acte și documente, cari desigur vor fi complectate cu ceiace nu s'a putut publica și aduna, și cari nu au altă pretențiune decât aceea de a servi ca date elementare pentru o lucrare sintetică, ca puncte de plecare pentru noi orientări.

Actul firesc al reîntoarcerii Basarabiei la vatra românilor, se prezintă de obiceiu în lumina considerațiunilor de ordin personal sau național, sacrificându-se adeseori adevărul în folosul unor idei preconcepute, ca și când adevărul ar duce la o scoborîre a unui act, care este supus legilor brutale ale unei necesități istorice, ale unei dreptăți eterne.

Din părerile de căpetenie exprimate până acumă în chestiunea unirii Basarabiei cu țara veche reținem pe aceea a prof. I. Nistor, care în meritoasa sa lucrare „Istoria Basarabiei” ar fi înclimat să credă că rolul principal în mișcarea națională l-au avut soldații moldoveni, „cari aparțineau unităților rusești ce operaau pe frontul din Bucovina și Moldova” și cari „avură prilej să se întâlnească cu conaționali de ai lor din vechiul regat, din Ardeal și din Bucovina, și din contactul acesta rodnic să se lămurescă sufletește și să-și lumineze mintea lor buimăcită de ideile revoluționare, la făclia curată și frumoasă a ideii naționale. Prin atingerea lor cu frații de același sânge, se deșteaptă tot mai vie conștiința națională, ce fusese atâtă vremie înașădită de urgia cnotului rusesc. Deșteptarea conștiinței naționale românești în rândurile soldaților și ofițerilor moldoveni din Basarabia aduse foarte curând roadele cuvenite”¹.

Ideia națională trece dela militari la intelectualii moldoveni care adoptă ideia autonomiei, formând un partid național. Acest partid, cu ajutorul militarilor, crează Sfatul Țării și înfăptuește unirea.

Rolul principal în toată mișcarea este atribuit câtorva persoane predestinate pentru realizarea unui ideal național, pentru îndeplinirea unei chemări istorice.

Cam aceiași părere în chestiunea unirii o are și d. C. Kirifescu, care afirmă că „despărțirea Basarabiei de Rusia s'a zămislit în întrunirile soldaților”²...

„In discuțiile acestei soldațimi, pe lângă idealurile comune tuturor Rușilor: slobozenia, samoopredelenia și republica, începe să se audă și nota naționalistă, trezită din subconștientul sufletului prin contactul cu frații de acelaș sânge, cu care viețuise să și luptaseră laolaltă, în frumoșii munți, ai Bucovinei și Moldovei. Aici soldații moldoveni basarabeni căpătară conștiința importanții neamului românesc; dela camărazii de luptă din regat, ei aflără de existența unor

¹ I. Nistor, Istoria Basarabiei, Cernăuți, 1923, p. 408.

² C. Kirifescu, Istoria războiului pentru întregirea României, ed. II, vol. III, p. 67.

țări române înfloritoare, cu șosele și căi ferate, cum ei nu aveau în Basarabia, cu școli românești, cu administrație românească și cu judecători români, cu o superioritate de civilizație, care le-au umplut sufletul de mirare întâi și de mândrie pe urmă”¹.

In aceleași cîlcori idilice, d. Kirițescu prezintă influența pe care au avut-o prizonierii ardeleni și bucovineni asupra unui grup de studenți la Chiev² și rolul câtorva refugiați din Ardeal și Bucovina în mișcarea dela Chișinău³.

Mai aproape ceva de adevăr sunt părerile doctorului P. Cazacu⁴, care bazat pe mai multe izvoare spune, că „libertățile proclamate de revoluția rusească au dat puțină instincțului național moldovenesc să se manifesteze și în Basarabia”⁵. Aceste manifestări la început având un caracter disparat, haotic, se accentuează în special în rândurile militilor moldoveni, mai cu seamă la Odesa. Ideia autonomiei Basarabiei, „pornită dela partidul național, propagată cu toate rezistențele din toate părțile”⁶, prin congresul militar moldovenesc din Octombrie 1917, își găsește realizarea în crearea Sfatului Țării. Anarhia, care se dezvoltă în toată Rusia și cuprinde și Basarabia, duce la chemarea armatei române. Aceasta stabilește liniște în țară și dă puțină elementelor naționale să-și manifesteze dorința pentru unire. Unirea Basarabiei, pe lângă alți factori, se dătorește în bună parte și guvernului român. În aprecierea persoanelor dintre basarabeni, cari au contribuit la înfăptuirea unirii, d-rul Cazacu se arată mai puțin înclinat spre a idealiza rolul lor în mișcarea națională; și aici, ca și în lucrarea prof. I. Nistor, simpatiile personale și de partid au jucat rolul principal în aprecierea oamenilor și evenimentelor.

Părerea doctorului P. Cazacu este împărtășită până la

¹ Ibidem, p. 68.

² Ibidem.

³ Ibidem, p. 68—69.

⁴ P. Cazacu, Moldova dintre Prut și Nistru, Iași.

⁵ Ibidem, p. 197.

⁶ Ibid., p. 218—219.

oarecare măsură și de către autorul unei lucrări noi¹, care crede că unirea s'a făcut „grație schimbării formei de guvernământ și a revoluției ce a domnit și încă domnește și astăz în Rusia, pe de o parte; iar pe de altă, datorită redeșteptării naționale, care s'a manifestat în sufletul unui grup de Români-moldoveni, cari au știut la timp să insuflle sătenilor dorința de libertate și de scuturare a jugului străin”². Un rol însemnat în chestiunea unirii se atribuie de către autor armatei române.

Foarte puțin obiectivă este părerea d. D. Bogos³, care crede că un mic grup de studenți moldoveni ce se găseau în timpul revoluției la Chiev, sub influența ardelenilor și bucovinenilor prizonieri de acolo⁴, au fost factorii principali ai ideei unirii, deși la sfârșit autorul afirma că unirea a făcut-o „vocea sângelei”⁵.

Din lucrările mai puțin importante apărute până acumă în chestiunea unirii Basarabiei, se remarcă silințele puțin serioase ale d. O. Ghibu⁶, care obsedat de iluzia ademenitoare a unui messianism național și apostolat cultural, pe care d-sa l-ar fi îndeplinit în Basarabia, tăta mișcarea națională din această provincie o atribuie unui grup de ardeleni, în special ziarului „România Nouă”⁷, recte O. Ghibu, directorul acelui ziar.

Argumentația lipsită de seriozitate în lucrările polilogice ale d. O. Ghibu, nota pătimășă dusă la extrem, denaturarea faptelor și concepția simplistă istorică a d-sală— ne face să regretăm o muncă pierdută în zadar. Dacă unii din ardeleni într'adevăr și-au dat obolul lor în mișcarea națională din

¹ E. Giurgea, *Din trecutul și prezentul Basarabiei*, București, 1928.

² Ibidem, p. 7.

³ D. Bogos, *La răspântie. Moldova dela Nistru în anii 1917—1918*, Chișinău 1924.

⁴ V. părerile d. C. Kirițescu.

⁵ D. Bogos, ibidem, p. 143.

⁶ O. Ghibu, *Cum s'a făcut unirea Basarabiei*, Sibiu 1925.

O. Ghibu, *Dela Basarabia rusească la Basarabia românească*, Cluj 1926.

⁷ O. Ghibu, *Dela Basarabia rusească la Basarabia românească*, p. CLVIII-CLX.

Basarabia, nu d. Ghibu este acela care poate să-și revenește merite naționale în mișcarea entuziaștă, curată și deinteresată din provincia noastră.

Însfărăsit d. A. Boldur într-o broșură sintetică¹ consacrată chestiunii unirii, făcând analiza părerilor cari au fost emise în această chestiune, vine la concluzia, că ideia națională s'a născut din „ideia slujirii poporului”², creată de către mediul intelectual rus, în care a crescut generația tinerilor cari au înfăptuit unirea. Unirea, după părerile d. A. Boldur, „este un act al înțelepciunii istorice”³, și la ea au contribuit mai mulți factori de ordin social, politic, personal, etc.

Cadrul unei introduceri la un număr restrâns de documente cu privire la mișcarea națională din Basarabia, nu ne permite să facem un istoric al acestei mișcări. Pentru așa ceva, s-ar cere izvoare noi pe lângă cele cunoscute până acum, s-ar cere studii îndelungate, s-ar cere și o distanță mai mare, care ne-ar despărți de acele vremuri. Totuși cele ce se cunosc cu privire la evenimentele petrecute în Basarabia în anii 1917—1918, ne îndreptățesc să tragem concluzia că părerile și teoriile cu privire la cauzele mișcării sunt prea puțin întemeiate, uneori chiar imaginative.

Și aceasta ne face să căutăm explicația frământărilor din acele vremuri în alte împrejurări. Silințele unui popor de a-și căuta dreptate nu pot fi prezentate ca un act de rapidă transformare sufletească, datorită unui *deus ex machina*, venit din Ardeal sau dela Petrograd. Revoluția națională din Basarabia, care a sguduit adânc conștiințele maselor și care a dus la unire, n'a fost un act haotic, nemotivat și plin de surprinderi. Ea și-a avut cauzele ei, fazele succesive de dezvoltare, aspectele ei variate, și-a avut legile ei, logica ei.

Unirea Basarabiei nu se aseamănă cu unirea Ardealului și a Bucovinei. Unirea acestor provincii românești cu Regatul Român a fost prevăzută în tratatele de alianță la intrarea

¹ *Alexandru Boldur*, Unirea, Chișinău 1928.

² Ibidem, p. 16.

³ Ibidem.

României în război. Sufletește, această unire a fost pregătită de decenii de muncă pe terenul cultural și național. De aceia, unirea acestor provincii în anul 1918 se prezintă ca un act final al unui proces istoric îndelungat, ca ceva mecanic, care trebuia să rezulte în urma victoriei aliaților. Basarabia, înainte de a ajunge la unire, a trebuit să treacă printre un proces revoluționar relativ de lungă durată, printre un cataclism sufletesc.

Chiar o privire superficială asupra mișcării naționale din Basarabia, ne duce la o constatare, că această mișcare coincide cu revoluția rusă și că ea nu este străină de acea revoluție. Doctorul P. Cazacu, care pune atâta temei pe instinctul național și pe factorii locali și de peste Prut, este nevoit să recunoască, că mișcarea autonomistă din Basarabia, „nu era izolată în republica rusească, ea a trebuit să meargă paralel, sau să țină seama de mișcările analoage din alte părți, în special de acea din Ucraina”¹.

Pentru un observator mai atent, este clar că motivele frământărilor din anii 1917—1918 și cauzele cari au dus la unire, trebuie căutate nu atât în factorii locali, nici în propaganda elementelor de peste Prut sau de peste Carpați, cât în mișcarea revoluționară din Rusia, în sforțările popoarelor din imperiul țarist de a se descătușa, de a se elibera de sub jugul nedreptăților. Închipuiți-vă pentru un moment că au existat toate condițiunile pentru unire, toți factorii principali ai mișcării naționale, și n'a existat revoluția rusă sau că ea s'a oprit la o anumită fază, — s'ar fi putut înfăptui unirea? Evident că nu. Presupunem că n'au existat studenții dela Chiev, propagandistii ardeleni și bucovineni, luptătorii naționali, etc., și revoluția rusă și-ar fi urmat cursul pe care l-a urmat. Desigur unirea trebuia să se facă, Basarabia, în mod fatal, trebuia să se aliipească la România.

Revoluția din Rusia a avut un caracter social și politic la începutul ei; în cursul desfășurării ei, ea se transformă în revoluție națională, în răzvrătirea popoarelor, care locuiau în Rusia, împotriva dominației rusești.

¹ P. Cazacu, Op. cit., p. 217.

Mișcarea națională moldovenească a fost ecoul acestei răzvrătiri; ideologia revoluționară a Românilor din Basarabia a fost reflexul ideologiei naționale din Rusia, și această mișcare a dus la aceleași consecințe istorice fatale, la care a dus mișcarea popoarelor baltice, a Polonezilor etc. Mai mult chiar, se poate spune, că revoluția din Basarabia a fost dictată de către revoluția rusă și mersul ei a fost determinat de jocul natural al mișcărilor popoarelor din Rusia. Ideile care au circulat în cursul revoluției în Basarabia, ideia de autonomie, libertate națională, libertate a limbii materne în școală, biserică și administrație, ideia armatei naționale, până la ideia de autodeterminare, de despărțire de Rusia și natural și de unire, n'au fost idei născute în capul înfăptuitorilor unirii și al propagandistilor improvizați. Sunt idei care circulau în mentalitatea tuturor popoarelor subjugate Rusiei, sunt formule revoluționare și naționale de atunci.

Prin urmare, întreaga mișcare națională din Basarabia se prezintă ca o parafrasare a ideilor, formulelor și actelor mai multor neamuri din Rusia adoptate de către poporul românesc din Basarabia și aplicate potrivit firei, împrejurărilor și trăcutului lui istoric.

In soarta poporului românesc din Basarabia sub regimul rus, găsim ceva comun cu soarta celorlalte popoare din Rusia. Compus dintr'un conglomerat de 107 diferite popoare ¹, cu minorități etnice de 80 de milioane de suflete ² (toate statele europene la un loc au cam 40 de milioane de minorități), cari cu mult depășeau numărul poporului dominant, al Velicorușilor, imperiul țarist era frământat încontinuu de problema grea a naționalităților. După un articol recent al lui H. v. Rimscha, publicat într'o revistă care se ocupă de problema naționalităților ³, minoritățile „cari aparțineau vechei împărății rusești, se pot împărți în 3 grupe : 1) puținele naționalități cu un nivel cultural superior celui al Velicorușilor, aparținând

¹ Revista „Nation und Staat”. Deutsche Zeitschrift für das europäische Minoritäten Problem. Wien. Jahrgang, 1928 Iunii, p. 710.

² Ibidem, Iulie—August, 1928, p. 782.

³ „Nation und Staat”, Iulie—August 1928, pp. 781—792.

cercului de cultură apuseano-european ; 2) puținele popoare din Sud și Sud-Vest stând pe acelaș nivel cultural ca și Velicorușii și 3) numeroasele popoare care au un nivel cultural mai jos, cum sunt popoarele din Est și Nord-Est”.

Dacă statul rus în politica lui națională nu întâmpină multă rezistență la popoarele din categoria a treia, în părțile din occidentul Rusiei europene, biurocrația rusă se găsește în fața altor stări de lucruri. Crescute în mediul cultural al apusului, în ideile de libertate formate de gândirea apuseană, deosebite ca sânge, ca temperament, ca tradiții istorice, toate aceste popoare : Finlandezii, Lettonii, Latâșii, Estonenii, Belorușii, Ucrainenii și Polonezii în cursul veacului al XIX-lea ; duc o luptă pasivă cu tendințele de rusificare dela Petersburg. Cele mai multe din aceste popoare, cu rezerve inepuizabile de energie și puteri creațioare, cu o cultură superioară celei rusești, cu toată îscusința mijloacelor de desnaționalizare ale guvernelor țariste, au rămas străine culturii rusești, au rămas indiferente, dacă nu chiar ostile ideei de stat ruse. Politica internă a statului rus în veacul al XIX-lea este politica unei lupte tenace cu popoarele din Rusia, este politica încercărilor de rusificare, este politica de stârpire a culturilor neruse. Biurocrația țaristă, afirmă un cercetător rus al problemelor popoarelor din Rusia, „nu s'a mărginit la eliminarea simplă a nerușilor de a lua parte la ocârmuire, ea caută să-și irosească resursele spirituale și fără această limitate ale statului rus în luptă activă și fără rațiune cu popoarele mărginaș.. In luptă sistematică și tenace cu particularitățile politice, de drept și culturale ale Finlandei, în „depolonizarea” Poloniei, în interzicerea scrisului lettonean, ucrainean și belorus, nu odată au fost trecute limitele neclintite ale unei convețuiri primitive culturale și a ordinei de drept, — dar la rusificare nu ducea“¹.

Popoarele reacționau cum puteau împotriva opresiunilor țariste. Răscoalele Ucrainenilor din secolul al XVII-lea și al XVIII-lea, inclusiv cea a lui Mazepa, răscoalele Polonezilor

¹ В. Станкевичъ. Судьбы народовъ России. Берлинъ 1921, р. 5. V. și articolelui lui Berg Herman din revista „Nation und Staat”. Iunie 1928, pp. 1928.

din anii 1830 și 1862, răscoalele Georgienilor din anii 1804, 1812, 1819 și 1832 erau fenomene de aceiaș natură, erau manifestări în stil mare ale popoarelor de a scăpa de sub dominația rusă. Emigrările în mase în America și în țările apusene ale popoarelor din Rusia și crearea de cercuri naționale în străinătate, de focare revoluționare, ostile Rusiei, duceau la întărirea ideei mari nedreptăți față de neruși. „Totul ce era mai puternic”, observă acelaș autor, „mai stabil, mai tenace și mai prețios, — în loc să muncească pentru binele patriei, — pleca peste granițele Rusiei”. Toate popoarele, în numele celor mai sfinte interese ale lor, au fost nevoie să-și creeze „Piemonții” săi peste hotarele Rusiei. Flacăra sufletească a Poloniei ardea în Cracovia austriacă, Ucrainenii trăiau prin Lembergul lor. Lettonenii își tipăreau cărțile și își punea piatra fundamentală a renașterii naționale în Prusia de Est, Finlandezii își aveau focarele lor în Suedia”...¹.

Guvernele ruse în lupta lor cu tendințele centrifuge ale acestor popoare la începutul veacului al XIX-lea, se văd nevoie să acorde unor provincii autonomie. Astfel Georgia din anul 1801, anul încorporării în granițele statului rus, își păstrează în ocârmuire unele particularități locale; Finlanda își capătă autonomia în anul 1809, iar Polonia rusească prin „Hartia constituantă” din anul 1815, își dobândește o autonomie destul de largă. Guvernul țarist însă nu se ține de promisiunile date popoarelor și în curând dispare orice umbră de autonomie, și deasupra popoarelor din Rusia se întinde pânza grea a reaționalismului. Se părea că în Rusia era liniște. „Dela Moldovean până la Finlandez totul tace, căci sunt fericiți..”, ironizează poetul ucrainean Șevcenko. Dar liniștea era aparentă. Nenumăratele procese, îndreptate împotriva celor ce îndrăzneau să ia apărarea popoarelor asuprite, cortegiile de martiri dintre Polonezi, Lettoneni, Ucraineni etc. cari umpleau pușcările rusești și mureau pe câmpiiile Siberiei, dovedeau că ideia unei mântuirii n'a murit. Aceste împrejurări duc la crearea unei ideologii revoluționare

¹ Ibidem, p. 6.

specific ruse. Nici o țară din lume n'a dat în cursul veacului al XIX-lea atât de mulți revoluționari, cât a dat Rusia. Aproape toate programele revoluționare pe lângă revendicări de ordin politic și social, cuprindeau și revendicări naționale. Noțiunea de „revoluționar” nu putea fi concepută, dacă nu conținea și noțiunea de amic al popoarelor asuprите. Și intelectualitatea rusească, în special acea nerusă după origine, „candidații la Ruși”, era pătrunsă de aceiaș ideologie. Cuvântul reaționar era identic cu acel de asupritor. De aici rezultă indeferentismul față de statul rus, ostilitatea, cosmopolitismul rus, care n'au fost decât o creațiuie a minorităților din Rusia, desi aceste minorități în programele lor revoluționare cereau autonomie, școală națională. Partidele social-democrate, lettonian și polonez, erau socotite ca cele mai puternice partide revoluționare din Rusia. În programul partidului socialist-democrat lettonian, publicat în anul 1896, se prevede „Republieă independentă democratică compusă din Lettonia, Polonia și alte țări pe baza principiilor de federație liberă”¹. Partidul democrat-lettonian, își pune și el ca scop independența Lettoniei². Partidul socialist polonez, își înscrise în anul 1893 în programul său lozinca „Republiei independente socialiste poloneze”³. În anul 1880, Ucrainenii organizează la Petersburg un cerc „al socialiștilor federaliști urcaineni” care luptă pentru autonomia național-teritorială a Ucrainei⁴. Mișcarea autonomistă cuprinde și poporul belorus: în anul 1884 apare ziarul „Gomon” scris în rusește cu tendințe autonomiste⁵, iar în anul 1903 „Societatea revoluționară belorusă”, se transformă în „Societatea socialistă belorusă”, care își propune să lupte pentru autonomia Belorusiei⁶.

Toate aceste manifestări, ca și altele, dovedesc că ideia

¹ Ibidem, p. 124.

² Ibidem, p. 126.

³ Ibidem, p. 307.

⁴ Ibidem, p. 78.

⁵ Ibidem, p. 31.

⁶ Ibidem, p. 33.

de independență, ideia federației, de autonomie, de cultură națională, erau idei înaintate în societatea rusă, că în cursul veacului al XIX-lea, în „pușcăria popoarelor” se creaază o ideologie separatistă, de eliberare și că această ideologie pătrunde adânc în straturile societății, în special ale celei neruse. Poporul de jos însă trăia mai mult prin instinctul său național. „Opreștiunea națională ducea spre o decădere catastrofală a culturii în regiunile rusificate. Polonia, Lettonia, Ucraina, neavând putință să-și învețe copiii potrivit cu mediul și firea poporului, au dat dovedă de o decădere sau de retrogradare însemnată a cunoștințelor de carte primitive, necum de forme superioare ale învățământului. În Polonia, în anul 1828, erau mai multe școli în raport cu numărul populației, decât în anul 1900 !”¹.

II

Ceva identic cu soarta popoarelor din Rusia vedem și în istoria Basarabiei sub stăpânirea rusă. Răpită prinț'un act de silnicie, străină ca compoziție etnografică, ca suflet și ca trecut istoric, provincia dintre Prut și Nistru, împarte soarta provinciilor neruse din imperiul rusesc. Din primii ani ai anexării Basarabiei, se manifestă tendința pentru autonomie. În emigrările țăranilor peste Prut, care după expresiunea generalului Chiselev, preferau „ocârmuirea turcească grea pentru ei, celei a noastre”², (rusești), în plângerile țăranilor împotriva asupririlor³, în cererile lor de a-i lăsa „în obiceiurile” lor „celi moldovenești” și „supt dregătorii moldoveni pământeni”⁴, în cererile boerilor moldoveni de a se numi în Basarabia „ocârmuiorii” care ar cunoaște „obiceiurile și legile noastre și a țărilor megieșe cu noi”⁵, vedem tendința de

¹ Ibidem, p. 5.

² Л. Б. Каско. Россия на Дунай и образование Бессарабской Области. Петербургъ.

³ St. Ciobanu. Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusă. Chișinău 1923, pp. 1—23.

⁴ Ibidem, p. 13.

⁵ Ibidem, p. 14.

luptă împotriva rusificării. Guvernul rus fu nevoit să cedeze rezistenței poporului românesc din Basarabia, și în anul 1818 acordă acestei provincii autonomie, ca „răul făptuit să dispară și să se creeze pentru locuitorii din Basarabia o soartă, potrivită cu dorințele lor... o ocârmuire civică în conformitate cu moravurile, obiceiurile și legile ei”. Autonomia Basarabiei a avut soarta autonomiilor celorlalte provincii neruse.

In anul 1828, autonomia Basarabiei dispare, deși se mai respectă unele particularități din viața provinciei. Ideia autonomiei, a separatismului, a revenirii la vatra romanismului nu moare.

Ea se dezvoltă paralel și sub influența ideologiei de autonomie ruse. Aici găsim aceleași fenomene, ca și la celelalte popoare din Rusia : emigrări ale intelectualilor peste Prut, începând cu boerii moldoveni din prima jumătate a veacului al XIX-lea și terminând cu scriitorii B. Hajdeu, Al. Donici, D. Moruzi până la Z. Arbore, C. Stere și P. Cazacu și până la socialistul Zubcu-Codreanu, — nu se asemănă cu emigrările intelectualilor neruși peste hotarele străine ? Aproape toți acești emigranți, dacă nu reușesc să creeze focare de propagandă națională pentru Basarabia, mulțumită condițiunilor vieții politice din România, poartă în sufletul lor idealul desrobirii poporului românesc din Basarabia, fapt care se manifestă și în scrierile lor. Sub influența aceleiași ideologii rusești, se manifestă ideia iridentistă și la intelectualitatea rămasă în Basarabia, în special în rândurile tineretului. Ideia naționalistă se manifestă în scrierile lui Alexandru Hajdeu, iar cel mai cult și mai erudit dintre moldovenii basarabeni din prima jumătate a veacului al XIX-lea, Alexandru Sturdza, a pus „în circulație un plan, ca în Basarabia drepturile și obiceiurile moldovenești nu numai să fie păstrate, ci să fie lărgite... El nu-și ascundea dorința de a vedea Moldovlahia ca o împărătie independentă împreună cu Basarabia, Bucovina și Transilvania”. Aceste rânduri aparțin fostului vice-guvernator al Basarabiei F. F. Vighel ¹. Scriitorii basarabeni în-

¹ Ф. Ф. Виттель. Воспоминания. Москва. 1865, în, VI, p. 103.

cepând cu T. Vârnăv, C. Stamat, I. Sârbu, Matei Donici, C. C. Stamat, Georghe Gore, până la A. Mateevici, propagă în serierile lor în mod direct sau indirect, aceiaș idee națională. Ideia națională între studenții basarabeni, se naște nu în Basarabia, ci la Dorpat, unde studiau lettonenii și alte minorități, și la Chiev, centrul mișcării Ucrainenilor din Rusia. Acest fapt dovedește încă odată, că ideea autonomiei și în general ideia¹ națională se naște în cadrul ideologiei revoluționare a popoarelor asuprute din Rusia.

In cât privește viața intelectuală a poporului de jos și aici găsim o asemănare isbitoare, cu viața altor popoare din Rusia : el trăește în acelaș indifferentism național, în aceiaș pasivitate intelectuală, în aceiaș amorțeală sufletească, în aceiaș inferioritate culturală, ca și celelalte popoare, păstrându-și făptura națională mai mult printr'un instinct, decât printr'o conștiință de neam clară.

Revoluția, din anul 1905, duce la o deșteptare națională a tuturor popoarelor din Rusia, la speranțe într'o eliberare și la formularea și mai clară a ideologiei de iridentism, autonomism etc. A fost un fel de preludium la marea tragedie a imperialismului rus, la prăbușirea catastrofală a statului neorganic rus. Atunci se cristalizează formulele sacre ale desătușării popoarelor, încorporate în granițele Rusiei pe diferite căi imperialiste. Caracterul social și politic al acestei revoluții, se transformă în lupta popoarelor cu centralismul rusesc, chiar cu ideia de stat rusă. Programele naționale ale tuturor popoarelor din Rusia, prevăd ideia federalizării popoarelor din Rusia, ideia autonomiei, uneori a separării de Rusia. Astfel Belorușii formează la Vilno un cerc al „romanticilor-separațiști”, care cer independența Belorusiei ; Belorușii formează și o uniune a autonomiștilor federaliști, ei ridică chestiunea autonomiei și la un congres al organizațiilor obștești la Vilno².

Ucrainenii se grupează în diferite partide, „Rade” (cercuri), „Gromade” (societăți), care cer autonomia națională și teritorială a Ucrainei și federalizarea popoarelor din Rusia².

¹ В Станкевичъ. Op. cit, p. 33.

² Ibidem, p. 78.

Lettonii merg mai departe în cerințele lor : partidul socialist democrat lettonian cere independență Lettoniei ; unii cer federalizarea pe picior de egalitate a statelor : Polonia, Lettonia, Finlanda, Ucraina, Rusia etc.¹. Numeroase organizații obștești și congrese se pronunță pentru autonomia Lettoniei. Cehiunile autodeterminării naționale, a culturii naționale, a limbii materne în școală, biserică și administrație, se discută de către organizațiile tuturor popoarelor din Rusia. La universitățile din Rusia, studențimea se agită pe aceleași cehiuni, se grupează în cercuri cu caracter național, cere autonomie culturală. Guvernul rus în fața acestor manifestații, este silit să acorde unele libertăți naționalităților din Rusia : el restabilește constituția Finlandei, satisfacă unele revendicări ale Polonezilor, Ucrainenilor, Belorușilor etc. permitându-le scrisul în limba maternă ; face unele promisiuni cu caracter mai mult principal, recunoscând dreptul limbilor materne în școală.

Era natural ca și Români din Basarabia să intre în angrenajul ideologiei revoluționare a popoarelor din Rusia, ca și ei să pună în discuție aceleași probleme și să ceară aceleași soluții. Ei nu puteau să rămână străini de mișcările popoarelor din Rusia, de ideologia lor, de acțiunea lor : vraja, pe care o exercită revoluția asupra intelectualității rușești, trebuia să-și aibă efectele ei și asupra mentalității păturei culte a Moldovenilor din Basarabia. La Chișinău, se desemnează trei grupări naționaliste — una a boierilor moldoveni, una radicală a studenților și una a cătorva intelectuali. Divergente în ce privesc ideile sociale, aceste grupări se manifestă pe terenul național, cerând cam același revendicări. Gruparea boierilor ridică în ședințele zemstvei guberniale cehiunea introducerii limbii moldovenești în școală. Această cehiune, este susținută și de către reprezentanții corpului didactic moldovenesc, cari trimit o delegație la Teriochi în Finlanda, la un congres didactic al naționalităților din Rusia. Preoțimea basarabeană, cere introducerea limbii moldovenești în biserică. La adunările organizațiunilor revolu-

¹ Ibidem, p. 130.

ționare se pune și chestiunea autonomiei Basarabiei. În anul 1906, începe să apară ziarul românesc „Basarabia”, scos sub direcția avocatului Gavriliță de către gruparea studențească și cea a intelectualilor moldoveni. Acest ziar este exponentul doleanțelor poporului moldovenesc. Ziarul face propagandă pentru introducerea limbii moldovenești în școală, biserică și administrație, cere autonomia provincială a Basarabiei „pe temeiul drepturilor și ale principiilor ce au fost hărăzite la alipirea ei către imperiul rus, prin statutul pentru întemeierea provinciei Basarabiei din 1818”¹ cu un „Consiliu provincial superior”² în frunte. Pentru realizarea programului național, ziarul găsește necesar de a se forma un partid național-democrat³. Un partid național formează și boierii basarabeni în frunte cu P. Dicescul.

După cum vedem, revendicările Moldovenilor din anii 1905—1906 coincid cu revendicările mai multor popoare din Rusia; ele nu merg însă până la iridentism, până la separarea de Rusia, deși ideia unității naționale și culturale cu Români din alte ținuturi se vede la fiecare pas în ziarul de mai sus. Maximalismul național al altor popoare nu prinde în Basarabia, pe deosebire, din cauza pregătirei insuficiente a intelectualității moldovenești, iar pe de altă parte, pe motivul că în anul 1906 când se accentuează o mișcare națională moldovenească bine pronunțată, în Rusia se începe o reacție destul de puternică. Totuși complexul tuturor ideilor, care circulau în Basarabia în anii 1905—1906, era acel din Rusia, fapt pe care îl recunoaște și ziarul „Basarabia”⁴. Aceste idei pluteau deasupra Rusiei și Moldovenii caută să le adopteze la nevoie lor, potrivit cu însușirile lor naționale, cu trecutul lor.

Libertățile, dobândite prin revoluția rusă din anul 1905 de către popoarele imperiului rus, în curând se încalcă. Oligarhia țaristă își dă seama de pericolul pe care-l reprezintă

¹ Ziarul „Basarabia”, Nr. 12, din 5 Iulie 1906.

² Ibidem.

³ Ibidem, Nr. 44 și altele.

⁴ Ibidem, Nr. 15, din 16 Iulie 1906 și altele.

mișcările popoarelor pentru imperiul rus și caută să înăbușe orice mișcare. Regimul lui Stolâpin dă lovitură Constituției Finlandei, el declară „mișcarea culturală națională a Ucrainenilor ca mișcare, care nu corespunde scopurilor de stat ruse”, iar Polonezii sunt socratii ca cetățeni de categoria a 2-a¹. Chiar elementele democratice, ca P. Struve, P. Miliucov, Rodicev și alții, se ridică împotriva drepturilor minorităților din Rusia².

Și din mișcarea națională a Moldovenilor, n'au rămas decât vre-o câteva publicații periodice, care apar în mod sporadic și care se mărginesc cel mult la cererea platonică a introducerii limbii în școală și biserică, la cultivarea ideei scrisului românesc, a culturii naționale. Acest din urmă fapt dovedește că frământările din anul 1905 n'au fost deșarte.

A venit războiul mondial cu hecatombele lui omenești, cu prevestiri rele pentru imperiul rus.

In fața necunoscutului pe care-l aducea spectrul războiului, unele din naționalități își manifestă oarecare încredere în Rusia, dar aceasta numai în primele zile ale războiului. „Declarațiile oficiale despre scopurile eliberătoare ale războiului, păreau o ironie pe fondul neglijării celor mai sfinte și mai principale drepturi ale națiunilor din interiorul Rusiei”³. Chiar din primele luni ale războiului, s'a dovedit nepregătirea completă sufletească a Rusiei, pentru un războiu. Popoarele „fără patrie”, din armatele rusești, nu puteau să pună mult entuziasm în apărarea acestor cari-i asupreau, a organismului de stat care de veacuri îi nedreptăcea. Puterile centrale, și-au dat seama de acest lucru și au căutat să-l folosească în scopurile lor militare. Ele organizează legiuni poloneze, pe care le trimit să lupte împotriva Rușilor în Polonia rusească; ele susțin mișcarea națională iridentistă între Polonezi, Lettoneni, Ucraineni, Beloruși etc. în părțile Rusiei ocupate de către armatele lor; ei organizează o propagandă vie pentru auto-

¹ B. Станкевичъ. Op. cit., p. 9.

² Ibidem.

³ B. Станкевичъ. Op. cit., p. 12.

nomie și eliberare de sub jugul Rusiei printre prizonierii ne-ruși din armatele ruse; sub egida lor, se formează diferite focare naționale pe teritoriile ocupate de ei, în care se făuresc proiecte de autonomie a popoarelor din Rusia apuseană, sub protectoratul Germaniei sau Austriei. În dosul frontului rusesc, în interiorul Rusiei între intelectualii neruși, începe să prindă ideia „defectismului” Rusiei, ideia unei înfrângeri a Rusiei, dorința de a o vedea îngenunchiată, împărțită. Ideia scăparei de Rusia, prin înfrângerea ei, era atât de răspândită între popoarele din Rusia, încât cu toată amoroșala ce cuprinse Basarabia, această idee pătrunde și în rândurile unui cerc de intelectuali din jurul ziarului „Cuvânt moldovenesc”, care visează o Rusie înfrântă, o Românie întregită, inclusiv Basarabia, înalianță cu Germania¹.

Această situație, complicată cu starea precară economică și cu insuccesele de pe front, îi face pe Ruși să recunoască, prin actul dela 23 Octombrie 1916, drepturile Poloniei la o viață nouă. Aceasta trezește oarecare speranțe în rândurile unor popoare. Dar starea de războiu și de asediul, măsurile excepționale pentru paza ordinei, cenzura militară ține în frâu câtva timp opinia publică din Rusia: nimeni nu îndrăznea să-și reclame drepturile. A trebuit să vină revoluția ca să sfârâme toate zăgazurile și să pună din nou cu toată vigoarea problema naționalităților din Rusia.

Cu toate că procesul de descompunere a vieții din imperiul rus era evident pentru toată lumea, cu toate că de pe front veneau știri pline de semne rele, nimeni nu se aștepta că revoluția va veni, atât de curând; popoarele din Rusia, cu toate nemulțumirile lor împotriva regimului rusesc, au fost surprinse până la oarecare măsură de vestea revoluției. Poporul de jos nu era copt pentru a accepta ideile de autodeterminare națională, pentru a-și forma o concepție naționalistă clară. A trebuit ca revoluția să treacă prin mai multe faze, ca poporul de jos să ajungă să-și formeze o mentalitate specială

¹ În legătură cu acest plan iluzoriu doctorul D. Ciugureanu a avut de suferit neplăceri din partea guvernului rus.

favorabilă ideei autodeterminării. Ceia ce s'a infiltrat în sufletul popoarelor veacuri întregi în lunga lor conviețuire cu Rușii, nu putea să fie sfărămat îndată. Ura împotriva regimului rusesc și instinctul național, nu erau suficiente ca naționalitățile să-și poată da seama de ceiace se petreceă.

Revoluția rusă, după cum am arătat mai sus, la începutul ei, a avut un caracter constituțional și social-politic. Problemele de ordin național păreau date la o parte. Dar chiar din primele săptămâni ale revoluției, naționalitățile din Rusia încep să se trezească și să-și revendice drepturile. Revoluția intră într-o fază nouă, în faza revendicărilor naționalităților și a „romantismului naționalist”, când popoarele au credința că revendicările lor juste și în cele mai multe cazuri modeste, vor fi satisfăcute pe cale pacinică de către guvernul provizoriu. Cererile naționalităților nu merg mai departe de autonomie provincială, autonomie culturală, de dreptul la limba maternă în biserică, școală și administrație, adică în cererile lor găsim repetarea formulelor revoluționare naționaliste din anul 1905. În această perioadă, perioada organizării forțelor intelectuale ale neamurilor, se țin congrese naționale și profesionale, la care se discută problemele de mai sus, se organizează diferite societăți, partide, cercuri, comisiuni, care și propun ca scop introducerea în viață a formulelor naționale revoluționare. Se face o propagandă intensă în rândurile militarilor și țăranilor pentru autonomie. În lupta cu tendințele de supremătie rusească, popoarele neruse merg cot la cot, se ajută unul pe altul. La Riga se organizează o asociație a reprezentanților Polonezilor, Ucrainenilor, Lettonilor, Latășilor și Tătarilor, care și propun ca scop cooperarea pentru apărarea drepturilor naționale ¹.

Principiile revoluționare naționaliste cu încetul străbat și mințile țăranilor, la care adeseori ideia națională se confundă cu revendicările sociale, și cu reforma agrară. și în mentalitatea intelectualității revoluționare se produce o oa-

¹ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 51, din 28 Iunie 1917.

recare schimbare. Suflarea adâncă a maselor popoarelor nedreptășite, îi face și pe revoluționarii ruși să-și prevadă în programele lor autonomia naționalităților. Partidul socialist revoluționar, partidul socialist-poporanist își înscrise în programele lor autonomia. Numai partidul social-democrat rus este ostil acestei idei. Se înțelege că aici nu este vorba de partidele pur naționale, cum era de exemplu partidul social-democrat ucrainean, polonez, „Bundul” evreesc etc. A nu respecta dreptul la autodeterminare națională, începuse să însemne a nu fi democrat.

Guvernul provizoriu rus, cu tot radicalismul lui în chestiuni constituționale și sociale, manifestă aceleași tendințe centraliste și de rusificare, pe care le manifestă biurocrația țaristă. El cedează numai în fața pericolului evident, numai în fața forței revoluționare. Emisarii guvernului cutreeră părțile neruse ale imperiului rus, căutând să îndrepte făgașul revoluției în direcția revendicărilor sociale, a „adâncirii revoluției”. Guvernul încearcă să creeze o forță a centralismului—țărăniminea, pe care caută să organizeze într-un partid puternic din toată Rusia pe principii sociale și agrare, un partid național, care ar putea contrabalanșa acțiunea naționalităților din Rusia. El caută să acredeze ideia reacționarismului revendicărilor naționale, a pericolului pe care-l prezintă pentru revoluție „sovinișmul” și „separatismul”.

Descompunerea frontului rus, dezordinele și anarchia din interiorul Rusiei, activitatea bolșevicilor fac ca chestiunea naționalităților din Rusia să intre în altă fază, în faza „maximalismului naționalist”, când popoarele dezamăgite în speranțele lor în revoluție, nemulțumite de tendințele centraliste ale guvernului, trec dela deziderate și formule platonice, la fapte. Ideia autonomiei se pune în practică de către unele popoare înainte de căderea guvernului provizoriu. Dela ideia de federalizare a popoarelor din Rusia, se trece la ideia de autodeterminare politică, de separare de Rusia, de crearea de state independente sau de alipire la state naționale înrudite. Popoarele din Rusia sunt cuprinse de un fel de epidemie „autonomistă”. Pretutindeni se organizează „state autonome”, fără

autorizația centrului, se crează „autoritate locală”, „putere a țării” („craevaia vlasti”).

Organizațiile naționale obștești și militare organizează congrese naționale, care-și formează „parlamente locale”, „Sfaturi ale țării” (Craevoi sovet”), „Sfaturi naționale” („naționalinâi sovet”), cu organe executive în frunte, „directorii”, „directorate generale”, „Secretariate naționale” etc. Rusia se descompune, unitatea ei dispare. „In momentul peirei Rusiei”, scrie acelaș Stanchevici, „popoarele cari trăiau în umbra ei au simțit o ușurare și o liniște. Au început să se autodetermine : Finlanda, Estonia, Latvia, Lettonia, Georgia, Armenia, Azerbejdjanul, Ucraina, Rusia Albă, Donul, Cubanul... Ele (aceste state) umplu cu reprezentanții lor capitalele Europei.¹. Deviza „Sauve qui peut” ! „salvează-se cine poate !”² și cum poate de sub jugul rus este o deviză a zilei, a popoarelor din Rusia. Această descompunere a Rusiei a fost un proces adânc istoric, un proces care ducea în mod fatal la autodeterminarea popoarelor, la eliberarea lor. Procesul a fost oprit până la oarecare măsură, și până la un timp oarecare de către bolșevici, cari „adună din nou Rusia”. Războaiele lor cu Ucraina, Georgia, Crimeia, Belorusia, Polonia etc. este fenomenul cunoscut în trecutul istoriei ruse, acelaș centralism și aceiaș tendință de a subjugă popoare neruse. Procesul istoric însă nu s'a isprăvit. Ideea, federalizării popoarelor din Rusia, s'a păstrat într'o măsură oare care în structura de stat a Rusiei sovietice de astăzi.. Ca să înțelegem mai bine evenimentele, ce s-au petrecut în Basarabia în anii 1917 și 1918, să vedem cum se manifestă diferite popoare din Rusia în tendințele lor autonomiste. Ne vom servi de acelaș izvor rusesc care nu poate fi bănuit de parțialitate față de popoarele din Rusia.

Principiul autodeterminării în Belorusia (Rusia Albă), găsește un larg răsunet în poporul belorus. Organizațiile obștești, cele militare și cele profesionale de luptă pentru introducerea

¹ B. Станкевичъ, Op. cit., p. 16.

² Ibidem.

autonomiei teritoriale. Guvernul provizoriu, nu dă atenție acestor revendicări, pe motivul că organele Zemstvei nu se manifestă pentru aceasta¹. După căderea guvernului provizoriu din luna Octombrie 1917, Belorușii convoacă „Primul congres democratic panbelorus” în orașul Minsk. La congres, iau parte până la 2000 de delegați civili și militari. În ședința de noapte din 17 spre 18 Decembrie 1918, congresul proclamă independența Republiei Beloruse². În aceiași noapte congresul a fost alungat de către bolșevici și „mișcarea belorusă a trebuit să-și caute adăpost pe celaltă parte a frontului”³.

O luptă mult mai dârzsă pentru autonomie duce Ucraina. În primele zile ale lunii Aprilie 1917, la Chiev a fost convocat un „congres național panucrainean”, la care participă peste o mie de delegați. Congresul în rezoluția sa politică cere: 1. „Autonomia național-teritorială a Ucrainei, 2. Reorganizarea Rusiei pe baze federative, 3. Stabilirea regimului republican, 4. Asigurarea drepturilor minorităților naționale”⁴. Congresul alege „Rada centrală” („Sfatul central”), în care intră 150 de deputați-reprezentanți ai diferitelor organizațiuni culturale, obștești politice și minoritare. Rada centrală își alege un organ executiv, „Secretariatul general”, un fel de consiliu de miniștri cu Vinicenco în frunte⁵. La 5 Mai 1917 la Chiev se deschide primul congres militar ucrainean, care cere și el autonomia, limba în școală etc. cere și după expresia Rușilor „ucrainizarea baionetelor” (armatei)⁶. Guvernul provizoriu și sovetul deputaților muncitori și soldați ia o poziție hotărâtă împotriva tendințelor de autonomie ale Ucrainenilor. Se ivește un conflict destul de acut între guvernul provizoriu și Rada centrală. Guvernul provizoriu refuză să satisfacă cererea Radei în privința naționalizării armatei

¹ Ibidem, p. 38.

² Ibidem, p. 39.

³ Ibidem, p. 39.

⁴ В. Станкевичъ, Op. cit., p. 82—83.

⁵ Ibidem, p. 83.

⁶ Ziarul „Кіевская Мисль“ Nr. 115, din 6 Mai 1927 și Nr. 116 din 17 Mai 1917.

și nu ține seama de recomandările, pe care le face Rada în privința numirilor în posturile mai importante administrative din Ucraina. Un nou congres panucrainean care a avut loc la Chiev în ziua de 30 Mai 1917 scoate o nouă rezoluție cu privire la autonomie, în care se spune că congresul „se asociază la năzuințele Radei”¹. La 5 Iunie 1917, se deschide al doilea congres militar ucrainean, care pune aceleași probleme naționale². Rezoluțiile tuturor acestor congrese au un caracter mai mult platonic : Ucrainenii prin diferite delegații și adrese, roagă guvernul provizoriu să le satisfacă cererile lor cu privire la autonomie. Guvernul provizoriu sub motivul că nu știe dacă Rada centrală este expresiunea voinței poporului nu cedează, fapt care-l face pe factorul principal al ucrainizării culturale, prof. M. Grușevschi să exclame : „sarbătoarea revoluției s'a terminat, s'a început ceasul groaznic”³. La 13 Iunie 1917, Rada ucraineană publică primul „Universal” (votat la 10 Iunie) „către poporul ucrainean din Ucraina și din afară de ea”, în care expune conflictul între Ucraina și guvernul rus și în care se exprimă dorința „să fie Ucraina liberă. Nedespărțindu-se de Rusia, nerupând cu statul rus, fie ca poporul ucrainean pe pământul său să aibă dreptul să dispună singur de viața sa”⁴.

Guvernul rus este nevoit să cedeze : în urma vizitelor pe care le fac câțiva miniștri dela Petrograd, la 31 Iulie 1917 se face o declarație către poporul ucrainean în care se recunoaște Rada centrală și dreptul Ucrainei la autonomie⁵. Actul guvernului rus provoacă al doilea „universal” al Radei în care se vorbește despre organizarea autonomă a Ucrainei. Un nou conflict se ivește între guvernul rus și cel ucrainezan, pe chestiunea granițelor Ucrainei. Guvernul central nu recunoaște ca făcând parte din Ucraina decât cinci guvernaținte, pe când Ucrainenii cer ca în Ucraina autonomă să

¹ Ziarul „Киевская Мысль“ Nr. 135, din 1 Iunie 1917.

² Ziarul „Киевская Мысль“ Nr. 140, din 7 Iunie 1917.

³ В. Станкевич. Op. cit., p. 140.

⁴ Ziarul „Киевская Мысль“ Nr. 145, din 13 Iunie 1917.

⁵ Ibidem, Nr. 162, din 4 Iulie 1917.

intre la început nouă, pe urmă zece guvernăminte. Este caracteristic că între guvernămintele ucrainene, la care pretinde Ucraina, nu intră Basarabia ¹. Este caracteristic și faptul că din 202 locuri cât aveau Ucrainenii în Rada centrală, 4 se rezervă pentru Moldovenii transnistrieni ².

Neîncrederea în promisiunile guvernului rus, lupta pe care o duce el cu „separatismul”, îi face pe Ucraineni să convoace la Chiev un „Congres al popoarelor” din Rusia. Congresul se deschide la 8 Septembrie 1917 la Chiev. Iau parte la acest congres reprezentanții Ucrainenilor, Tătarilor, Belorușilor, Moldovenilor, Georgienilor, Armenilor, Cazacilor, Latâșilor, Lettonilor, Evreilor, Bureaților etc. plus partidele rusești, care aveau înscris în programul lor „autonomia” și „federativă” ³. În toate cuvântările pline de energie, se cere autonomie provincială și culturală, se cere federalizarea popoarelor. Profesorul latâș Voldemar redactează rezoluția congresului, în care se cere recunoașterea principiului de autodeterminare a popoarelor, federalizarea Rusiei, autonomia provincială și culturală a popoarelor ⁴. Congresul alege un „Sfat al popoarelor din Republica federativă rusă”, un fel de organ executiv ⁵.

Al treilea congres militar ucrainean, care se deschide la Chiev în ziua de 21 Octombrie, se deosebește de celelalte congrese prin faptul, că „samostiinicii” (acei care susțineau independența Ucrainei) încep să vorbească mai energetic; ei cer dezlipirea de Rusia, cer independența Ucrainei ⁶. Între altele congresul scoate următoarea rezoluție: „Plecând dela principiul autodeterminării complete, neclintite prin nimic, al treilea congres militar panucrainean cere dela organul său revoluționar superior — „Rada centrală” — proclamarea în sesiunea cea mai apropiată a Republiei democratice ucrainene. Definiția bazelor principale ale federalizării cu alte popoare,

¹ Ibidem, Nr. 185, din 30 Iulie 1917.

² Ibidem.

³ Ziarul „Киевская мысль”, Nr. 220, din 10 Septembrie 1918.

⁴ Ibidem, Nr. 220—223.

⁵ Ibidem, Nr. 226, din 19 Septembrie.

⁶ Ziarul „Киевская мысль”, Nr. 261, din 29 Noembrie 1917.

va trebui să fie elaborată de către Adunarea Constituantă suverană ucraineană”¹.

De fapt, Ucraina după acest congres devine țară aproape independentă : ea nu se mai supune organelor dela centru. Prin „universalul al treilea”, publicat la 7 Noemvrie 1917, Rada centrală proclamă autonomia Republicei ucrainene².

Am văzut că guvernul socialist al lui Cherenschi luptă din răsputeri pentru a înăbuși ideea autonomiei la popoarele neruse. Acest guvern se remaniază la 25 Septembrie 1917, și pentru prima dată guvernul rus se găsește silit să recunoască în mod oficial dreptul popoarelor la autodeterminare. În manifestul acestui al doilea guvern, de sub preșidenția lui Cherenschi, în această privință se spune : „In chestiunea națională recunoașterea drepturilor tuturor popoarelor la autodeterminare pe bazele cari vor fi elaborate de către Adunarea Constituantă”³.

Sovetul muncitorilor și soldaților din Petrograd, în această privință, merge mai departe : încă înainte de a cădea guvernul lui Cherenschi, el votează o rezoluție prin care se recunoaște dreptul popoarelor din Rusia „la autonomie până la separare”⁴.

Evenimentele se precipită ; după trecerea puterii în mâinile bolșevicilor, se rup orice relații între Ucraina și Petrograd. Încercările bolșevicilor de a intra în tratative cu Ucraina, cu toate că Stalin, într’o convorbire telegrafică oficială cu secretarul general al Ucrainei, Porș, recunoaște „dreptul de autodeterminare completă a popoarelor până la separare și până la crearea de State noi”⁵, nu duc la nici un rezultat. Răscoala bolșevicilor din Chiev, înăbușită de către Ucraineni, duce la declararea războiului ruso-ucrainean⁶. Ideia independenții complete a Ucrainei începe să pătrundă în mintile celor mai moderati Ucraineni. Din toate colțurile Ucrainei

¹ Ibidem.

² Ibidem, Nr. 267, din 8 Noembrie 1917.

³ Ziarul „Кіевская мысль”, Nr. 233, din 27 Septembrie 1917.

⁴ Ibidem, Nr. 247, din 13 Octombrie 1917.

⁵ Ibidem, Nr. 288, din 5 Decembrie 1917.

⁶ Ibidem.

încep să sosească cereri pentru proclamarea independenței. Astfel congresul socialiștilor ucraineni, din 17—21 Decembrie 1917, scoate următoarea rezoluție : „Așultând rapoartele și punând în discuție chestiunile care se referă la situația de astăzi în Ucraina, ținând seamă de sentimentele armatei, țăranilor, muncitorilor și ale întregiei societăți, și având în vedere că poporul ucrainean are dreptul istoric la o existență independentă și neatârnătă, congresul crede că, pentru salvarea țării noastre de prăbușire și anarhie și pentru asigurarea liniștei și dezvoltarea liberă culturală și economică, este necesar : să se proclame imediat republica ucraineană poporană independentă și nesupusă nimănui, despre care fapt să fie anunțate toate statele”¹. Aceiaș rezoluție este scoasă și la un congres al „organizației libere căzăceaști”² din Belaia Ter-covi, acelaș lucru îl cere un grup de deputați ai Radiei Centrale în sesiunea din 12—17 Decembrie³. La 12 Ianuarie 1918, Rada centrală publică „universalul al patrulea”, prin care Ucraina se proclamă republică independentă⁴. Cum s'a desfășurat mai departe lupta Ucrainenilor cu „moscoviții” pe noi nu ne interesează. Am ținut să ne oprim ceva mai amănunțit asupra mișcării naționale din Ucraina pentru motivul că această mișcare determină în mare parte cursul evenimentelor petrecute în Basarabia. Este necesar să adăugăm, că mișcarea autonomistă din Ucraina întâmpină rezistență nu numai la centru, ci și în interiorul ei. Partidele rusești, în special acel social-democrat, funcționarii ruși, o bună parte din populația evreească, precum și cele mai răspândite ziare din Chiev și Odesa «Кіевская мысль», «Одесские новости» și «Одесский листок» susțin ideia unității cu Rusia, combat ideia autonomiei și nici nu vreau să audă de independența Ucrainei. Chiar bolșevicii cari au fost nevoiți să recunoască oficial dreptul la autodeterminare a popoarelor și cari astăzi au fost forțați să admită autonomia pentru vre-o 40 de popoare

¹ Ziarul „Одескія Новости”, din 1 Ianuarie 1918, Nr. 10607.

² Ibidem.

³ Ibidem.

⁴ Ziarul „Одескія Новости”, Nr. 10615, din 13 Ianuarie 1918.

din Rusia sovietică, sunt împotriva autodeterminării. După Lenin „recunoașterea luptei pentru libertatea autodeterminării, nu necesită de loc apărarea oricărei forme a autodeterminării naționale”. Autodeterminarea se admite atâtă timp, cât aceasta stă în interesele claselor pentru socialism¹.

Procesul separării de Rusia al popoarelor baltice, a Finlandei, Lettoniei, Latviei și Estoniei, trece prin aceleași faze.

In Finlanda la începutul revoluției, Finlandezii îl arrestează pe guvernatorul rus. Guvernul provizoriu ia măsuri împotriva Finlandezilor, închizând „seimul” lor. La 15 Septembrie un număr de deputați ai „seimului” rup sigiliile guvernului rus și în mod samavolnic deschid ședințele². După căderea guvernului provizoriu, Finlanda se proclamă republică independentă.

Lettonenii la congresul pe care l-au ținut în primele luni ale revoluției la Petrograd, hotărăsc să ceară autonomia Lettoniei; o parte a congresului este pentru independența ei. La 5 Septembrie 1917, se convoacă un congres național la Vilno, care își alege un organ executiv „Tariba” — sfat și un guvern compus din 20 de persoane³. — După o luptă oarecare, Lettonia își capătă independența completă.

Și Latvia printr'un consiliu național își proclamă la început autonomia, iar mai târziu independența⁴, iar Estonia după o luptă pentru autonomie la 28 Noemvrie 1917, se proclamă independentă⁵.

Prin aceleași faze trec și alte popoare din Rusia, Tătarii din Crimeia, Armenii, Georgienii, Azerbejdjanii etc.

III.

Putea oare poporul românesc din Basarabia, să rămână străin de marea deșteptare a conștiinții popoarelor asuprite din Rusia, să nu fie antrenat și el în formidabilul proces istoric

¹ Rev. „Nation und Staat”, Iulie—August 1928, p. 783.

² Ziarul «Киевская мысль», Nr. 224 ,din 16 Septembrie 1917.

³ В. Станкевичъ. Op. cit., p. 132.

⁴ Ibidem, p. 170.

⁵ Ibidem, p. 184.

al descătușării popoarelor de sub jugul unui imperiu al ne-dreptăților?

Dacă un popor ca Belorușii (Rușii albi), sărac, înapoiat ca cultură, legat prin tradiții istorice cu Rușii, înrudit cu ei ca limbă, își reclamă dreptul la o viață liberă, putea oare poporul românesc din Basarabia cu însușiri etnice atât de superioare, cu o cultură care se desvoltă alături de el de către frații lui, să rămână nepăsător față de ceia ce se făcea în Rusia? Evident că nu. El a trebuit să se supuie „tiranicii revoluției”, să asculte de legile eterne ale istoriei, să fie impins de aceste legi la actul firesc al unirii cu poporul de acelaș sânge.

Asuprit și el, ca și celelalte popoare din Rusia, cu conștiința de neam amorțită, lipsit de o intelectualitate conștientă, poporul românesc din Basarabia și-a păstrat în sufletul său comoara neprețuită de obiceiuri și datini vechi, de amintiri istorice, și-a păstrat limbă, obârșia, și-a păstrat instinctul de rasă. El întotdeauna s'a simțit străin în mediul rusesc, el nu avea nici un fel de legătură organică cu statul rus, el n'a putut fi atașat sufletește la cultura rusă. Și atunci în clipa hotărîtoare cu cine trebuia să meargă el, unde trebuia să caute ajutor? Evident că numai în țara cu care a fost legat de veacuri prin sânge și cultură, prin trecutul plin de suferințe. Revoluția rusă a pus problemele, a desemnat soluțiile, a creat ideologia naționalistă, principiile, iar poporul românesc din Basarabia aplică principiile revoluției ruse potrivit cu împrejurările, cu temperamentul său, cu trecutul său istoric și cu însușirile sale etnice.

Ceia ce se remarcă în revoluția din Basarabia, este faptul, că această revoluție, ca și revoluția rusă, n'a avut conducători, a fost o revoluție s-ar putea zice acefală. Mișcarea națională din Basarabia apare, ca o frământare adâncă a întregului popor, ca o suflare formidabilă a maselor mari, ca o acțiune colectivă a poporului. Fruntașii acestei mișcări nu duc masele după ei, ei sunt ridicăți de mase, târîți de ele, sunt aruncați la suprafață de către valurile revoluției. Și dacă nu s'ar fi găsit acești oameni, de multe ori ocazionali, cari să corespundă cerințelor revoluției, revoluția ar fi creat pe alții. Prin aceasta

se explică faptul, că în calitate de fruntași ai mișcării în cele mai multe cazuri, vedem oameni ești din obscuritate, oameni din popor, fără cultură serioasă, oameni mediocri, incolori, fenomen care se observă și în mișcarea națională ale altor neamuri (de exemplu, Petliura la Ucraineni); prin aceasta se explică și oscilațiunile în ideologia unora și cameleonismul politic în conduită altora. Eroi adevărați ai revoluției rusești au fost soldații, țăranii, praporșcicii (subofițierii), învățătorii și foarte rar câte un intelectual; aceștia au fost și eroii revoluției naționale din Basarabia.

Din cele câteva considerațiuni sumare cu privire la mișcarea revoluționară a neamurilor din Rusia, se poate ușor prevedea ce forme a trebuie să capete mișcarea națională a Românilor basarabeni. Vom urmări pe scurt fazele, prin care a trecut revoluția din Basarabia, procesul de transformare al ideilor naționale.

Revoluția fi găsește pe Moldovenii din Basarabia și mai puțin pregătiți decât pe celelalte neamuri din Rusia. Sute de mii de tineri, floarea populației moldovenești, erau chemați să aducă marea jertfă Molohului rusesc. Risipiți pe toate câmpurile războiului rus, ei își făceau datoria fără nici o umbră de protest, cu resignare, dar și fără nici un fel de entuziasm de căldură sufletească. Contactul cu soldații din armatele ruse, demoralizați din cauza sederei lungi în tranșee, foamei, relei îmbrăcăminte, regimului militar etc. le-a strecurat și în sufletul lor dorința de a se vedea pe la vetele lor, de a vedea războiul terminat, le-a însuflat setea de libertate, de pământ și de răzbunare împotriva acelora, cari le-au adus atâtea nenorociri peste cap. Mai liniștiți și mai ordonați, ei manifestă aceste tendințe bolșeviste cu mai puțin sgomot de cât soldații de alte neamuri. Lumea nouă, cu care ei intră în contact, le largeste perspectivele; concepția tradițională asupra vieții este sdruncinată: soldatul devine apt pentru orice idee de înnoire a vieții, el este pregătit psihologic pentru revoluție.

Și acasă la el, în Basarabia, războiul pregătește aceiaș stare de spirit: în întunericul și amorțeala aduse de către regimul țarist, vine zăpăceala războiului, care este urmată de criza

economică și de criza morală a populației: poporul nu știe, pentru ce scop el este chemat să aducă atâtea jertfe. Simțul național este adormit. Singurul ziar românesc, „Cuvânt moldovenesc”, care începe să apară în anul 1913, este lipsit de vigoarea ziarului „Basarabia” din anii 1906—1907¹. Terorizat de către cenzura rusă, cu un contingent de cititori foarte restrâns, acest ziar bisăptămânal abia își îndeplinește misiunea de ziar cultural moldovenesc, fără pretențiunea de a forma o ideologie naționalistă, fără ca să poată exercita vre-o influență asupra mentalității maselor populare, desorientate complet, deprimate de mizeriile războiului.

Vesta revoluției a venit ca un trăsnet din cerul lămpede. Abia în ziua de 5 Martie ziarul „Cuvânt moldovenesc”, într-un „adaos” special (la No. 19 din anul 1917), anunță despre schimbarea regimului. În rândurile Moldovenilor, nu se produce la început nici un fel de mișcare. Pe când naționalitățile din Rusia încep să dea semne de viață prin diferite intruniri, organizațiuni naționale, cereri îndreptate către guvernul provizoriu rus, Moldovenii par dezorientați, prin forța inerției amorții.Știrile din presa rusă, că revoluția pune aceleași probleme naționale, pe care le-a pus revoluția din anul 1905, că neamurile se organizează și își revendică drepturi la o altă viață, îi fac și pe Moldoveni să se gândească la neamul său. Un fenomen pe care trebuie să-l remarcăm,—ideile revoluționare și naționale, cari circulă în Rusia în anul 1917 și 1918, vin în Basarabia cu întârziere; și în acțiunea națională a Moldovenilor, se observă aceiaș întârziere: proclamarea autonomiei Basarabiei, organizarea „sovetului” revoluționar basarabean a „Sfatului Țării”, proclamarea independenței Republicii Moldovenești și actul unirii — sunt acte cari se săvârșesc în urma actelor similare ale altor popoare din Rusia. Acest fapt încă odată dovedește dependența mișcării naționale din Basarabia de mișcarea pentru deschidere a neamurilor din imperiul rusesc. Desigur că acest fapt

¹ Director N. N. Alexandri, 1913—17; dela începutul revoluției și până la 20 August, Sim. Murafa; dela August 1917 încoace, P. Halippa.

își găsește explicație până la oarecare măsură în tradiționalismul înăscut al Românului basarabean, în temperamentul lui și și în pregătirea slabă pentru adaptarea la ideile revoluției.

Germenii revoluției pătrund în curând și în Basarabia ; ei provoacă aceleași efecte ca și în mijlocul altor popoare : un entuziasm liniștit, dorința nelămurită a unor prefaceri, încrederea oarbă în puterea miraculoasă a revoluției, în guvernul provizoriu. Sub influența știrilor, care veniau din Rusia, și în sâmul Moldovenilor se observă o oarecare mișcare, și în fața lor se deschid perspective necunoscute a unor înoiri ale vieții. Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, care se face ecoul dorințelor Moldovenilor, în numărul său din 8 Martie 1917¹, arătând „că noi de acum nu mai suntem robi stăpânirii vechi, care ani de-arândul și-a bătut joc de noi în chipul cel mai grozav”, face apel la sentimentele de lealitate ale populației față de guvernul provizoriu și cere sprijinul ei în sarcina grea, pe care și-a luat-o stăpânirea nouă. „Dee Domnul”, termină apelul, „ca felul nou de ocârmuire în împărăție să ne fie și nouă Moldovenilor spre o înoire a vieții și spre deșteptarea din somnul de moarte, în care ne-a ținut stăpânirea veche. Fie ca soarele, ce răsare asupra împărăției, să ne dea o rază măntuitoare de lumină și de slobozenie și nouă, Moldovenilor, cari am fost robi nevinovați mai bine de o sută de ani”. Un cititor al ziarului își arată mirarea, că Moldovenii își neglijeează chestiunile lor naționale : „Se scrie”, citim în acelaș ziar, „cum Leșii sunt pe cale de a-și căpăta neatârnarea politică, cum Evreii și alte neamuri din împărăția rusească își dobândesc drepturi și aşa mai departe și numai Moldovenii rămân în nemișcare. Si ce înseamnă aceasta ? Oare Moldovenii trebuie să rămâie ca mai înainte robi ? Nu. Nu se poate. Voi, cari țineți steagul „Cuvântului Moldovenesc” în mâinile voastre, n’aveți voie să tăceți, ca și cum ați fi luat apă în gură. Trebuie să strigați, căci altfel păziți-vă de nemulțumirea norodului”². Exemplul altor neamuri îi face și pe Moldoveni să se gândească

¹ Anexa I-a.

² „Cuvânt Moldovenesc”, din 12 Martie 1917.

la autonomia provinciei noastre. Astfel problema autonomiei Latviei, ridicată de către populația de acolo, îi face și pe conducătorii „Cuvântului Moldovenesc” să recomande Moldovenilor să ia „pildă dela Latâșî”¹, iar mișcarea națională a Ucrainenilor, „cari cer autonomie” și cari la 18 Martie la Chiev, au deschis o școală, în care toate învățăturile se predau în limba ucraineană”², le dă imbold și Moldovenilor de a pune aceleași probleme.

Tempul revoluției se accentuează, neamurile din Rusia se organizează în vederea realizării programelor lor naționale. Lipsa unei organizațiuni naționale moldovenești, a unei conduceri unitare se simte dela început. Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” se arată îngrijorat de acest fapt și face mereu apel la unirea forțelor moldovenești³, la „fiii desbinați ai neamului nostru”⁴. Elementele revoluționare dintre Moldoveni, chiar acele mai conștiente, cum era gruparea din jurul „Cuvântului Moldovenesc” și aceea crescută în ideologia ziarului „Basarabia”, se orientează după mișcarea naționalităților din Rusia. Acei ce se găseau pe front și în unitățile armatei din interiorul Rusiei, se grupează în cercuri naționale, așa cum făceau Polonezii, Ucrainenii etc. Studențimea moldovenească face același lucru, fiindcă studențimea dela universitățile din Rusia se diferențiază după neamuri. și toate aceste formațiuni naționale bombardează cu o ploaie de telegramme guvernul revoluționar rus, cerând drepturi naționale. Era natural ca procesul de unire a forțelor naționale și procesul de formare a mentalității, a ideologiei naționaliste, să-i atingă și pe Moldoveni. Astfel, Moldovenii din Chișinău se organizează într-o societate, care, pe la sfârșitul lunei Martie, salută printr-o telegramă guvernul provizoriu „și-i arată deplina încredere” nădăjduind, că sub noua stăpânire „Moldovenii din Basarabia se vor bucura de toate drepturile cetățenești și naționale”⁵.

¹ Anexa III.

² „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 26, din 29 Martie 1917.

³ Anexa II, V, XX și altele.

⁴ „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 26, din 29 Martie 1917.

⁵ Anexa IV.

Gruparea moldovenească din Bolgrad, în primele zile ale revoluției trimite o telegramă în care se speră că Moldovenii vor căpăta autonomia. Moldovenii din Odesa, ofițerii, studenții, soldații și simplii „cetățeni” formează și ei o „obștie”, care printr-o telegramă „făgăduiește să sprijine din răsputeri stăpânirea vremelnică, jertfind totul pentru însăptuirea ei” și își arată speranța „că drepturile naționale ale celor peste 2 milioane de Moldoveni vor fi chezăsluite în viitoarea adunare întemeietoare”¹. Studenții moldoveni dela Chiev formează o societate, care își propune ca scop „apărarea graiului moldovenesc și a tuturor intereselor din Rusia”². Aproape toate aceste manifestări, ca și altele, în special adunările obștilor sătești, se produc simultan, disparat la prima vedere, unite însă prin cauzele care le-au provocat, prin legătura lor cu evenimentele din Rusia. Moldovenii basarabeni trec prin fază încrederei în revoluție, în guvernul rus, ei trăesc momentele „romantismului național” al neamurilor din Rusia.

Deșteptarea Moldovenilor ia un avânt mai mare, când gruparea dela Chișinău ia inițiativa organizării unui partid național moldovenesc. Revendicările naționale trebuiau formulate și introduse în viață. Promisiunile vagi ale guvernului revoluționar rus nu prezintau garanții serioase, că problema naționalităților va fi rezolvată în mod satisfăcător. Naționalitățile vin la convingere, că drepturile lor vor trebui dobândite prin luptă, în special prin lupta care se va da în Adunarea Constituantă rusă. După câteva consfătuiri, ținute pe la sfârșitul lunii Martie la redacția ziarului „Cuvânt Moldovenesc”, se constituie partidul național moldovenesc, al căruia președinte este ales Vasile Stroescu³.

Intr'un articol al ziarului „Cuvânt moldovenesc” din 2 Aprilie⁴, se arată motivele înființării partidului și scopurile lui. Ziarul constată că atunci „când se hotărăște soarta tuturor popoarelor, care trăesc în ea (Rusia), noi, Moldovenii, nu

¹ Anexa VIII.

² „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 27, din anul 1917.

³ „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 28, din 9 Aprilie 1917.

⁴ Anexa VI.

trebuie să rămânem în nelucrare. Noi suntem chemați a ne însăptui visurile noastre de viață slobodă, potrivit cu insușirile noastre naționale". „Noi”, citim mai departe, „trebuie să dăm mâna cu mâna și să întocmim din toate susletele moldoveniști o singură suflare — un partid național moldovenesc, care să lupte pentru autonomia Moldovenilor, adecă pentru dreptul de a avea ocârmuirea lor deosebită moldovenească, de a se lumina în școlile lor moldoveniști, de a se ruga lui Dumnezeu în biserică lor moldovenească, de a se judeca la județurile lor moldoveniști și de a trăi după felul și însușirile neamului moldovenesc”. Ziarul recunoaște că partidul va avea de luptat „la alegerile în adunarea intemeietoare”, unde „Moldovenii trebuie să trimeată numai deputați moldoveni”, cari „vor cere pentru Moldoveni dreptul de sineocârmuire”, va avea de luptat și în alegerile pentru consiliile județene și orășene, precum va duce lupta și cu „numeroși străini, cari au acaparat slujbele, pământurile, meșteșugurile și negustoria în părțile acestea moldoveniști”.

Revendicările Moldovenilor sunt expuse cu o mai mare claritate în „programul partidului național moldovenesc”, care apare în foi volante și în ziarul de mai sus¹. Punctele esențiale ale acestui program nu se deosebesc aproape prin nimic de programele altor naționalități, de cererile lor de atunci, destul de moderate. Partidul preconizează că „va lupta alături de celealte popoare ale Rusiei pentru slobozneniile naționale ale tuturor” și „pentru dobândirea celei mai largi autonomii administrative, judecătoarești, bisericești, școlare și economice a Basarabiei” în legătură cu Rusia și în hotarele ei.

Adică, revendicările naționale ale Moldovenilor se asemănau în totul cu cererile Ucrainenilor, formulate la congresul lor dela începutul lui Aprilie 1917, iar programul partidului național moldovenesc se asemăna cu programele partidelor naționale ale naționalităților din Rusia („Ucrainean popular”, „Soc. democrat ucrainean”, „Soc. democrat lettolian”, etc.).

¹ Anexa IX.

Pentru prima dată se pune chestiunea înființării unei „Diete provinciale”, a „Sfatului țării”, organ legislativ al Basarabiei; mai departe se cere introducerea limbei moldovenești în administrație și justiție, în școala de toate treptele, unde limba rusă se va studia numai „ca obiect de învățământ”. În ce privește biserică se prevede înființarea unei mitropolii, cu un mitropolit moldovean în frunte, se cere introducerea limbii moldovenești în toate „slujbele bisericești”. Puncte noi în acest program, față de revendicările de mai înainte, sunt: acel cu privire la armata teritorială, în care se cere, ca Moldovenii să-și facă stagiu militar în limba lor, și punctul cu privire la colonizarea Basarabiei cu străini, se înțelege cu Ruși, care trebuie să oprească. Programul nu-i uită nici pe Moldovenii de peste Nistru, cărora trebuie „să li se cheză-ștuiască aceleași drepturi naționale, pe tărâm cultural, bisericesc, politic și economic, pe care le vor avea în Basarabia locuitori de alt neam”.

După cum se poate vedea din cele de mai sus, programul partidului național moldovenesc cuprinde în linii generale toate chestiunile care privesc viața unei provincii autonome într-un stat federativ democratic, el prevede un maximum de revendicări naționale. Problemele de ordin social rămân în umbră: se vorbește despre unele drepturi cetățenești, se spune ceva vag despre împrietătirea plugarilor, fără ca să se prevadă modul acestei împrietătiri. Programul este alcătuit în spiritul revendicărilor naționale ale altor neamuri din Rusia din acele vremuri, sau mai bine zis, din faza revoluției prin care trecea atunci imperiul rusesc. Ideia unei alcătuiri federative a statului, ideia autonomiei, cu drepturile naționale care decurg din ea, avansează până la atâtă, încât guvernul provizoriu rus este nevoit să aducă la cunoștința opiniei publice ruse „cererile noroadelor neruse... Astfel, citim în ziarul „Cuvânt Moldovenesc”: „Ucrainenii îcer introducerea limbei lor în școală și în toate dregătoriile de ocârmuire și judecătoarești, autonomia Ucrainei cu parlamentul ei și alipirea guberniei Holmului la Ucraina. Latâșii socot de neapărată trebuință, unirea părților latâșești de pe malul mării

Baltice într'o țară autonomă. Estonii cer acelaș lucru. Litvaci își cer autonomie și alcătuirea oastei naționale. Belorusii sunt de părere ceia, că Rusia trebuie să fie republică federală, în care Belarusia să intre ca o țară deosebită. Gruzinii¹ cer autonomia țării, naționalizarea școalei și neatârnarea bisericii. Muslimanii cer școală, sprijinită de hazna² și zemstvă și drepturi în adunarea întemeietoare. Orei își cer, ca stăpânirea rusească să eie asupra sa purtarea cheltuelilor pentru școalele ovreești"³.

Prin urmare, punctele principale din programul partidului național moldovenesc nu se deosebesc de cerințele pe care le formulau alte naționalități din Rusia. Sunt cereri care pluteau în atmosferă. Dar aceste cereri corespund situației reale a Basarabiei, compoziției ei etnografice, trecutului ei istoric. Meritul partidului național moldovenesc constă în faptul că el a știut să prindă timpului, să sesizeze momentul, să formuleze principiile revoluționare ale neamurilor din imperiul rusesc, potrivit cu nevoile Moldovenilor, cu dorințele lor.

Iată de ce partidul național moldovenesc, în primele luni ale revoluției, devine factorul principal al mișcării naționale din Basarabia. Partidul reușește să adune în jurul său tot, ce a fost mai conștient din punct de vedere național, după programul lui se orientează toate congresele și adunările naționale moldovenești, ele canalizează ideile vagi despre autonomie într'o anumită direcție, și cciace este mai important, contribuie la clarificarea ideologiei naționaliste, la deșteptarea conștiinței naționale, cultivă ideia autonomiei provinciei noastre.

La întrunirile moldovenești, ce se țin în Basarabia și în afara de ea, se repetă formulele naționale din programul partidului național moldovenesc. Astfel, congresul uniunii cooperativelor din Basarabia, ținut în zilele de 6—7 Aprilie 1917, reproduce aproape exact toate punctele din programul par-

¹ Georgienii.

² Vîstieria statului.

³ „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 30, din 7 Mai 1917.

tidului¹. Congresul cere „autonomia administrativă, bisericăescă, culturală și economică” a Basarabiei, care rămâne „unită cu Rusia prin legile referitoare la interesele comune cu ale Statului”, cere înființarea unui corp legislativ local (Sfatul sau Divanul Țării) în conformitate cu obiceiurile strămoșești ale Moldovenilor², cere introducerea limbii moldovenești „în școalele de tot felul”, autonomia bisericii cu un mitropolit moldovean în frunte, armată teritorială națională, oprirea colonizării Basarabiei și improprietăriațanilor. Adunarea Moldovenilor dela Bolgrad din 11 Aprilie 1917 primește în întregime programul partidului național moldovenesc³. Cea mai impunătoare adunare a Moldovenilor, care a avut loc la Odesa în ziua de 18 Aprilie 1917, și la care au participat peste zece mii de ostași și civili, primește programul partidului în punctele lui esențiale. Părerile participanților acestei adunări, în majoritate soldați, sunt mai avansate în special în chestiunea agrară : se cere „autonomia cea mai largă”⁴, iar în ce privește treaba pământului adunarea hotărăște că „Basarabia fiind o țară plugărească, tot pământul țării trebuie să treacă fără plată în mâna plugarilor muncitorii cu brațele lor, după o lege care se va întocmi în Sfatul Țării”⁴.

Aceleași idei formulate în programul partidului național-moldovenesc se repetă în moțiunile diferitelor adunări, ținute la sate⁵, în programele diferitelor organizații⁶. În special ideia autonomiei Basarabiei începe să pătrundă adânc în maselor mari ale poporului; formula că noi vom fi stăpâni pe pământul nostru, că nimeni dintre străini nu se va așeza între noi, că noi ne vom folosi de limba noastră în școală, biserică și administrație, ca formule simple, devin accesibile pentru mintea mulțimii.

¹ Anexa XVI.

² Anexa XIII.

³ Anexa XIV.

⁴ Anexa XV.

⁵ Anexele XIX, XXIII, XXIV, XXVI, XXXIV, XLIV etc.

⁶ Anexele XVII, XXX.

Situația în armatele rusești înlesnește pătrunderea ideilor partidului național în mijlocul soldaților moldoveni de pe front și din interiorul Rusiei. Militarii dela Odesa fac o vie propagandă pentru autonomie¹, cerând o „autonomie deplină pentru Basarabia”², cerând „să se deschidă imediat congresul pentru autodeterminarea națională a Românilor din Basarabia”, cu „un consiliu național-teritorial autonom”³. Organizațiile și adunările naționale ale militarilor din alte localități (pe frontul românesc, la Bârlad, Ecaterinoslav, Tighina etc.) scot rezoluții asemănătoare⁴. Pe lângă unitățile armatei rusești, se formează comitete executive ale „deputaților, soldați și ofițeri moldoveni”, după exemplul altor naționalități, care susțin revendicările naționale ale Moldovenilor.

IV.

Progresele, pe cari le face ideia autonomiei între naționalitățile din Rusia, provoacă o mare neliniște în cercurile guvernamentale rusești, și guvernul provizoriu pune chestiunea pericolului pentru revoluție, a șovinismului. Ca să facă o diversiune, el, după cum am arătat mai sus, caută sprijin în țărănimile, caută să atragă de partea ideei centraliste țărăniminea, prin cele mai extremiste lozinci sociale și agrare, să formeze o organizație țărănească națională; guvernul rus purcede pe calea „adâncirii revoluției”. Comisarii de județ și gubernii organizează congrese țărănești, la care iau parte autoritațile locale și emisarii guvernului provizoriu. În chestiunea agrară, începe să domine punctul de vedere al partidului socialist-revolutionar rus — exproprierea tuturor moșilor și trecerea pământului în mâinile țăraniilor fără plată. Am văzut influența acestor idei în hotărîrea congresului moldovenesc dela Odesa, cu privire la chestiunea agrară.

¹ Anexa XXX.

² Anexa XXVIII.

³ Anexa XXIX.

⁴ Anexele XXXV, XXXVI, XLI, XLII, XLV, XLVII.

Dacă mișcarea pentru autonomie a naționalităților din Rusia pune pe gânduri guvernul provizoriu, mișcarea națională din Basarabia, pentru el și pentru cercurile imperialiste și centraliste rusești, era o primejdie pentru integritatea statului rus. Situația geografică a Basarabiei, trecutul ei istoric și compoziția etnografică, îi face pe ruși să vadă în orice mișcare cu caracter național în provincia dintre Prut și Nistru, tendința spre „separatism”, spre unire cu România. De aceia Basarabia, sub regimul rus, întoldeauna a fost supusă unui tratament special.

Iată de ce primele manifestări cu caracter național românesc în Basarabia găsesc o mulțime de adversari nu numai la centru, ci și în elementele locale. Funcționarii ruși, presa locală rusească, partidele rusești, răspândesc fel de fel de svennuri cu scopul de a compromite mișcarea Moldovenilor. „Unii diu răuvoitorii”, citim în ziarul „Cuvânt Moldovenesc”¹, „zic că partidul moldovenesc ar avea de gând să obijduiască pe locuitorii de altă limbă ai Basarabiei. Aceasta nu e adevarat!... Si iarăși zic alții, că partidul național fiind moldovenesc, nu e democratic căci democrația e internațională... Alții, mai clevetesc că noi nu suntem bucuroși de revoluția rusească și de stăpânirea cea nouă”.

Curentul adversar ideei autonomiei, sprijinit de presa locală rusească, găsește aderenți chiar printre unele elemente moldovenești. În presa rusă, se duce o polemică pe chestiunea dacă Basarabia are dreptul la autonomie, dacă școala moldovenească poate fi naționalizată, se invocă date statistice rusești cu privire la numărul Moldovenilor din Basarabia, cari n-ar avea o majoritate absolută, date pe care le publică zemstva gubernială. Era un curent asemănător cu curentele centraliste din alte părți ale Rusiei, era ceva foarte logic în împrejurările prin care trecea Basarabia.

Moldovenii caută să se apere de acuzațiunile ce li se aduceau în chestiunea separatismului. Ei sunt siliți să facă declarații în această privință. Astfel într'un număr al ziarului

* Nr. 32, din 23 Aprilie 1917.

„Cuvânt Moldovenesc”¹ citim: „Legătura Basarabiei cu Rusia va rămâne și pe viitor strânsă, fiindcă ocârmuirea de sine a țării noastre nu înseamnă desbinarea ei de Rusia și mai puțin înseamnă alipirea ei la România. Dar această legătură va fi o legătură tovărășească de țară slobodă cu țară slobodă, o legătură frățească de Moldoveni cu Rușii și cu alte noroade, trăitoare în intinsele hotare ale Rusiei”. În altă parte ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, căutând să explice noțiunea de autonomie scrie: „Mulți ruși, chiar socialiști, la cererea noastră ca Basarabia să fie țară autonomă, răspund, că noi facem politică de separatism, adevăram să ne deslipim de Rusia și să trecem la România... De Rusia noi nu vrem să ne deslipim, noi avem nevoie de dânsa, precum și Rusia are nevoie de noi și de pâinea noastră”². Aceleași desmințiri le face și un reprezentant al partidului la congresul corpului didactic din 25—28 Mai 1917³, precum și într'un articol intitulat „Minciuna dușmanilor noștri” din același ziar⁴. Pe acceaș chestiune la congresul țăranilor din jud. Bălți din 18—20 Iulie, „au avut loc mari nelegiuri ale provocatorilor și dușmanilor neamului moldovenesc. Ca pozderia umblau acești dușmani printre neînvățații și nenorociții noștri Moldoveni, tălmăcindu-le că autonomia înseamnă că Basarabia, trebuie să treacă la România și țărănimea să facă boeresc”. Ziarul arată că soldații și studenții moldoveni și cei ucraineni, fac propagandă pentru autonomie. Lucrurile au ajuns până acolo, încât țăranul Toader Cazacu cere arestarea fiului său, a soldatului Ion Cazacu, care era pentru autonomie⁵. În urma acestui congres între membrii partidului național moldovenesc, s'au operat la Bălți câteva arestări pentru răspândirea programului partidului. Țăranii au fost încurcați până la atâtă, în cât congresul a cerut prinț' rezoluție ca „să fie Rusia republică federativă democratică, dar autonomie să

¹ Nr. 38, din 14 Mai 1917.

² Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 44, din 3 Iunie 1917,

³ Ibidem, Nr. 43.

⁴ Ibidem, Nr. 52, din 2 Iulie 1917.

⁵ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 55, din 11 Iulie 1917.

nu fie”¹. Sub influența aceleiaș propagande satul Corjeva, din jud. Tighina, se pronunță împotriva autonomiei, limbei naționale în biserică și școală².

Pentru a contrabalansa propaganda autonomistă și națională în Basarabia, guvernul rus organizează la Chișinău, la 21—23 Mai 1917, un congres al țărănimii din Basarabia; acestui congres, i se dă o atât de mare importanță, încât guvernul își trimite delegații săi — pe vice-președintele sfatului deputaților, soldați și ofițeri din Petrograd, avocatul N. D. Socolov și pe un membru al aceluiaș sfat, Pâjov. Guvernul rus, avu grija să convoace la acest congres din județele, unde Moldovenii nu formează majoritatea populației, un număr mai mare de delegați țărani: astfel jud. Ismail, trimite 150 de delegați, Cetatea Albă cam acelaș număr, iar județele pur moldoveni câte un număr mult mai mic: jud. Lăpușna, de exemplu, a trimis numai 45 de delegați³. „Astfel”, citim în același ziar, „noi Moldovenii, cari sântem în număr de două milioane în Basarabia, am avut la acel congres mai puțini delegați, decât Rușii, Bulgarii și Nemții, cari luați la un loc, abia-abia ajung la jumătate de milion”⁴. E ușor de înțeles, ce scopuri urmărea guvernul rus, alcătuind astfel congresul, care avea să se pronunțe și în chestiunea autonomiei Basarabiei. Congresul se deschide într-o atmosferă încărcată. Minoritarii, cari erau în majoritate, se țin provocator față de Moldoveni. Pentru prima dată se dă fățuș luptă între centralismul rus, pe care îl reprezintă minoritarii și tendințele de autonomie. Ca armă de luptă împotriva Moldovenilor, se întrebunează după sistemul țarist — separatismul. Pe chestiunea alegerii președintelui, Moldovenii în număr de vre-o 200, părăsesc ostentativ sala ședinței și se adună în sala zemstvei guberniale, unde „sî-au ales prezidiul lor și cu o rânduială vrednică de cea mai mare laudă, au început a-și desbate și judeca

¹ Ibidem.

² Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 61, din 6 August 1917.

³ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 42, din 28 Mai.

⁴ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 42, din 28 Mai 1917.

„treburile lor”¹. Această demonstrație de solidaritate a Moldovenilor, îi face pe reprezentanții autorităților rusești în frunte cu Socolov să caute să liniștească lucrurile. Ei vin la adunarea Moldovenilor, unde acești din urmă, printr'un reprezentant al lor, cer autonomia, respingând acuzația de separatism, care „nu-i mai mult decât o poveste răutăcioasă, născocită de către niște buclucași și voitori de rău ai neamului moldovenesc”². După asigurările pe care le-a dat reprezentantul guvernului din Petrograd, că Moldovenii vor avea autonomie și după ce s'a aplanat chestiunea alegerii bioului adunării, țărani moldoveni iau parte la congres. Centrul de gravitate în discuțiile dela acest congres este chestiunea agrară, care poate fi rezolvată în spiritul programului socialist revoluționar rus³ și chestiunea organizării țărănimii, desigur nu pe baze naționale. La sfârșitul congresului, după mai multe intervenții ale reprezentanților țăraniilor moldoveni, se pune și chestiunea autonomiei. Moțiunea congresului în această chestiune, prevede numai autonomia națională, nu și cea teritorială⁴.

Congresul delegaților țărani n'a avut darul să aducă știri liniștitore pentru guvernul rus. Starea spiritelor din această provincie, tendințele autonomiste, și liniștea relativă păreau amenințătoare pentru revoluție și pentru integritatea statului rus. Pentru „adâncirea revoluției” și pentru a combate tendințele separatiste, guvernul rus dă tot concursul unui grup de basarabeni aflători la Petrograd, care în număr de vre-o 50 de înși, în luna Iunie 1917, vin la Chișinău „cu scopul de a îndruma revoluția în vederile guvernului central”⁵. În cele din urmă, guvernul rus a fost desamăgit, întrucât curentul autonomist era atât de puternic, încât i-a făcut și pe acești basarabeni să se pronunțe pentru

¹ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Ibidem.

² Ibidem.

³ Anexa XXVII.

⁴ Ibidem.

⁵ Dr. P. Cazacu, Op. cit., p. 187. V. anexa CLV.

autonomie¹. Cu acelaș scop vine la Chișinău la 30 Iunie și „bunica revoluției rusești” Breșco-Breșcovscaia, care vizitează toate organizațiile revoluționare moldovenești și care prezentindeni este întâmpinată cu cereri de autonomie.

Hotărîrile extremiste ale congresului țărănesc în chestiunea agrară aveau menirea să-i atragă pe țărani moldoveni în organizația țărănească panrusă, în uniunea țăranielor din toată Rusia și prezintau un pericol real pentru mișcarea națională moldovenească. Partidul național moldovenesc se vede silit să adopte aproape în întregime punctul de vedere socialist, revoluționar, în chestiunea agrară. Partidul face o declarație, în care se repetă în linii generale punctele din rezoluțiile congresului țărănesc dela 21—23 Mai 1917, în ce privește chestiunea agrară². De altfel, acest punct de vedere este în spiritul vremurilor de atunci : ideile revoluției avansau mereu. Adoptarea acestor principii de către partidul național moldovenesc duce la faptul, că mulți dintre proprietarii moldoveni se dau la o parte dela mișcarea națională.

Și în viața culturală a Basarabiei, în cursul verii din anul 1917, se observă aceleași frământări. Principiul naționalizării școalei, anunțat de către revoluție, găsește, cum am văzut, un răsunet puternic în mijlocul Moldovenilor, între militari și săteni. La 10—13 Aprilie 1917, la Chișinău se ține un congres al corpului didactic primar, la care învățătorii moldoveni n'au reușit să-și impui punctul lor de vedere. Autoritățile școlare din Basarabia, compuse exclusiv din elemente rusești, cu idei centraliste și de rusificare, ajutate și de către învățătorii străini, se opun rezoluțiilor propuse la congres de către învățătorii moldoveni. Acești din urmă abia reușesc să impui o hârtă principală, „că predarea ar trebui să se facă în limba

¹ „Obștia basarabenilor din Petrograd” în ediția zemstvei guberniale, seoate o broșură intitulată „Către tăji Moldovenii din Basarabia”. Chișinău. 1917. Broșura tratează despre „Stăpânirea vremelnică”, „Război”, „Imprumutul slobozeniei”, „Zemstva de voloste”, „Pământ”, „Adunarea întemeietoare”, „Republică”, „Autonomia Basarabiei” și „Sfatul deputaților țărănești din Rusia întreagă”.

² Anexa XXXII.

XLVIII

copiilor, însă fiindcă învățătorii nu sunt pregătiți pentru aceasta, înfăptuirea acestei hotărâri s'a amânat pe viitor”¹.

Chestiunea naționalizării școalei din Basarabia se pune pe baze mai serioase după înființarea pe lângă zemstva gubernială a unei comisiuni școlare moldovenești, care în legătură cu comisiunile școlare minoritare și cu secția școlară de pe lângă zemstvă, înființată atunci, propagă ideia naționalizării școalei în Basarabia. La 25—28 Mai 1917, se ține un nou congres al corpului didactic, care hotărâște naționalizarea treptată a școalelor moldovenești de toate gradele, introducerea alfabetului latin în scrisul moldovenesc, organizarea de cursuri de limba, istoria și geografia națională pentru învățători², deziderate cări se introduc în viață cu ajutorul zemstvei guberniale sau mai bine zis al serviciului ei școlar.

„Societatea culturală a Moldovenilor din Basarabia”³ organizează o tipografie românească, se declară concurs pentru manuale didactice românești⁴, se deschide o grădină de copii pentru copiii Moldovenilor dintr-o suburbie a Chișinăului⁵, se intervine pentru înființarea unei catedre de istorie și limba română pe lângă universitatea din Odesa.

Naționalizarea școalei în Basarabia, ca și autonomia, găsește o mulțime de adversari între străini, în presa rusească locală, în corpul didactic rus, fapt care face ca organizațiile moldovenești, în special cele militare, să agite mereu chestiunea⁶.

Am văzut, că principiul organizării armatei pe baze naționale constituie un punct esențial în programul partidelor naționale din Rusia. Congresele militare naționale, în special cele două ucrainene din vara anului 1917, cer formarea de unități militare naționale. Guvernul provizoriu la început ia o atitudine hotărâtă împotriva acestor tendințe, dar în cele

¹ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 31, din 19 Aprilie 1917.

² Anexa XXXIII.

³ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 49, din 21 Iunie 1917.

⁴ Ibidem, Nr. 48, din 18 Iunie 1917.

⁵ Ibidem, Nr. 54, din 8 Iulie 1917.

⁶ Anexa XV, XXXVI, XLVII.

din urmă se vede silit să recunoască în principiu dreptul popoarelor la armata națională, considerând ca inopportună formarea de unități militare naționale până la sfârșitul războiului. Popoarele din Rusia însă, chiar în cursul verii anului 1917, înfăptuiesc în parte acest deziderat fără autorizația guvernului rus, care este nevoie să recunoască o stare de fapt. Programul partidului național moldovenesc prevede că „Moldovenii să nu fie duși la oaste afară din Basarabia și să învețe aici pe loc slujba ostășească în limba moldovenească. Limba rusească să rămâie numai pentru comanda mai înaltă”¹. Moțiunile scoase de către diferite adunări moldovenești în această chestiune, sună cam la fel. După exemplul altor neamuri, ostășii moldoveni de pe front și din interiorul Rusiei se organizează în comitete sau soviete „ale deputaților ofițeri și soldați moldoveni”. Astfel, se organizează comitete militare la Odesa², Ecaterinoslav³, Tighina⁴, Bolgrad⁵, Sevastopol⁶, Cherson⁷, Iași⁸, pe frontul românesc⁹ etc. Pe la sfârșitul lui Iulie 1917, la Chișinău, se înființează un comitet central „al deputaților soldați și ofițeri moldoveni”, compus din reprezentanți ai comitetelor de mai sus¹⁰. Organizarea acestor soviete poate fi socotită ca primul pas spre crearea de unități naționale militare moldovenești. Comitetele ostășești, fac o propagandă intensă și pentru autonomia Basarabiei precum și pentru alegerea de deputați moldoveni în constituanta rusă, alegeri la care urma să ia parte și soldații de pretutindeni. O mare activitate în această privință depune comitetul militarilor din Odesa, unde era concentrat un număr mare de Moldoveni, precum și comitetele de pe frontul ro-

¹ Anexa IX.

² Anexa XXXVI, XL, XLVII, XLVIII.

³ Anexa XLI.

⁴ Anexa XLV și „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 61, din 25 Iulie 1917.

⁵ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 44, din 3 Iunie 1917.

⁶ Ibidem, Nr. 49, din 21 Iunie 1917 și Nr. 56, din 13 Iulie 1917.

⁷ Ibidem, Nr. 80, din 7 Septembrie 1917.

⁸ Ibidem, Nr. 56, din 13 Iulie.

⁹ Anexe XLVI, LIX.

¹⁰ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 65, din 3 August 1917.

mâncesc. Aici regretatul Simeon Murafa organizează o serie de adunări ale soldaților din divizia a 3-a de vânători de Turchestan și din diviziile a 2-a și a 4-a de vânători¹. La adunarea soldaților și ofițerilor moldoveni din Odesa, din 19 Mai 1917, se alege un comitet executiv și se cere ca din toți soldații moldoveni, „să se întocmească roți (companii) deosebite, sub comanda ofițerilor și unter-ofițerilor moldoveni”². Aceiaș cerere o face și „sovietul soldaților și ofițerilor moldoveni” din garnizoana Tighinei³, și alte comitete ostășești. Comandamentul circumscriptiei militare Odesa este nevoit să permită formarea de companii moldovenești. Așa se formează mai multe companii la Odesa, patru la Chișinău⁴, un „batalion de moarte” la Tighina⁵, o „baterie de artilerie pe front”⁶. Comitetul executiv al Sovietului deputaților țărani din Chișinău, în ședință din 27 Iunie 1917, cere înființarea unui regiment moldovenesc⁷. Toate aceste formațiuni militare erau destinate pentru front. Se încearcă însă crearea de unități naționale militare pentru paza ordinei în interiorul Rusiei. Guvernul provizoriu nu mai este stăpân pe situație. Răscoala marinariilor dela Cronstadt și Oranienbaum dela 4 Iulie 1917, răscoală condusă de către Troțchi și înăbușită de guvern, anarhia crescândă în tot cuprinsul imperiului și situația armatelor de pe front, fac ca guvernul rus să îngăduie, uneori chiar să încurajeze formațiunile militare cu caracter național. Astfel Ucrainenii organizează cete de „haidamaci”, de „cazaci liberi”, cari caută să menție ordinea în țară, la fel fac Polonezii și alte naționalități. Autoritățile revoluționare nu mai sunt sigure pe forțele militare ruse. Prin aceasta se explică faptul că comisarul guvernului provizoriu din Odesa, Harito, organizează un batalion de Moldoveni

¹ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 42, din 28 Mai 1917.

² Ibidem, Nr. 44, din 3 Iunie 1917.

³ Anexa XLV.

⁴ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 49, din 27 Iunie 1917.

⁵ Ibidem, Nr. 73, din 22 August 1917.

⁶ Ibidem, Nr. 69, din 12 August 1917.

⁷ Ibidem, Nr. 54, din 8 Iulie 1917.

„pentru luptă cu contra-revoluția”¹. Organizațiile revoluționare moldovenești intervin pe lângă comandamentul militar rus de pe frontul românesc pentru înființarea în Basarabia, de „cete mobile de miliționari” sau „cohorte moldovenești”, cerere care se aprobă. Aceste cohorte, 15 la număr, își propun ca scop „paza siguranței personale și publice, lupta cu dezertorii și marodeurii” etc.². Compuse din câte o sută de oameni, „cohoțele moldovenești” erau puse sub comanda unui inspector (d. A. Crihan), ales de către comitetul executiv al militilor din Odesa și trimis în Basarabia pentru „apărarea intereselor democrației revoluționare moldovenești” și pentru „organizarea în Basarabia a partidului socialist-revoluționar moldovenesc”³.

Aceste manifestațiuni ale ostașilor moldoveni, ca și cele ale altor organizațiuni naționale, duc la întărirea ideei naționale în Basarabia. Masele mari ale poporului încep să-și dea seama, că Moldovenii nu sunt Ruși, că ei sunt un popor aparte, cu limba lui, cu obiceiurile lui, cu trecutul lui. Este caracteristică în această privință scrierea unui soldat de pe front, Dumitru Druc: „Eu gândeam”, scrie el, „că Moldovenii noștri de atâtca ani trăind cu Rușii, împrăștieți prin toată Rusia, cu totul au uitat de a lor limbă națională și cât lumea n’or mai avea lor, dar tot vor umbla cu împrumutul. Dar după ce eu am citit gazeta cea moldovenească, atunci eu am văzut, că nu-i aşa cum gândeam, da-i amintrelea... Ia ce bine ar fi, când să fie aicea la noi gazeturi de aesta, ca să știm și noi ce să face în Basarabia în vremea asta și cine lucrează pentru noi în partea autonomiei. Scrie, cum îi pute, Dumitru, și trimete în redacție dela noi, fiii Basarabiei, Comitetului moldovenesc din Basarabia și la toți cari lucrează în partea noastră, că le trimetem mare bodaproste pentru trudă și înainte punctul pe dânsii mare nădăjde, că ei ne-or scoate pe noi, la lumină, ca să arătăm lumii că și

¹ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 80, din 7 Sept. 1917.

² Anexa LX.

³ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 56, din 13 Iulie 1917.

noi săntem oameni, nu Ruși ori Poleci, da curat Români moldoveni”¹.

Procesul deșteptării conștiinței naționale se accentuează pe zi ce merge. Aici nu poate fi vorba de crearea unei ideologii naționale clare, sunt formule împrumutate, sunt însă accesibile pentru mintea țăranului, prin faptul că sunt concrete, că sunt simpliste. Instinctul de conservare îi spunea că pământul Basarabiei este al lui, că limba lui nu poate fi batjocorită, că el este stăpân la el acasă. Cu încetul în conștiința poporului apare și ideia comunității de neam cu Români de peste Prut.

Mii de soldați moldoveni de pe frontul românesc fac cunoștință cu viața poporului românesc. Cu tot disprețul Rușilor față de Români, cu toată propaganda antiromânească, ce se făcea în Basarabia de către Ruși, soldații moldoveni nu puteau să nu se simtă mai aproape de frații lor de peste Prut, de cât de Ruși. Și această ideie, nelămurită la început, și găsește manifestațiunile ei în diferite ocazii. La 4 Iunie 1917, soldații moldoveni din garnizoana Chișinăulu organizează pe piață „Slobozenie” (Libertății) un mare meeting, la care se cântă „Pe al nostru steag e scris unire”². În ziua de 6 Iunie 1917, organizațiile moldovenești civile și militare din Chișinău, fac în gară o primire entuziasată celor 1200 de Ardeleni, cari mergeau spre frontul românesc, oferindu-le un steag, „pe care la întoarcere de pe front să fie scris: „Unirea tuturor Românilor”, și o icoană care să fie așezată în biserică din Alba Iulia³. Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, în numărul din 6 Iunie, într'un articol intitulat „Moldoveni și Români”, arată originea neamului românesc și legăturile Moldovenilor cu Români din celealte ținuturi. „Sântem Români”, citim mai departe, „strănepoți de ai lui Traian! O spunem cu mândrie, cu încredere! De o sută de ani ne-au fost astupate gurile noastre ca să nu putem grăi cu frații noștri; de acum lacătele

¹ Ibidem, Nr. 59, din 20 Iulie 1917.

² Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 45, din 6 Iunie 1917.

³ Ibidem, Nr. 47, din 14 Iunie 1917.

de pe guri ne-au căzut, și noi strigăm din răsputeri, că ne recunoaștem ca frați cu toți Români din toate țările”!...¹. Iar în altă parte citim: „Nu vă rușinați și nu vă temeți să spuneți deschis oriunde și oricui, că sănăteți Români, frați buni cu Români de peste Prut și de peste Carpați”².

Dacă cercurile rusești și rusificate din Basarabia își manifestă fățuș sentimentul de ostilitate față de mișcarea națională a Românilor basarabeni, dacă aceste cercuri combăteau ideia autonomiei prin presa locală rusească, răspândind stiri tendențioase cu privire la intențiile Moldovenilor, la reacționismul lor, la separatismul lor, combătând cultura lor, Moldovenii în schimb se bucură de concursul altor naționalități, asuprите și ele în Rusia țaristă. Minoritățile din Rusia aveau acelaș dușman comun — centralismul rus, tendințele guvernului rus de asuprare, de rusificare. Iată de ce, aceste minorități se ajută una pe alta în lupta lor cu imperialismul rusesc. Din primele zile ale revoluției, Moldovenii găsesc sprijin în Polonezii și Ucrainenii din Basarabia. Așa la sărbătoarea națională a Polonezilor din 19 Aprilie, reprezentanțul partidului moldovenesc, regretatul P. Gore, salută poporul polonez, arătând „bucuria noastră a tuturor pentru slobozenia desăvârșită a Polonilor”, la care cuvinte președintele societății Polonezilor a mulțumit și „i-a salutat pe Moldoveni și a făcut urare pentru împlinirea tuturor nădejdilor noastre în Rusia slobodă”³. Comisiunea școlară ucraineană, de pe lângă Zemstva gubernială, lucrează în deplin acord cu cea moldovenească; la toate congresele reprezentanții Ucrainenilor susțin ideia autonomiei Basarabiei și a naționalizării școalei. La adunarea Ucrainenilor din Chișinău din ziua de 25 Iunie, la care s'a citit primul „Universal” al Ucrainei, „Moldovenii i-au felicitat pe Ucraineni, iar Ucrainenii au făgăduit sprijinul lor pentru înfăptuirea autonomiei Basarabiei”⁴. La congresul clericilor și mirenilor, care s'a ținut la Moscova, la începutul lui Iunie-

¹ Ziarul „Cuvânt Molodenesc”, Nr. 45, din 6 Iunie 1917.

² Ibidem.

³ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 33, din 26 Aprilie 1917.

⁴ Ibidem, Nr. 52, din 3 Iulie 1917.

1917, Molodovenii fac pact cu Ucrainenii și Belorușii, cerând „autonomia biserică și politică a Basarabiei”. Congresul hotărăște, „că este gata să ajute, pe cât este cu putință, aceste noroade, ca ele să-și dobândească țintele dorite”¹.

Pe la mijlocul verii anului 1917, după cum am arătat mai sus, cursul revoluției rusești se schimbă; se schimbă și raporturile între forțele revoluționare. Perioada de aur a romanticismului revoluționar, a încrederii în revoluție a visurilor amețitoare, cedase locul realității brute a lucrurilor, decepției, desamăgirii în forța miraculoasă a revoluției. Paralel cu radicalismul social și cu extremismul teoriilor revoluționare, naționalitățile din Rusia pășesc dela programe, teorii și deziderate platonice la organizarea practică a vieții naționale. Guvernul provizoriu nu mai este în stare să se opună năzuințelor politice și naționale ale neamurilor. Energia neînfrântă a revoluției sfârâmă tot în calea ei și duce la formarea de republiki autonome, iar mai pe urmă la independență.

V.

In mișcarea națională din Basarabia se produce un fapt, care precipită evenimentele și cu pași repezi duce la înfăptuirea autonomiei. Rada centrală ucraineană, după ce la 3 Iulie 1917 a fost recunoscută de către guvernul provizoriu ca autoritate superioară în Ucraina, convoacă la Chiev la o consfătuire pe comisarii guberniali, și pe câte un reprezentant al comitetelor executive guberniale, din guvernăminte care făceau parte din Ucraina. Spre marea surprindere a tuturor, Rada centrală trimite o telegramă de convocare și comisarului gubernial al Basarabiei. Această telegramă a avut darul să ducă la o încordare a spiritului național, care își caută eșirea în crearea autonomiei Basarabiei. În ziua de 13 Iulie, la redacția ziarului „Cuvânt Moldovenesc” se ține „o adunare a Moldovenilor cu împuerniciți dela mai multe organizații”².

¹ Ibidem, Nr. 59, din 20 Iulie 1917.

² Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 59, din 20 Iulie. Anexa CII.

S'a discutat telegrama Radei ucrainene. „Din citirea telegra-mei, adunarea a văzut, că Ucrainenii ar dori, ca Basarabia să facă parte din viitoarea Ucraină autonomă. După mai multe desbateri, adunarea s'a înțeles să roage pe comisarul gubernial să aducă la cunoștința Radei, că Basarabia fiind în legătură de prietenie cu Ucraina, mai ales că și una și alta năzuesc la autonomie, socoate de trebuință să lămurească îndată, care sănt legăturile de vecinătate între Basarabia și Ucraina, în timpul de față și în viitoarea republică rusească federativă, pentru care lucru se cere să se adune un sfat al împoternicișilor dela Ucraina și Basarabia. In vremea desbaterii rezoluției de mai sus, s'a lămurit că este mare nevoie de un comitet central, sau un Sfat al Țării pentru toți Moldovenii Basarabiei”¹. Comitetul Militarilor moldoveni din Odesa trimite o telegramă de protestare guvernului rus împotriva năzuințelor Ucrainei. „Sfatul deputaților soldați și ofițeri moldoveni dela Odesa”, citim în acelaș ziar, „luând cunoștință despre telegrama Radei ucrainene către comisarul gubernial al Basarabiei, din care se vede, că Rada ar dori, ca Basarabia să intre în viitoarea Ucraină, a hotărât să protesteze împotriva acestui lucru, fiindcă Basarabia a fost autonomă în anii 1818—1836”)... „Soldații și ofițerii moldoveni ai circumscriptiei militare Odesa și ai frontului român, unificați în soviet, resping în mod categoric orice posibilitate de anexare a Basarabiei la Ucraina, și orice pretențiune a Ucrainenilor o socotesc ca usurpare... Orice încercare a Radei centrale, de a anexa Basarabia, se refuză în mod categoric de comitetul executiv moldovenesc, ca imperialistă, împotriva dreptului de autodeterminare al poporului moldovenesc. Comitetul executiv moldovenesc consideră actul Radei, ca antidemocratic, în contrazicere cu declarațiile guvernului temporal și ale organelor centrale ale democrației rusești în persoana „sovietului deputaților soldați și țărani“. Având în vedere tendințele Radei de a lărgi hotarele Ucrainei pe socoteala altor naționalități din Basarabia, comitetul executiv moldovenesc

¹ Ibidem.

roagă guvernul temporal : 1. Prin act oficial să explice Radei ilegalitatea tendințelor de acaparare a altor naționalități ; 2. prin act oficial, a recunoaște în principiu drepturile de autonomie ale nației moldovenești în hotarele ei etnice, care se determină prin hotarele geografice ale Basarabiei și părți din ținuturile de lângă Nistru, din guvernamintele Cherson și Podolia, locuite în majoritate de Moldoveni". Prin urmare, comitetul militarilor dela Odesa, la tentativele Ucrainei, răspunde cu cererea de a-i încorpora în hotarele Basarabiei pe Moldovenii de peste Nistru, o cerere mai legitimă de cât a Ucrainei. Un protest energetic trimite către Rada ucraineană și „comitetul central executiv moldovenesc al sovietului deputaților ofișeri și soldați". Comitetul protestează contra unor astfel de intenții antidemocratice, anexiste și prădalnice, care contrazic principiului autodeterminării popoarelor" ... Comitetul „declară că va lupta prin toate mijloacele pentru autonomia Basarabiei, pe baza principiilor anunțate de revoluție" ¹... Se ține o serie de întruniri ale Moldovenilor ², care protestează împotriva Ucrainei, după cum protestează și mai multe organizațiuni naționale moldovenești, cerând cu insistență autonomia Basarabiei. Incorporarea Basarabiei în teritoriul Ucrainei nu convine nici minorităților din Basarabia, care își schimbă părerea în chestia autonomiei, susținând acum că Basarabia are dreptul la autonomie. În acest sens se pronunță o adunare a Evreilor din Chișinău, ținută la 24 Iulie 1917 ³. Iar la ședința, în care se discută chestiunea organizării Sfatului Țării, ținută sub președenția lui Vl. Herța, împreună cu comisarul gubernial, iau parte și reprezentanții minorităților. Această schimbare în mentalitatea minorităților era un mare câștig pentru cauza națională. Față de protestările unanime ce veneau din Basarabia, „stăpânirea vremelnică prin ministrul treburilor din Iauntru (Tereteli), a trimis în Basarabia o telegramă, în care propune

¹ Anexa CI.

² Ziarul „Cuvânt Moldovenesc", Nr. 63, din 6 August 1917.

³ Ibidem, Nr. 64, din 2 August 1917.

să se desbată pe loc treaba despre aşezământul cărmuiitor în Basarabia”...¹.

Prin această telegramă guvernul, provizoriu pentru prima dată, recunoaște dreptul Basarabiei la autonomie. Rada ucraineană s'a văzut nevoită „să trimeată partidului național moldovenesc, comitetului împlinitor gubernial și comisarului gubernial o telegramă, în care spune că ea nici odată n'a năzuit să apuce pământurile Moldovenilor, sau să răpească ceva din ele”². Rada centrală mai arată că ea ar avea oarecare pretențiuni asupra jud. Hotin și Cetatea Albă, la care pretențiuni se răspunde, că Basarabia ar pretinde și ea să-i aibă în hotarcile ei pe Moldovenii din Cherson și Podolia³.

Aceste evenimente, mici la prima vedere, au netezit terenul pentru înfăptuirea autonomiei Basarabiei. Era clar pentru toți, că pentru Basarabia autonomia este o necesitate vitală. Chiar cei mai mari dușmani ai autonomiei, cedează în fața stărilor noui de lucruri. Curentul centralist se mai menține încă în sânul zemstvei din Cetatea Albă, compusă aproape exclusiv din consilieri minoritari. Această zemstvă, în compoziția ei de atunci, atât de lipsită de simțul realității, scoate o moțiune de protestare „împotriva telegramei comitetului împlinitor, în care se spune, că toată Basarabia vrea autonomie, fiindcă la adunările (zemstvei) din ținutul Achermanului aceasta n'a fost spus. Cu privire la încercarea Radei ucrainene să alipească ținutul Achermanului la Ucraina, adunarea și-a arătat dorința, ca ținutul pomenit să rămâie una cu țara rusească, nădăjduind că democrația rusească va lăsa, ca toate noroadele ce locuesc în ținutul Achermanului, să aibă dreptul de a-și hotărî singure soarta și dreptul la ocârmuirea de sine prin zemstvă”⁴. În această hotărîre, ca și în alta despre care vom vorbi mai departe, desigur a jucat un rol mare influența orașului din apropiere, Odesa, care mulțumită compoziției lui internaționale, se opunea cu în-

¹ Ibidem, Nr. 66, din 6 August 1917.

² Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 66, din 6 August 1917.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem, Nr. 67, din 8 August 1917.

dârjire chiar la antonomia Ucrainei. Curentul antiautonomist și centralist din acest oraș, susținut de către două ziare din cele mai răspândite în sudul Rusiei, alimentează nădejdile cadrelor rusești, dezorientate de mișcarea mare a popoarelor neruse.

In această a doua fază a mișcării naționale din Basarabia partidul național moldovenesc nu mai este un centru, din care să radieze directivele naționale, cum de altfel n'a fost pe deplin nici la început. Puterile revoluționare moldovenești se împărătie prin diferite partide în vederea alegerilor în constituanta rusă. La 27 August, la Chișinău, a avut loc un al doilea congres al delegaților țărani, la care spre surprinderea cercurilor moldovenești n'au fost puse problemele naționale, congresul ținându-se sub semnul centralismului, făcându-se apologia revoluției ruse și a guvernului provizoriu și luându-se cele mai radicale hotărîri în chestiunea agrară¹, hotărîri care au avut urmări grave pentru Basarabia. Pentru constituantă, se lansează câteva liste de candidaturi, în care figurează candidați moldoveni, membri ai partidului național-moldovenesc.² Cele mai multe șanse de reușită, avea izvodul „deputaților țărani”, care putea conta pe sprijinul Comitetului executiv gubernial al sovietului deputaților țărani, pe concursul organizațiilor țărănești din județe și în parte, pe masele soldaților aflători în Basarabia. Apar și două liste de candidați, compuse numai din Moldoveni, acea a partidului moldovenesc, în cartel cu uniunea cooperatorilor și acea a partidului socialist-revoluționar moldovenesc³. Aceste trei organizații, ca și altele din stânga, cum era a partidului poporanist muncitor, pe lângă reforme radicale în chestiunile agrare și sociale, promit că vor sprijini autonomia Basarabiei în cadrele republicei federative ruse⁴. În ziua de 15 August, au avut loc alegeri comunale pentru orașul

¹ Ibidem, Nr. 77, din 31 August 1917 și Nr. 78, din 3 Septembrie 1917.

² Mai amănuntit în lucrarea *D-rului P. Cazacu*, Moldova dintre Prut și Nistru, pag. 226—227.

³ Anexa LI, LII, LIV, LVIII.

⁴ Ibidem și anexa LII.

Chișinău, la care ia parte și partidul național-moldovenesc, obținând pentru consiliul comunal șase locuri, cu toate că la acele alegeri au luat parte și soldații ruși din garnizoana Chișinăului¹. Și aceasta, ca și liste de candidaturi în constituanta rusă, este o dovedă că Moldovenii se afirmă ca o forță considerabilă în viața Basarabiei.

In evoluția ideei autonomiei popoarelor din Rusia, un rol important joacă congresul popoarelor, care a avut loc la Chiev la 8—14 Septembrie 1917. La acest congres, iau parte și reprezentanții Moldovenilor în număr de șase, din care doi au fost aleși și în sfatul popoarelor². La 25 Septembrie 1917, se produce o remaniere în sânumul guvernului rus, care se constituie sub președinția lui Cherenschi. Manifestul acestui guvern, prin care se recunoaște dreptul popoarelor la auto-determinare, consfințește numai o stare de fapt, întrucât cele mai multe din popoarele Rusiei, după cum am văzut mai înainte, își dobândiseră deja autonomia pe cale revoluționară, fără autorizația centrului. Guvernul sovietic, care se instalează în Octombrie, nu este recunoscut de către neamurile din Rusia, astfel că autonomia, sau mai bine zis despărțirea de Rusia, vine pentru unele națiuni în mod automatic. Pentru Basarabia, se crează o situație și mai favorabilă pentru autonomie, prin faptul că Ucraina la 7 Noembrie se proclamă stat autonom. Prin aceasta, Basarabia în mod mecanic se rupe de statul rus, se izolează cu desăvârsire. Și într'adevăr, Comisariatul gubernial al Basarabiei, autoritatea superioară de stat, după căderea guvernului Cherenschi și proclamarea autonomiei Ucrainei, nu mai are nici o legătură cu centrul rus, nu mai capătă nici un fel de directive dela statul rus. De fapt, Basarabia din acest moment devine mai mult decât o provincie autonomă. Deschiderea Sfatului Țării și proclamarea autonomiei Basarabiei vine în urma stărilor de lucruri, pe cari le crează împrejurările, mersul revoluției ruse.

Am văzut că ideia „Sfatului Țării” nu a fost o idee nouă

¹ Anexa XLIII.

² Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 89, din 1 Octombrie 1917.

pentru Românii basarabeni, că încă în anul 1906 ziarul „Basarabia” vorbește despre înființarea unui „Consiliu provincial superior”¹. Denumirea, desigur a fost sugerată de denumirea organului pe care l-a avut în frunte Basarabia, când în anul 1818 i-se acordase autonomia, — „Sfatul înalt”². Reminiscența istorică coincide și cu terminologia la modă din timpurile revoluției și „Sfatul Țării” nu este decât o traducere cuvintelor «Краево́й сове́тъ», cari circulau în literatura revoluționară și în presa cotidiană de atunci. Cuvântul se pune în circulație în anul 1917, în primele zile ale revoluției, ideia de a crea un „Sfat al Țării” „a răsărit în mințile Moldovenilor și ale Basarabenilor, poate că odată cu zilele slobozcniei”³. Ideia se introduce în programul partidului național moldovenesc⁴ și se agită la toate întunirile și în toate organizațiile moldovenești. Ideia apare însă la început ca ceva vag; abia în Iulie după telegrama Radiei ucrainene, chestiunea înființării „Sfatului Țării” se pune pe un teren ceva mai concret. În ședința reprezentanților organizațiilor moldovenești dela 13 Iulie, se alege o comisiune din 7 persoane, care stabilește că în „Sfatul Țării” vor intra 20 de deputați din partea ostașilor, 12 din partea organizațiilor țărănești, 6 dela partidul național moldovenesc și 5, 3 și 2 dela minoritățile din Basarabia⁵. Partidul socialist-revoluționar moldovenesc din Odesa, în „memorandum-ul” său, fixează compoziția „Sfatului Țării” din 72 de deputați, din care 40 din partea organizațiilor moldovenești și 32 din partea minorităților⁶, iar ziarul „Cuvânt Moldovenesc” propune ca „Sfatul Țării să aibă 100 de deputați, din care 63—65 de locuri pentru Moldoveni și 37—35 pentru minoritari”⁷. Chestiunea înființării „Sfatului

¹ Ziarul „Basarabia”, Nr. 12, din 5 Iulie 1906.

² J. A. Kacco. *Россия на Дунае и образование Бессар. области*, Москва, 1913, p. 219

³ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 61, din 25 Iulie 1917.

⁴ Anexa IX.

⁵ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 59, din 20 Iulie 1917.

⁶ Anexa LXIV.

⁷ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 61, din 25 Iulie 1917.

„Tării” intră în faza decisivă abia în luna Octombrie, când se convoacă congresul ostașilor moldoveni. Organizațiile revoluționare moldovenești din Chișinău nu erau în stare să pună în practică ideia „Sfatului Tării”, pentru motivul că în acea perioadă a revoluției, nu există nici o autoritate în afara de cea a puterii brute. Trebuia o forță revoluționară, care putea să-și impună voința și să procedeze la înființarea unui organ revoluționar. De fapt, revoluția rusă a fost făcută de către militari, și popoarele își afirmau drepturile prin ajutorul militarilor. Proclamarea, de exemplu, a autonomiei ucrainene se datorează, cum am amintit mai sus, celor trei congrese militare. Organizațiile militare moldovenești, în special acea dela Odesa, discută chestiunea convocării unui congres încă în luna Iulie; știrile care veneau din Basarabia nu erau din cele liniștitoare. Anarhia, care se întinde asupra Basarabiei, îi face pe soldați să se gândească la soarta patriei lor. La o adunare, care a avut loc la Odesa în cursul lunei Iulie și la care au participat un număr de vre-o 4000 de militari, s-au „ascultat știrile despre necuvînțele dezertorilor și roților (companiilor) trecătoare prin Basarabia, care grăbuesc (pradă) gospodăriile și siluesc femeile și au hotărît să protesteze în fața democrației revoluționare a Rusiei” și să ceară dela guvern să se ia măsuri, altfel „soldații vor fi nevoiți să vie ei singuri în Basarabia, pentru apărarea femeilor și fiicelor lor”¹. Asemenea amenințări se auzeau și în alte părți. Din documentele, pe care le publicăm mai departe, și din presa de atunci, se vede că ostașii erau pregătiți perfect pentru ideia autonomiei. Pentru convocarea unui congres militar la Chișinău, s'a obținut cu mari greutăți aprobarea Marelui stat major rus. Congresul se deschide cu mare solemnitate la 20 Octombrie. Participă peste 500 de delegați de pe toate fronturile și „din toate părțile armatei rusești”², câte doi delegați soldați și câte un ofițer dela fiecare companie³,

¹ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 59, din 20 Iulie 1917.

² Ibidem, Nr. 94, din 28 Octombrie 1917.

³ Ibidem, Nr. 90, din 18 Octombrie.

„după socoteala unora, acești 500 de delegați însăși sează 250 mii sau un sfert de milion de ostași Moldoveni”¹. Înainte de a începe congresul, delegații fac o manifestație pe străzile Chișinăului, defilând cu steaguri tricolore în fața palatului libertății, unde era sediul comitetului central moldovenesc și a sovietului deputaților țărani. Lumea își dădea perfect de bine seama despre importanța acestui congres, care avea să decidă soarta Basarabiei. Redacția ziarului „Cuvânt Moldovenesc” într-un articol salută congresul, spunând între altele : „Ostași moldoveni ! Mari sunt nădejdile ce le pune nația noastră în voi și mare este răspunderea voastră în fața istoriei neamului. Țara s'a trezit din somnul ei de robie și-și caută drumul spre slobozenie și dreptate. Se hotărăște soarta noroadelor de mai multă vreme și voi, floarea neamului moldovenesc, sunteți chemați să hotărîți drepturile și interesele lui. Dela înțelepciunea, cu care veți lucra la acest congres, atârnă mult, și noi vă chemăm să lucrați cu inima fierbinte, dar cu mintea rece... Să ne punem pe luminarea neamului nostru și să ne luăm soarta în mâinile noastre. Destul ne-am dat plecați, în mâinile străinilor. Să ne aducem aminte că noi, Moldovenii, săntem stăpânii țării acesteia și ca stăpâni, să ne punem singuri pe orânduirea trebilor obștești în țara noastră..“². În prima zi se alege bioul congresului în frunte cu ofițerul Vasile Cijevschi (președinte) și se ține o ședință festivă, la care se aduc congresului felicitări din partea diferitelor organizații naționale. Congresul a mai fost salutat de către unele organizații revoluționare ale minorităților din Rusia și anume de către doctorul Arzumaneanți, din partea social-democraților armeni și Lurie, din partea „bundului” evreesc³.

In cuvântările pline de entuziasm, se subliniază importanța congresului pentru viitorul Basarabiei, și nota dominantă poate fi caracterizată prin cuvintele ofițerului de marină Prahni-

¹ Ibidem, Nr. 94, din 27 Octombrie 1917.

² Anexa LXIX.

³ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 94, din 27 Octombrie 1917.

țchi, care spune congresiștilor „că drepturile nu se dau de pomană, ci se iau, și congresul de față trebuie să lucreze cu îndrăzneală, ținând spre slobozia națională a norodului nostru”¹.

Congresul într'adevăr scoate cele mai îndrăznețe hotărîri, din care cea mai importantă a fost proclamarea autonomiei provinciale și politice a Basarabiei, care se face în ziua de 24 Octombrie. „Declarându-se aceasta, în adunare se stârnește o însuflare nemaivăzut de mare. Se ridică steagurile naționale moldovenesti și se cântă cântece naționale : „Deșteaptă-te, Române” și „Pe-al nostru steag e seris unire”². Această hotărîre a fost luată, avându-se,, în vedere cultura națională a neamului moldovenesc și trecutul său și plecând dela principiul revoluției, că fiecare norod are dreptul singur să hotărască de soarta sa”³. Congresul mai ia hotărîrea ca „pentru ocârmuirea Basarabiei în cel mai scurt timp să se alcătuiască Sfatul Țării”, în care vor intra 120 de deputați, din care 81 locuri pentru Moldoveni și 36 pentru „celealte neamuri din Basarabia”⁴. Se preconizează și convocarea unei adunări constituante a Basarabiei. Congresul alege și un biurou pentru organizarea Sfatului Țării, sub președenția lui Vasile Tanțu. Celealte hotărîri, energice și foarte bine motivate și ele, sunt de mai puțină importanță, întrucât în ele se repetă formule din moțiunile scoase de mai multe ori de către organizațiunile moldovenesti, deși și aceste hotărîri denotă atmosfera de entuziasm național cald, în care a decurs congresul. De notat, că hotărîrile congresului ostașilor moldoveni în partea lor esențială se asemănau nu numai ca conținut, ci și ca stil cu hotărîrile congresului al treilea militar ucrainean, care se ține la Chiev, aproape simultan (se deschide la 21 Octombrie). „Plecând dela principiul autodeterminării complete, nelimitate prin nimic, al treilea congres militar panucrainean cere”⁵

¹ Ibidem.

² Ibidem.

³ Anexa LXX. Dr. Cazacu. Op. cit., pp. 227.—230.

⁴ Anexa LXX.

etc.; și aici se prevede „adunarea constituantă suverană ucraineană”¹. Prin urmare, hotărîrile congresului ostașilor moldoveni erau în spiritul vremii. Congresul, printre o telegramă trimisă congresului militar ucrainean, solicită sprijinul Ucraienilor în chestiunea autonomiei, promițând la rândul său concursul Moldovenilor².

Hotărîrile congresului militar moldovenesc în general au fost primite bine chiar de către minorități, dat fiind împrejurările și situația Basarabiei de atunci. Perspectiva stăpânirii sovietice îi face chiar pe cei mai consecvenți sprijinitori ai centralismului rusesc să prefere o stăpânire locală, ori care ar fi ea, unui regim bolșevic. Consiliul municipiului orașului Chișinău, compus în marea lui majoritate din minoritari, se pronunță împotriva stăpânirii sovietice din Petrograd³ și în principiu admite înființarea „Sfatului Țării”⁴. Nu recunoaște autoritatea bolșevică, nici sovietul muncitorilor și soldaților din Chișinău⁵. O moțiune inopportună vine din partea unui comitet bulgaro-găgăuz din Tighina, în care se spune că „bulgaro-găgauzii, nu se gândesc decât la mântuirea patriei”, că ei nu recunosc autonomia Basarabiei votată de către congresul militar, că ei sunt împotriva naționalizării școalei etc.⁶.

Bioul pentru organizarea „Sfatului Țării” lansează o circulară către toate organizațiile revoluționare din Basarabia, cu rugămintea de a-și desemna deputați pentru „Sfatul Țării”, care urma să fie deschis în ziua de 19 Noembrie 1917. Acest bioul a schimbat și schema organizării „Sfatului Țării”, fixând numărul total al deputaților la 150, din cari 105 pentru Moldoveni, iar restul pentru minoritari⁷.

¹ Ziarul «Киевская мысль», Nr. 261, din 29 Octombrie 1917.

² Anexa LXVI.

³ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 95, din 29 Octombrie 1917.

⁴ Dr. P. Cazacu, Op. cit, pp. 231—232.

⁵ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 95, din 29 Octombrie 1917.

⁶ Ibidem, Nr. 102, din 14 Noembrie 1917.

⁷ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 103, din 17 Noemvrie 1917.

VI.

Deschiderea „Sfatului Țării” a avut loc în ziua de 21 Noembrie 1917. Solemnitatea s'a desfășurat într'o atmosferă înălțătoare de entuziasm, de bucurie nemărginită a Moldovenilor și de speranțe în viitor. Creată de către revoluție, după principiile și sistemele revoluționare, această instituție este expresiunea sbuciumului unui popor, pentru a-și găsi calea adevarată a vieții, în ea se concentrează ideile și formulele naționale frământările neamului românesc din anul 1917. Instituție revoluționară, alcătuită printr'un act revoluționar asemănător cu cele ale altor neamuri din Rusia, „Sfatul Țării” se impune și organizațiilor revoluționare ale minorităților din Basarabia. Aceste din urmă își trimit deputații lor în „parlamentul” Basarabiei, măringind prin aceasta prestigiul lui. Prin faptul că ajutorul comisarului gubernial, d. Inculeț, este ales ca președinte, iar comisarul gubernial d. V. Cristi intră în guvernul ales de către „Sfatul Țării”, toată autoritatea se concentrează în mâinile acestei instituții. Cuvântările rostite la ședința de deschidere, pline de energie și avânt revoluționar, precum și declarațiile reprezentanților minorităților și ai orașelor și județelor, dovedesc că înfăptuirea ideei „Sfatului Țării”, a fost o necesitate imperioasă a momentului¹.

Imediat după constituire, „Sfatul Țării” s'a pus pe lucru. Era necesar să se facă un fel de constituție. Până la elaborarea acestei constituții, se pune în aplicare un „proiect al organizării Basarabiei”, în care se definesc atribuțiunile „Sfatului Țării”. „Puterea înaltă în Basarabia o are”, citim în acest proiect, „Sfatul Țării”, care este cel mai înalt așezământ de ocârmuire până la chemarea adunării poporane basarabene. Organ împlinitoare al „,Sfatului Țării” este sfatul directorilor generali, care este răspunzător pentru trebile și măsurile sale numai înaintea „Sfatului Țării”. Sfatul directorilor generali, are toată puterea împlinitoare și lucrează în temeiul zacoanelor (legilor) și poveștelor date și întărite

¹ Anexa LXXIV.

de „Sfatul Țării”¹. Adică, „Sfatul Țării” își însușește și puterea legislativă. Cel mai important act din primele zile ale existenții „Sfatului Țării” este declarația, votată la 2 Decembrie 1917, prin care Basarabia se proclamă Republică democratică Moldovenească². Ca conținut și limbaj acest act revoluționar nu se deosebește de actele similare ale republicilor create pe teritoriul fostului imperiu rus (de exemplu „universalele” ucrainene). În această declarație se arată motivele care au dus la înființarea „Sfatului Țării”, anarhia din Rusia, necesitatea organizării de state naționale. „În puterea temeiului acesta”, citim mai departe, „și având în vedere așezarea rânduelii obștești și întărirea drepturilor câștigate prin revoluție, Basarabia, sprijinindu-se pe trecutul său istoric, se declară de azi înainte Republică democratică Moldovenească, care va intra în alcătuirea republicei federative democratice rusești, ca părțși cu aceleași drepturi. Până la chemarea adunării poporane a Republicei Moldovenești, care va fi aleasă de tot norodul prin glăsuire de-a dreptul, deopotrivă și tăinuită, după sistemul proporțional, cea mai înaltă ocârmuire a Republicei democratice Moldovenești este „Sfatul Țării”, alcătuit din împăterniciții tuturor organizațiilor democratice revoluționare a deosebitelor no-roade și din împăterniciții zemstvelor și târgurilor³. Mai departe, se anunță programul de lucru al „Sfatului Țării”, care conține în punctele lui esențiale principiile revoluționare ale timpului: în ea se prevăd cele mai radicale soluții pentru rezolvarea chestiunii agrare, economice, administrative, școlare, a războiului. La 7 Decembrie, se constituie guvernul Republicei sub președinția d. Erhan, care, la rândul său, face un „decret” către cetățenii Republicei Moldovenești, solicitând sprijinul tuturor⁴.

Printr-o telegramă oficială „Sfatul Țării” înștiințează guvernul sovietic din Petrograd și republicele autonome din

¹ Anexa LXXV.

² Anexa LXXVIII.

³ Ibidem.

⁴ Anexa LXXVI.

fostul imperiu rus, că „Basarabia este proclamată Republieă poporană Moldovenească, ca membru cu drepturi egale în Republica federativă democratică rusească”¹.

Inființarea „Sfatului Țării” și proclamarea Republicii Moldovenești a găsit aprobată unanimă a întregii populații din Basarabia, în special a celei moldovenești. Numeroase telegrame de felicitări și de făgădueli de sprijin, primite din toate colțurile țării și din partea mai multor organizații, vin să întărească autoritatea „Sfatului Țării”². Toate autoritățile locale cu comisarii județeni în frunte, școlile, justiția în frunte cu Tribunalul din Chișinău, recunosc „Sfatul Țării”³. Chiar cele două județe, Hotin și Cetatea Albă, mai expuse propagandei rusești și celei ucrainene se manifestă pentru „Sfatul Țării”⁴. Moțiuni cum a fost aceea a meseriașilor și târgoveștilor din Chișinău, cari se proclamă „supuși și credincioși a Republicii noi moldovenești”⁵, nu erau rare.

Un caracter cu totul neobișnuit, are numai atitudinea zemstvei din jud. Cetatea Albă. Compusă aproape exclusiv din elemente străine neamului românesc, în cele mai multe cazuri venite din Rusia și stabilite aci, și completată cu „elementele democratice” din unitățile trecătoare ale armatei descompuse, această zemstvă devine un fel de citadelă a centralismului și rusificării. Cu tot „democratismul” ei, ea se opune mișcării naționale moldovenești și la un moment dat, după cum am văzut, se pronunță împotriva autonomiei Basarabiei. Cetatea Albă, sau mai bine zis zemsiva ei, joacă în Basarabia rolul pe care-l joacă Odesa pentru Ucraina, care se opune la orice autonomie. După proclamarea autonomiei și pe urmă a independenței Ucrainei (la 12 Ianuarie 1918), emisarii ucraineni încearcă să atragă zemstva de partea lor. La 16 Decembrie 1917, se ține o ședință a zemstvei, la care iau parte și reprezentanții unei societăți ucrainene P. Nașta și

¹ Anexa C.

² Anexa LXXXI—XCII.

³ Procesele verbale ale Sfatului Țării, Nr. 1—11.

⁴ Anexa LXXXI, LXXXVII.

⁵ Anexa XCII.

praporșcicul Globciastâi, din partea cercului militar ucrainean¹; la această ședință se discută chestiunea atitudinei zemstvei față de „Sfatul Țării” și Rada ucraineană, alegându-se o comisiune care urma să facă un raport în această chestiune. La 16 Ianuarie 1918 se convoacă o nouă adunare a consilierilor zemstvei și orașului cu participarea „organizațiilor democratice” rusești cari iau chestiunea din nou în discuție. Se propun mai multe moțiuni, din care reținem două mai interesante, acea a unui învățător bulgar, care propune să se proclame republică autonomă a Bugeacului, care va intra în compoziția federației rușești și în confederația republicilor independente autonome!“² Mult mai serioasă și mai cunoscute a fost moțiunea consilierilor coloniști germani, cari abținându-se dela vot, cred că județul Cetatea Albă, făcând parte integrantă din provincia dintre Prut și Nistru „trebuie să urmeze soarta Basarabiei”³. A învins curentul rusofil, acceptându-se cu majoritatea voturilor propunerea reprezentantului uniunii corpului didactic din toată Rusia, prin care se ia hotărîrea de a se alipi „la Republica ucraineană în forma în care va fi hotărîtă de către adunarea constituantă ucraineană, având credința, că Ucraina se va desvolta în legătură strânsă cu celelalte regiuni independente ale Rusiei, până când se vor uni în viitor *într-o republică democratică unică rusească*”⁴. Desigur că această hotărîre ilegală ca formă⁵ și antidemocratică ca fond, această încercare de violare a dreptului unui popor pentru o viitoare Rusie „unică”, nu este decât reflexul unei mentalități formate în atmosfera țarismului impigator. Era, cum am spus și mai înainte, un curent natural, care se manifesta în toate regiunile fostului imperiu, care tindeau spre autodeterminare, și cu atât mai naturală era hotărîrea unei organizații compuse din elemente străine cu totul de interesele populației locale. Spre marea cinste a Moldovenilor,

¹ Anexa XCIII.

² Anexa XCIV.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem.

⁵ Anexa XCV.

consilierii moldovenii din acel județ, încă la 22 Decembrie 1917, trimis o telegramă „Sfatului Țării”, prin care își exprimă bucuria cu ocazia deschiderii „Sfatului Țării”, și proclamării Republicei Moldovenești și această telegramă, precum și atitudinea consilierilor germani, este o confirmare a faptului, că populația băstinașă din acel județ era de altă părere decât aceea a zemstvei.

In unele cercuri românești, s'a acreditat părerea, că parlamentul basarabean, „Sfatul Țării”, a fost un fel de parlament puțin serios, ceva de operetă, iar după alții o adunare de bolșevici. Uniunea marilor proprietari din Basarabia, cari au avut multe de suferit din cauza revoluției, la 10 Martie 1918, înaintea guvernului român un „memoriu asupra stării din Basarabia” în care consideră „Sfatul Țării”, ca o „instituție arbitrară aleasă de o bandă de soldați maximaliști, fără luare în considerație, nici a păturilor burgeze și intelectuale, nici năcar a țăranilor mai avuți, compus în majoritatea sa din demagogi și aventurieri politici și având în fruntea lui persoane, care au fost odinioară membrii organizațiilor extreme socialiste din Petrograd”¹. Făcând istoricul mișcării revoluționare din Basarabia, uniunea marilor proprietari, crede că anarhia din Basarabia cu confiscarea pământurilor, cu devastarea gospodăriilor se datorește „Sfatului Țării” și deci acest organ anarchic trebuie să fie dizolvat. Că „Sfatul Țării” a fost o instituție revoluționară, nimeni nu poate să nege. Este însă o greșală profundă de a atribui anarhia din Basarabia „Sfatului Țării”. Din cele 82 procese verbale ale ședințelor, dela deschiderea „Sfatului Țării” și până în ziua închiderii sesiunii, adică până la 28 Mai 1918, se poate vedea că „Sfatul Țării” face toate eforturile pentru a potoli anarhia și pentru a introduce o oarecare ordine în viața Basarabiei. Legile extremiste votate de către „Sfatul Țării”, cum a fost acea a „comitetelor pământești” și declarațiile „Sfatului Țării” în chestiunea agrară, n'au venit decât să confirmească o stare de fapt. Anarhia care s'a desfășurat treptat în Rusia, con-

¹ Anexa CLV.

fiscarea pământurilor boerești, devastarea pădurilor, a depozitelor statului, a conacurilor proprietarilor, banditismele, erau fenomene izvorîte din revoluție, era o răzbunare a robului răsvrătit. În sufletul căruia se acumulase ura de veacuri împotriva stăpânitorilor. Basarabia situată în apropierea imediată a frontului, cu soldați demoralizați, în calea dezertorilor, cuprinsă și ea de frigurile revoluției, nu putea să nu fie antrenată în acel cataclism social. Si anarhia își are legile ei. Basarabia nu putea să rămâne un fel de paradis în mijlocul unui ocean, care clocotea de patimi, de ură și de setea de răzbunare. Totuși, cu toată anarhia din Basarabia, ea a suferit mai puțin decât alte regiuni din fostul imperiu rus. Aceasta se datorează în mare parte și sentimentului de ordine, înăscut Românumui. Un document, foarte prețios în această privință, este o scrisoare a unui soldat de pe front, Gh. Gangușeanu, care scrie „Basarabia noastră să fie autonomă și să se ocârmuiască ea singură, prin deputații ei aleși în „Sfatul Țării”. Destul ne-au hărțuit străinii și împărații de ne-au dat în răpă. Si zacoanele noastre să fie zacoane moldovenești și cu dreptate, nu tâlhărești, ca la sălbatecii noștri stăpâniitori de pân acu. Că Rusu acu și-a arătat arma : nimeni în lume și nici odată nu s'a făcut aşa de râs ca dânsu ; acum când a primit slobozenii și a căpătat putința să se facă om, dar el s'a făcut dobitoc.. Nu vă aruncați la pământ fără știrea comitetului ! Si nu stricați, oameni buni, casele boerești, căci ele pot fi întrebuițate pentru școli și pentru alte trebi obștești. Nu dați foc la pâinea boerească, căci ea ne trebuie nouă, ostașilor, și le trebuie și muncitorilor dela fabrici. Nu vă potriviți nebunilor, cari vă îndeamnă la prădăciune și siluire : cu parul și cu hapca, nu se face dreptate obștească”¹.

Si într'adevăr, dezordinile din Basarabia în special în prima fază a revoluției, după cum se poate constata din mai multe date, au fost în mare parte opera soldaților ruși, aflători în Basarabia². Ele au început cu devastarea depozitelor de

¹ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 99, din 8 Noembrie 1917.

² Anexa CXII, CXIX, CXXVII și ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 48, 55, 94, 112, din 1917 și altele.

băuturi la orașe, de unde se întind și la sate. Dela începutul revoluției și până la venirea armatei române, Basarabia este invadată de dezertori, iar când s'a început bolșevismul și soldații ruși au început să părăsească frontul, bande întregi de soldați în dezordine cutreeră Basarabia, îndreptându-se spre casă. Am văzut că comitetul militar moldovenesc din Odesa protestează, „în fața democrației revoluționare”, împotriva purtărilor soldaților ruși în Basarabia. „Soldații ruși”, ne spune ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, „au început să se poarte ca într-o țară dușmană. Prin târguri ei sparg beciurile, varsă vinul, se îmbată ca niște porci și fac fel de fel de batjocuri. Pe la sate, ei fac acelaș lucru: își bat joc de bicitele femei, ai căror bărbăți sănătate pe front, ies la drum, unde pradă pe Moldoveni și pe toți”¹. Cele mai multe din omoruri, care au fost săvărșite în Basarabia, cum a fost acela a lui S. Murafa, G. Hodorogea, M. Razu precum și pogromurile din orașele basarabene au fost făcute de către soldații ruși.

Propaganda revoluționară în chestiunea agrară, făcută de către diferite partide extremiste, moțiunile celor două congrese țărănești și telegrama oficială a guvernului bolșevic, în care se spune că „tot pământul cu toate dobitoacele, averea mișcătoare și toate acaretele de pe pământul boeresc trece în folosul norodului”, au trebuit să ducă ladezordini grave și la sate. Încă în luna Iulie, președintele uniunii proprietarilor din jud. Hotin aduce la cunoștința autorităților „că cu ajutorul unor comitete sătești, oamenii arrestează fără judecată, alungă pe lucrători de pe la economii, opresc strânsul pâinei.. opresc plata pentru arendă, taie pădurea... dau drumu iazurilor... Aceste turburări se fac mai în tot satul din îndemnul anarhiștilor, cari fac o propagandă foarte vie”². Aceste fenomene erau generale pentru toată Basarabia. Incep să vie țărani și din Rusia și să se aşeze pe moșiile boerești, cum s'a întâmplat în satul Glinjeni, „unde au venit oameni plugari din Podolia cu familiile și pluguri și aşezându-se au început

¹ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. din 25 Oct. 1917.

² Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 57, din 15 Iulie 1917.

a ara”¹. Situația devine însă catastrofală în Octombrie-Decembrie 1917, când aproape n'a rămas o moșie, un conac, o fermă nedevastată”².

Sfatul Țării a fost deschis în toiul anarhiei, când lumea ajunsese la disperare. Elia o serie de măsuri³, care însă rămân fără rezultat: trebuia forță armată pe care „Sfatul Țării” n’o avea. Cele vre-o câteva unități moldovenești, pe care le avea la dispoziție „Sfatul Țării”, erau contaminate și ele de bolșevism și pe ele nu se putea conta. Bolșevicii, izgoniți dela Iași și de pe frontul românesc, își instalează „front otdelul” (secția frontului) la Chișinău. Ei invadătoată Basarabia. Un document contemporan, care nu poate fi bănuitor de căsnicie, ne zugrăvește situația de atunci în cele mai negre culori. Este „chemarea comisarilor naționali militari de pe frontul românesc”, a comisarilor unităților naționale, formate pe front (Ucraineni, Polonezi, Lettoneni etc). „Ei (bolșevicii) au început”, citim în acest document, „a-i îndemna pe soldați să părăsească frontul, și soldații mergând spre casele lor au prins a prăda munca și avereia locuitorilor. O mulțime de sate din Basarabia au fost date focului și prădate. S’au prăpădit sute de mii de puduri de pâine, pregătită pentru sate și locuitori. Averea întreagă a norodului se prădă și se risipește.

Prădătorii însă nu se mulțumesc numai cu aceasta, — ei vreau să puie mâna și pe stăpânire. Din Socola, ei s’au mutat la Ungheni, apoi la Chișinău, urmând a prăda și a face silnicii. Ei i-au arestat pe toți ofițerii străini, cari se aflau la Chișinău și și-au bătut joc de dânsii; ei au prădat chiar și comisia, care cumpără pâine pentru oastea de pe front. La Chișinău ei și-au așezat ștabul (stat majorul) lor, cari întrebuință toate mijloacele pentru a împiedica îndestularea frontului și a strica drumurile de fer⁴... „Sfatul Țării” și fruntașii naționaliști sunt în mare primejdie. Unele elemente dubioase din „Sfatul Țării” încep să incline spre bolșevism. Devastările

¹ Ibidem, Nr. 74, din 24 August 1917.

² Anexa CXVIII, CXIX, CXXIII, CXXIV, CXXV, CXXVI, CXXVIII.

³ Anexa CXIV, CXV, CXVI, CXX, CXXI, CXXII.

⁴ Anexa CXXXIX.

iau o formă absolut barbară, când se distrug uneltele agricole, mașinile¹, când se omoară nu numai oamenii, ci și vitele, când se evacuează farmaciile dela sate². Lumea se sbate în căutarea unei eșiri: un cetățean al republiei, de exemplu, crede, „că toate grozăvile, pe care le trăim, sunt consecința păcatului maselor omenești.. Mai repede la biserică“ se adresează el ministrilor Basarabiei, „rugați-vă, altfel noi toti împreună cu copiii noștri vom pieri“³.

VII.

Trebuia de găsit o soluție imediată, întrucât pericolul într'adevăr era mare. Problema nu putea fi deslegată, decât tot printr'un act revoluționar. Și aceasta a fost chemarea armatei române. Acest act atât de firesc n'a fost un act izolat în istoria revoluției rusești. Naționalitățile din Rusia care tindeau spre autodeterminare, spre separare de imperiul rus, și care s-au constituit în state autonome, în momentul descompunerii statului rus, s-au pomenit cu o situație de anarhie și cu armate naționale demoralizate, sau fără armate. De exemplu, guvernul ucrainean a lui Scoropadschi, „avea opt corpuri (de armată) pe hârtie, de fapt avea numai state majore“⁴. Pentru a lupta cu anarhia și cu bolșevicii, cari amenințau autodeterminarea în proces, aceste naționalități recurg la ajutorul armatelor străine. Așa, de exemplu, statele baltice își constituie aparatele lor de guvernare sub scutul armatei germane, care ocupă aceste state și în unele cazuri introduc dictatura militară (Estonia)⁵. Belorusia, în lupta ei pentru autodeterminare, se folosește de armata germană, căreia președintele guvernului belorus Schiumunt îi aduce mulțumiri „pentru eliberarea de sub jugul bolșevic“⁶. Rada ucraineană

¹ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc“, Nr 114, din 17 Decembrie 1917.

² Anexa CXIII.

³ Anexa CXXIX.

⁴ B. Станкевичъ, Op cit., p. 89.

⁵ Ibidem, p. 192.

⁶ Ibidem, p. 39.

după ce încheie pace cu puterile centrale, clășmă în mod oficial armatele germane pentru a-și atinge scopurile naționale¹.

Prin urmare, chemarea armatei române în Basarabia nu era numai un act firesc al unui ajutor frătesc dat tinerei republike de acelaș sânge, era și o consecință logică a procesului revoluției rusești. Situația Basarabiei în momentul acesta însă era de așa natură încât trebuia multă diplomație și prudență pentru a nu provoca elementele bolșevice ce-și găsiseră adăpost în Basarabia. Nemulțumiți de felul cum au fost tratați de către autoritățile românești, bolșevicii fac cea mai intensă, cea mai ațățătoare propagandă împotriva Românilor.

Sunt cunoscute împrejurările în cari a intrat armata română în Basarabia. Intervenția consiliului directorilor generali ai Republicei², intervenția unor organizațiuni naționale moldoveniști³ și chiar a celor străine⁴ și în special intervenția unei delegații a blocului moldovenesc în frunte cu d. Pelivan, au determinat guvernul român să trimeată armata în Basarabia. La aceste motive se adaogă și considerațiuni de ordin militar, ca apărarea depozitelor și căilor ferate, considerațiuni de ordin secundar pentru revoluția națională din Basarabia. Că venirea armatei române în Basarabia a fost o necesitate a vremii, doavadă este faptul că armata nu a întâmpinat nici un fel de rezistență din partea populației băștinașe locale, chiar acelei minoritare, cu toată propaganda antiromânească a bolșevicilor. Dimpotrivă, în majoritatea cazurilor venirea armatei române a fost primită cu bucurie: în armata română lumea vedea scăparea Basarabiei de anarhie și bolșevici...

„Norodul sătul de anarhie le-a întâmpinat cu mare bucurie”, mărturisește ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, „pentru că

¹ Ibidem, p. 89.

² Anexa CXXXI.

³ Anexa CXXXII, CXXXVIII.

⁴ Anexa CXXXVII, CXXXIX.

numai oștile bine disciplinate pot să ne aducă liniște și să facă rânduială în țara noastră".¹

Ciocnirile pe care le-a avut armata română la ocuparea Basarabiei, acele dela Chișinău, Tighina, Cetatea Albă, Vâlcov și altele, au fost lupte cu comandele bolșevice, străine Basarabiei. Incidentul din gara Chișinău la venirea unui dezașament ardelenesc în ziua de 6 Ianuarie 1918, faimosul ordin de mobilizare a populației Chișinăului și protestul împotriva venirei armatei române în Basarabia², au fost opera bolșevicilor, susținută într-o măsură oarecare și de către vre-o două trei elemente din „Sfatul Țării”, fie din motive de diplomatie, fie din inconștiență sau din sentimentul de frică față de bolșevici. Și aceste fenomene, ca și un protest al unui congres al „țărănilor” organizat de către bolșevici sub președinția unui oarecare Litvinov³, erau fenomene absolut legitime în procesul bolnăvicios al revoluției, când mistificarea și provocația își aveau și ele rostul lor.

Adversarii unirii ar vrea să prezinte actul unirii ca o cucerire simplă a Basarabiei de către trupele române. Părerea, că armata română ar fi înfăptuit unirea, este împărtășită și de către unii Români. Este o mare eroare de a crede acest lucru. Armata română n'a introdus un regim de dictatură militară în Basarabia, aşa cum s'a întâmplat cu trupele germane în statele baltice din fostul imperiu rus, care regim însă n'a împiedicat manifestările pentru autodeterminare. Armata română a fost un musafir, chemat de către populația locală pentru a restabili ordinea; ea este la dispoziția guvernului Republicii și a „Sfatului Țării”. Ea nu se amestecă în treburile interne ale acestei Republiki. Ordinele marelui cartier general român și ale comandanților trupelor date armatei din Basarabia precum și proclamațiile către populație, sunt o doavadă a acestei afirmațiuni⁴. Se spune în mod categoric, ca armata „să nu intervină în raporturile dintre proprietari și țărani decât pen-

¹ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 6, din 16 Ian. 1918.

² Dr. P. Cazacu, Op. cit., p. 270.

³ Anexa CXXXIII.

⁴ Anexa CXXXIV, CXXXV, CXLI, CXLIII, CXLIV, CXLV, CXLVI.

tru a împiedica noui devastați și jafuri și că trebuie să considerăm, ca bună starea de lucruri, pe care am găsit-o în momentul intrării noastre în Basarabia, iar pentru faptele petrecute anterior, proprietarii să se adreseze autorităților locale”¹. „Vă declar sus și tare”, spune generalul Prezan într-o proclamație, că oastea română nu dorește decât ca prin rânduiala și liniștea ce aduce, să vă dee putința să vă statornicî și desăvârșiți autonomia și slobozenia voastră, precum veți hotărî voi singuri”². „Noi n'am venit”, declară generalul Broșteanu, „ca să vă împiedicăm, ca voi să ajungeți la drepturile voastre, pe cari nimeni nu vi le poate lua, — ci am venit să vă ajutăm să vă căpătați liniște și bună rânduială, la adăpostul căroră să aveți răgaz, cu sprijinul ocârmuitorilor voștri, țara voastră, după cum veți crede însivă, că e mai bine pentru voi”³. Și aceste declarații n'au fost simple figuri retorice: cea mai puternică doavadă că aşa a fost, este faptul, că în Basarabia, în timpul ocupației ei de către trupele române, până la unire nu numai că nu s'a schimbat nimic în aparatul de guvernare și în „Sfatul Țării”, nu s'a schimbat nimic nici măcar în compoziția organelor revoluționare obștești, cum au fost zemstvele, consiliile comunale cu președinții lor, organizațiile naționale minoritare. Remanierea mică în sănul guvernului basarabean dela 17 Ianuarie, care se constituie sub președinția doctorului D. Ciugureanu, a fost hotărâtă înaintea venirei armatei române. Evoluția ideilor revoluționare și naționale își urmează cursul ei. Ca doavadă, este legislația „Sfatului Țării” dela venirea armatei române și până la unire: proiectul legii agrare, întocmit de către o comisiune în spiritul decretului comisariatului bolșevic al poporului despre care am amintit mai sus, proiect prin care se desfințează proprietatea „asupra pământului, pădurilor, subsolului și apelor”, acestea trecând în stăpânirea Republicei fără plată⁴;

¹ Anexa CXXXV.

² Anexa CXLIII.

³ Anexa CXLV.

⁴ Procesele verbale ale ședințelor „Sfatului Țării”, Vol. I. Nr. 42, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52.

proiectul se discută dela 7 până la 21 Februarie 1918¹; legea electorală pentru constituanta moldovenească², legea aşezămintelor judecătoreschi³ etc. Toate acestea sunt legi absolut revoluționare, maximaliste. Dacă am adăuga la acestea libertatea discuțiilor în parlamentul Basarabiei și violența limbajului unor minoritari (Misircov, Osmolovschi, etc), care se pot constata din procesele verbale ale ședințelor „Sfatului Țării”, ne dăm seama că mersul revoluției în Basarabia n'a fost împiedicat de către armata română. Armata română introduce liniștea în Basarabia, care era necesară ca ideia revoluționară să ajungă la finalul ei logic. Acesta este rolul armatei române în Basarabia dela venirea ei și până la unire. Incidentele mici de pe alocarea erau ceva inevitabil, iar arestarea și dispariția câtorva delegați ai fostului congres țărănesc dela 19—21 Ianuarie 1918, din care unii fuseseră aleși deputați în „Sfatul Țării”, se datorește nu armatei române, ci provocării unora din elementele locale⁴.

Și ideia națională trebuia să-și urmeze legile ei de dezvoltare. La adăpostul liniștei stabilite de către armata română, această idee putea să evolueze într'o atmosferă de mai mare libertate. Proclamarea independenții unor state autonome din fostul imperiu rus, în special proclamarea independenții Ucrainei, care a avut loc la 2 Ianuarie 1918, trebuia să ducă și la independența Republicei Moldovenești. „In fața tuturor”, raportează „Sfatului Țării”, în numele guvernului Basarabiei, unul din miniștrii Republikei, „se desenează soarta tinerii Republii Moldovenești. După proclamarea independenții, Ucrainei, noi suntem cu desăvârșire rupti de centrul Rusiei către care noi trebuie să ne adresăm peste capul Ucrainei. Pentru toți este clar, că poate să fie o singură soluție — dacă Ucraina este independentă, și Republica Moldovenească trebuie să fie independentă, și în această tendință a ei nimeni

¹ Ibidem.

² Ibidem, Nr. 56 et passim.

³ Ibidem, Nr. 59.

⁴ Procesele verbale ale sedințelor „Sfatului Țării”, v. I. Nr. 34.

nu o poate împiedeca”¹. Hotărîrea a fost luată în ședință de la 22 Ianuarie 1918, ținută sub președinția d. P. Halippa, cu unanimitate de voturi, inclusiv minoritățile, producând un entuziasm mare, președintele subliniind că „independența Republicei Moldovenești este opera revoluției rusești”².

Am urmărit dezvoltarea ideei naționale românești în Basarabia în cursul revoluției din anii 1917—1918. Această idee se dezvoltă în cadrul ideilor revoluționare ale naționalităților din Rusia, și actele revoluționare cu caracter național din Basarabia se desvoltă în concordanță cu actele altor neamuri mari din Rusia, în special cu acele ale Ucrainenilor. Dela ideia unor libertăți elementare, ca libertatea limbei în școală și biserică, dela ideile vagi despre autonomie la înfăptuirea autonomiei pe cale revoluționară, Românii basarabeni ajung la independență. Logica revoluției însă trebuie să ducă mai departe; principiul autodeterminării nu se mărginește numai la separare de Rusia, la independență. O țară a cărei soartă a fost legată de veacuri cu poporul românesc, o țară de aceiaș limbă, de aceleași tradiții culturale, ruptă printr'un act de silnicie din trupul românismului, o țară care și geograficește face un tot cu țara românească, nu putea să nu grăbeze spre această țară.

VIII.

Legile revoluției, cari au la bază restabilirea dreptății încălcate, cari anunță libertatea națională, triumful culturii popoarelor, cari desfăințează cătușile neamurilor subjugate, duc Basarabia spre unire cu România. Autodeterminarea poporului românesc din Basarabia putea să se orienteze numai spre România. Existența unui stat independent al Basarabiei ar fi fost o aberație, o iluzie irealizabilă. Imperialismul bolșevic, care încearcă să răpească independența Poloniei, care

¹ Ibidem, Nr. 35.

² Ibidem, Nr. 35. Proclamarea independenței în mod oficial s'a făcut la 24 Ianuarie 1918.

sugrumană Belorusia, Ucraina, Georgia etc., care prin aceasta încalcă cele mai sfinte principii ale revoluției, ar fi fost o amenințare perpetuă pentru Republica Moldovenească și pentru drepturile naționale câștigate prin revoluție. Dacă ar fi existat Ucraina, ca stat independent, și ea ar fi prezentat acelaș pericol pentru Basarabia: în procesul făuririi independenții sale, în toiul luptei cu bolșevicii și Ucraina căută să pună mâna pe Basarabia¹. Cu atât mai logică din punct de vedere al principiilor revoluției era unirea Basarabiei. Aceasta era evident pentru toți, chiar la începutul revoluției: suspectarea mișcării naționale a Moldovenilor, acuzațiile de separatism aveau baze reale la început, nu atât în viață, cât în teoriile revoluționare de atunci.

Ideia unirii Basarabiei cu România, ca și întreaga mișcare națională, și-a urmat calea de dezvoltare în cadrele revoluției ruse. Deși această idee întotdeauna a fost vie în sufletul celor mai aleși fii ai neamului românesc de dincolo și de dincolo de Prut, nimeni nu se gândeau la realizarea ei. Cele mai îndrăznețe visuri se risipeau de spectrul mistic de care era învăluit colosul rus. În masele mari ale poporului basarabean, ideia revenirii la vatra românismului în ultimele decenii dispără. Trăia numai instinctul național, neluminat de claritatea conștiinței. În prima fază a revoluției, chestiunea unirii apare numai în mintile câtorva intelectuali, apare ca o vizionă neclară, amânată în nedefinitul unui viitor necunoscut, pe care-l desemna revoluția. Nu se știe dacă o strofă dintr-o poezie a lui I. Buzdugan (N. Românaș), publicată la începutul revoluției, este expresiunea gândurilor ascunse cu privire la unire a câtorva visători:

„O, scumpă Maică Tară,
Ah dă-ne aripi maestre
Să ne întoarcem iară
La cuiburile noastre”².

In tot cazul, despre această chestiune nu se putea vorbi.

¹ Anexa CVIII, CIX, CX, CXI.

² Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 27, din 2 Aprilie 1917.

Fantoma separatismului Moldovenilor, vechiul cântec al Rușilor și rusificaților, apare în ochii dușmanilor neamului românesc, ca un pericol mare pentru unitatea statului rus. Această chestiune se speculează mereu în cursul revoluției. A ridica chestiunea unirii în acele vremuri, era o mare primejdie pentru mișcarea națională moldovenească, căci ea putea fi înăbușită la începutul ei. Iată de ce chestiunea unirii apare abia în ultima fază a revoluției, ca un act final în desvoltarea ideei de autodeterminare națională.

Frământările însă din anul 1917, transformările din viața națională și socială, sguditura sufletească prin care trece poporul, căderea tuturor zeilor trecutului, pregătesc mentalitatea poporului pentru unire. Dacă ideia unirii nu se pune pe față în discuție, în schimb ideia românismului face mari progrese între Moldovenii din Basarabia. Mișcarea culturală cu introducerea limbei în biserică și în parte în școală, cursurile pentru limba românească, corurile naționale, broșurile care circulau, îi introduc pe Moldovenii din Basarabia în mediul cultural românesc. Mișcarea culturală este însotită de un mare entuziasm, ea are un farmec deosebit în special pentru tinerețul basarabean. Studenții, soldații, elevii de școală, umbrai cu panglica tricoloră la piept, își dădeau silința să vorbească românește, aşa cum puteau vorbi. Era perioada romanticismului cultural și național, care, o spunem cu părere de rău, dispare după unire.

Ideia unirii începe să se întărească în conștiința naționaliștilor basarabeni în toamna anului 1917, când începe să se descompună imperiul rus și când anarhia cuprinde Basarabia ; ea însă nu se poate manifesta fățiș din cauza extremismului revoluționar, care străbătuse mințile. România este o țară oligarhică, o țară cu orânduire burgheză, o țară care poate răpi drepturile poporului câștigate prin revoluție, — iată teza rusească prin care se combătea ideia unirii.

Intrarea armatei române în Basarabia, odată cu liniștea, aduce și mai multă libertate pentru manifestările cu caracter național moldovenesc. Sentimentele și gândirea națională nu mai sunt stânjenite, și ideia unirii începe să se discute la lumina

zilei. În cel dintâi număr după intrarea oștilor române în Basarabia, al ziarului „Cuvânt Moldovenesc”, sub semnătura lui V. S.¹ apare un articol, în care se arată dreptul pe care-l are armata română de a intra în Basarabia. „Intrebarea”, citim mai departe, „cu cine să fie Republica Moldovenească cu Rusia, sau cu România, sau poate ea să fie neatârnată cu totul; această întrebare s-ar hotărî la congresul de pace și hotărîrea aceasta va atârna dela dorința norodului moldovenesc. Cu cine el a vrea să fie, cu acea țară și va fi”². De aci înainte chestiunea unirii devine o chestiune la ordinea zilei; ea se discută nu numai în presa zilnică de atunci, în ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, în oficiosul Republicii, ziarul „Sfatul Țării”, în ziarul „România nouă”, ziare care fac propagandă pentru unire, ea este obiectul discuțiunilor în toate cercurile moldovenești. Se face o propagandă vie printre soldați și țărani de către tineretul revoluționar, de către reprezentanții blocului moldovenesc din „Sfatul Țării”.

După proclamarea independenței Republicii Moldovenești, chestiunea unirii se pune pe teren practic. Pentru toată lumea era evident, că Republica Moldovenească nu poate să rămână independentă. Populația era pregătită pentru acest act, se aștepta numai momentul oportun. Unele organizații naționale și obștești se arată nerăbdătoare, scoțând moțiuni prin care cer unirea Basarabiei cu România. Astfel „comitetul central al studenților moldoveni din Basarabia, la 16 Ianuarie 1918, face o chemare către populația din Basarabia, în care își exprimă indignarea față de purtarea Rușilor și bucuria pentru intrarea armatei române în Basarabia, iar la sfârșit exclamă : „Trăiască liberatea și unirea tuturor Românilor”³,

Același comitet, la 24 Ianuarie 1918, lansează un manifest în care se spune : „Noi socotim că mântuirea neamului nostru este în unirea tuturor fiilor noștri într'o singură țară. Noi

¹ V. Susleanu pseudonimul lui Vasile Horea, atunci student, colaboratorul principal și conducătorul de fapt al ziarului „Cuvânt Moldovenesc” în timpul revoluției.

² Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 6, din 16 Ianuarie 1918.

³ Anexa CXLIX.

dela străini nu mai aşteptăm nimic; toată nădejdedea ne-o punem în viață la un loc cu toți frații noștri români. Nu ne trebuie Rusie federativă”¹.

Cele mai semnificative moțiuni vin însă din partea adunărilor unor zemstve, alese pe baza votului universal și completeate cu reprezentanții diferitelor organizații revoluționare. Este și mai semnificativ, că aceste moțiuni pornesc din partea țăranilor. Astfel un grup de 18 țărași, membri ai zemstvei din Bălți, la 2 Martie 1918, propun să se pună, cum scriu ei, „la glăsuire dorința noastră arătată mai la vale, de a ne uni cu țara noastră mamă : România”. Invocând motivele, care fi determină să facă această cerere ei continuă : „Hotărîm, în numele ținutului nostru Bălți să ne unim din nou cu scumpa țară mamă : cu România, voind să împărtim cu ea frătește tot norocul și nevoile vieții noastre viitoare, ca și în vremile Moldovei lui Ștefan cel Mare”².

In baza acestei cereri la 3 Martie 1918, adunarea generală a zemstvei din Bălți votează următoarea moțiune : „Rezimat pe principiile proclamate de marea revoluțione a popoarelor fostului imperiu al tuturor Rușilor, care în primul rând odată cu libertatea și egalitatea tuturor indivizilor în fața legilor, a proclamat libertatea naționalităților de a dispune singure de soarta și așezămintele lor prezente și viitoare... Înțând seama că în timp de 14 veacuri Basarabia a fost totdeauna un trup cu Moldova de pe dreapta Prutului și că soarta ei” etc. „Proclamăm astăzi în fața lui Dumnezeu și a lumii întregi, că cerem unirea Basarabiei cu Regatul României”... Zemstva din Bălți face apel la toate adunările din întreaga Basarabie, dela Hotin până la Ismail, să se unească prin votul lor la moțiunea noastră și să ceară „Sfatului Țării” la Chișinău, să trimeată o delegație cu reprezentanți din toate adunările regionale și de proprietari la Iași, pentru a depune la picioarele Tronului României omagile noastre de devotament și credință către Regele Ferdinand I, rege al tuturor Români-

¹ Anexa CLI.

² Anexa CLIII.

lor”¹. În cele 102 semnături de pe această moțiune, găsim și semnături ale minoritarilor : Ruși, Evrei, Polonezi.

O moțiune asemănătoare votează și adunarea generală a zemstvei din Soroca în unire cu reuniunea proprietarilor din acel județ în ziua de 13 Martie 1918². Moțiunea a fost votată în urma propunerii zemstvei din Bălți, după cum se vede din stilul ei și motivele invocate. Ea este acoperită cu o mulțime de semnături, care reprezintă diferite categorii sociale și naționale.

Curentul pentru unire era atât de mare, încât la ea se gândesc și oamenii, cari au jucat roluri mari în viața statului rus. Astfel uniunea proprietarilor agricoli în frunte cu președintele ei P. Sinadino, trimite o delegație la Iași, care în ziua de 6 Martie 1918 fu primită de Rege. „Suntem fericiți”, scriu ei, „că putem exprima înaintea Majestății Voastre dorința tuturor pădurilor din Basarabia, ce sunt pentru ordine, liniște și muncă productivă, de a fi totdeauna sub sceptrul Majestății Voastre, care dorință este a întregului neam românesc și prin urmare și a poporului românesc din Basarabia”³. și în memoriu înaintat de aceiași uniune a proprietarilor agricoli la 10 Martie 1918, se spune: „noi fără nici un încunjur, cerem a fi uniți” cu România⁴.

Pe de altă parte, un grup de Români din toate provinciile românești și un grup de scriitori români fac câte un apel călduros către populația basarabeană pentru unire⁵.

In ședința „Sfatului Țării” din 16 Martie 1918, deputații minoritari interpeleză guvernul în chestiunea manifestărilor dela Bălți și Soroca, cerând arestarea celor care au votat moțiunea pentru unire⁶. Guvernul Republicei fu nevoit să interzică zemstvelor de a lua asemenea hotărîri, care ar cădea numai în competiția „Sfatului Țării”.

¹ Anexa CLIV.

² Anexa CLVII.

³ Anexa CLVI.

⁴ Anexa CLV.

⁵ Anexa CL, CLII.

⁶ Procesele verbale ale ședinților „Sfatului Țării”, Nr. 62, din 16 Martie 1918.

Evenimentele din afară, grăbesc însă soluționarea acestei probleme. La începutul tratativelor de pace dela București, guvernul ucrainean, care la 27 Ianuarie 1918 încheiașe la Brest Litovsc pace separată cu Germanii, trimite o notă puterilor centrale, în care arată „că Basarabia din punct de vedere etnografic, economic și politic formează o unitate indivizibilă cu teritoriul Ucrainei” și având în vedere, că „căstigătoreasă cu apărăre în viitor Basarabia poate fi obiectul discuției la conferința de pace dela București, guvernul Ucrainei cere să i se adimite să ia parte și el la conferința dela București”¹. Populația Basarabiei, încă odată s-a convins în sinceritatea vecinilor noștri, fapt care atrage și mai mult spiritele pentru unire. Pretențiunile ridicate de către Ucraineni, fură obiecționea desbaterilor aprinse în „Sfatul Țării” care cu unanimitate de voturi protestează împotriva încercărilor Ucrainei de a se amesteca în treburile Basarabiei²; se încearcă a se trimite o delegație la Chiev pentru a clarifica atitudinea Ucrainei³, pleacă la Iași și o delegație din președintele „Sfatului Țării”, I. Inculeț și președintele consiliului de Ministerial Republicei, doctorul D. Ciugureanu, pentru a interveni să fie admisi și delegații Basarabiei la conferința de pace⁴. Cererea delegaților n'a putut fi admisă. Delegația sporită cu vice-președintele Sfatului Țării P. Halippa, după ce ia contact cu blocul moldovenesc din „Sfatul Țării”, care se agită cerând unirea, pleacă a doua oară la Iași, unde propune guvernului român unirea Basarabiei cu Regatul Român⁵. A fost ales cel mai potrivit moment pentru situația din Basarabia și pentru starea spiritelor populației. Unirea era dorită, ea se simțea în aer. Era momentul culminant al sforțărilor poporului basarabean pentru a-și dobândi libertatea națională, era ultimul act revoluționar pe care trebuia să-l facă pentru a-și determina soarta.

¹ Anexa CVIII.

² Anexa CIX, CX.

³ Anexa CIV.

⁴ Anexa CXI.

⁵ Anexa CLXIV.

Venirea primului ministru al României, A. Marghiloman, la Chișinău, și ședința „Sfatului Țării” dela 27 Martie 1918, au fost numai îndeplinirea unei formalități solemne, a fost numai o sărbătoare înălțătoare. Se știa dinainte că unirea va fi votată cu marea majoritate de voturi ale deputaților din blocul moldovenesc și a deputaților moldoveni din fracția țărănească, precum se cunoștea și atitudinea deputaților minoritari. După declarațiile entuziaste ale reprezentanților diferitelor grupuri din parlamentul Basarabiei, se pune la vot moțiunea blocului moldovenesc, care este primită cu 86 de voturi, 3 voturi fiind împotriva și 36 abțineri¹.

In principiu și deputații, cari s'au abținut dela vot, recunosc „toată importanța chestiunii unirii Republicei neutrăne state Moldovenești cu Regatul Român”, cum declară președintele fracției țărănești, deputatul Țiganco; ei să abțin de la vot pe motivul că ei n'au avut mandat de a discuta această chestiune din partea acelor pe care îi reprezintă².

Adversarii unirii afirmă, că voturile pentru unire au fost „smulse” sub teroarea armatei române. Din procesul verbal al ședinței din 27 Martie 1918, pe care-l reproducem în întregime³, se poate vedea că discuțiile au fost absolut libere. Altfel n'ar fi fost voturi împotrivă, n'ar fi fost abțineri. Iar voturile Moldovenilor din blocul moldovenesc și cele câteva din fracția țărănească, care, cum am spus, se cunoșteau cu multe zile înaintea unirii, ne dovedesc că Moldovenii au fost consecvenți până la sfârșit în lupta lor pentru autodeterminare. Se poate vedea, ce atitudine vor lua deputații moldoveni în chestiunea unirii, din procesele verbale ale ședințelor „Sfatului Țării”, dela deschiderea lui și până la 27 Martie, când Moldovenii în diferite ocazii și manifestă solidaritatea în chestiunile naționale, când ei se luptă pentru drepturile lor.

Actul unirii Basarabiei, votat de către „Sfatul Țării”, conține aceleași elemente revoluționare, aceleași motive din

¹ Anexa CLIX.

² Ibidem.

³ Ibidem.

ideologia revoluționară, cum au fost și actele precedente din istoria mișcării naționale din Basarabia. „In numele poporului Basarabiei „Sfatul Țării” declară : Republica democratică Moldovenească (Basarabia)... ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani din trupul vechei Moldove, în puterea dreptului istoric și dreptului de neam, pe baza principiului că noroadele singure să-și hotărască soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna, se unește cu mama sa România”¹. Aceiaș motivare găsim și în acetele similare ale popoarelor, care s-au separat de Rusia. Condițiunile, stipulate în actul unirii dela 27 Martie, sunt împrumutate din aceiaș ideologie revoluționară : reforma agrară, autonomia provincială, recrutarea armatei pe baze teritoriale, respectarea drepturilor minorităților, votul universal, libertăți cetățenești, amnistie generală,² — toate acestea sunt formele din programele revoluționare vechi. Multe din aceste condițiuni erau o necesitate a zilei, cum a fost reformia agrară prin care trebuia câștigată pătura țărănească pentru noul regim.

Unirea Basarabiei s'a făcut la un moment, când situația Români și era din cele mai critice. O pace impusă de împrejurări, o populație plină de suferință, cu visuri sfârâmate, cu jertfe nenumărate în urmă, cu o stare sufletească de adâncă deprimare. Cu atât mai mare este bucuria, pe care o provoacă actul unirii. După expresiunea nimerită a Regelui Ferdinand I, vestea unirii a venit „în zile de restriște, ca o dulce mângăere”³. Mulțimea de telegramme primite de către „Sfatul Țării” din toate colțurile țării, din vechiul regat și din Basarabia⁴, sunt mărturia clișelor de entuziasm cald, prin care trece toată suflarea românească. Se întrezărește o eră nouă în viața poporului românesc, atât de încercat în suferințe, atât de oropsit de nedreptățile istoriei.

¹ Anexa CLX.

² Ibidem.

³ Anexa CLXIV.

⁴ Anexa CLXXV, CLXXVI, CLXXVII, CLXXIX, CLXXX, CLXXXI, CLXXXII, CLXXXIII, CLXXXIV, CLXXXV, CLXXXVIII, CLXXXIX, CXC, CXCI, CXCII, CXCIII, CXCIV .

Unirea era însăptuită. Urmează formalitățile pentru înțărirea actului unirii din punct de vedere juridic și internațional. Prin decretul regal din 9 Aprilie 1918, se promulgă hotărîrea luată de către „Sfatul Țării”¹. În sesiunea „Sfatului Țării”, convocată în Noemvrie 1918, după ce se rezolvă chestiunea agrară, se renunță la condițiunile „stipulate în actul dela 27 Martie 1918, declarând, ca și celelalte provincii românești, care veniseră de curând la sănul românismului, „unirea necondiționată a Basarabiei cu România mamă”².

Cu toate încercările Rusiei sovietice, de a zădărni recunoașterea actului unirii Basarabiei de către puterile aliate, aceste puteri sancționează unirea Basarabiei cu România³. Prin aceasta, se încheie un capitol din istoria suferințelor poporului românesc din Basarabia.

„Unirea Basarabiei cu România a fost o poruncă a istoriei și o îndreptare a nelegiuirii, ce a apăsat această țară peste un veac”, se spune în manifestul consiliului directorilor din Basarabia, constituit după unire⁴. Repararea acestei nelegiuiri istorice, nu s'a făcut printr'o mișcare a unei baghete magice. Ea a eșit dintr'un proces sufletesc al Basarabiei foarte complicat și relativ de lungă durată, proces pe care-l provoacă mișcarea revoluționară a neamurilor din Rusia. Mișcarea națională din Basarabia a fost și ea o mișcare revoluționară, subordonată mersului revoluției din Rusia. Revoluția trezește și energiile paralizate ale neamului românesc din Basarabia. Ea a răscoslit profunzimile sufletului poporului, scoțând la iveală comorile naționale și setea de dreptate. Si lupta, pe care o duc acești soldați moldoveni, acești țărani, subofițeri, învățători, este lupta maselor răscolate. Toate actele revoluționare ale Moldovenilor sunt expresiunea maselor,

¹ Anexa CLXVI.

² Anexa CXCV.

³ Anexa CXCVI, CXCVII

⁴ Anexa CLXXXVI.

sunt emanația voinții lor, cărora se subordonează acei ridicăți de aceste mase.

Ideologia națională a Moldovenilor din anii 1917 — 1918, în primul rând, a fost creațiunea ideologiei revoluționare și naționale din fostul imperiu rus, și unirea Basarabiei a fost consecința logică a revoluției rusești.

Cu atât mai viabilă este ea și cu atât mai indisutabilă, apare în fața istoriei.

I.

**ROMÂNII DIN BASARABIA
ȘI INCEPUTURILE REVOLUȚIEI RUSE. MANIFESTĂRILE
CU CARACTER NAȚIONAL PÂNĂ LA DESCRIEREA
SFATULUI ȚĂRII.**

I.

**Românii basarabeni și lovitura de stat din Rusia.
Apelul ziarului „Cuvânt Moldovenesc”¹⁾.**

„In pragul vieții noi”.

„Scumpi cetitori!

Din numărul de față veți afla, că noi de acum nu mai suntem robii stăpânirii vechi, care ani de-arândul și-a bătut joc de noi în chipul cel mai grozav.

Ocârmuirea veche s'a prăbușit și pe dărâmăturile ei se clădește o viață nouă. Stăpânirea nouă, care a luat în mâinile ei ocârmuirea împărației, este întocmită din oameni noi, ne-pătați cu nimică, se bucură de încrederea țării și sunt însuflați de dorul de a scoate împărația din starea de cumpănă, în care este aruncată din pricina războiului.

Stăpânirea nouă are de gând să adune toate puterile împărației, să se războiască desăvârșit cu protivnicul și biruindu-l, să se pue pe munca de luminare a norodului și pe îmbunătățirea vieții lui.

Astfel fiind, noi toți trebuie să ne plecăm cu inimă cu tot către stăpânirea nouă și prin ascultare și muncă s'o sprijinim și s'o ajutăm în trebile și sarcinile ei grele.

Și acum, scumpi cetitori, dee Domnul, ca felul nou de ocârmuire în împărație să ne fie și nouă Moldovenilor spre o în-

¹⁾ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 20, din 8 Martie 1917.

noire a vieții și spre deșteptarea din somnul de moarte în care ne-a ținut stăpânirea veche !

Fie, ca soarele ce răsare asupra împărăției, să ne dea o rază mântuitoare de lumină și de slobozenie și nouă Moldovenilor, cari am fost robi nevinovați mai bine de o sută de ani !”

II.

Apelul ziarului „Cuvânt Moldovenesc” în chestiunea națională¹⁾.

„Să vom”.

„Am văzut destui Moldoveni privind cu îndoială marea prefacere din viața împărăției noastre.

Plecați sub jugul robiei de amar de vreme, Moldovenii noștri s-au obișnuit cu gândul, că pentru îndurările noastre multe, îndreptare nu mai este.

Căci în adevăr biserică noastră nu mai eră un lăcaș, în care să înălțăm spre Cel Atotputernic o rugăciune adevărată. Rugăciunea se rostea pentru noi, iar noi n’o înțelegeam, fiindcă eră în limbă străină.

Acesta eră un păcat săvărșit înadins de orânduiala cea veche, care a apus, eră un păcat împotriva bisericii lui Dumnezeu.

Și fiindcă pe lângă altele multe nelegiuiri a fost cu putință și această cea mai grozavă nelegiuire, — de aceia mulți Moldoveni de ai noștri mai cred că nu ni-i chezăsluită încă cu desăvărșire mântuirea.

• • • • • Așa dar îndoiala să se risipească din sufletul Moldovenilor !

Am fost și suntem părtași la nevoie și greutățile împărăției și de aceia avem dreptul de o potrivă și la foloase. Am dat tot ce ni s’ă cerut de împărăție și acum avem dreptul să ni se chezăsluiască slobozenia de a propăși pe pământul nostru.

Noua ocârmuire a și rostit cuvântul de chezăsie : „dreptul național pentru toți !”

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 23, din 19 Martie 1917.

III.

**Apelul ziarului „Cuvânt Moldovenesc” în cehetiunea
autonomiei Basarabiei ¹⁾.**

„Cererile Latâșilor

Latâșii care sunt un popor tot așa de numeros ca și Moldovenii din Basarabia, dar mult mai luminat decât noi, cer dela stăpânirea nouă slobozirea de sub jugul câtorva familii nemțești, care țin în mînele lor tot pământul din țară; mai cer autonomia (de sineocârmuirea) țării lor în toate trebile culturale, și chiar despărțirea bisericii de stat.

Moldovenilor! Luati pildă dela Latâși. Destul că până acum am rămas în coada altor popoare. Treziți-vă măcar acuma, căci dacă scăpăm clipa de astăzi apoi degrabă nu prindem norocul de coadă”.

IV.

**Telegrama Societății Moldovenilor către guvernul
provizoriu rus ²⁾.**

„Obștia Moldovenilor adunându-se în ședință pentru a desbate nevoile Moldovenilor din Basarabia, salută stăpânirea vremelnică și-i arată deplină încredere.

Nădăjduește, că fiind rândueli noi și schimbându-se împrejurările vieții în Rusia, Moldovenii din Basarabia se vor bucura de toate drepturile cetățenești și naționale.

Imputernicitorul Obștei Moldovenilor,
N. Alexandri.“

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 24, din 22 Martie 1917.

2) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 25, din 26 Martie 1917.

V.

Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” către Românii basarabeni¹⁾.

„Acum ori niciodată!”

„Moldovenilor ! ne aflăm în împrejurări, în cari până acum nu ne-am văzut nici odată. Ni se face nouă un examen, după care se va dovedi, dacă mai suntem un popor vrednic de a ne bucura de drepturi în rând cu alte popoare.

Inaintea revoluției noi eram ocârmuiți de alții, dar totuși ne-am deprins în toate să ne lăsăm în nădejdea ocârmuitorilor. Singuri nu făceam pentru noi aproape nimică.

Acuma însă stăpânirea nouă a mărturisit, că pentru stăpânire, chiar cât de bine ar fi alcătuită, îi peste putință a îngriji de toate și pentru toți.

Ea s'a pus pe a orândui bine poșta, drumurile de fier, viața economică și financiară din Rusia întreagă și afară de asta să scoată războiul la un capăt bun.

Iar ceia ce privește celelalte părți ale vieții obștești locale, stăpânirea a lăsat, ca poporul singur să se îngrijască de întocmirea ei. Ba mai mult decât atâta. Ea ne chiamă pe noi nu numai să ne întocmim viața noastră pe loc, dar încă și s'o sprijinim în lucrul ei greu, căci dela stăpânirea veche ea a primit o moștenire în neorânduială deplină.

Fiind deprinși a ne lăsa totdeauna în nădejdea altora, noi suntem cu totul nepregătiți pentru cea, la ce ne chiamă stăpânirea. Dar să stăm nepășători față de ceia ce se petrece, fiindcă singuri nu știm ce să facem, ar fi o fără de lege, căci „acum ori niciodată” putem noi singuri să ne hotărîm soarta noastră.

Ce să facem atunci ? La această întrebare e ușor de răspuns. Trebuie să ridicăm sus steagul, pe care să fie scris *unire*. Trebuie mai degrabă să ne arătăm ca o putere mare, ca și pe noi

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 25, din 26 Martie 1917.

lumea să ne icie în samă. Trebuie să scoatem nevoile noastre la dezbatere în lumea largă. Trebuie să ne pregătim pentru o luptă crâncenă cu dușmanii noștri, cari de o sută și mai bine de ani ne-au ținut în bezna întunericului, și cari și acumă n'ar vrea să ne vadă trăgându-ne la lumină.

Și toate acestea trebuesc făcute cât mai degrabă, până ce nu-i pierdut timpul.

„Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume” că și noi suntem un popor vrednic de a trăi pe acest pământ.”

VI.

Scopurile pe care le urmărește partidul național-moldovenesc¹⁾.

„În vremurile acestea de prefacere, când se clădește din nou viața întregei împărații rusești și când se hotărăște soarta tuturor popoarelor, care trăesc în ea, noi Moldovenii nu trebuie să rămânem în nelucrare. Noi suntem chemeți a ne înfăptui visurile noastre de viață slobodă, potrivit cu însușirile noastre naționale.

Dacă până acum am dus o viață de robi nevinovați ai împărației rusești, de azi înainte suntem slobozi și ne e îngăduit să fim ceeace ne-a lăsat Dumnezeu — Moldoveni sau mai bine zis Români, fiind ai lui Traian și urmași ai lui Ștefan Vodă cel Mare. Singura noastră datorie este să ne facem vrednici de strămoșii noștri și de slobozenia căpătată. Până când nu vom ajunge să fi stăpâni pe țara noastră, până când alții ne vor povățui în viața obștească, până atunci noi nu suntem vrednici de mărețul nostru trecut. Noi trebuie să ajungem să fi stăpâni și pe părțile acestea, locuite de noi, și pe soarta noastră.

Cum putem atinge aceste scopuri? Prin lupta politică. Noi trebuie să dăm mâna cu mâna și să întocmim din toate su-

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 27, din 2 Aprilie 1917.

fletele moldovenești o singură suflare — un partid național moldovenesc, care să lupte pentru autonomia Moldovenilor, adecă pentru dreptul de a avea ocârmuirea lor deosebită moldovenească, de a se lumina în școlile lor moldovenești, de a se ruga lui Dumnezeu în biserică lor moldovenească, de a se judeca la județurile lor moldovenești și de a trăi după felul și însușirile neamului moldovenesc.

Cel dintâi prilej de luptă, partidul național moldovenesc înființat, îl va avea la alegerile în adunarea întemeietoare, care se va aduna în Petrograd pentru a hotărî felul de ocârmuire al împărației. În acea adunare Moldovenii trebuie să trimeată numai deputați Moldoveni, cari vor vorbi și vor lucra pentru interesele naționale moldovenești și în rândul cel dintâi vor cere pentru Moldoveni dreptul de sine ocârmuire.

Alt prilej de luptă partidul național moldovenesc îl va avea la alegerile în zemstvă și în ocârmuirile orașene. Fiind noi Moldovenii neamul cel mai numeros în Basarabia și în unele ținuturi din Kerson și Podolia, trebile de ocârmuire în aceste părți trebuie să încapă în mâinile Moldovenilor, arătați și sprijiniți de partidul național moldovenesc.

În sfârșit prilejul de luptă îl vor da partidului național moldovenesc numeroșii străini, cari au acaparat slujbele, pământurile, meșteșugurile și negustoria în părțile acestea moldovenești. Partidul național moldovenesc va lucra spre a curăți ogorul neamului nostru de neghina străinilor, începând dela episcop și sfârșind cu cel din urmă cinovnic, cari vor să îndușe suflarea moldovenească.

Acesta ar fi rostul partidului național moldovenesc și toată suflarea moldovenească ar trebui să intre în el, căci altfel Moldovenii vor pierde și ceia ce au, ajungând robii pe vecie ai neamurilor streine.

Moldoveni, ținând minte, că în unire să puterea, adunați-vă împrejurul steagului, care va fi degrabă ridicat de partidul național moldovenesc și, în rânduri strânse, porniți la luptă pentru înfăptuirea în viață a slobozeniilor și a drepturilor făgăduite”.

VII.

Apelul ofițerilor și studenților moldoveni din Odesa¹⁾.

„Către Moldoveni,

Moldovenilor ! De când ființează Duma, într'însa n'a răsunat nici un cuvânt pentru țara noastră, pentru mult ne căjitol poporul nostru, pentru Moldoveni. Alte popoare, cum sunt Evreii, Leșii, Litvaci și mulți alții, deși nu mari la număr și-au avut în Dumă apărătorii lor, cari au luptat cinstit, poate fără isbânzi mari — că așa au fost împrejurările — dar totuși, au luptat, oglindind în fața stăpânirii nevoile celor ce i-au trimes și sprijinind năzuințele lor ; chiar o mână de oameni, precum sunt coloniile nemțești din Basarabia, au știut să-și găsească sprijin și ajutor în unii deputați basarabeni ; iar noi, un popor de vre-o două milioane de suflete, un popor frământat de nevoi mai mult decât toate celelalte noroade din Basarabia și chiar din Rusia întreagă, — n'am fost îngrijiți de nimeni, măcar că din țara noastră au fost mulți deputați în Dumă.

Dacă-i așa, se naște întrebarea, cine i-au trimis pe deputații aceia în Dumă ? Noi i-am trimis, Moldovenii, dar n'am știut a-i alege ; n'am știut de aceia, că nu știm carte, nu știm ce se face împrejurul nostru, nu știm cine ne vrea bine și cine nu ; pe de altă parte n'am știut, n'am putut s'alegem cum se cade, fiindcă nouă nu ne-au lămurit preoții și învățătorii moldoveni de prin sate cum stăteau lucrurile și cine sunt binevoitorii noștri adevărați. Poate că nici preoții, nici învățătorii, nici toți ceilalți Moldoveni, știatori de carte, n'au putut să îndrumeze pe săteni, fiindcă nu le-a dat voie stăpânirea cea veche.

Dar acum când la putere stă stăpânirea nouă — stăpânirea slobozeniilor, avem chip să ne arătăm pe față dorințele noastre naționale și să dobândim drepturile noastre firești, precum

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” No. 27, din 2 Aprilie 1917.

este pământul, școala, biserică și judecata în limba moldovenească; avem chipul de dobândă și trebuie să le dobândim, fiindcă dacă nu vom cere drepturile de care am spus, și nu vom fi în stare să le înfăptuim, — vom arăta lumii întregi, că suntem blăstămați și nu ni se cade să mai trăim între oameni.

Având în vedere toate cele spuse până aici, noi ofițerii și studenții moldoveni dela Odesa, cari am eșit din sânul vostru și cunoaștem durerile neamului nostru, vă îndemnăm să sprijiniți stăpânirea nouă și să trimeteți, când vor fi alegerile în adunarea întemeietoare, care va orândui felul nou de ocârmuire în împărăție, oameni ce s-au dovedit că vă vreau bine.

Tot odată vă rugăm, ca să vă interesați mereu, cum stau lucrurile, cetind mai des gazeta noastră moldovenească „Cuvânt Moldovenesc”.

In pragul unei vieți nouă vă dorim spor la muncă !”

(Urmează îscăliturile a 50 de ofițeri și studenți din Odesa).

VIII.

Telegrama societății moldovenești din Odesa către guvernul rus¹⁾.

„Adunarea obștească a ofițerilor, soldaților, studenților, studentelor și cetățenilor moldoveni din Odesa, salută cu căldură, atât în numele lor, cât și în numele celor pe cari ei îi înfățișează, stăpânirea vremelnică și noua orânduială. Recunoscând prețul libertății dobândite, poporul moldovenesc întreg făgăduiește să sprijine din răsputeri stăpânirea vremelnică, jertfind totul pentru întărirea ei ; el este încredințat că drepturile naționale ale celor peste 2 milioane de Moldoveni vor fi chezășluite în viitoarea adunare întemeietoare”.

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 27, din 2 Aprilie 1917.

IX.

Programul partidului național moldovenesc¹⁾.

„În fața stărilor noi de viață politică în Rusia aduse prin cădereea vechei stăpâniri și prin venirea unei stăpâniri democratice, care chezăsluește slobozenia fiecărui om și a fiecărui neam din această țară, partidul național moldovenesc, alcătuit acum, se simte dator a păși și el pe calea dobândirii drepturilor cetățenești și naționale pentru Moldovenii din Basarabia și de dincolo de Nistru.

1. Fiind încredințați, că o țară poate înainta numai dând cetățenilor săi putința unei desfășurări slobode a tuturor puterilor lor sufletești și trupești, partidul național moldovenesc va ajuta în tot chipul pe cei cari luptă pentru așezarea temeinică a slobozeniilor cetățenești și naționale, dobândite prin revoluția rusească.

El va lupta alături de celelalte popoare ale Rusiei pentru slobozenile naționale ale tuturor, pentru înfăptuirea votului (glăsuirei) obștesc, deopotrivă, deadreptul și tăinuit, pentru slobozenia cuvântului, a tiparului, a adunărilor și a credinței, și pentru așezarea unui chip (formă) nou de ocârmuire a țării, care să chezăsluiască în măsura cea mai dreaptă întruparea acestor lucruri.

2. Plecând dela gândurile democratice și naționale, mărturisite atât de stăpânirea vremelnică a Rusiei, cât și de ocârmuirile țărilor întovărășite cu ea în marele război de acum, partidul național moldovenesc va lupta pentru dobândirea celei mai largi autonomii administrative, judecătorești, bisericicești, școlare și economice a Basarabiei. Rămânând legată și de aici încolo de Rusia prin legile de interes de obște, Basarabia va avea să-și ocârmuiască singură viața ei din lăuntru, ținând seama de drepturile naționale ale tuturor locuitorilor ei.

1) Ziarul „Cuvânt moldovenesc” Nr. 28, din 9 Aprilie 1917.

Drept urmare a celor spuse până aici, partidul național moldovenesc va lupta ca :

3. Toate legile, care privesc viața din lăuntru a Basarabiei să le întocmească Dieta provincială (Sfatul Țării), potrivit obiceiurilor vechi și nevoilor de acum ale țării. În parlamentul Rusiei întregi, Basarabia să fie înfățișată prin trimisii ei într'un chip care se va hotărî mai târziu ; iar pe lângă stăpânirea de sus ea să fie înfățișată printr'un însărcinat anume al Basarabiei.

4. Administrația (ocârmuirea locală) și judecățile să se împlinească, de sus până jos, de către slujbași eșiti din sânum poporului și în limba poporului.

Limba rusească să fie numai pentru legăturile cu stăpânirea de sus.

5. În școlile de toate treptele limba de predare să fie limba națională a poporului. Limba rusească se va învăța în școli ca obiect de învățământ (ca învățătură deosebită). În toate satele și orașele să se facă școli bune, cu mai mulți ani de învățătură, și toți copiii să fie îndatoriti a învăța la acele școli.

6. Biserica să-și aibă autonomia ei, adică, să se ocârmuiască singură ; ea să alcătuiască o mitropolie deosebită, cu arhiereul moldovan în frunte. Preoții să fie crescute în limba moldovenească și toate slujbele bisericești să se facă în această limbă.

7. Moldovenii să nu mai fie duși la oaste afară din Basarabia, și să învețe aici pe loc slujba ostășască în limba moldovenească. Limba rusească să rămâie numai pentru comanda mai înaltă.

8. Colonizarea, adică aducerea și aşezarea streinilor pe pământul Basarabiei să se opreasă, și să se dea pământ sătenilor plugari cari n'au pământ de loc, ori n'au de ajuns.

9. Să se întocmească cât mai bine viața economică a Basarabiei și veniturile țării să se întrebuneze pentru nevoie acesteia. Veniturile moșilor mânăstirilor închinate, dăruite de domnii și boerii moldoveni din vechime, să fie întrebuințate

pentru aşezământurile de cultură și de binefaceremoldovenești,
și însfârșit

11. Moldovenilor de dincolo de Nistru să li se chezăsluiască
aceleași drepturi naționale pe tărâm cultural, bisericesc,
politic și economic, pe care le vor avea în Basarabia locuitorii
de alt neam.

Pe aceste temeuri se aşează partidul național moldovenesc
și el nădăjduește tare, că sub steagul desfășurat aici va izbuti
să adune toată suflarea moldovenească și să o ducă la izbândirea
sfintelor noastre drepturi de cari am fost lipsiți până
acuma.”

X.

Inființarea cercului moldovenesc din Chiev¹⁾.

Moldovenii din Kiev.

„La 26 Martie studenții moldoveni și studentele moldovene
din toate școlile înalte din orașul Chiev s-au adunat
la universitatea de acolo și au alcătuit un cerc (o unire), scopul
cărui va fi să lupte pentru autonomia Basarabiei. Toți studenții și studentele cercului și-au dat cuvântul să propovăduiască
pretutindeni gândul, ca învățatura în școlile din Basarabia
să se facă în limba moldovenească, ca slujbele bisericești să fie
în limba poporului, ca judecata să se facă în limba Moldovenilor și ca slujbașii din Basarabia să fie din
Moldoveni, ca să se poată înțelege cu oamenii. Afară de aceasta studenții și studentele dela Chiev au hotărît să
lupte pentru împărțirea de pământuri la aceia din plugarii
moldoveni, cari n'au pământ, ori au puțin”.

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 28, din 9 Aprilie 1917.

XI.

Apelul comitetului provizoriu al partidului național moldovenesc către preoțime ¹⁾.

Către preoțimea moldovenească.

Cu prilejul adunării preoților în Chișinău la 18 Aprilie 1917.

„Bunul Dumnezeu s'a milostivit și a înlăturat dela cârma țării stăpânirea veche, care uitase cu totul porunca creștinească a dragostei de norod. Sute de ani au gemut noroadele Rusiei sub apăsarea ocârmuitorilor fără de milă, cari le robeau și trupurile și sufletele.

Neamul nostru moldovenesc a avut să îndure din partea acestor ocârmuitori asupririle cele mai crunte. Mai mult decât celelalte noroade ale Rusiei el a fost lipsit de orice drepturi naționale și osândit sau să piară, sau să rămâie în întuneric și robie, rușinându-se însuși de starea sa. Bietul Moldovan ajunsese să se simtă străin în țara lui și adeseori să se rușineze chiar de neamul său.

Dar să nu mai încercăm a ne aduce aminte toate durerile, pe cari le au îndurat timp de peste o sută de ani, căci asta ne-ar întrista și mai tare, ci să mulțumim Tatălui ceresc, că însfărșit, ne-a scăpat de asupritori și a adus la cârma țării oameni cu dragoste pentru norod. Sub stăpânirea cea nouă avem nădejde că însfărșit și noi Moldovenii vom ajunge stăpâni pe drepturile noastre naționale.

Dar cum în viața politicească a țărilor, fiecare dobândește de fapt numai atâta cât dovedește că e în stare să câștige și să păstreze singur, s'ar putea întâmpla, că cu toată schimbarea stăpânirei, noi să rămânem și mai departe lipsiți de ceiace ni se cade. Noi va trebui să ne cucerim însine drepturile, cari știm că ni se cuvin, căci dacă vom aștepta să ni le dea alții de-a gata, vom aștepta în zadar.

Mai mulți Moldoveni cu durere de inimă pentru neam,

1) Ziarul „Cuvânt Molodovenesc” Nr. 31, din 19 Aprilie 1917.

gândindu-se la toate acestea, au aflat de bine să înfințeze o mare obștie a întregului neam moldovenesc, care să lupte cu armele vieții politice moderne pentru dobândirea drepturilor noastre. Această obștie numită partidul național moldovenesc a adunat până acum sub steagul său un mare număr de Moldoveni luminați, printre cari și cooperatorii și învățătorii moldoveni, apoi o mulțime de țărani, de muncitori și de ostași moldoveni.

Dar lucrarea cea mare este abia începută. Partidul trebuie să adune la sănul său toată suflarea moldovenească : țărani și boeri, preoți și mirenii, bărbați și femei. Căci numai fiind cu toții uniți, vom fi în stare să cucerim ce avem de cucerit. În trecut preoțimea moldovenească n'a luptat cum ar fi trebuit pentru drepturile norodului nostru, aşa cum a luptat de pildă preoțimea românească din Transilvania, și ei s'au plecat la voia stăpânirii vechi, uitând norodul în întuneric și robie. De acum înaintea ea va trebui să se puie însă în fruntea norodului și să-l povătuiască în trebile naționale potrivit vremurilor și nevoilor de acum.

Dacă fiecare preot va lucra în sănul său după ideile democratice și naționale ale stăpânirei celei nouă, care sănt și ideile partidului nostru, putem fi încredențați că neamul moldovenesc se va trezi la o nouă viață de mulțumire și de fericire.

Norodul moldovenesc încredințat că toți fișii lui trebuie să fie una în aceste vremuri grele, se simte dator să amintească prin noi preoțimei aceste cuvinte, pe cari le-a zis Mântuitorul către ucenicii săi, și cari se pot înțelege acum ca cuvintele poporului către fișii săi.

„Rămâneți întru mine și eu întru voi. Precum mlădița nu poate să aducă roadă întru sine, de nu va fi în viață, aşa nici voi, de nu veți fi în Mine. Eu sănt viața, voi mlădițele. Cel ce locuește întru Mine și Eu întru el, acela aduce roadă multă, căci fără de mine nu puteți face nimic.

De nu va rămânea cineva întru Mine, se va scoate afară, ca mlădița și se va usca, și o vor aduna, și o vor băga în foc, și va arde.

De veți rămâne întru Mine și cuvintele Mele de vor rămâne întru voi, orice veți vrea, veți cere și va fi vouă” (Ev. Ioan 15, 4–6).

Așa dară cine nu va rămâne cu norodul său, acela se va scoate afară, se va arunca în foc și va arde.

Noi credem însă că în sânul neamului nostru nu va fi nici un singur om cu simțire, care să nu sprijinească din tot sufletul toate gândurile bune ale poporului. Căci acum nu mai este ca sub stăpânirea veche, când cineva era socotit drept separatist, dacă luptă pentru binele Moldovenilor. Astăzi se cere anume dela fiecare om să-și întărească poporul, pentru că Rusia nu va putea fi tare, decât când toate noroadele ei vor fi luminate și puternice. În aceste împrejurări preoțimea moldovenească va trebui să fie în fruntea norodului. Dacă ea va șovăi și nu va duce norodul pe căile cele bune, pe care le-au însemnat povătitorii lor din partidul național, norodul se va împrăștia, și atunci va fi vai și amar și de turmă și de păstori.

Credința noastră este că cea dintâi datorie a preoțimei moldovenești deocamdată e ca să se înscrie în partidul național moldovenesc și să se îndatoreze a câștiga și poporul pentru acest partid. Apoi să lucreze mâna în mâna cu trimeșii comitetului partidului, ca la alegerile de deputați pentru adunarea intemeietoare să fie aleși oameni însemnați de partid și cari vor avea să lupte acolo pentru înfăptuirea programului nostru. Mai departe preoțimea va avea să lucreze pentru naționalizarea bisericii, așa cum se cere în punctul al 6-lea al programului partidului, adică ca biserică moldovenească să ajungă autonomă cu mitropolit moldovean în frunte; în seminar să se învețe învățărurile în limba moldovenească și în toate bisericile să se facă slujbele în limba norodului.

Să ne întoarcem cu toții la norodul nostru, să-l întărim, să-l ajutăm, să-l luminăm, pentru ca să nu ne osândească cei de azi și cei din viitor că l-am fi putut ridica, dar n'am avut destulă dragoste pentru el.

Cu aceste cuvinte frățești să întâmpină comitetul vremelnic al partidului național moldovenesc în aceste clipe, când întreaga preoțime din Basarabia se adună la sfat în Chișinău.

Bunul Dumnezeu să trimeată în mijlocul Dumneavoastră un duh bun, care să vă lumineze mințile și să vă întărească inimile pentru a putea lucra cu folos pe seama mult încercăturui norod moldovenesc”.

Comitetul vremelnic al partidului național moldovenesc.

XII.

Chemarea partidului național moldovenesc¹⁾.

Către studenții moldoveni,

„Fraților ! În aceste vremuri mari neamul moldovenesc așteaptă dela voi să vă puneți în slujba lui. Toți acei cari simțiți în vinele voastre sângele moldovenesc și cari vreți să fiți adevărăți fii ai neamului, veniți cât mai de grabă aici, ca umăr la umăr cu noi să lucați pentru organizarea Moldovenilor.

Veniți cât mai mulți, veniți cu toții !”

Frate Moldovene,

„Nu uita că într'aceste vremuri hotărîtoare neamul moldovenesc s'a adunat într'un partid moldovenesc, în care trebuie să intre fiecare fiu al neamului moldovenesc”.

XIII.

Hotărîrea adunării membrilor partidului național moldovenesc din Bolgrad din 11 Aprilie 1917²⁾.

1. „Școlile din Basarabia, cari erau un mijloc de a-i face pe Moldoveni Ruși și cari i-au adus într'o stare de înapoiere culturală și economică, trebuie prefăcute într'un mijloc de

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 31, din 19 Aprilie 1917.

2) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 32, din 23 Aprilie 1917.

luminare a Moldovenilor, întrebuiințându-se la predarea învățăturii limba moldovenească, iar limba rusească predându-se ca o învățătură deosebită.

2. Biserica, care deasemenea a fost ca un mijloc de a rusifica pe Moldoveni, trebuie să fie în afară de politică și să-și caute de trebile ei. Limba slavonă neînțeleasă Moldovenilor să fie înlocuită prin limba poporanilor. Oamenii bisericii să fie băștinași din Basarabia și știutori de limba moldovenească. Biserica basarabeană să fie neatârnată.

3. La toate ocârmuirile și judecătoriile să fie însemnați oameni locali.

Adunarea după propunerea președintelui (I. Pelivan) a trimes cele mai calde salutări Moldovenilor, cari sub stăpânirea veche au pătimit pentru părerile lor politice și religioase (de credință). Pe urmă au fost aleși ca părtași la secția din Bolgrad a comitetului central moldovenesc din Chișinău protoiereul Ioan Andronic, profesorul gimnaziului (liceului) Șt. Ciobanu, F. H. Mumjiu, G. G. Grigorescu și unterofițerul D. C. Lungu. La sfârșit adunarea a hotărît să trimeată stăpânirei vremelnice o telegramă cu următorul cuprins :

Adunarea întemeietoare a Moldovenilor din Bolgrad salută ferbinte stăpânirea vremelnică și arată dorința de a o sprijini la înfăptuirea scoperilor ei, aşijderea și la ducerea războiului până la un sfârșit cu biruință. Tot deodată adunarea își arată credința sa adâncă, că drepturile poporului moldovenesc, călcate de stăpânirea veche, vor fi restatornicite potrivit cu înșurările lui naționale”.

XIV.

Din hotărîrile adunării ostașilor moldoveni din Odesa din ziua de 18 Aprilie 1917¹⁾.

(La adunare au participat „vre-o 10.000 de ostași și unde și unde câte o față în străzi neostășești”. Adunarea a fost prezidată de „stabs-căpitan E. Cateli, ajutat de d. P. Halippa, voluntarul Păscăluță și d. I. Pelivan, împăternicitul

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 33, din 26 Aprilie 1917.

cercului moldovenesc din Bolgrad. Ca secretari ai adunării au fost studenți V. Bogos și C. Ceapă și prăpurașul C. Osoian").

„Potrivit cu aceste schimbări (din Rusia) Moldovenii vor căuta ca și ei să capete putința de a trăi slobod spre binele neamului lor. Astfel ei vor cere, ca țara Basarabiei să nu se mai ocârmuiască ca o țară supusă, ci ca o țară slobodă. Basarabia spre binele noroadelor, cari trăesc în ea, va trebui să se ocârmuiască prin aleșii ei, cari vor întocmi Sfatul Țării. Acest sfat va face zacoanele (legile) privitoare la viața obștească și particulară în țară și va avea în vedere să supravegheze îndeplinirea acestor zacoane. Nici un zacon nu se va face fără cunoștința și întărirea norodului, care trebuie să fie stăpânul adevărat al țării.

Ocârmuirea locală și judecățile vor trebui să se îndeplinească de sus până jos, de către slujbași, eșiti din sânul norodului și în limba norodului. Limba rusească să fie numai pentru legăturile cu stăpânirea de sus, pe lângă care țara noastră va fi înfățișată printr'un însărcinat anume din Basarabia.

Invățatura în toate școlile din Basarabia trebuie să se facă în limba norodului. Limba rusească se va învăța ca invățătură deosebită. Invățământul va fi fără plată și va fi îndatoritor pentru toți, și pentru băieți și pentru fete. Cei cari nu-și vor da copiii la invățătură trebuie să fie trași la răspundere.

Viața bisericăescă să fie și ea întocmită aşa, ca să răspundă mai bine nevoilor norodului. Fiind povătuitoarea sufletească a credincioșilor, biserică trebuie să vorbească în limba lor: pentru Moldoveni în limba moldovenească, pentru Ucraineni în limba rusească, pentru Bulgari în limba bulgărească și aşa mai departe. Biserica Basarabiei să fie neatârnată în ocârmuirea ei de biserică rusească, păstrând cu ea numai legăturile sufletești și canonice. Ocârmuirea lăuntrică a bisericii basarabene să fie democratică, pentru ca și mirenii să aibă glas la așezarea vieții bisericesti. În fruntea bisericii să fie un mitropolit moldovan ales de preoți și de mireni. Preoții și dascălii bisericilor să fie deasemenea aleși de poporăni.

Moldovenii să nu mai fie duși la oaste afară din Basarabia și să învețe pe loc în țară slujba ostășească în limba moldovenească. Limba rusească să rămâie numai pentru comanda mai finală.

Trecând la viața economică a Basarabiei vorbitorii au arătat realele și lipsurile de până acum în treaba aceasta și au cerut ca viața economică să fie întocmită mai bine. Astfel veniturile țării trebuie să se întrebuințeze pentru nevoile ei; se va întocmi o dare progresivă pe venituri, care va face cu nepuțință adunarea capitalurilor mari în mâna unor oameni”.

XV.

Hotărîrile adunării ostașilor dela Odesa¹⁾.

„Ostașii moldoveni din garnizoana Odesei, adunați în număr de 10.000 la meetingul național dela 18 Aprilie, după ce au dezbatut starea lucrurilor, aduse prin revoluția rusească, la care au luat și ei parte și după ce s'au sfătuit despre nevoile și interesele noastre moldovenești, au hotărît să aducă la cunoștința ocârmuirii vremelnice, că Moldovenii i-au dat și-i vor da sprijinul lor, până când vor avea încredere, că ea chezăsluește slobozenia tuturor noroadelor din Rusia împreună cu norodul moldovenesc.

Tot odată ostașii au hotărît, că pentru apărarea slobozneniei pe viitor, Basarabia trebuie să capete autonomia cea mai largă. Zacoanele după care se va ocârmui țara Basarabiei, trebuie să fie lucrate de Sfatul Țării, întocmit din deputații tuturor noroadelor ce locuesc în Basarabia.

Administrația, judecata, școala și biserică trebuesc întocmite după trebuințele noroadelor din Basarabia, chezăsluindu-se tuturor partea dreaptă în viața obștească a țării.

Basarabia fiind o țară plugărească tot pământul țării trebuie să treacă fără plată în mâna plugarilor muncitori cu brațele lor, după o lege care se va întocmi în Sfatul Țării.

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 35, din 3 Mai 1917.

XVI.

Procesul verbal al adunării uniunii cooperativelor din Basarabia din 6—7 Aprilie 1917¹⁾.

Congresul de delegați ai cooperativelor grupate în Uniunea basarabeană a tovărășilor de credit și celor de credit și păstrare, în adunarea sa generală ordinară dela 6—7 Aprilie, anul 1917, având în vedere noile condiții politice ce au intervenit în viața Rusiei în urma căderei regimului autocrat și stabilirii guvernului democratic, care introduce în viață principiile de libertate, egalitate și frăție a naționalităților ce populează Rusia, și-a crezut de datoria sa să examineze măsurile cari în cel mai perfect mod să contribue la înfăptuirea acestor principii în viața poporului moldovenesc, — a hotărât :

a) a saluta guvernul provizoriu, dând întregul concurs la măsurile ce le va realiza în ce privește introducerea principiilor democratice și reformelor și acțiunea de preparare în vederea convocării Constituantei ;

b) a face cunoscut guvernului că pentru propășirea culturală și economică a Basarabiei se cere autonomia administrativă, bisericăescă, culturală și economică ;

1. Basarabia rămânând unită cu Rusia prin legile referitoare la interesele comune cu ale Statului, trebuie în afacerile ei interne să se administreze independent, recunoscându-se libertatea de autodeterminare a tuturor naționalităților.

2. Toate legile privitoare la viața interioară a Basarabiei trebuie să fie editate de corpul legislativ local (Sfatul sau Divanul Țării) în conformitate cu obiceiurile strămoșești ale Moldovenilor și cu condițiunile schimbate ale vieții. În parlamentul general al Statului ea va trebui să-și aibă deputații săi, ordinea de alegere a căror se va fixa mai apoi. Pe lângă guvernul superior central Basarabia va avea un împăternicit al său.

1) V. Ghenzul, Cincizeci de ani ai cooperăției de credit din Basarabia. 1874—1924. Chișinău 1924, p. 83.

3. In şcoalele de tot felul din Basarabia limba de predare trebuie să fie cea originară a elevilor ; limba rusă se va predă ca un simplu obiect de predare. In toate orașele și satele Basarabiei urmează a se deschide școli cu un curs de învățământ mai durabil, care să fie obligatoriu pentru toți.

4. Biserica basarabeană va trebui să fie autonomă, adecă ea însăși să se administreze în afacerile sale. In Basarabia trebuie să fie o mitropolie aparte având în frunte un mitropolit moldovean, care aflându-se în raporturi canonice cu Sinodul sau Patriarhul bisericii ruse, să se aleagă de către adunarea generală bisericească a poporului. Preoții trebuie să cunoască limba populației, iar toate serviciile divine se vor săvârși în limba proprie.

5. Spre a face serviciul militar Moldovenii nu vor trebui trimiși în afară de limitele Basarabiei, ci vor face serviciul militar pe loc, în Basarabia, în limba moldovenească ; în ce privește limba rusă, ea se va întrebuința de comandamentul superior.

6. Colonizarea Basarabiei cu elemente străine de ea, trebuie suspendată, iar locuitorii de țară basarabeni, ce absolut nu posedă pământ, sau dispun de cantități insuficiente, trebuie să fie împrioretăriți.

7. Viața economică a populației basarabene trebuie organizată în modul cel mai perfect prin întrebuințarea veniturilor de pe moșiile mânăstirilor străine, care vor trebui neapărat în întregime întrebuințate la înființarea și întreținerea instituțiilor culturale și de binefacere moldovenești din Basarabia.

8. a) Până la realizarea autonomiei Basarabiei, spre a da clericilor posibilitatea să devină păstori liberi și adevarăți ai norodului lor și apărând și introducând în mediul Moldovenilor principiile de libertate, proclamate de guvernul provizoriu, se cere neapărat de a da poporului moldovenesc pe arhimandritul Gurie, dirigintele școalei bisericești de învățători din Șahoma, gubernia Cherson, ca conducător, iar ca vicari pe Episcopul de Chineșma Sebastian și pe protopopul mânăstirilor din Basarabia arhimandritul Teognost.

b) Spre a obține posibilitatea de a organiza și pregăti un personal de învățători suficient și potrivit pentru o realizare imediată (cel târziu până la începutul anului școlar 1917—1918) a predării în școalele primare în limba moldovenească, trebuie încredințată funcțiunea de director al școalelor populare din Basarabia inspectorului școalelor populare din județul Berdeansc, gubernia Tavrida d-lui Ivan Nicolaevici Halippa, căruia i se va acorda dreptul de a-și alege colaboratori potriviți.

10. Moldovenilor din regiunea Nistrului guberniilor vecini li se vor asigura aceleași drepturi naționale în domeniul bisericesc, cultural, economic și politic, de cari se vor bucura în Basarabia autonomă celelalte naționalități”.

XVII.

Chemarea adunării extraordinare a reprezentanților clericilor și mirenilor din eparhia Basarabiei către cetățenii Basarabiei¹⁾.

(din rusește)

„In patria noastră s'a săvârșit cea mai mare schimbare în ordinea de stat, care a pus începutul unei alcătuiri a vieții noastre pe temeiul libertății, egalității și fraternității tuturor popoarelor marii Rusii.

Autoritatea veche este stearsă de valurile poporului; regimul vechi s'a prăbușit. Opera consolidării statului se găsește în mâinile sigure ale guvernului provizoriu, care până la adunarea constituentă este singura autoritate superioară recunoscută de către voința poporului. Salutând guvernul provizoriu, susținându-se prin toate mijloacele inițiativa lui și dorind sincer a lua parte la munca lui creaoare, adunarea extraordinară eparhială a reprezentanților clericilor și mirenilor din Basarabia chiamă pe toți cetățenii la acelaș lucru

1) Revista bisericăescă : „Кишиневская Епархиальная Вѣдомости“. Nr. 18—19, din anul 1917, pg. 83—85. Adunarea a avut loc în zilele de 19-25 Aprilie 1917.

▼. ziarul „Cuvânt Moldovenesc“ Nr. 39, din 17 Mai 1917.

și-i roagă „a păstra unirea duhului în legătura păcii și dragostei”.

Nici un fel de ură — națională, religioasă și de clasă ; ea trebuie să dispară, întrucât ea duce la distrugere și dezordine.

Avem credința fermă, că popoarele Rusiei scăpate din robie se vor îndrepta pe calea creațiunii de stat, având în perspectivă numai fericirea și măreția Rusiei.

Recunoscând și predicând, că pământul aparține celui care-l muncește, adunarea eparhială chiamă pe țoli cetățenii Basarabiei a nu face nici un fel de silnicie, a nu răpi în mod samovnic averea străină, a rezolvi certurile în chestia pământului pe cale de înțelegere și a aștepta cu răbdare adunarea constituantă : numai ea poate să rezolve în mod echitabil chestiunea agrară. Până la adunarea constituantă orice răpire de pământ și de avere străină poate să ducă poporul la răscoale.

Tineți minte, cetățenilor, că inamicul nostru stă la ușa noastră și se bucură de neînțelegerile dintre noi, care slăbindu-ne pe noi, îi dau arma cea mai puternică pentru a subjugă Rusia și popoarele ei.

Nu doarme nici dușmanul din lăuntru — toate slugile cu voie și fără voie ale regimului vechi, care se gândesc la restabilirea ordinei vechi. Să nu se întâmple aceasta ! Spre trecut nu ne putem întoarce ! De aceia ori ce neînțelegere ne poate face rău și nouă și Rusiei. Orice chemare la silnicie și răpire a avutului altuia, slăbind frontul și dosul lui, vor îngreuiă într-o măsură foarte mare munca plină de răspundere a guvernului provizoriu și a organizațiilor obștești.

Așa dar, însăși viața ne dictează, ca lăsând la o parte toate neînțelegerile, noi trebuie să ne unim ca toți împreună să-l răspingem pe dușmanul țării noastre din afară și să-l înfrângem pe cel din lăuntru.

Cetățeni ! Viitorul Rusiei și al nostru este în mâinile noastre. Să ne unim cu toții sub un singur drapel pe care este scris : Republică democratică cu cea mai largă autonomie regională și vom porni cu toții, fără deosebire de naționalitate, creștină, clasă, sex, către un viitor frumos.”

Comitetul executiv al eparhiei Basarabiei.

XVIII.

Serisoarea elevilor moldoveni din cursul superior al liceului din Soroca ¹⁾.

(Cu 23 de semnături).

,Noi gimnaziștii din Moldoveni din gimnazia Sorocei foarte ne-am bucurat, când am înștiințat din gazeta „Guvânt Moldovenesc” că s'a alcătuit un partid național moldovenesc cu scopul, ca să dobândească pentru țara noastră drepturile de sine ocârmuire și de propășire pe calea luminei, alături de Rusia mare. Și iată noi răspundem la strigarea partidului național și ne punem sub steagul lui măreț. Noi ne recunoaștem Moldoveni, măcar că stăpânirea veche punea toate puterile, ca să ne facă Ruși prin învățătorii noștri.

Stăpânirea veche n'a câștigat decât ura noastră împotriva ei ; toate uneltirile stăpânirei vechi de a stârpi iubirea noastră către țară, către limba și obiceiurile vechi ale țării, n'au fost deajuns, ca să ne omoare.

Și acuma noi suntem toți gata să sprijinim steagul național moldovenesc și să încredințăm cu îscăliturile noastre, că pre-cum până acum, tot aşa și înainte vom răspândi ideile naționale prin Moldoveni, din cari mare parte încă se află în bezna întunerecului. Noi vom căuta să le desholbăm lor ochii la starea lucrurilor. Simțim că fără povătuirea partidului, puterile noastre sunt încă slabe, de aceia așteptăm cu toții îndrumări pentru începerea lucrării în folosul neamului nostru.

Suntem încredințați, că toți cari au un suflet moldovenesc, — învățătorii, ucenicii, ca și noi, boerii, preoții, ostașii și ofițerii și sătenii plugari vor urma pilda noastră și-și vor ridica glasul a 2 milioane de suflete, ca să sprijine steagul de luptă, ridicat pentru dobândirea drepturilor călcate.

Să nu arăte nimeni la lume, că poporul moldovenesc s'a mișălit sub jugul străinilor și s'a lepădat de nația lui. Să-și

1) Ziarul „Guvânt Moldovenesc” Nr. 33, din 26 Aprilie 1917.

aducă aminte de luptele crâncene ale strămoșilor noștri împotriva dușmanilor, cari se străduiau să-i șteargă de pe fața pământului.

Să strige fiecare moldovean : Trăiască Basarabia autonomă, trăiască Moldovenii slobozi !”

XIX.

Rezoluția adunării delegaților din plasa Slobozia Bălțiilor din 23 Aprilie 1917¹⁾.

„Noi delegații din volostea Slobozia Bălțiilor, într-unindu-ne astăzi la 23 Aprilie 1917, în număr de 30 de oameni, sub președinția d-lui Dumitru Ivanovici Bujor, președintele comitetului de voloste, — am găsit de cuviință să desbatem nevoile neamului nostru moldovenesc din Basarabia și la urma urmei am primit următoarele hotărîri :

1. Biserica noastră moldovenească din Basarabia trebuie să fie de sine sătătoare. Arhiereii noștri nu pot fi decât Moldoveni. Ei trebuie să fie aleși de către popor și preoțime. Preoțimea asemenea trebuie să fie aleasă de către mireni. În toate satele moldovenești slujba Dumnezeiască să se facă negreșit în limba noastră părintească.

2. Școala noastră de asemenea trebuie să fie adevăratul izvor de lumină și știință. De aceia toată învățătura în scolile noastre să se facă în limba moldovenească. Limba rusească să se învețe ca o limbă deosebită, precum s'a învățat până acumă în scoliile orășenești limba franțuzască și cea nemțască.

3. Judecata să se facă după legile, care le vom face noi prin aleșii noștri, și să fie negreșit în limba moldovenească. Judecătorii nu pot fi decât numai aleșii de către popor.

4. Toți breslașii de pe la felurite aşezământuri să fie Moldoveni sau cel puțin să știe limba moldovenească.

5. Ucrainenii, Bulgarii, Leșii, Armenii și celealte neamuri,

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 34, din 30 Aprilie 1917.

trăitoare în Basarabia, au toată voia să învețe și să se roage lui Dumnezeu în limba lor națională.

6. Toți Moldovenii basarabeni chemați la oaste în timp de pace, să-și facă această datorie negreșit în Basarabia. Comanda obișnuită în oaste să se facă în limba moldovenească. Numai comanda cea mai înaltă să fie în limba rusească.

7. Tot pământul din Basarabia — fie împărătesc, fie mânăstiresc, fie bisericesc, fie boeresc — să fie dat la poporăni, care-l muncesc cu mâinile lor, fără plată.

Pentru cei bătrâni, caliciți, neputincioși și cari nu se pot hrăni cu munca lor, adunarea intemeietoare să le poarte de grijă.

8. Colonizarea pământurilor basarabene prin coloniști străini, din alte țări, să se opreasă“.

XX.

Apelul partidului național moldovenesc ¹⁾.

„Frați Moldoveni ! Să știi că numărul acelora care luptă pentru autonomia Basarabiei, crește văzând cu ochii. Zilele din urmă au întrat în rândurile acestora și preotimea întreagă din Basarabia, care se adunase aici la sfat.

Cu ajutorul lui Dumnezeu toată suflarea moldovenească se adună la un loc.”

XXI.

Serisoarea unui român transnistrian ²⁾.

„Domnule Halippa ! Am de-acum 76 de ani. Ca mâne voi muri, dar tot nu mă îndur să se stângă moldoveneasca. De aceia foarte vă rog și vă poftesc să nu-i uitați nici pe Moldovenii de pe malul Nistrului cel din stânga, din gubernia

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 34, din 30 Aprilie 1917.

2) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 35, din 3 Mai 1917,

Hersonului. Că toate satele pe malul Nistrului sunt moldoveniști, da preoții mai mult Ruși. Și tari ni-i întuneric cu aşa slujire. Foarte ni-i sete de preoți Moldoveni, și nu-i avem; deși sunt unii Moldoveni, tot rusește citesc. Mă rog să mă bucurați cu vre-un răspuns bun la cererea mea.

Filimon Marian.¹

XXII.

Apelul partidului național moldovenesc ¹).

„Frați Moldoveni !

Băgați de samă, că în aceste vremuri o mulțime de oameni răi caută să pescuiască în apă tulbure ! Mulți vin printre voi cu fel de fel de vorbe amăgitoare, ca să vă atragă în mrejile lor. Partidul național moldovenesc vă atrage luarea aminte, ca să vă păziți de orice încercări ale streinilor rău voitori. Ascultați cu toții de îndrumările, pe care vi le dau înainte-stătătorii voștri, urmați sfaturile din gazeta noastră și așteptați cu încredere ceia ce vă va spune de aici încolo partidul moldovenesc, care e făcut anume pentru binele Moldoveanului.”

XXIII.

Telegrama adunării moldovenilor din Bălți și din împrejurimi trimisă comisarului gubernial C. Mimi ²).

„Adunarea cetățenilor moldoveni din Bălți și din împrejurimi, ce a avut loc la 30 Aprilie, înțelegând bine însemnatatea deosebită a clipei istorice prin care trezem, vă salută cu căldură ca pe împăternicitul stăpânirei vremelnice în țara noastră și mărturiscește, că este gata să vă sprijine la

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 35, din 3 Mai 1917.

2) Ziarul „Cuvânt Molodvenesc” Nr. 38, din 14 Mai 1917.

înfăptuirea tuturor măsurilor, care tind la prefacerea vieții lăuntrice a Basarabiei, precum și la apărarea țării. Odată cu aceasta adunarea crede că binele Basarabici, căreia stăpânirea veche i-a adus atâtă rău prin politica urâtă de rusire, poate fi cugetat numai atunci, când viața țării va fi clădită pe temeiurile celei mai largi autonomii.

Președintele adunării,
I. Pelivan."

XXIV.

**Serisoarea unui număr de țărani din satul Gorodiște,
jud. Lăpușna ¹⁾.**

„Cinstite domnule redactor !

Vă rugăm noi cu toții mai jos iscăliți, ca să ne treceți în lista partidului național moldovenesc; noi cu toții suntem de viață moldovenească și formăm un cor în limba mamă încă de vre-o trei ani la biserică din satul nostru Gorodiște, ținutul Chișinăului, alcătuit de dascalul nostru Vasile Movileanu. Noi suntem gata să luptăm pentru interesele noastre moldovenești, care până acum au fost răpite de către foștii împărați și biurocrați, cari ne-au ținut în bezna întunecului, fără a ne da limba noastră în scumpa noastră biserică și școală. Acuma, când bunul Dumnezeu a binevoit de a loviti cu a lui mâna cerească pe voitorii de rău împărați și boeri și le-a răsplătit după faptele lor, căci ne duceau cu violențe lor gânduri la întuneric cu limba străină pentru noi; acuma când soarele s'a ivit și a spart cu razele sale întunecul negurii, — noi cu toții strigăm: „Lumină în biserică și școală, destulă robie !”

Noi voim ca 1): să avem limba mamă în biserică, ca să înțelegem ce se cântă și se citește de preoții și dascălii noștri; 2) școala să fie în limba noastră mamă, ca să stim ce învățăm,

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 40, din 21 Mai 1917.

nu ca până acumă, când nu înțelegeam de loc învățatura în limbă străină ; 3) judecata și ocârmuirea să se facă în limba noastră mamă ; 4) slujba ostășască să se facă pentru noi Moldovenii pe loc și să fie comanda în limba noastră ; destul am fost de batjocură celor streini până acumă ; 5) tot pământul să treacă pe sama acelor cari îl muncesc, că doar e destul de când îl lucrăm cu a noastre brațe vânjoase cu nici un folos, din pricina moșierilor, cari ne-au stors cum au vrut, pentru că ne ședea negura întunerecului pe ochi ; dar acumă a răsărit soarele slobozenei și al dreptății !

Deci acumă, ori niciodată, să strigăm toți, în vinele cărora mai curge sânge cald de moldovan : Trăiască Basarabia autonomă (de sine ocârmuitoare), trăiască Basarabia slobodă, trăiască Rusia ca republică democratică federativă !

Noi cu toții iscăliți mai jos intrăm în partidul național moldovenesc.

Urmează o coală de iscălituri de grajdani (cetăjeni) și grajdancă din Gorodiștea în frunte cu V. Movileanu.¹⁾

XXV.

Manifestul comitetului profesorilor și învățătorilor moldoveni¹⁾.

„Strigare,

Către toți profesorii și învățătorii moldoveni și către profesorele și învățătoarele moldovence dela școlile de toate treptele din Rusia și către studenții moldoveni dela facultățile de filologie, științe naturale, medicină și justiție din Rusia.

După ce revoluția rusească a prăbușit la pământ vechia stăpânire vinovată pentru asuprirea noroadelor, Moldovenii din Basarabia și de peste Nistru s-au văzut în sfârșit ajunși și ei în starea demult dorită, de a-și putea croi singuri soarta.

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 41, din 24 Mai 1917. V. revista „Școala Moldovenească”, 1917 Nr. 21 pp. 82—84.

Sub stăpânirea cea veche, după cum știm cu toții, Moldovanul n'avea nici un fel de drept în țara lui, el nu se putea închina lui Dumnezeu în limba sa, el nu putea învăța în școli moldovenești și drepturile lui erau pretutindenea ne-socotite.

In astfel de împrejurări nu-i de mirare, că Moldovenii au rămas printre cele mai înapoiate popoare ale Rusiei. Chiar și acei Moldoveni, cari învățau prin școli mai înalte și universități, nu ajungeau să-și sluijască în adevăr neamul. Mulți nici nu erau lăsați în Basarabia, ci erau trimeși prin cele mai depărtate gubernii ale Rusiei, unde adeseori își uitau și limba și legăturile de sânge.

Multe am avea de spus despre suferințele neamului moldovenesc, dacă am voi să le înșirăm aici pe toate, dar să lăsăm această sarcină istoriei, care va vorbi cu mai multă nepărtinire, decum am putea-o face noi astăzi, și din parte-ne aducem mulțămiri lui Dumnezeu, că ne-a scăpat de stările cele vechi și ne-a adus însfârșit mult dorita slobozenie și dreptate.

De-acum toate noroadele din Rusia vor putea să se lumineze slobod și printre ele și noi Moldovenii. Dar acum noi suntem datori să dovedim prin munca noastră, că suntem vrednici de această slobozenie. Noi trebuie să arătăm lumii, că nu este adevărat ceiace spuneau până acum, că suntem un neam prost, care n'avem cultură și nu suntem în stare s'o avem nici de aici înainte ; noi trebuie să dovedim, că suntem un neam cu alese puteri sufletești, care va putea fi un sprijin de mare preț nu numai pentru neam și pentru țară, ci și pentru întreaga cultură omenească.

Noi profesorii și învățătorii moldoveni, ca unii, cari avem mai înainte decât toți datoria de a ne pune în fruntea norodului pentru a-l lumina, ne-am și pregătit pentru acest lucru.

Fiind încredințați că mijlocul cel mai însemnat pentru luminarea norodului nostru este școala națională, noi am alcătuit o obștie în scopul de-a lua în mâni treaba învățământului moldovenesc.

Această obștie, dându-și sama de multele nevoi ale învățământului, s'a îndreptat către Zemistva gubernială a Basa-

rabiei cu rugarea, ca că să adune încă în vara aceasta pe toți profesorii și învățătorii moldoveni la niște cursuri, în care să le dea îndrumare trebuitoare, ca la începutul anului școlar 1917, să se poată deschide pre tutindeni școli moldovenești. Apoi ea a hotărât să scoată și un jurnal pedagogic numit „Școala moldovenească”, în care să se desbată trebile învățământului moldovenesc de toate treptele.

In urma memoriului, zemstva a chemat la sfat pe toți învățătorii moldoveni din Chișinău pentru a hotărî împreună măsurile de luat. La acest sfat s'a hotărît, ca pe ziua de 25 Mai al anului curgător toți învățătorii moldoveni din întreaga Rusie să fie chemați la o adunare, la care să ieie parte și preoții, cari predau religia în școli, precum și câte un țăran împăternicit din fiecare voloste. Acest congres va avea să discute deaproape treaba învățământului moldovenesc în școlile de toate treptele, adevărată grădinele de copii, în școlile începătoare, în școlile mijlocii, în școlile de învățători, în seminarul duhovnicesc, precum și în toate celelalte feluri de școli.

Avem nădejdea, că această, cea dintâi adunare a învățătorilor moldoveni de toate treptele, va fi o adunare istorică, pe care vor pomeni-o cu laudă vremurile viitoare. Ea va avea să puie temelia culturii moldovenești din Basarabia.

La această adunare îi poftim cu toată dragostea inimii noastre pe toți învățătorii și învățătoarele de pe la felurite școli din Rusia, precum și pe studenții și studentele dela toate facultățile, cari mâne vor intra și ei în învățământ ca profesori.

Veniți, fraților, cu toții la cel dintâi sfat național pedagogic moldovenesc, veniți la serbarea redeșteptării noastre; veniți, ca să puneți cu toții umărul pentru ridicarea neamului, veniți din toate părțile, la datoria de a hotărî asupra luminării odraselor neamului moldovenesc, atât de oropsit până acumă. În adunarea noastră a tuturor va trebui să găsim calea cea bună, pentru care ne vor binecuvânta toți cei ce vor veni pe urma noastră.

Avem nădejde, că cu toții veți da ascultare chemării noastre

și veți face ce va sta în putință, pentru ca pe ziua de 25 Mai să puteți fi la adunarea din Chișinău, unde vom pune la cale treaba întregului învățământ moldovenesc".

Chișinău. 3 Mai 1917.

Comitetul vremehnic al obștei învățătorilor moldoveni din Basarabia.

XXVI.

Hotărîrile adunării delegaților din plasa Lăpușna¹⁾.

„Noi delegații din volostea Lopușnei, ținutul Chișinăului, astăzi la 16 Mai în anul 1917 sub președinția d-lui D. A. Ciugureanu (președintele comitetului de voloste) am găsit de cuviință să desbatem nevoile neamului nostru moldovenesc din Basarabia și la urma urmei am primit următoarele hotărîri :

1. Biserica noastră moldovenească din Basarabia trebuie să fie de sine stătătoare. Arhierei noștri nu pot fi decât Moldoveni. Ei trebuie să fie aleși de către popor și preoțime. Preoțimea trebuie să fie aleasă de către mirenii. În toate satele moldovenești slujba dumnezeiască să se facă în limba noastră părintească.

2. Școala noastră trebuie să fie adevăratul izvor de lumină și știință. De aceea toată învățatura în școlile noastre să se facă în limba moldovenească. Limba rusească să se învețe ca o învățatură deosebită precum s'a învățat până acum în școlile orășenești limba franțuzească și cea nemțească.

3. Judecata să se facă după legile, cari le vom face noi prin aleșii noștri și să fie negreșit în limba moldovenească. Judecătorii nu pot fi decât numai aleșii de către popor.

4. Toți breslașii de pe la felurite așezământuri să fie Moldoveni, sau cel puțin să știe limba moldovenească.

5. Ucrainenii, Bulgarii, Ovreii, Leșii, Armenii și celelalte neamuri, trăitoare în Basarabia, au toată voia să se învețe și să-se roage lui Dumnezeu în limba lor națională.

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 41, din 24 Mai 1917.

6. Toți Moldovenii basarabeni, chemeți la oaste în timp de față, să și facă această datorie negreșit în Basarabia. Comanda obișnuită în oaste să se facă în limba moldovenească. Numai comanda cea mai înaltă să fie în limba rusească.

7. Tot pământul din Basarabia — fie împărătesc, fie mâ-năstiresc, fie bisericesc — să fie dat la plugari, care-l muncesc cu mâinile lor, fără plată.

8. Pentru cei bătrâni, caliciți, neputincioși și cari nu se pot hrăni cu munca lor adunarea intemeietoare să le poarte de grijă.

9. Colonizarea pământurilor Basarabiei prin coloniști străini, din alte țări, să se opreasă".

Președintele adunării, *D. Ciugureanu*.

Președintele comitetului de voloste *V. Ungureanu*.

Secretarul comitetului de voloste, *M. Sarandea*.

XXVII.

Hotărîrile congresului delegaților țărani din Basarabia din zilele de 21—23 Mai, 1917¹⁾.

,,1. De azi înainte pentru totdeauna se schimbă dreptul de proprietate în întreaga republică rusească.

2. Tot pământul cu pădurile, apele și bogățiile din sânul lor vor fi moștenirea întregului norod, care locuiește în republica rusească.

3. Fiecare cetățean are dreptul de a se folosi de pământ, dacă îl va lucra el însăși; fiecare va primi numai partea de pământ hotărâtă de adunarea intemeietoare.

4. Dreptul de a împărți pământul la oamenii muncitori și de a hotărî, cum să se folosească acești muncitori de pământ — îl au comitetele de sate, de voloste, de ținut, de gubernie, de oblastie și mai presus de toate, comitetul central al întregei Rusii.

5. Pământul va trece în mâna norodului fără nici o plată. Sumele de bani luate de moșieri sub amanetul (zălogul)

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 42, din 28 Mai 1917.

inoșilor, se vor întoarce înapoi băncilor din banii, care se vor căpăta prin vânzarea pânei și a uneltelor, ce se găsesc pe la moșii, și din capitalurile moșierilor, și nici într'o întâmplare nu vor fi plătite de norod și de stăpânire.

6. Dreptul de stăpânire a pădurilor și a pescăriilor se hotărăște și se orânduște de către comitetele de oblastie, iar bogățiile din sânul pământului trec în stăpânirea întregei republici rusești.

7. Pământurile orășenești, precum și locul prins sub casele orășenilor, trec în stăpânirea upravelor de orașe.

8. Chipul după care pământul va trece în mâna muncitorilor, va fi hotărât de către adunarea întemeietoare.

9. Toate cheltuelile țării se vor face din dările de pe venituri.

10. Până la adunarea întemeietoare stăpânirea vremelnică va opri trecerea pământului din mâna în mâna, precum și vânzarea pământurilor cu scop de a plăti datoriile stăpânilor acestor pământuri.

11. Tot până la Adunarea întemeietoare toate trebile despre arenda pământului și despre plata datorilor la băncile pământești vor trece în sâma comitetelor de voloste, de ținut și de gubernie, cari le vor deslega împreună cu sfatul deputaților țărănești.

12. Cel dintâi congres țărănesc din Basarabia după desbaterea întrebării despre felul de ocârmuire în viitoarea Rusie a ajuns la gând, că numai aşezarea republicei federative cu un parlament (iar nu cu două), fără preșident și cu cea mai largă autonomie pentru toate popoarele din Rusia, va răspunde năzuințelor întregului popor revoluționar¹⁾“.

XXVIII.

Programul partidului progresist moldovenesc din Odesa ²⁾.

„1. Autonomia deplină pentru Basarabia, administrață de un parlament, compus dintr'o singură cameră, aleasă

1) Acest din urmă punct a fost publicat în No. 43, din 31 Mai 1917 a „Cuvântului Moldovenesc”.

2) Dr. P. Cazacu, Moldova dintre Prut și Nistru, pag. 202.

prin vot universal, egal, direct și secret cu asigurarea deplină a drepturilor tuturor naționalităților Basarabiei.

2. Introducerea limbii moldovenești (litere latine) în școlile de toate gradele, în biserică, administrație, justiție și în toate instituțiile de stat și cele locale.

3. Distribuirea pământurilor statului, a celor mănăstirești și a celor ale coroanei la țărani fără pământ, dar exclusiv la cei născuți în Basarabia.

4. Cumpărarea de către stat a tuturor pământurilor de peste o sută desetine, după o justă prețuire, pentru a se distribui țăranielor.

5. Autocefalia bisericii ortodoxe moldovenești, care se va administra de un episcop moldovan, ales de clerul local împreună cu mirenii.

6. Stagiul militar de populația locală se va face în formațiile militare, așezate în hotarele Basarabiei.

7. Limba rusească se predă ca obiect de învățământ obligator în toate școalele.

8. Basarabia autonomă intră în raporturi cu guvernul central pe limba rusească”.

Comitetul organizator al partidului progresist moldovenesc.

XXIX.

O variantă a programului partidului progresist moldovenesc din Odesa¹⁾.

„1. Autonomia politică a Basarabiei, în cuprinsul ei actual dintre Prut și Nistru.

1. Autonomia bisericii, învățământul în școli în limba românească.

3. Libertatea cuvântului, libertatea adunărilor și întrunirilor, libertatea economică și culturală.

4. Dreptul de stăpânire a pământurilor, ce se vor confisca dela mânăstiri, stat și proprietarii mari.

1) Ibidem.

5. Libertatea culturală, bazată pe școli populare inferioare, mijlocii, superioare și tehnice.

6. Inființarea pe lângă ministerul central al unui departament deosebit, care să aibă grija treburilor Basarabiei.

7. Să se deschidă imediat congresul pentru autodeterminarea națională a Românilor din Basarabia.

8. Un consiliu național-teritorial autonom al reprezentanților Românilor din Basarabia.

9. Autonomia administrației și justiției, expuse congresului național-teritorial.

Autonomia armatei”.

XXX.

**O serisoare de propagandă națională
tipărită de către comitetul partidului național din Odesa ¹⁾.**

,,Dragii mei !

Vă fac cunoscut că noi, ostașii moldoveni, aflători în Odesa, am avut astăzi, Marți, 18 Aprilie, o zi dintre cele mai frumoase în viața noastră. Ofițerii noștri moldoveni în frunte cu generalul Donici, ne-au chemat la o mare adunare, care a fost ca o sărbătoare mare a întregului nostru neam; ni s'au spus toate drepturile naționale, pentru care vom avea să luptăm de aici încolo cu toții.

Ni s'a spus anume, și cu toții am văzut bine, că aşa și este, că stăpânirea cea veche, după care noi Moldovenii nici un bine n'am avut, n'o să se mai întoarcă.

In locul ei s'a așezat o stăpânire cu mai multă dreptate care a chezăsluit tuturor oamenilor și tuturor neamurilor deplină slobozenie.

De acum ne vom putea avea și noi drepturile noastre, pe care vechea stăpânire totdeauna ni le-a făgăduit. Se

1) Dr. P. Cazacu, Moldova dintre Prut și Nistru, pag. 203—204.

vor face deci prin toate satele moldovenești școli bune în limba noastră, ca să ne luminăm și noi și să nu mai fim de râsul tuturor chiar în țara noastră. Apoi prin bisericile noastre se va sluji în moldovenește, pe la judecăți și pe la ocârmuirii vor fi oameni de ai noștri, cari ne vor judeca în limba noastră; iar slujba ostăsească nu o vom mai face prin cele depărțări rusești, ci la noi în Basarabia. Pe lângă aceasta ni s'a spus, că după război, ni se va da pământ la toți plugarii cari nu au pământ, sau nu au de ajuns.

Astfel după cum vedeți, vor veni de acum înapoi și pentru noi Moldovenii zile senine. Avem mare nădejde, că vom izbuti cu toate dorințele noastre sfinte, deoarece povățuiitorii neamului nostru s'au strâns cu toții într'o obștie mare, care se chiamă partidul național moldovenesc.

In această obștie se strâng toți Moldovenii țărani și boeri, preoți și mireni, bărbați și femei ca să lupte împreună pentru înfăptuirea năzuințelor noastre.

Astăzi ne-am strâns și noi cu toții, cu mare bucurie sufletească în acest partid și vă rugăm ferbinte ca să vă scriți și D-v., când va veni vre-un trimes al partidului, care va spune de aceste doruri ale noastre. Iar când se vor ține alegeri de deputați pentru adunarea întemeietoare să știi să nu vă dați glasul vostru decât Moldovenilor, cari vor veni în numele partidului moldovenesc. Numai în aceștia să aveți incredere și în nimeni altul. Totodată vă mai îndemnăm ca să citiți gazeta noastră dela Chișinău „Cuvânt Moldovenesc”, în care sunt cuprinse toate gândurile și sfaturile cele bune pentru aceste vremuri de deșteptare și să urmați întocmai îndrumările pe care le dă.

Făcându-vă cunoscut acestea, vă dorim din inimă la toți sănătate. Dumnezeu să ne păzească de rele ca să ne putem întoarce acasă biruitori și să ne vedem apoi ajunși în drepturile noastre strămoșești slobozi și fericiți.

Al dumneavoastră de tot binevoitor”.

(Urmăză două pagini albe, pe care soldatul care trimitea scrisoarea putea scri ce vrea).

XXXI.

Telegrama adunării delegaților soldaților moldoveni din diviziile a 3-a și a 4-a de vânători de pe frontul românesc trimisă comitetelor din Chișinău și din Odesa¹⁾.

„Noi, ostașii moldoveni de pe frontul românesc, adunați pe divizii de d. Murafa, după ce am vorbit de nevoile noastre și ale țării, vă trimitem îndemnul nostru pentru luptă, pe care ați pornit-o și fiți încredințați că noi toți uniți într'un gând, vom sprijini pe luptătorii noștri pentru dobândirea sfintelor noastre drepturi și ne-om stărui, ca în adunarea întemeietoare să trimitem oameni vrednici, cari ne-or apără drepturile noastre. Duceți lupta începută pentru autonomie și pământ, iar noi aici ne-om face datoria până la sfârșit, încredințați, că cu stăpânirea nouă ni-ți da putința să trăim fericiți în casa noastră”.

XXXII.

**Declarația partidului național-moldovenesc
în chestiunea agrară²⁾.**

(Cum privește partidul național moldovenesc treaba pământului).

Plecând dela gândul, că tot pământul țării trebuie să fie dat fără plată celor cari îl muncesc, partidul național moldovenesc propune să se orânduiască treaba pământului în sfatul Țării în următorul chip :

1. Pământul trebuie să fie în stăpânirea norodului, sau cum se zice să fie socializat.

El va trece în mâna obștiilor sătești sau a soldaților, cari îl vor împărți plugarilor muncitori după o normă (câtимe de pământ), care se va hotărî de sfatul Țării, însă nu spre stăpânire, ci spre folosință.

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 42, din 28 Mai, 1917.

2) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 43, din 31 Mai, 1917.

2. Pământurile, cari sunt pentru gospodăria sălcască, trebuie să se dea numai acelor oameni cari vor lucra pământul cu brațele lor.

3. Toate moșile hăznălei (Statului), fostei familii împărătești, a bisericilor, mânăstirilor din țară și de peste graniță, precum și pământurile moșierilor, care trec peste ceea-ce poate lucra omul cu brațele lui, trebuie să treacă în stăpânirea (țării) norodului și alcătuesc un fond pământesc pentru trebuințele tuturor.

4. În stăpânirea țării mai trec :

a) Apele, adeca dreptul de a prinde pește, de a adăpa vitele, de a pluti pe râuri, iazuri și mări;

b) Bogățiile pământului, adeca dreptul de a scoate din adâncul pământului aur, fier, aramă, cărbune și altele;

și c) Pădurile.

5. Moșile hăznălei, ale fostei familii împărătești, ale bisericilor, ale mânăstirilor din țară și de peste graniță, precum și pământurile moșierilor, care trec peste ceea ce poate lucra omul cu brațele lui, trec în fondul pământesc fără răscumpărare.

Dar fiindcă multe din pământurile moșierilor sunt puse zălog la bănci, iar în hârtiile acestor bănci se află capitaluri de peste brazdă, capitaluri de ale caselor de păstrare ale slujbașilor mici dela fel de fel de așezământuri și ale oamenilor muncitorii și cu mică stare, — partidul național moldovenesc socoate de trebuință, ca la trecerea acestor moșii în fondul pământesc capitalurile pomenite să fie întoarse pe socoteala stăpânilor acestor moșii, vânzându-li-se avere, pe care o au, precum pânea, vitele și uneltele de gospodărie.

6. Viile și grădinele boerești mari trec în stăpânirea obștească, fără a fi împărțite între oameni; ele se lucrează de către obștii întregi.

7. Fondul pământesc se socoate ca o stăpânire a întregului norod din Basarabia și este supraveghiat de Sfatul Țării.

8. Toți cetățenii au dreptul de a se folosi de pământul slobod. Dar oamenii locali, cari se îndeletnicește cu plugăritul, primesc nadeluri (loțuri) cei dintâi. Orășenii doritori de a se

îndeletnici cu plugăritul, capătă nadeluri numai după ce capătă toți plugarii locali.

9. Pentru ca să se asămăluiască pământurile bune cu cele mai rele, trebuie să se pue o dare deosebită pe pământurile bune.

10. Dacă stăpânul nadelului își întoarce din oarecare prină pământul în fondul pământesc, atunci el are dreptul să primească despăgubire pentru toate îmbunătățirile, pe care le-a făcut pe pământul său și pe care nu le-a folosit până la capăt, precum sunt: îngrășarea pământului, gardurile, grădinile și viile.

11. Partidul național moldovenesc cere mereu, ca stăpânia și ocârmuirile locale să eie toate măsurile pentru ajutorarea plugăritului, purtat de muncitorii cu brațele lor sau de obștii și cooperative.

12. Colonizarea adecă aducerea și aşezarea străinilor pe pământul Basarabiei să se opreasă”.

XXXIII.

Din rezoluțiile congresului corpului didactic moldovenesc din 25—28 Mai 1917¹⁾.

„1. Dela 1 Septembrie 1917 școlile din satele moldovenești sau în majoritate moldovenești, se vor preface în școli moldovenești.

2. Limba rusească se va învăța în aceste școli ca obiect de învățământ îndatoritor, începând dela anul al treilea, în șease ceasuri pe săptămână.

4. In școlile cu două clase limba rusească se va învăța tot dela al treilea an, în câte șease ceasuri pe săptămână.

4. Să se deschidă școli moldovenești și la orașe.

5. Programele școlare să fie în conformitate cu programele rusești.

6. In Chișinău și în ținuturile unde Moldovenii sunt în ma-

1) Revista „Școala Moldovenească” 1917, Nr. 2—4, pp. 45—81.

joritate, să se deschidă încă la 1 Septembrie 1917 câte un gimnaziu de băieți și câte unul de fete.

7. Programele gimnaziilor să fie potrivite cu cele ale gimnaziilor rusești, dar limba rusească și istoria și literatura rusească să se predea după un program pe care-l va lucra o comisie anume.

8. La universitatea din Odesa și la cea din Chișinău să se deschidă câte o catedră de limba, literatura și istoria moldovenească, până când se va înființa o universitate la Chișinău.

9. Religia e obiect de învățământ îndatoritor pentru toți Moldovenii din școlile de toate treptele.

10. Limba de predare a acestui învățământ va fi pentru toți elevii moldoveni, limba moldovenească.

11. Religia va fi predată de preoți, iar în caz de lipsă de către învățători, diaconi și dascăli.

12. Preoții vor fi răsplătiți pentru osteneala aceasta a lor, dându-li-se leașă.

13. În școlile începătoare dascălii și vor învăță pe copii și cântarea bisericăescă moldovenească.

14. În gimnaziile moldovenești, cari se vor deschide la toamnă toate obiectele se vor predă în clasa I moldovenește, iar în clasele celelalte limba și literatura românească va fi îndatoritoare pentru elevii Moldoveni și facultativă pentru cei de altă naționalitate.

15. În seminarul de învățători din Soroca și în cel de învățătoare din Chișinău, precum și în institutul de învățători din Chișinău, învățământul să fie în limba moldovenească, iar în seminarul din Acherman limba românească să se introducă ca obiect de studiu obligator în toate clasele.

16. În școala eparhială de fete și în clasele pedagogice dela gimnaziu limba română se introduce ca obiect de învățământ.

17. În școala duhovnicească și în seminarul preoțesc învățământul se va face în limba moldovenească, începând cu cl. I-a.

18. Congresul găsește că cea mai bună formă de ocârmuire pentru Rusia este republica democratică federativă, cu un palat și fără președinte, iar cât privește Basarabia, să i se dea cea mai largă autonomie teritorială și politică.

19. Dorințele de cuprins politic și școlar ale congresului să fie aduse la cunoștința Stăpânirii vremelnice printr'o telegramă, care să se trimită numai decât de către președintele congresului.

20. În școala moldovenească se introduce alfabetul latinesc, care va fi întrebuințat atât în cărțile didactice, cât și în scris.

21. În viitor toată conducerea și supravegherea școlilor moldovenești să se facă de către Moldoveni, și în limba moldovenească.

22. În fruntea școlilor moldovenești să stea un sfat democratic cu un comisar, ca delegat al său.

23. Fiecare ținut să aibă un sfat ținutal și câte un instructor, ca ajutor.

24. Conducătorii și instructorii școlilor moldovenești să fie pregătiți în chip deosebit pentru școală și singura lor grija să fie școala.

25. Aceștia să nu atârne de alte organe, decât de ale vieții școlare.

26. Învățătorii moldoveni să fie organizați în societăți ținutale cari să fie întrunite în Societatea Învățătorilor moldoveni din întreaga Basarabie.

27. Pentru școlile de altă limbă să fie numiți instructori deosebiți“.

XXXIV.

Hotărîrile adunării delegațiilor din plasa Bujor, jud. Lăpușna¹⁾.

„1. Biserica noastră din Basarabia trebuie să fie autonomă. Arhiereii trebuie să fie din Moldoveni și aleși de către poporăni și preoțime. Preoții trebuie aleși de către poporăni. În toate satele moldovenești slujbele bisericești trebuie făcute numai decât în limba noastră moldovenească.

2. Școala noastră trebuie să fie izvorul adevărat de știință și de lumină. De aceea toată învățătura trebuie făcută în

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 44, din 3 Iunie 1917.

limba moldovenească. Limba rusească va rămâne în școală numai ca o învățatură deosebită, precum până acum a fost limba franțuzească și nemțească în școlile mijlocii.

3. Judecățile se vor face după zacoanele, lucrate de către aleșii noștri și numai decât în limba moldovenească. Judecători pot fi numai fețele alese de norod.

4. Toți slujbașii din felurile așezământuri ale țării trebuie să fie Moldoveni, ori măcar să știe limba moldovenească.

5. Ucrainenii, Bulgarii, Evreii, Leșii, Armenii și alte noroade, ce locuiesc în Basarabia, au tot dreptul să învețe și să se roage lui Dumnezeu în limba lor națională.

6. Toți Moldovenii basarabeni trebuie să facă slujbă ostășească în Basarabia și numai comanda obișnuită trebuie să se facă în limba moldovenească.

7. Tot pământul Basarabiei, fie împărătesc, fie mănăstiresc, fie bisericesc, fie boieresc, trebuie să treacă în mâinele țăranilor, cari îl lucrează singuri. Adunarea intemeietoare va trebui să se îngrijească de moșnegi, schilozi, neputincioși și de acei ce nu se pot hrăni singuri cu munca lor. Colonizarea Basarabiei cu străini trebuie să opriți.

8. Basarabia trebuie să aibă împăternicitul ei la Petrograd la stăpânirea rusească și deputații ei în Duma statului.”

XXXV.

Procesul verbal al adunării ostașilor moldoveni din Bârlad din 12 Mai 1917¹⁾.

„Noi subsemnații ofițeri, dregători militari și soldați basarabeni ai garnizoanei rusești din Bârlad, intrunindu-ne în ziua de 12 Mai, anul 1917, sub preșidenția tălmaciului G. V. Madan, spre a ne sfătuи asupa nevoilor politice, culturale și economice de azi ale Basarabiei și luând cunoștință de programul partidului național moldovenesc din Basarabia, tărit în Nr. 28, dela 9 Aprilie anul 1917, al gazetei „Cuvânt

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 44, din 3 Iunie 1917.

Moldovenesc" din Chișinău, am hotărît cu toții să ne alipim la partidul național moldovenesc, arătându-ne în acelaș timp dorința ca :

1. In ceea ce privește înzestrarea țăranilor moldoveni cu pământ, apoi dânsa să fie înfăptuită pe temeiul celei mai largi democrații, căci a sosit și pentru dânsii ziua dreptății.

II. Partidul național moldovenesc, dând întregul său sprijin stăpânirii vremelnică a Rusiei, să-și dee în acelaș timp toată silința, atât prin cuvântul tipărit cât și prin viul grai, ca să ferească scumpa-ne Basarabie de siluirile și jafurile nelegiuite ale anarchiei.

Spre aducerea la îndeplinire a celor mai sus arătate ne-am și ales un comitet al nostru."

(Urmează iscăliturile părtașilor comitetului și a celor cari au luat parte la ședință.)

XXXVI.

Hotărîrile sfatului deputaților moldoveni, ofițeri și soldați din Odesa din 25 Iunie 1917¹⁾.

„Să se aducă la cunoștința comitetului împlinitor gubernial din Basarabia, că soldații și ofițerii moldoveni în număr de 60 mii oameni vreau ca :

1. In toate școalele începătoare dela începutul anului viitor de învățatură, adecă dela 1 Septembrie, să se facă învățatura în limba mamă.

Cursurile pregătitoare pentru învățătorii moldoveni, deschise în Chișinău pentru 300 de oameni, sfatul le găsește neîndestulătoare.

Trebue numai decât și cât se poate mai degrabă să se deschidă o seminarie moldovenească pentru o pregătire temeinică a învățătorilor moldoveni.

2. Trebuie să se deschidă câteva școli mijlocii, cu învățătură în limba moldovenească.

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 54 din 9 Iulie 1917.

3. In toate şcoalele duhovniceşti învăţatura trebuie de făcut numai decât în limba moldovenească, deschizându-se tot odată clase paralele cu învăţatură în limba rusească şi bulgărească, dacă se vor găsi doritori de a învăţa în limbile acestea.

4. Să se ia măsuri hotărîtoare, ca să se întoarcă în Basarabia toţi oamenii învăţaţi, cari slujesc în aşezămintele ţării sau obştëşti în afară de Basarabia, dacă ei ştiu limba moldovenească, sunt democraţi şi vor să se întoarcă în Basarabia.

5. Să fie introdusă limba moldovenească în administraţie, adică în aşezământurile ţării şi cele obştëşti, şi în judecată; slujbaşii rusificatori din aceste aşezăminturi să fie înlocuiţi cu oameni, cari ştiu limba moldovenească şi celealte limbi din Basarabia şi cari sunt cunoscuţi ca sprijinitori ai revoluţiei.

6. Numai decât şi îndată să fie luate măsuri spre înfiinţarea pe lângă universitatea dela Odesa a unei catedre deosebite de limba şi istoria moldovenească.

7. Să se facă în Odesa dela toamna viitoare două internate pentru studenţii şi studentele sărace moldovence".

XXXVII.

Manifestul comitetului partidului naţional moldovenesc din Bolgrad către toţi basarabenii¹⁾.

(Din ruseşte).

„Cetăteni basarabeni,

In timpul de faţă cea mai acută şi importantă chestiune, pe care trebuie s'o rezolve toată Basarabia, indiferent de clasă socială şi situaţie, indiferent de naţionalitate şi de confesiune a popoarelor care o locuesc, este chestiunea organizării autonome a regiunii noastre.

Cum se ştie populaţia Basarabiei este compusă din Moldoveni, Ucraineni, Bulgari, Evrei, Greci, Armeni, etc.

1) Tipărit în foi volante la tipografia D. B. Şor din Bolgrad ; un exemplar în posesiunea autorului.

Soarta tuturor acestor popoare mici se găsește în mâinile marii democrații rusești.

Aceasta din urmă prin organele ei centrale și provinciale direct și categoric s'a pronunțat pentru acordarea dreptului de autodeterminare națională fiecărui popor.

Fiecare popor chiar din cele mai mici are dreptul să se roage și să-și facă instrucția în limba lui natală, poate să-și aranjeze viața potrivit cu particularitățile lui culturale, istorice, naționale, cu obiceiurile lui.

Rusificarea forțată, odioasă, care tindea spre distrugerea întregei fizionomii național-morale a „străinilor” ce locuiau în Rusia, a omorât între acești din urmă atâtea mii de puteri intelectuale talentate, oprind cu un veac întreg dezvoltarea lor culturală, — această rusificare trebuie să treacă în domeniul istoriei.

După convingerea noastră fermă, nici un basarabean întrudevăr luminat și cu iubire sinceră față de patric, nu poate să nu ceară organizarea autonomă a Basarabiei.

Preferința organizării autonome a regiunii noastre în comparație cu organizarea gubernială, este clară pentru toți și nu inspiră nici o îndoială nici la unul din basarabenii culți.

A protesta împotriva autonomiei Basarabiei pot numai puterile obscure, cari s-au înfipt în ea și au zugrumat-o în epoca afurisită a autocratismului țarist.

Numai meseriașii mizerabili din venetici — pedagogi-rusificatori, judecători și alții funcționari, pe cari autonomia îi amenință cu șomajul, născocesc basmele prostești că autonomia ar fi folosită numai pentru proprietari, că odată cu autonomia țăranii vor cădea în robie și că autonomia ar însemna separarea de Rusia.

In afară de aceasta autonomia îi enervează încă pe unii din elementele de nimic din Basarabia.

Așa sunt foștii „apărători” ai intereselor rusești la periferiile noastre, cari au inventat aşa zisul separatism basarabean, cu care speriau guvernul țarist și prin care ei și creiau situații.

Așa sunt toți „fripturiștii” și bandiții condeiului, cari primeau

ajutoare largi dela acelaș guvern pentru sădirea și întărirea „spiritului rus” și între altele pentru spionaj și denunțuri.

Însărsit autonomia nu convine tuturor amatorilor de îmbogățire ușoară, tuturor oamenilor de afaceri inconștienți și sanguinarilor, cari sub regimul vechi, folosindu-se de ignoranță fără seamă a poporului nostru, sugeau din el ultimele sucuri și-și creiau bogății colosale.

Intr'un cuvânt, autonomia găsește opozиie sau la poporul întunecat, care sub influența provocatorilor răutăcioși, a căpătat o idee greșită despre autonomie, sau din partea elementelor de rea credință și a aderenților regimului vechi, cari în mare parte sunt străini Basarabiei și interesele căror nu sunt compatibile cu libertatea și cu alte principii democratice.

Basarabenii într'adevăr luminați și democrații veritabili sub nici un motiv nu se vor împotrivi autonomiei Basarabiei. Dimpotrivă în condițiunile vieții de astăzi ei vor lupta pentru ea din răspunderi.

Până în prezent toate popoarele mai culte din Rusia și-au manifestat dorința de a-și organiza viața pe principii naționale.

Este cunoscut tuturor, cu ce îndârjire luptă pentru drepturile autonomiei Ucrainenii, Rușii albi, Lituanenii, Latâșii, Georgienii, Armenii, Tătariei etc.

Și guvernul provizoriu rus a recunoscut în principiu dreptul unor din aceste popoare pentru organizarea autonomă.

In chestiunea acestor din urmă acum merge vorba despre volumul drepturilor autonome și despre hotarele teritoriale viitoare.

Despre Polonia și Finlanda nu vom vorbi, întrucât ele probabil vor căpăta ceva mai mult decât autonomia.

Numai Basarabia, mulțumită măsurilor draconice, pe care le aplică puterea autocrată țaristă în mod sistematic și consecvent timp de o sută de ani, inundând regiunea noastră cu haite întregi de „administratori” și „luminători”, în cea mai mare parte, din scursurile societății ruse, — numai Basarabia a rămas în urmă, cu toate că prin condițiunile is-

torice și naționale ea are mult mai mari drepturi la autonomie, decât celelalte periferii.

Dar, cetățenilor basarabeni, au sosit vremuri când și pietrele trebuie să vorbească. Acuma în istoria Basarabiei noastre suferinde a sosit un moment atât de mare, încât probabil nu se va mai repeta. În mâinele noastre se găsește astăzi cheia viitoarei fericiri și a binelui patriei noastre.

Cetățeni basarabeni !

A sunat ceasul, când absolut toate elementele conștiente și cinstite ale Basarabiei, în special acele care se socot băștinașe, — trebuie provizoriu să uite de chestiunile și interesele lor personale și să se gândească numai la viitorul scumpei, frumoasei și profund nefericitei Basarabiei.

Multe straturi ale populației basarabene prin cei mai buni reprezentanți ai lor (adunările, congresul învățătorilor, țărănilor, clerului, cooperatorilor etc.) s-au pronunțat deja pentru necesitatea organizării autonome a Basarabiei. și mai bine de 160.000 de ostași moldoveni organizați, de toate armele, care se găsesc pe fronturi și în dorul lui (Odesa, Cherson, Ecaterinoslav, Sevastopol, Nicolaev, Tighina, etc.) și unite prin sfatul central de deputați din soldați și ofițeri moldoveni din Chișinău — au jurat că vor muri pentru autonomia Basarabiei.

De aceia și guvernul provizoriu nu numai că nu obiectează nimic împotriva autonomiei Basarabiei, ci atunci când încercarea Radei centrale din Chiev de a introduce Basarabia în raza influenței ei n'a reușit, (guvernul provizoriu) în persoana fostului său ministru I. G. Teretelli, în mod telegrafic a propus instituțiilor centrale obștești din Basarabia să discute chestiunea alcăturirii unui organ central superior gubernial.

Și iată că acum a sosit momentul, când toată populația Basarabiei va trebui să dea un răspuns pozitiv unanim, ca toți basarabenii să se pronunțe pentru autonomie și să contribue la organizarea cât mai urgentă a sfatului superior al țării.

Cetățeni basarabeni,

Basarabia își capătă autonomia nu pentru prima dată : ea a avut-o încă în timpul autocrației rusești. Impăratul liberal Alexandru I, care a dat în anul 1809 Finlandei constituția și Poloniei în anul 1815, prin manifestul dela 29 Aprilie 1818 a conferit organizarea autonomă și Basarabiei. În capul Basarabiei autonome era sfatul superior, compus cu preferință din reprezentanții populației locale.

Dar autonomia și autocrația țaristă — sunt noțiuni incompatibile, cari se exclud una pe alta. De aceia și autonomia Basarabiei la anul 1828 în timpul lui Nicolae I a fost desființată.

Și dacă acum 90 de ani guvernul rus sub regimul autocrat recunoștea pentru strămoșii noștri dreptul la cea mai largă autoadministrare (inclusiv și cea legislativă), în timpurile de astăzi obținerea autonomiei pentru provincia noastră depinde exclusiv de noi, basarabenii.

Și cu toate aceste spre marea noastră rușine și regret, unele din satele noastre și unele straturi ale populației sub influența diferenților provocatori și contra-revolutionari, cari în mod eronat le explică noțiunea cuvântului autonomia, au scos hotărîri și decizii cu proteste împotriva autonomiei. Ce ignoranță grozavă ! Ce rușine ! Ce trădare !

Basarabeni cinstiți și conștienți!

Datoria D-voastră sfântă este de a explica țăranilor noștri întunecați sensul adevărat al autonomiei și a le lămurî tot binele și toate privilegiile pe cari ei le vor căpăta dela organizarea autonomă a Basarabiei.

Lupta fără cruțare cu toate puterile obscure, cu toți provocatorii și cu toți dușmanii autonomiei — este cea mai sfântă datorie a D-voastră.

Tineți minte, că adversarii autonomiei noastre sunt dușmani școalei noastre naționale, a bisericiei noastre, a libertății noastre.

Tineți minte, că indiferența și pasivitatea față de chestiunea autonomiei Basarabiei astăzi este egală cu trădarea și perfidia.

Tineți minte, că dacă Basarabia nu va căpăta autonomia, oamenii străini nouă ca și înainte vor fi stăpânii vieții noastre interne, și pentru aceasta toată răspunderea morală va cădea asupra capetelor voastre și urmașii voștri își vor aduce aminte de voi cu blestăm și desgust.

Trăiască Basarabia autonomă!“

Comitetul partidului moldovenesc din Bolgrad.

XXXVIII.

Apelul comitetului partidului moldovenesc¹⁾.

,,Către Moldovenii luminați.

Către voi, fraților moldoveni, se adresează comitetul partidului național moldovenesc cu cea mai mare strigare. Neamul nostru moldovenesc din Basarabia și de peste Nistru este în primejdie mare din pricina întunerecului, la care l-a adus stăpânirea veche rusească. Mulțumită acestui întunerec, neamul nostru începe a rătăci, fiind purtat de nas de fel de fel de oameni, cari caută să pescuiască în apă turbure și de loc nu se gândesc la binele norodului. Starea aceasta jalnică tot mai tare crește și numai decât trebuie să se eie măsuri căci altfel ne vine peirea.

De aceea chemăm pe toți studenții și ucenicii mai mari din școli, cari se găsesc acum de vară acasă, chemăm toată lumea deșteptată dela țară, chemăm pe toți binevoitorii poporului muncitor și ai neamului nostru, chemăm mai ales pe cetitorii „Cuvântului Moldovenesc” să înceapă a întocmi (a organiza) oriunde s-ar găsi ei cercuri naționale și despărțituri ale partidului național pe temeiul principiilor: autonomie țării și pământ muncitorilor.

Rugăm pe toți povățuitorii neamului nostru să-i strângă

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 56, din 13 Iulie 1917.

pe Moldoveni la grămadă și să le lămurească tot ce se petrece în țara rusească și în lume.

Rugăm să deșteptați satele, că vine degrabă vremea de alegeri în Adunarea întemeietoare. Rugăm ca comitetele, pe cari le veți organiza să le puneți în legătură cu comitetul central al partidului moldovenesc din Chișinău, care este gata să dea totdeauna lămuriri la toate întrebările ce se ivesc în treaba națională.

Rugăm să faceți asta în numele neamului, care în veci vă va fi recunosător pentru sfânta treabă de deșteptare".

XXXIX.

Zecă porunci ale neamului moldovenesc¹⁾.

(Comitetul ostașilor moldoveni de pe frontul românesc).

,,1. Nu uita că ești Moldovan și că trebuie să rămâi Moldovan.

2. Nu uita că neamul din care faci parte este un neam mare și este înrudit cu cele mai alese neamuri.

3. Nu uita că omul cinstit și deștept își iubește limba și neamul său.

4. Nu uita că trebuie să vorbești cu frații tăi numai moldovenește.

5. Nu uita niciodată de țara ta — scumpa și frumoasa noastră Basarabie, care mult a îndurat dela străini.

6. Nu uita că în unire stă puterea și isbăvirea neamului moldovenesc.

7. Nu uita că nu îmai prin străduință și luptă vei dobândi drepturile tale.

8. Nu uita că ești dator să lucrezi din răsputeri, ca Basarabia să fie slobodă și autonomă, adică cu ocârmuirea ei aleasă de norod.

9. Nu uita că trebuie să fii stăpân adevărat în țara ta și

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 56, din 13 Iulie 1917.

frate bun pentru toate neamurile trăitoare pe pământul țării.

10. Nu uita că întâlnind pe fratele tău, trebuie să-i zici : Trăiască Basarabia autonomă”.

Comitetul ostașilor basarabeni de pe frontul românesc.

XL.

Proiectul statutelor comitetului sovietului moldovenesc al ofițerilor și soldaților din Odesa¹⁾.

„1. Iată proiectul de statut al sovietului moldovenesc al ofițerilor și soldaților.

I. *Scopurile.* — Soldații și ofițerii moldoveni se unesc : 1. Pentru susținerea disciplinei, ușurarea și grăbirea pregătirii recruților, cari vor învăța în limba maternă, singură înțeleasă, 2. Pentru scopuri culturale și apărarea intereselor naționale pe baza principiilor de libertate, egalitate și fraternitate, 3. Pentru a ajuta la crearea republicei democratice federative ruse, pe baza alianței unității or suverane autonome național-teritoriale, cu deplină asigurare a drepturilor naționale a minorităților și recunoașterea dreptului pentru naționalitățile risipite (Evrei și alții) de a-și creia organe speciale superioare, pentru tot teritoriul republicei rusești, în scop de a asigura apărarea și progresul acestor naționalități, 4. Pentru a trece pământul poporului muncitor după principiile adunării constituante rusești.

II. *Organizarea sovietului.* — a) Sovietul este compus din delegați dela soldații și ofițerii moldoveni, aleși câte unu la 200 oameni ; b) adunarea delegaților alege din sâmul său un comitet executiv, care este însărcinat să aducă la îndeplinire hotărîrile sovietului și să elaboreze chestiunile, ce urmează a fi discutate de soviet ; c) sovietul se adună nu mai puțin de două ori pe săptămână ; d) ordinea discuțiilor și votărilor se stabilește de adunare pe baze democratice generale ; e) pro-

1) Dr. P. Cazacu, Op. cit. p. 206. Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 58, din 13 Iulie 1917.

cesele-verbale ale ședințelor se certifică de președinte și de secretar; *f*) membrii eșiți din orice împrejurări, se înlocuiesc cu alți aleși; *g*) pentru control și conducerea diferitelor secțiuni, sovietul alege din sănul său comisiuni, iar în caz de nevoie cooptează lucrători utili din membrii sovietului.

III. *Organizarea comitetului executiv.* — *a*) Comitetul executiv este compus dintr'un număr de membri, care se stabilește de adunarea delegaților; *b*) comitetul executiv alege din sănul său pe președinte, doi vicepreședinți, 2 secretari și casier; *c*) comitetul executiv are dreptul să coopteze lucrători utili din membrii sovietului cu drept de vot; *d*) pentru legături cu alte organizații politice, comitetul deleagă din sănul său reprezentanți ai săi.

IV. *Mijloacele.* — Cheltuelile pentru cancelarie, local și altele se plătesc dintr'un fond, ce se formează din plăți benevolе și din vânzarea broșurilor.

Controlul cheltuelilor se face de o comisie care raportează adunării generale.

Acest statut s'a admis în unanimitate.

XLI.

Hotărîrile adunării ostașilor moldoveni din Ecaterinoslav¹⁾.

,,1. Să primească programul partidului național moldovenesc, cu toate ponturile lui despre autonomia teritorială a Basarabiei și despre trecerea pământului în mâna plugarilor fără plată.

2. Să intre în legătură cu Ucrainenii și să aleagă un comitet vremelnic împlinitor al ostașilor moldoveni din garnizoana Ecaterinoslavului din 7 oameni.

3. Să aleagă doi soldați în comitetul central moldovenesc ca să facă legătură între el și comitetul din Ecaterinoslav”.

¹⁾ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 58, din 18 Iulie 1917.

XLII.

Rezoluția „adunării moldovenești de ostași și civili” din Bender (Tighina) ținute în ziua de 14 Iulie 1917¹⁾.

„Adunarea soldaților și ofițerilor moldoveni din garnizoana Benderului, ținută la 14 Iulie sub președinția studentului Carauș, după ce a ascultat dările de seamă despre lucrarea organizațiilor moldovenești din Chișinău, Odesa, de pe frontul românesc și din alte orașe, și după ce i s'a lămurit îndestul scopurile partidului național moldovenesc care sunt: înfăptuirea autonomiei Basarabiei în viitoarea republică federativă democratică rusească, întocmirea școalei, bisericii, judecății și ocârmuirei moldovenești în Basarabia, și treccerea pământului Basarabiei în mâinele țăranilor muncitori fără plată, — a hotărît să intre în partidul național moldovenesc, sprijinind munca sa, îndreptată spre îmbunătățirea traiului Moldovenilor din Basarabia și de dincolo de Nistru”.

XLIII.

Manifestul partidului național moldovenesc eu prilejul alegerilor comunale din Chișinău²⁾.

„Frați Moldoveni !

Grăbiți-vă a lua parte la alegerile în Duma nouă a Chișinăului. Aceste alegeri au să fie la 15 August, dar fiecare alegător trebuie să se îngrijească de ele de pe acuma.

Orice Moldovan și Moldovancă trebuie să se ducă îndată la uciastcul său și să-și scoată acolo biletul de alegător.

Acest bilet trebuie să păstrat până la ziua alegerilor și atunci trebuie să meargă cu el, unde se va cere, și să-l puie în urnă, scriind pe el Nr. 13.

Nimeni să nu lipsească dela alegeri, căci a lua parte la ele este datoria cea mai sfântă a fiecărui grajdan.

Luând parte la alegeri și glăsuind cu izvodul sub numărul

1) Ziarul *Cuvânt Moldovenesc*” Nr. 61, din 25 Iulie 1917.

2) Ziarul „*Cuvânt Moldovenesc*” Nr. 68, din 10 August 1917.

13, care este izvodul moldovenesc, dumneavoastră veți dovedi tuturor, că sănțeți vrednici de numele de Moldoveni, pe care îl purtați, și vă dați bine seama de interesele dumneavoastră de muncitori.

Tînta noastră a Moldovenilor trebuie să fie aceea, ca să trimitem cât mai mulți deputați în duma orășană din partea noastră, ținând minte, că numai ei vor lupta pentru nevoile și interesele Moldovenilor.

In vremea aceasta se găsesc mulți potlogari și șarlatani străini, cari vă îndeamnă să glăsuiți după izvodul lor, zicând, că ei au în vedere să vă apere interesele. Dar d-voastră nu-i credeți și glăsuiți numai cu izvodul Nr. 13.

Tot neamul ține la ai săi și străinilor nu le pasă de nevoile Moldovenilor. De aceea la alegeri glăsuiți cu Nr. 13, care este izvodul deputaților moldoveni.

Aceștia au jurat și jură să lupte pentru nevoile d-voastră și se vor sili să vă facă școli, să vă pietruiască ulițele și drumurile glodoase, să vă îndestuleze cu mărsuri și cu lucruri trebuincioase în gospodărie cu prețuri potrivite și să vă împartă pământ la cei cari vă hrăniți din el.

Frați Moldoveni din târg și dela măhălăli ! Noi cei cari am alcătuit izvodul deputaților am ținut să-i trecem în izvod pe aceia, cari au lucrat și lucrează pentru interesele Moldovenilor, sau pe cari ni i-au arătat oamenii de pe la mahala. Deputații aceștia nu caută cinste și slavă, ci vor să lucreze pentru d-voastră și pentru nevoile adevărate ale acestui oraș ; sprijiniți-i cu glasul d-voastră și atunci veți avea dreptul să le cereți să lucreze cu toată inima pentru nevoile d-voastră.

Glăsuiți cu izvodul Nr. 13”.

Comitetul moldovenesc pentru alegeri.

Nr. 13.

Izvodul moldovenesc al deputaților în Duma Chișinăului.

1. Ciobanu Ștefan N., 2. Halippa Pantelimon N., 3. Grop-pa Alexandru I., 4. Neaga Teodor I., 5. Chiorescu Vladimir C., 6. Harea Pavel C., 7. Turcan Ignati Z., 8. Buruiană Gheorghe

I., 9. Lazo Ioan E., 10. Hodorogea Andrei Const., 11. Panțăr Ioan I., 12. Pânteia Gherman V., 13. Grosu Pavel A., 14. Alexandri Nicolae N., 15. Bogos Teodor V. (Preot), 16. Popovici Roman S., 17. Cazacliu Ioan N., 18. Mamaliga Nicolae T., 19. Goian Ioan S., 20. Hammer Mitrofan I., 21. Andronachi Gheorghe V., 22. Zaharcean Ioan T., 23. Bocanescu Ana D., 24. Mândru Mateiu, 25. Burduja Ioan M., 26. Chiper Dimitrie Hr., 27. Iacovschi Ioan N., 28. Obuhovschi Teodor Gr., 29. Tifiu Hariton I., 30. Marginea Ioan T., 31. Cubițchi I.

XLIV.

Hotărîrile adunării sătenilor din com. Brânzeni, jud. Orhei ¹⁾.

„1. In satele moldovenești învățatura în școală trebuie să se facă în moldovenește. Limba rusească să se predea în cel de pe urmă an de învățătură. Trebuie să se deschidă școli mijlocii — gimnazii (licee), seminarii duhovnicești și seminarii de învățători moldovenești, învățând în același timp, limba rusească și altele. Învățătura trebuie să fie îndatoritoare pentru băieți și pentru fete și pe socoteala țării. Școlile moldovenești trebuie numai decât să fie deschise din toamna anului acestuia — 1917. Cărțile de învățătură să fie scrise cu litere (buche) latinești.

2. Bisericile să fie ocârmuite de preoți și dascăli aleși de către săteni. In satele moldovenești slujba bisericăescă să se facă numai decât în moldovenește și preoții să fie Moldoveni.

3. Toată ocârmuirea Basarabiei cum în sate așa și în orașe trebuie aleasă din sânul norodului de pe loc.

4. Judecata în toate aşezămintele judecătorești pentru Moldoveni trebuie să se facă în moldovenește.

5. Tot pământul trebuie dat țăranilor, ce-l muncesc; pământul va trece la norod fără nici o plată pe temeiul legilor făcute în adunarea întemeietoare și sfatul țării Basarabiei. Colonizarea, adică aducerea străinilor în Basarabia trebuie să fie opriță.

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 72, din 20 August 1917.

6. Basarabia trebuie să fie autonomă, fiindcă Moldovenii trăind din capul locului în Basarabia și întrecând în număr pe ceilalți locuitori, ca o nație deosebită au dreptul de a-și hotărî singuri soarta. Basarabia autonomă va rămâne în legătură cu Rusia republică democratică.

7. Basarabia fiind autonomă va avea adunarea sa întemeietoare, așa că sfatul țării.

8. În Basarabia autonomă toți feciorii moldoveni trebuie să facă armata (să meargă la moscali) pe loc, în Basarabia, alcătuind oști naționale moldovenești. Invățământul pentru soldați să se facă în moldovenește; limba rusească rămâne pentru comanda înaltă; comandanții oștilor trebuie să fie Moldoveni sau cel puțin să știe moldovenește.

9. Pentru paza Basarabiei tot acuma trebuie alcătuite cete miliționare din soldați moldoveni de acu răniți.

Copile acestui protocol trebuie trimise în toate comitele de voloste, ținut, gubernie și altele din Basarabia.

Toate punctele însemnate s-au primit de întreaga adunare, care și-a dat iscăliturile".

Președintele comitetului sătesc A. Botnar.
Părtașii: Alexandru Turtică, Gheorghe Bejenar.

XLV.

Hotărîrile adunării soldaților și ofițerilor moldoveni din garnizoana Tighinei¹⁾.

„Sfatul soldaților și ofițerilor moldoveni din Bender la adunarea dela 30 Iulie 1917, având în vedere ușurarea slujbei și aducerea orânduelei între soldații moldoveni, apoi pregătirea lor pentru alegeri în adunarea întemeietoare și apărarea intereselor Basarabiei ca a unei părți autonome roagă pe comandantul garnizoanei Benderului ca :

1. Toți soldații moldoveni din garnizoana Benderului să fie uniți alcătuind rote moldovenești sub comanda ofițerilor moldoveni.

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc Nr. 73. din 22 August 1917.

2. Să se îndrepte o cerere către ştabul ocrugului din Odesa, ca să se trimată de acolo ofițeri moldoveni. Deocamdată lipsind aceştia, să fie însemnați vremelnic ca comandanți ai roșilor moldovenești ofițeri ruși.

3. Invățarea soldaților să se facă în moldovenește, afară de cuvintele de comandă, care se vor spune în rusește.

4. Soldații moldoveni până ce n'or fi împărțiți în roți moldovenești să nu se trimeată nicăieri.

5. Roșile moldovenești în privința slujbei soldațești să nu se folosească de drepturi deosebite afară de invățătură în moldovenește. Soldații moldoveni sunt datori să împlinească toate legile militare, ca și ceilalți soldați”.

XLVI.

Din proiectul statutelor sfatului soldaților și ofițerilor moldoveni de pe frontul românesc ¹⁾.

1. Invățatura recruților pentru pregătire grabnică și cu izbânda să se facă pe limba moldovenească.

2. Soldații și ofițerii se unesc : a) pentru lucrarea culturală și pentru apărarea intereselor naționale, b) pentru înfăptuirea republicei rusești democratice federative și c) pentru trecerea pământului în mâinile norodului muncitor pe temeuriile, care le va primi adunarea rusească intemeietoare”.

XLVII.

Hotărîrea sfatului deputaților ostași moldoveni din Odesa ²⁾.

„Comitetul împlinitor al sfatului deputaților ostași moldoveni din garnizoana Odesei în ședință sa dela 25 August, ascultând raportul părtașului comitetului, mărinarului Gafencu, despre măsurile luate de către Zemstva gubernială

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 74, din 27 August 1917.

2) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 79, din 9 Septembrie 1917. V. și Dr P. Cazacu. Op. cit, p. 208—209.

a Basarabiei cu privință la învățământul școlar, a hotărît următoarele :

1. Să se îndrepte către comitetul gubernial împlinitor cu cererea de a se lua cele mai hotărîtoare măsuri în privința introducerii dela toamnă a limbei norodului în toate școalele dela sate.

2. Să se stăruiască înaintea ocârmuirilor militare ca toți învățătorii moldoveni luați în oaste să fie sloboziți și

3. In legătură cu lipsa de învățători moldoveni vremelnic să se însemne (să se numească) ca învățători la sate învățători români — din România, Transilvania și Bucovina".

XLVIII.

Apelul comitetului executiv al sfatului deputaților soldați și ofițeri moldoveni din Odesa¹⁾.

,,Fraților Moldoveni,

Comitetul împlinitor al sfatului deputaților ostașilor moldoveni din garnizoana Odesei, în ședința sa dela 30 August al anului acestuia, desbătând starea lucrurilor din Rusia, în legătură cu răscoala generalului Cornilov, a hotărît să se îndrepte către toți frații Moldoveni cu o călduroasă chemare, îndemnându-i la unirea tuturor organizațiilor moldovenești, spre a lupta cu dușmanii slobozeniei. Pentru purtarea acestei lupte trebuie de alcătuit dintre ostașii moldoveni, după pilda ostașilor dela Odesa, batalioane anume. Aceste batalioane vor trebui să lupte cu arma în mâna împotriva dușmanilor slobozeniei. Fiecare Moldovan trebuie să ție minte, că este dator să apere slobozenia atât de scump dobândită, mai ales fiindcă dela țarismul rusesc au suferit mai mult ca oricine. De aceea acuma, când dușmanii slobozeniei vor să aducă stăpânirea veche înapoi, noi moldo-

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 80, din 7 Septembrie 1917.

venii trebuie să fim cei dintâi apărători ai slobozeneiei și ai fericirii viitoare la care atât de mult mereu visam".

p. Președinte, *St. Holban.*

Secretar, *Dim. Popov.*

XLIX.

Hotărîrea adunării zemstvei guberniale în chestiunea învățământului¹⁾.

„In toate satele moldovenești din Basarabia din toamna anului acestuia se deschid numai școli moldovenești. De aceea toți învățătorii și învățătoarele, cari din oricare prință n'au fost la cursurile de limba moldovenească din luniile Iulie-August, sau cari n'au primit adeverință, despre urmarea aceasta, sunt datori să vie la cursurile de toamnă. Aceste cursuri se vor deschide de către zemstva gubernială la 1 Octombrie și vor dura o lună de zile. Ele se vor ține la Chișinău, Bălți și într'un oraș din Basarabia de jos, despre care se va face cunoscut deosebit. In cursul lunei Octombrie vor fi tipărite și vor fi scoase în vânzare cărțile de învățătură școlară : Abecedarul (Bucherul), Cartea de cetire și Legea lui Dumnezeu. In legătură cu toate acestea și pentru înlăturarea neorânduelii în treaba școlară, zemstva a hotărît, ca învățătura în școlile din satele moldovenești să se înceapă în luna Noembrie”.

L.

Din hotărîrile adunării zemstvei guberniale din 19—22 Septembrie 1917²⁾.

„1. Școala din Basarabia, fiindcă ea slujește mai multe neamuri, care vorbesc în felurite limbi, trebuie să fie autonomă, adică să aibă ocârmuirea ei deosebită de cea de obște

1) Ziarul „Cuvânt moldovenesc” Nr. 88, din 28 Septembrie 1917.

2) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 89, din 1 Octombrie 1918.

pentru Rusia. Totuși treaba școalei trebuie să meargă în pas cu legile școlare ale Rusiei întregi;

2. La temelia ocârmuirii școlare din Basarabia trebuie să fie puse principiile de deplină democratizare, descentralizare și naționalizare a școalei basarabene, adică școala trebuie să fie ocârmuită de oameni locali, după cum cere folosul norodului.

3. Invățătorii, ca însărcinați cu luminarea norodului, trebuie să iee cea mai însemnată parte la ocârmuirea școalei. Ocârmuirea școlară trebuie să fie alcătuită din invățătorii școalei și oamenii locali aleși de obște.

4. Adunarea zemstvei guberniale are dreptul de a orândui toate trebile școlare din toate ținuturile și pentru toate națiunile, sau noroadele din Basarabia, întrucât aceste orândueli nu ating legile de obște pentru întreaga republică.

5. Fiecare norod din Basarabia are dreptul de a învăța în școală copiii în limba care o vorbesc părinții lor; dar și limba rusească trebuie să fie îndatoritoare ca învățătură deosebită.

6. În trebile școlare fiecare norod are dreptul de a-și spune cuvântul numai el; noroadele cele mari n'au dreptul să se amestece în trebile școlare ale noroadelor celor mici și dimpotrivă. Pentru a cunoaște voința fiecărui norod, adunarea zemstvei întocmește comisii din părășii adunării, cari sunt din acelaș norod și dintr'un număr tot așa de mare de invățători de aceeași națiune.

7. Toate sumele cari se înseamnă de zemstvele-guberniale, ținutale și de voloste pentru învățătura norodului, trebuie să fie împărțite și cheltuite după numărul locuitorilor de acelaș neam. Banii cari nu s'au cheltuit pentru luminarea cutării neam, se strâng și se păstrează pentru nevoile aceleiaș neam pe viitor.

Afară de aceste hotărîri privitoare la temelia trebii școlare și la ocârmuirea școalelor din țară, adunarea zemstvei guberniale, ținând seamă de nevoile de azi ale școalei, a mai hotărît următoarele :

1. Să deschidă în Chișinău, în Bălți și într'un târg din

Basarabia de jos cursuri pentru învățătorii din satele moldovenești, unde ei s-ar putea pregăti pentru predarea învățăturii în limba moldovenească. Aceste cursuri se vor deschide la 1 Octombrie și vor dura o lună. La cursurile din Bălți sunt datori să se înfățișeze învățătorii moldoveni din ținuturile Hotinului, Bălțului și Sorocii; la cursurile din Chișinău învățătorii din ținuturile Chișinăului, Orheiului și Benderului, iar la cursurile din târgul din Basarabia de jos învățătorii din acele părți.

2. Învățătura în școlile din satele moldovenești să se facă numai în limba moldovenească, iar acei învățători cari nu vor fi în stare să prede învățătura în limba moldovenească, vor fi înlăturați dela slujbele lor.

3. În școlile mijlocii din orașele Basarabiei să se învețe limba moldovenească ca învățătură îndatoritoare pentru toți școlarii moldoveni.

Pentru pregătirea profesorilor basarabeni adunarea a hotărî să se adreseze universităților din Odesa și Chiev pentru a se creia catedre de limba și istoria română“.

LI.

Manifestul electoral al partidului național moldovenesc cu ocazia alegerilor în constituanta rusă ¹⁾.

Partia națională moldovenească către toți Moldovenii.

„În fața alegerilor în Adunarea Intemeietoare care va hotărî viitorul țării noastre și a norodului, ce trăește în ea partia moldovenească națională crede că e datoria ei, să se îndrepte către toți Moldovenii din această țară, chemându-i la luptă pentru drepturile lor sfinte și îndemnându-i să ia parte la alegerile pomenite.

Toate noroadele din Rusia se pregătesc să trimeată din

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 91, din 27 Octombrie 1917.

mijlocul lor în adunarea întemeietoare pe acei bărbați, cari dau destulă chezăsie, că vor lucra numai pentru folosul norodului, stăruind să aşeze aşa fel de rânduială dreaptă, care să scape mulțimea muncitoare de asupririle și nedreptățile trecutului.

Partia națională moldovenească se înfățișează înaintea D-v. iubiți frați Moldoveni, cu un program care are în vedere toate nevoile și trebuințele moldovenești.

In rândul cel întâi partidul cere împărțirea întregului pământ al țării la norodul muncitor și aceasta fără plată. Pământul pe care îl muncește, cu care se hrănește din timpurile cele mai vechi și de care este legat cu tot sufletul, trebuie să ajungă în mâinile muncitoare ale țăranului; această orânduială a trebii pământului ar fi și în folosul neamului nostru moldovenesc, care este mai presus de toate un norod plugar.

In deobște vorbind grija noastră se îndreaptă către norodul moldovenesc din Basarabia, căruia dorim să-i dăm pământ, lumină și glas obștesc. Având aceste trei lucruri, el va putea ajunge iar stăpân în țara părinților săi. Pentru ca să putem scoate aceste drepturi de tot trebuincioase norodului nostru, e nevoie ca să trimitem în adunarea întemeietoare oameni de ai noștri, Moldoveni adevărați, cu gândul curat și dragoste pentru neamul nostru moldovenesc.

Având în vedere toate acestea și crezând că Moldovenii basarabeni vor dori să trimeată în adunarea întemeietoare bărbați din mijlocul lor, comitetul central al partiei naționale moldovenești a întocmit împreună cu uniunea basarabeană a tovărășilor cooperative un izvod de candidați, punând în el pe cei mai iscusiți și mai vrednici oameni din neamul nostru.

Iată acest izvod :

1. Vladimir C. Chiorescu, președintele uniunii basarabene a tovărășilor cooperative.
2. Teofil Gh. Ioncu, cooperator, președintele comitetului central moldovenesc.
3. Ioan Gh. Pelivan, avocat, slujbaș în uniunea zemstvelor.

4. Daniil A. Ciugureanu, doctor, președinte al upravei zemstvei din ținutul Chișinăului.
 5. Alexandru I. Gropa, cooperator, părtaș în casa zemstvei guberniale de credit mărunt.
 6. Gheorghe I. Buruiană, cooperator, părtaș al cârmei în uniunea basarabeană cooperativă.
 7. Porfirii Gh. Fală, învățător sătesc.
 8. Anton A. Crihan, ofițer, inspectorul cohortelor moldoveniști din Basarabia.
 9. Teodor T. Corobcian, cooperator, părtaș în uniunea gubernială de îndestulare.
 10. Eufimie L. Popovici, cooperator.
 11. Ioan C. Codreanu, țăran ostaș, părtaș în comitetul gubernial al sfatului deputaților țărănești.
 12. Mihail H. Minciună, țăran ostaș, redactor la gazeta „Soldatul moldovan”.
- Iată izvodul partiei moldoveniști la alegeri în adunarea intemeietoare. El va purta numărul 6 și cu el trebuie să glăsuiască toți Moldovenii de orice tagmă, ca să avem cât mai mulți deputați moldoveni în adunarea intemeietoare.

Frați Moldoveni !

Gândiți-vă la viitorul copiilor voștri, care vor rămânea de batjocura străinilor, dacă acumă, când se aşează în Rusia temelia vieții noroadelor, nu veți alege oameni de ispravă din sângele vostru, cări să vă scoată drepturile politice și naționale, fără care nu poate trăi nici un neam. Strângeți-vă în jurul steagului partiei moldoveniști, intrați în luptă pentru drepturile voastre și cu ajutorul lui Dumnezeu veți birui.

Inainte pentru dreptul vostru, pentru viitorul copiilor voștri !

Glăsuiți cu izvodul moldovenesc Nr. 6“.

Comitetul central al partiei naționale moldoveniști.

LII.

„**Sase porunci deputaților țărănești**”, ce vor fi aleși
în constituanta rusă ¹⁾.

,,1. Rusia trebuie să fie republică federalivă democratică ; altă formă de ocârmuire pentru Rusia, țărănamea nu primește.

2. Basarabia care este o parte nedeslipită a republicei federative democratice rusești, capătă autonomia deplină politică și teritorială, chezăsluindu-se drepturile tuturor neamurilor, ce locuesc în Basarabia.

3. În ceea ce privește treaba economică, și în parte treaba pământului, deputații țărănișei trebuie să sprijine programul partiei socialiștilor revoluționari ; înfăptuirea în viață a hotărîrii adunării întemeietoare cu privința la treaba pământului trebuie să se facă în Basarabia prin așezământul local de sineocârmuire.

4. Bătălia trebuie să se sfârsească printr'o pace democratică obștească, fără anexii și contribuții, lăsându-se fiecărui norod dreptul să hotărască el de soarta lui. Pace deosebită să nu se facă îndeobște vorbind ; în astfel de întrebări să se ţie de vederile sfatului deputaților țărănești din toată Rusia.

5. Deputații Basarabiei, aleși în adunarea întemeietoare sunt datori să fie în strânsă legătură cu alegătorii săi și cu țara mamă, venind în ea cât mai des pentru a lua parte în viața politică locală și pentru a cunoaște nevoile neînlăturate ale locuitorilor.

6. Toți deputații Basarabiei, aleși dela sfatul țărănesc, sunt datori să aducă la cunoștința alegătorilor, dacă vre-un tovarăș al lor nu se ține de poruncile acestea. Sfatul țărănesc într'o astfel de întâmplare poate să hotărască, ca acel deputat să se lase de bună voie de mandatul său și el trebuie să se asculte de asta ; în locul său în adunarea întemeietoare se duce candidatul ce-i urmează în izvod”.

Comitetul gubernial țărănesc.

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 95, din 29 Octombrie 1917.

LIII.

**Manifestul al doilea al partidului național moldovenesc
cu ocazia alegerilor în adunarea întemeietoare¹⁾.**

,,Glăsuiți pentru izvodul Nr. 6

La alegerile în adunarea întemeietoare s-au pus 17 izvoduri de candidați. Pe noi Moldoveni ne pot privi două izvoduri și anume izvodurile cu numărul 1 și 6, în cari sunt puși candidați moldoveni. Deosebirea între aceste două izvoduri este aceia, că izvodul Nr. 1 cuprinde pe toți țăranii, tuturor neamurilor, cari trăesc în Basarabia și se luptă mai mult pentru dobândirea pământului, iar cât privește drepturile naționale și politice ale Moldovenilor partia aceasta va lupta mai puțin.

Izvodul numărul Nr. 6 este izvodul partiei naționale moldovenesti și a cooperatorilor basarabeni, cari fac parte din partia național-moldovenească.

Partia național-moldovenească se luptă pentru aceea, ca tot pământul să treacă numai decât la țărani fără plată, dar afară de aceasta ea va lucra cu toate puterile pentru drepturile naționale și politice ale norodului modovenesc, adică ca Moldovenii să-și întocmească singuri treburile țării lor, străinii să nu se amestece, căci ei, necunoscând obiceiurile și deprinderile țării nu pot să întocmească țara aşa cum trebuie. Aceasta o pot face numai Moldovenii, căci ei cunosc țara lor, și știu ce-i doare și ce le trebuie. Ca să se facă aşa, ne trebuie nouă Moldovenilor autonomia Basarabiei. De aceea partia națională se va lupta cu toate puterile ei pentru autonomie. Iată și foloasele autonomiei pentru țărani moldoveni.

Dacă va fi autonomie se va împărți pământul numai între locuitorii din Basarabia, dacă însă n'a fi autonomie, pământul se va împărți și între țărani de peste Nistru, căci aceia n'au atâta pământ, cât avem noi. Ca să aveți deci cât mai mult

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 98, din 5 Noembrie 1917.

pământ, ca să nu vă eie pământul vostru străinii, glăsuiți numai pentru izvodul numărul 6, care numai el are grija de Moldoveni.

Dacă va fi autonomie, toate birurile și dările se vor întrebuița pentru binele țării noastre, nu cum s-a făcut până acumă, că stăpânirea lua dela noi banii și cu banii noștri făcea școli în Moscova și dracul știe pe unde făcea drumuri de fer în alte gubernii, dar nouă nu ne făcea mai nimic.

Din banii noștri noi n-am avut nici un folos. Din 80 de milioane, pe care le-a scos în fiecare an stăpânirea rusească, ea lua 65 de milioane pentru guberniile celelalte, iar din cele 15 milioane ce rămâneau, ea făcea hatâr numai la străinii din Basarabia.

Vra să zică, până acumă ne-a furat stăpânirea rusească din țara noastră, din munca noastră câte 60 de milioane în fiecare an, ca să facă pentru alții drumuri de fer, școli și aşa mai departe. Aceasta nu se va mai întâmpla, dacă va fi autonomie. Banii aceștia vor rămâne în țară și vor fi întrebuițați pentru nevoile ei. Fiind țara noastră cea mai bogată din toată Rusia, ea va avea cei mai mulți bani, va avea deci cele mai bune drumuri, cele mai bune școli și va fi de trăit în ea ca în rai.

Dacă vroiți ca să fie toate aşa, glăsuiți numai pentru izvodul numărul 6, care se îngrijește bine de treburile Moldovenilor, căci candidații puși pe izvodul numărul 6 sunt toți Moldoveni buni, cu dragoste pentru neam.

Pentru toate foloasele, spuse mai sus, cari au să iasă din autonomie, pentru încetarea neorânduelii, pe care ne-o fac în țară străinii, mai ales soldații ruși din celelalte gubernii, pentru aceasta vă roagă partia moldovenească să glăsuiți pentru candidații, puși în izvodul numărul 6.

Așa dar la alegerile în adunarea intemeietoare glăsuiți, frați Moldoveni, pentru izvodul moldovenesc numărul 6”.

Comitetul central.

LIV.

Manifestul electoral al „Ligei femeilor moldovenee”¹⁾.

,,Strigare către toate femeile moldovence din Basarabia“.

Scumpele noastre surori și mame !

După cum se știe, noi femeile avem acum aceleași drepturi, ca și bărbații. Intre altele avem dreptul de a alege, de a ne da glasul nostru pentru oamenii, pe cari noi îi credem, că vor apăra interesele noastre.

Poate că știți și d-voastră, că se apropie alegerile în adunarea întemeietoare, unde se va hotărî soarta tuturor popoarelor și a neamului nostru moldovenesc. Pentru aceste alegeri s-au alcătuit vre-o 17 izvoade cu numele candidaților, cari și-au arătat dorința de a fi aleși în adunarea întemeietoare.

Dintre toate izvoadele numai unul, anume cel cu Nr. 6, este izvodul Modolvenilor, pentru care trebuie să glăsuim și noi, femeile moldovence, căci numai acest izvod ne apără interesele noastre.

Programul acestui izvod este următorul : autonomia teritorială a Basarabiei, adică dreptul de-a ne ocârmui singuri ; naționalizarea oastei, adică oastea să fie moldovenească și să stee aici pe loc ; școlile și bisericile să fie moldovenești ; tot pământul să fie dat țărănilor, fără plată ; ocârmuitarii să fie aleși dintre Moldoveni și altele.

După cum vedeați, izvodul Nr. 6 este cu voință pentru noi, Moldovenii, și de aceia noi femeile moldovence trebuie să glăsuim pentru izvodul Nr. 6.

Multe dintre d-voastră, surorilor, se rușinează și cred să nu se ducă la alegeri, zicând : „lasă că s'or face alegerile și fără noi”. Dar să știți că cele cari vor zice așa, au să gresescă de moarte față de neamul nostru, și față de copiii lor.

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 100, din 10 Noembrie 1917. Publicat cu modificări stilistice și în ziarul „Ardealul” Nr. 7, din 12 Noembrie 1917.

Să știți, surorilor, că astăzi se croește o viață nouă, și dacă nu om lucra cum trebuie acum, pe urmă va fi târziu.

Surorilor, voi sunteți acum capul casei, căci bărbații voștri s'au dus la război, să apere țara, și vi-au lăsat vouă tot dreptul de a alege în locul lor oameni vrednici, cari să ne apere interesele în adunarea întemeietoare. Voi arăți, prășiți, secerăți și hrăniți țara cu munca voastră și le faceți toate acestea tot aşa de bine, ca și barbații, apoi de ce să vă fie rușine să vă duceți la alegeri? Deci duceți-vă toate în ziua de 12 Noembrie la alegeri și glăsuiți pentru izvodul Nr. 6, în care sunt puși apărătorii și binevoitorii neamului nostru, cari vor lucra pentru împărțirea pământului fără plată la țărani și pentru autonomia scumpei noastre Basarabiei.

Dragile noastre surori și maici. D-voastră știți foarte bine, că acum pe la țară, au rămas ici colo câte un bărbat, aşa că d-voastră ați rămas aproape singuri să orânduiți trebile, precum cele ale gospodăriilor voastre, tot aşa și cele de obște. Dar d-voastră, surorilor, nu prea sănțeți deprinse cu viața obștească. Iată de ce noi femeile cu știință de carte am hotărît să facem o obștie femeiască care să se numească: „Liga femeilor moldovence”. Această obștie are în vedere a vă îndrepta pe drumul cel adevărat, ca să vă puteți lumina copiii voștri și să lucrați în folosul și binele neamului nostru. Această obștie femeiască vă trimete scrisoarea de față și vă roagă să glăsuiți la alegeri numai pentru izvodul moldovenesc Nr. 6.”

Liga femeilor moldovence.

LV.

Anunțuri pentru ucenicii (școlarii) moldoveni din Chișinău¹⁾.

„Pe ziua de 3 Decembrie, la 11 ceasuri de dimineață, în sala zemstvei guberniale are să fie adunarea tuturor ucenicilor și ucenițelor moldoveni din școlile mijlocii din Chișinău pentru a se pune temelia obștiei elevilor moldoveni din Chișinău.

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 108, din 1 Decembrie 1918.

Toți ucenicii și ucenicile de neam moldovenesc sunt rugați să vie la această adunare, ținând minte, că acolo are să se hotărască o treabă, care-i privește de aproape”.

Bioul de organizare.

,,Cor moldovenesc.

Joi, 30 Noembrie, la ceasurile 5 seara, în sala muzeului zemstvei guberniale, va fi ședința întâia pentru organizarea corului obștei culturale a Moldovenilor din Basarabia.

Toți iubitorii de cântare, cari au glas (doamne, domni, școlari, școlărițe), chiar dacă nu sunt părtași ai obștiei sunt rugați să intre în acest cor.

Organizator și conducător va fi d. P. Oancea fost conducător al corului din Brașov (Transilvania)“.

,,Cursuri de limba moldovenească.

Sâmbătă, 2 Decembrie, la ceasurile 5 seara se va deschide, în sala muzeului zemstvei guberniale, cursuri fără plată pentru limba moldovenească, organizate de obștia culturală a moldovenilor din Basarabia.

Ascultătorii sunt rugați să vie cu „abecedarul moldovenesc.” Cursul va ține 3 luni, căte trei ceasuri pe săptămână”.

LVI.

Strigarea studenților români¹⁾.

„Fiindcă starea țării noastre e în primejdie din pricina răspândirii boalei bolșeviste, care molipsind neamul nostru poate să împedice mișcarea și deșteptarea națională, noi studenții români din toată Rusia, unindu-ne în obștia noastră, am hotărît să lucrăm mai întins pentru deșteptarea simțirilor naționale și să largim propovăduirea națională, lumenând pe școlarii, soldații și țăranii moldoveni.

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 115. din 21 Decembrie 1917.

Pentru lucrarea aceasta ne trebuie mijloace mai mari, de aceea rugăm pe toți, cui și este scumpă cauza națională să ne dea sprijinul lor prin jertfe pe adresa :

Chișinău. Jucovscaia 15. Redacția „Cuvânt Moldovenesc”.
Comitetul central al studenților români din toată Rusia.“

LVII.

Hotărîrile comisiunii școlare moldovenești de pe lângă zemstva gubernială ¹⁾.

„Comisia școlară moldovenească de pe lângă zemstva gubernială, desbătând întrebarea despre învățarea limbii moldovenești în școlile mijlocii (secundare) din Basarabia, a hotărît următoarele :

Având în vedere că cea mai mare parte din locitorii Basarabiei sunt Moldoveni, comisia a hotărît să roage sfaturile pedagogice ale școlilor mijlocii să eie numai decât următoarele măsuri pentru adevărată învățare a limbii moldovenești. :

- a) Să hotărască că toți ucenicii moldoveni din toate clasele sunt îndatoriti să învețe limba moldovenească ;
- b) În atestaturile ucenicilor trebuie să fie însemnate notele (balurile) pe limba moldovenească în rând cu alte învățături ;
- c) Numărul lecțiilor de limba moldovenească trebuie să fie deopotrivă cu limba rusească ;
- d) La împărțirea lecțiilor trebuie de dat loc limbii moldovenești și la ceasurile cele dintâi, iar nu numai la ceasurile cele de pe urmă, când ucenicii sunt ori obosiți după 5 ceasuri de învățătură, ori sunt împiedecați de ucenici slobozi de lecții.

Totodată Comisia școlară moldovenească de pe lângă zemstva gubernială a luat o hotărîre, prin care în cursul gimnaziilor și al altor școli mijlocii să fie negreșit așezată învățarea îndatoritoare a istoriei poporului moldovenesc, a geografiei, a etnografiei și a cântării naționale”.

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 116, din 25 Decembrie 1917.

LVIII.

Manifestul electoral al partidului socialist-revolutionar moldovenesc¹⁾.

„Ostași moldoveni !

Glăsuiți pentru izvodul partidului socialist revoluționar moldovenesc No. 8.

Partidul luptă pentru drepturile cele mai sfinte ale neamului nostru moldovenesc.

Partidul luptă pentru ca pământul să fie dat fără plată celor, cari îl vor lucra cu brațele lor.

Partidul luptă pentru ca noi, Moldovenii, să avem școliile noastre, bisericile și toate așezământurile noastre moldovenești cu limba noastră strămoșească.

Partidul luptă pentru ca Basarabia de azi înainte să nu se ocârmuiască de oameni străini, cari nu ne știu nevoile noastre, ci de oamenii din țara noastră, cari ne știu și limba noastră și necazurile noastre moldovenești. Intr'un cuvânt partidul luptă pentru autonomia cea mai largă a Basarabiei.

In izvodul No. 8 intră cei mai buni și mai luminați Moldoveni de pe frontul român :

1. Scobiola Andrei C., profesor din institutul de învățători, praporcic, membru al comitetului moldovenesc din Iași.

2. Tanțu Vasili A., învățător, praporcic, membru al comitetului moldovenesc din Iași.

3. Cazacliu Grigorie A., student politechnic, președintele comitetului moldovenesc din Iași.

4. Bușilă Alexandru C., praporcic, învățător, membru în comitetul moldovenesc de pe frontul român.

5. Chiciorman Petru G., feldșer, președintele comitetului moldovenesc din Socola.

6. Buga Vasile A., membru al comitetului moldovenesc de pe frontul român.

1) Ziarul „Ardealul” Nr. 7, din 12 Noembrie 1917.

7. Sacară Ștefan I., cinovnic.
8. Ursu Andrei I., ostaș.
9. Cărăuș Alexei, cinovnic.
10. Curciuc Gheorghi, ostaș.

Fiecare ostaș moldovean, care vrea binele neamului nostru moldovenesc, e dator să-și dee glasul la alegerile numai pentru izvodul No. 8. Dacă toți ostașii moldoveni vor glăsui numai pentru izvodul No. 8, atunci ce noi ușor vom pulea trece în adunarea întemeietoare doi deputați moldoveni, cari ne vor apăra acolo drepturile noastre. Iar dacă Moldovenii vor da glasurile pentru alte izvoade, atunci nimeni nu ne va apăra drepturile noastre, și noi Moldovenii, vom rămânea tot aşa de asupriți și nebăgați în seamă, cum am fost și până acumă.

Deci fraților Moldoveni, pentru binele și fericirea întregului neam moldovenesc glăsuți la alegerile în adunarea întemeietoare numai pentru izvodul No. 8 al partidului socialist revoluționar moldovenesc”.

Partidul socialist revoluționar moldovenesc.

LIX.

Strigarea comitetului central al ostașilor basarabeni de pe frontul românesc către frații Români ¹⁾.

„Frații Români! Neamul românesc dintre Nistru și Prut duce o mare lipsă de cărți. În toată Basarabia nu se află nici o bibliotecă moldovenească. Școalele în care pentru întâiași dată se învață acumă românește, n'au nici manuale, nici cărți de bibliotecă. Bisericile sunt cu desăvârșire lipsite de cărți românești. Astăzi, când ne-am trezit din somnul adânc în care am zăcut atâtă amar de vreme, vă rugăm, fraților, să ne dați tot sprijinul, pentru ca trezirea noastră să fie deplină și mișcarea odată pornită, să nu mai înceteze ci să ne ducă cât mai grabnic la idealul mult dorit.

Jertfiți pentru cauza sfântă a deștepării și luminării

1) Ziarul „Ardealul” Nr. 10, din 3 Decembrie 1917.

fraților voștri, lipsiți-vă de orice puteți, căci nouă orice ne va prinde bine și ne va da nemărginit folos. Fiecare cărticică va aduce rodul ei bun și sănătos, căci sămânța aruncată de ea nu va cădea în drum, ci în adâncul sufletului curat al Românului basarabean, lipsit până acumă de fericirea de a putea învăța carte în limba lui dulce.

Nădăduim că toți Români cu iubire pentru frații noștri dintre Prut și Nistru, vor veni degrabă în ajutorul lor. Cărțile se vor trimite pe adresa comitetului central al ostașilor basarabeni de pe frontul român. Iași, Strada Cuza-Vodă No. 37”

LX.

Instrucții pentru cetele (cohorte) de miliționari moldoveni¹⁾.

„Având în vedere provocările la anarhie și siluirile asupra locuitorilor din Basarabia, și urmările lor nedorite, starea de neliniște între soldații moldoveni de pe front și de pe la spate, provocate de către companiile ce trec la front prin Basarabia, de dezertori și diferiți maroderi și provocători de dezordine, — ajutorul comandantului suprem al armatei de pe frontul român, generalul Șcerbaciov prin telegrama Nr. 156.370 a permis să se formeze și să se trimeată în Basarabia 16 cete mobile de miliționari, din soldați născuți în Basarabia și care au fost răniți nu mai puțin de două ori.

Scopul formării ceteelor :

1. Paza siguranței personale și publice a cetățenilor ;
2. Lupta cu dezertorii și maroderii ;
3. Oprirea vânzării lăinice a băuturilor spirtoase ;
4. Prevenirea dezordinelor agrare ;
5. Lupta cu anarhia și contrarevoluția ;
6. Menținerea ordinei în caz de demobilizare.

Organizarea ceteelor :

1. O ceată se compune din 100 oameni (din unitățile de rezervă a circumscriptiei Odesa) cu un ofițer ;

1) Dr. P. Cazacu. Op. cit., pag. 213—214. V. Ziarul „Cuvânt Moldovenesc“ din 20 August 1917, Nr. 72.

2. În capul cetelor stă un inspector;
3. Toți comandanții se numesc după indicațiile comitetului executiv moldovenesc;

Regulele și datorile autorităților.

1. Inspectorul cetelor este subordonat direct șefului statului major a circumscriptiei Odesa, iar în ordinea externă supravegherii comandanțului garnizoanei Chișinău;
2. El îngrijește de formarea cetelor;
3. Le dirijează unde crede că este mai necesară prezența lor;
4. Desemnează raza lor de acțiune (un număr de sate);
5. Stabilește legătura cu organizațiile revoluționare locale și comisarul guvernului;
6. Ia toate măsurile pentru asigurarea siguranței politice;
7. Dă ordinele necesare șefilor de cete;
8. Despre activitatea sa la timp comunică șefului statului major din Odesa și comitetului executiv moldovenesc.

Şefii cetelor :

1. Şeful cetei este direct subordonat inspectorului, iar în ordinea supravegherii externe comandanțului garnizoanei locale;
2. În activitate se conduce de acastă instrucție și indicațiile inspectorului miliției;
3. Ia și hotărîri independente, dacă cer împrejurările;
4. Așează pe oameni în centrul regiunii sale (în sat după ordinul inspectorului);
5. Şeful cetei poate singur să schimbe aşezarea cetei sale, în caz dacă alt punct este amenințat de primejdie;
6. Despre toate actele și mișcările sale la timp raportează inspectorului;
7. Face o exactă recunoaștere a regiunii sale;
8. Lucrează în înțelegere cu organizațiile revoluționare locale. Aprovizionarea, soldații și ofițerii o primesc, ca și în părțile de rezervă, dela comandanții cercurilor de recrutare, în regiunea cărora sunt așezăți. Comisarii volostelor și comitetelor sătești sunt datori să le dea tot concursul pentru mișcări și carteruri.

Notă. — Acum este inspector al ceteilor mobile de miliționari și comisar dela comitetul moldovenesc pe lângă statul circumscriptiei militare Odesa, praporșcicul Crihan.”

Semnat: locuitor al comandantului statului major
al circumscriptiei militare Odesa,
General-lețtenant Marx.

Aghiotantul secției de operațiuni
Căpitan Satinsky.

LXI.

Chemarea comitetului moldovenesc a regimentului 40 infanterie, către ofițerii moldoveni¹⁾.

„Domnii ofițeri și funcționari militari moldoveni sunt poftiți astăzi 13 Aprilie în localul teatrului la ora 12 și 30 minute, iar în zilele de 14 și 15 Aprilie, la ședință la ora 7 seara, la Comitetul central organizator al partidului progresist moldovenesc, Odesa. Strada Nejinscaia Nr. 159 colț cu strada Tiraspol, și la 16 Aprilie la meeting la ora 13 în grădina Rudcovschi, vis-a-vis de câmpul Culicovo.”

Președintele Comitetului moldovenesc
al regimentului 40 de infanterie de rezervă
Praporșcic Ciornel

LXII.

Chemarea comitetului de organizare a partidului național din Odesa către Moldovenii din întreaga Rusie²⁾.

„Comitetul de organizare al secției din Odesa al partidului basarabean moldovenesc progresist chiamă pe toți Moldovenii, cari locuiesc în Rusia, să se organizeze și să intre în legătură cu comitetul central din Chișinău, în scop de a căpăta deplină autonomie pentru Basarabia pe bazele libertății,

1) Dr. P. Cazacu, Moldova dintre Prut și Nistru, p. 202.

2) Ibidem, p. 201.

egalității și fraternității între toate popoarele, indiferent de religie, și introducerea limbii moldovenești în școlile de toate gradele, în biserică, administrație și justiție.

Președintele temporal al secției din Odesa
al partidului progresist moldovenesc din Basarabia
Catell.

LXIII.

Chemarea comitetului de organizare al militariilor moldoveni din Odesa, către militarii moldoveni din Odesa¹⁾.

„Comitetul organizator local al partidului moldovenesc progresist aduce la cunoștința tuturor ofițerilor și soldaților moldoveni din regimenterile locale, care n-au trimis încă delegați, de asemenea din baterii, formațiuni tehnice, marinari și altele, de a trimite delegațiuni pentru a stabili legături permanente. Adresa : Strada Gradonacialnițcaia Nr. 19, ora 7 seara în zilele de 28 și 29 Martie”.

1) Dr. P. Cazacu, Moldova dintre Prut și Nistru, p. 201.

II.

SFATUL TĂRII.

LXIV.

Memorandumul partidului socialist revoluționar moldovenesc în chestiunea organizării Sfatului Țării¹⁾.

„Având în vedere situația geografică a Basarabiei, ca regiune de graniță și apropierea ei de câmpul de luptă, precum și faptul că autoritățile locale basarabene nu sunt în stare de a asigura viața și siguranța locuitorilor pașnici și în sfârșit plecând dela faptul că tendințele naționale politice ale întregei regiuni au pus la ordinea zilei chestiunea autonomiei, — comitetul executiv al partidului socialist-revolutionar moldovenesc propune comitetului moldovenesc al consiliului să judece chestiunea alăturată și proiectul înființării în orașul Chișinău a consiliului central al regiunei, în compunerea căruia vor intra reprezentanții democrației tuturor naționalităților regiunii.

In scop de a apăra populația pașnică a Basarabiei de pogromuri, siluiri și alte surprinderi, având în vedere particularitățile vieții politice naționale locale și în sfârșit plecând dela faptul că normele ordinei sociale, care se vor stabili de constituanta rusească pe mulți ani, predestineză organizarea Basarabiei și interesează toate naționalitățile regiunii, — comitetul executiv al partidului socialist—revolutionar moldovenesc poftește toate naționalitățile basarabene de a înființa în orașul Chișinău un organ unitar al democrației

1) Dr. P. Cazacu, Op. cit., p. 219—220.

revoluționare, care : 1. Va da unitate forțelor țării pentru a menține ordinea de drept ; 2. Va lăua în mâinile sale asigurarea aprovizionării ; 3. Va susține și ajuta guvernul temporal în bunele sale încercări, care exprimă voința democrației revoluționare ; 4. Va elabora măsuri pentru demobilizare, care chestiune are pentru regiune importanță primordială ; 5. Va elabora proiectul autonomiei Basarabiei pentru constituantă.

In compunerea consiliului să intre aleși dela partidele politice, care reprezintă democrația organizată proporțional cu numărul fiecărei națiuni din Basarabia, conform statisticiei și anume : partidul socialist—revoluționar moldovenesc—20, partidul național modovenesc — 10, soiuzurile (uniunile) naționale profesionale — 10, Ucrainenii — 11, Evreii — 8, Rușii — 5, Bulgarii — 3, Gagauzii — 2, Nemții — 2, alte naționalități — 1, total 72.”

LXV.

Rezoluția comitetului sfatului soldaților și ofițerilor moldoveni în chestia memorandum-ului partidului socialist-revoluționar moldovenesc ¹⁾.

„Sovietul moldovenesc al deputaților ofițeri și soldați ai circumscriptiei militare Odesa, ascultând și judecând în ședință extraordinară memorandum-ul partidului socialist-revoluționar despre înființarea consiliului central regional basarabean, a hotărât a susține complect propunerile partidului și poftește toate celelalte naționalități și organizații politice a se uni pentru conlucrare, pentru realizarea principiilor din memorandum. Situația Basarabiei în imediata apropiere cu frontul provoacă necesitatea urgentă a uni sforțările tuturor naționalităților pentru asigurarea siguranței publice și apărării populației pașnice de siluiri și prădăciuni. Viitoarea demobilizare a armatelor de pe frontul român pune chestiunea aprovizionării părților demobilizate și apărarea populației și averilor regiunii de prădările posibile din partea oamenilor flămâンzi și epuizați de războiul îndelungat.

1) Dr. P. Cazacu, Op. cit. p. 219—220.

Luând cunoștință de poftirea Radei centrale, adresate Comisariatului basarabean și delegatului comitetelor de a merge la Chiev la consfătuirea reprezentanților guberniilor unificate de organul Radci, comitetului executiv al sovietului deputaților soldați și ofițeri moldoveni a hotărît : să roage Rumcerodul ca organ central revoluționar al democrației de a comunica guvernului temporal, că soldații și ofițerii moldoveni ai circumscriptiei militare Odesa și ai frontului român, unificați în soviet, resping în mod categoric orice posibilitate de anexare a Basarabiei la Ucraina, și orice pretențiuie a Ucrainenilor o socotesc ca o usurpare. Ruptă din principatul Moldovei prin tratatul dela 1812 și în primii ani administrativ pe bază de autonomie (vezi colecția legilor rusești, vol. 35 — statutul formării oblastici basarabene și consiliului ei suprem) Basarabia, cu autonomia largă internă, poate fi legată pe baza federalivă cu guvernul central al statului rus, dar nu cu o altă regiune, care intră în compunerea republicei și orice încercare a Radei centrale de a anexa Basarabia, se refuză în mod categoric de comitetul executiv moldovenesc ca imperialistă, împotriva dreptului de autodeterminare a poporului moldovenesc.

Comitetul executiv moldovenesc consideră actul Radei, ca antidemocratic, în contrazicere cu declarațiile guvernului temporal și a organelor centrale a democrației rusești în persoana Sovietului deputaților soldați și țărani.

Având în vedere, că tendințele Radei de a lărgi hotarele Ucrainei pe socoteala altor naționalități din Basarabia, comitetul executiv moldovenesc roagă guvernul temporal :

1. Prin act oficial să explice Radei ilegalitatea tendințelor de acaparare a altor naționalități ; 2. prin act oficial a recunoaște în principiu drepturile de autonomie ale nației moldovenești în hotarele etnice, care se determină prin hotarele geografice ale Basarabiei și părți din ținuturile de lângă Nistru din guvernamintele Cherson și Podolia, locuite în majoritate de Moldoveni.

p. Președinte, praporșcic, P. Grosu."

LXVI.

Telegrama congresului militar moldovenesc către congresul militar (al treilea) ucrainean din Chiev¹).

(din rusește).

„Prinul congres militar al Moldovenilor din toată Rusia, proclamând la 21 Octombrie autonomia Basarabiei și naționalizarea armatelor, se adresează către Ucraineni cu cheamarea frătească de a susține poporul moldovenesc în lupta lui pentru înfăptuirea autonomiei Basarabiei, promițând la rândul său Ucrainei, sprijinul său frățesc”.

LXVII.

Hotărîrea sfatului deputaților soldați și ofițeri moldoveni cu privire la înființarea Sfatului Țării²).

„Sfatul pe deplin va sprijini gândul despre întocmirea Sfatului Țării și le pune în vedere tuturor națiilor din Basarabia, că ele trebuie să se unească mai bine pentru lucrul de obște.

Starea lucrurilor în Basarabia, fiind ea aproape de front, scoate la iveală nevoia de a se uni toți pentru chezășluirea liniștei și apărarea locuitorilor pașnici de siluirii și jafuri.

Demobilizarea viitoare a armiei de pe frontul românesc dă naștere la o întrebare de cea mai mare însemnatate și anume : îndestularea oștirilor, ce în drumul lor spre casă vor trece prin Basarabia și apărarea locuitorilor și bogățiilor țării de siluirile și pustiirea, cari pot să aibă loc din partea oamenilor istoviți de atâtea ani de război”.

1) Ziarul „Киевская мысль“ Nr. 264, din 4 Noembrie 1917.

2) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc“ Nr. 63, din 30 Iulie 1917.

LXVIII.

Declarația Moldovenilor de pe frontul românesc¹⁾.

„Sfatul împoterniciților soldați și ofițeri moldoveni basarabeni de pe frontul românesc a adus la cunoștință următoarea declarație :

Crezând că fiecare norod are dreptul a-și hotărî soarta și luând în seamă trecutul, așezarea și neamul locuitorilor Basarabiei și dorința norodului de a avea deplină autonomie, sfatul împoterniciților soldați și ofițeri moldoveni basarabeni de pe frontul românesc a hotărît : să se îndrepte către toate partidele naționale, politice, obștești, profesionale și alte organizații cu strigare : de a se întemeia în Chișinău Sfatul Țării, în care să intre împoterniciții norodului dela toate partidele politice, proporțional numărului fiecărui norod, ce locuește în Basarabia.

Sfatul se întemeiază :

1. Pentru lucrarea proiectului autonomiei Basarabiei pe temeiul național și teritorial cu chezășluirea drepturilor tuturor noroadelor ce locuiesc în Basarabia.
2. Pentru unirea tuturor puterilor, ca să înființeze și să sprijine orânduiala și să apere interesele naționale ale tuturor locuitorilor Basarabiei.
3. Pentru ajutorarea stăpânirii vremelnice în lucrările sale, ca ele să se potrivească cu interesele naționale, politice, culturale și economice ale Basarabiei și să arăte dorințele democrației revoluționare.

Din toate acestea spuse mai înainte urmează că trebuie :
a) să se alcătuiască părți (unități) militare din soldați moldoveni, care ar duce slujba în spatele armiei și anume în Chișinău și alte orașe ale Basarabiei. Asemenea să fie alcătuite cete din soldați moldoveni de-acu răniți pentru slujba militară de pază și apărarea locuitorilor Basarabiei de siluiri, prădăciuni și năzuință contra-revolutionare ; b) dela

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 64, din 2 August 1917.

începutul anului 1917 în toate școalele începătoare din Basarabia să se învețe moldovenește ; c) toamna anului acestuia să se deschidă cursuri pentru pregătirea învățătorilor moldoveni ; d) în școlile de învățători din Soroca și Acherman și în școală de învățătoare din Chișinău și în alte seminarii de învățători din toată Basarabia învățământul să fie în limba moldovenească, iar pentru doritori trebuie să se învețe în limba ucraineană, bulgară și altele ; e) să se deschidă școale mijlocii (gimnazii, licee) în Chișinău și alte orașe a Basarabiei, învățământul fiind în limba moldovenească ; f) în toate școlile duhovnicești (seminarii, școală duhovnicească și clasele dăscălești) să se învețe în moldovenește, ca să se pregătească preoți și dascăli moldoveni pentru Basarabia. Alături de clasele moldovenești pot să fie deschise clase ucrainene, bulgărești și altele ; g) în toate școlile de gospodărie sătească, de pildă în școală vieritului din Chișinău, în școală din Cocorozeni și altele, învățământul să fie în limba moldovenească de oarece ei au să-i slujească pe săteni ; h) trebuie luate măsuri ca să se întoarcă în Basarabia toți Moldovenii, ce slujesc prin așezământuri rusești în afară de Basarabia. Slujbașii moldoveni să-i înlocuiască pe slujbașii ruși-rusificatori din așezământurile noastre, dacă acești Moldoveni n'au uitat limba lor, doresc să se întoarcă în Basarabia și sunt potriviti pentru vremurile de azi ; i) în universitatea din Odesa să fie deschisă o catedră de limba și istoria moldovenească”.

LXIX.

Apelul redacției ziarului „Cuvânt moldovenesc” către ostașii moldoveni. Cu ocazia deschiderii congresului ostășese la 20 Octombrie 1917¹⁾.

„Frați ostași moldoveni !

Astăzi v'ați adunat în Chișinău la cel dintâi congres ostășesc moldovenesc. Cu prilejul acesta redacția „Cuvântului

¹⁾ Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 91, din 20 Octombrie 1917.

"moldovenesc" vă salută și vă încchină următoarele rânduri : *Frați ostași !* Voi sunteți floarea neamului nostru și nația tresaltă de bucurie, când vă vede pornind la muncă și la luptă pentru drepturile ei sfinte.

Ostași moldoveni ! Mari sunt nădejdile ce le pune nația noastră în voi și mare este răspunderea noastră în fața istoriei neamului. Țara s'a trezit din somnul ei de robie și-și caută drumul spre slobozenie și dreptate.

Se hotărăște soarta noroadelor pe mai multă vreme și voi floarea neamului moldovenesc, sunteți chemați să hotărîți drepturile și interesele lui. Dela înțelcpciunea cu care veți lucra la acest congres, atârnă mult, și noi vă chemăm să lucrați cu inima fierbinte, dar cu mintea rece.

Nația noastră are mulți dușmani, dar cel mai mare este în mijlocul nostru : este desbinarea, neînțelegerea. De unde vine neunirea noastră, o știți : am trăit prea mult în întunecime și în robia străinilor. Acuma până când ne-om deprinde cu razele strălucitoare ale slobozenei, ne ghiontim unii pe alții, ca niște orbi, de multe ori fiind îndemnați la dușmanie între noi de dușmanii noștri. Dar orbia noastră are leac. Să ne punem pe luminarea neamului nostru și să ne luăm soarta în mâinile noastre. Destul ne-am dat plecați în mâinile străinilor. Să ne aducem aminte, că noi, Moldovenii, suntem stăpânii țării acesteia. Și ca stăpâni să ne punem singuri pe orânduirea trebilor obștești în țara noastră.

Această orânduire trebuie să se facă după legi anume, tinându-se samă de toate nevoile țării și ale locuitorilor ei. Nimeni nu ne știe nevoile mai bine decât voi, fiii țării, și de aceea la facerea legilor trebuieoare pentru viața obștească în țară voi trebuie să luați parte cei dintăi.

Aceasta în limba politică se numește autonomie, și la înfăptuirea ei trebuie să vă gândiți îndată. Destul șovăiala de până acum. Țara este în fierbere. Norodul aşteaptă rânduiala în viață. Dați-i această rânduială !

Pe muncă ostași moldoveni".

Redacția.

LXX.

Rezoluțiile întâiului congres ostășese moldovenesc ¹⁾.

I. Despre republica federativă rusească.

„Fiindcă Rusia e foarte mare și e locuită de o mulțime de popoare, fiecare cu cultura lui deosebită și cu conștiința lui națională, ocârmuirea centrală din Petrograd numai împiedică propășirea culturală a națiilor și îmbunătățirea stării lor economice.

In vederea acestei împrejurări, întâiul congres ostășesc moldovenesc a hotărît: să se recunoască că forma cea mai potrivită a ocârmuirii Rusiei este republica federativă democratică.

II. Despre autonomia Basarabiei.

Având în vedere cultura națională a neamului moldovenesc și trecutul său și plecând dela principiul revoluției, că fiecare norod are dreptul singur să hotărască de soarta sa, congresul în dorința de a uni neamul moldovenesc și a-i chezăslui drepturile lui naționale și propășirea lui economică și culturală a hotărît: să declare autonomia teritorială și politică a Basarabiei. Pentru apărarea drepturilor și intereselor autonomiei Basarabiei, pe lângă stăpânirea vremelnică să fie un împuternicit al neamului moldovenesc.

III. Despre naționalizarea oștirilor moldovenenești.

Găsind că rânduiala veche de a întocmi oștirile amestecând la un loc felurile neamuri, era aşezată pe temeiuri antidemocratice, și avea de scop slăbirea noroadelor, și totodată recunoscând, că numai sub steagurile moldovenenești și condus de ofițeri moldoveni, poporul moldovenesc va putea apăra patria (țara) și slobozeniile câștigate prin revoluție, congresul a hotărît: să se înceapă cât mai degrabă

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 96, din 1 Noembrie 1917. Reprodus și în ziarul „Ardealul”, Nr. 6, din 5 Noembrie și Nr. 7, din 12 Noembrie 1917.

alcătuirea oștilor moldovenești de tot felul de arme. Pentru formarea și ocârmuirea lor să se alcătuiască în cel mai scurt timp comitetul general ostășesc moldovenesc în frunte cu un comisar pentru afacerile militare moldovenești și cu un împuternicit în Stavcă¹⁾). Comitetul general va alcătui proiectul naționalizării oștilor moldovenești și va începe a introduce naționalizarea în viață.

IV. Despre cohortele moldovenești.

Pentru potolirea anarhiei și susținerea rânduelei în Basarabia pe vremea demobilizării, congresul a hotărât: să se sporească numărul cohortelor dela 16 până la 100, având fiecare cohortă câte 100 de soldați. Afară de aceasta, soldații moldoveni din cavalerie să fie deosebiți și trimiși în Basarabia, în schimbul părților de cavalerie, care dețin de pază acumă în țara noastră.

V. Despre Sfatul Țării.

Intâiul congres ostășesc moldovenesc a hotărât: pentru ocârmuirea Basarabiei în cel mai scurt timp să se alcătuiască Sfatul Țării. În el vor intra 120 de deputați în felul următor: Moldovenii vor avea 84 de locuri (70%) și celelalte neamuri din Basarabia 36 de locuri (30%). 41 deputați Moldoveni se vor alege din congresul de față; 30 deputați dela țărani și 10 dela organizațiile și partiiile moldovenești. Să li se dea în Sfatul Țării 10 locuri (pe deasupra celor 120) Moldovenilor de peste Nistru, dacă dânsii vor voi să le prindă. Unirea cu capitaliștii nu-i dorită. Sfatul Țării va fi vremelnic și va ființa numai până la alcătuirea adunării întemeietoare basarabene. Toate așezămintele administrative din Basarabia se supun pe deplin Sfatului Țării. Indată ce se va înființa Sfatul Țării, toate comitetele din Basarabia capătă un caracter curat profesional și n'au dreptul de a se amesteca în trebile politice.

1) Marele cartier general rus.

VI. Despre pământ și colonizare.

Congresul a hotărît : tot pământul Basarabiei cu bogățiile dintr'însul și de pe dânsul e moștenirea locuitorilor ei. Pământurile mânăstirești, bisericești, cazone și celelalte, fără plată trec în mâna celor, cari le vor lucra cu brațele lor. Stăpânirea de pământ se desfăințează pentru totdeauna. Impărțirea pământului se va hotărî în adunarea întemeietoare basarabeană.

Colonizarea Basarabiei cu străinii e oprită. Au dreptul de a veni în Basarabia numai acei din basarabeni, cari sub stăpânirea veche au fost nevoiți să părăsească țara.

VII. Despre adunarea întemeietoare.

Congresul a hotărît : să se lucreze pretutindeni pentru alegerea și susținerea candidaților moldoveni în adunarea întemeietoare.

VIII. Despre naționalizarea școalelor, așezămintelor și a dregătoriilor din Basarabia.

Congresul a hotărît :

1. Să se naționalizeze în cel mai scurt timp școlile, așezămintele și dregătoriile din Basarabia autonomă.
2. Invățământul să fie îndatoritor și fără nici o plată : toate școalele se vor întreține din banii țării.
3. Toate școlile cazone mijlocii, atât ale ministerului de invățământ, cât și ale altor minister trebuie să treacă în mâinile zemstvei guberniale basarabene.
4. În mâinile zemstvei guberniale trec seminariile și institutele de invățători, școlile tehnice, școlile de gospodărie și școlile de vierie ; toate aceste școli trebuie să fie naționalizate.
5. Impărtașind hotărîrile zemstvei guberniale despre naționalizarea școlilor, congresul recunoaște că școala națională e treaba întregului norod și nu numai a unor organizații profesionale sau așezământuri obștești, cum a fost până acumă.

6. Zemstvele ținutale numai decât să îndeplinească toate hotărîrile zemstvei guberniale despre naționalizarea școalei moldovenești.

7. Zemstva Achermanului și altele, care împiedică naționalizarea școlilor moldovenești, este îndatorită să eie toate măsurile pentru înființarea școlilor moldovenești în satele locuite de Moldoveni.

8. Toți învățătorii basarabeni sunt chemeți la munca obștească pentru înfăptuirea școalei naționale, așezate pe temeuri democratice.

9. Să se facă cunoscut sfaturilor pedagogice ale tuturor școlilor din Basarabia, că trebuie luate măsuri grabnice pentru naționalizarea școalelor și predarea învățământului în limba moldovenească.

IX. Despre învățământul în afară de școală.

Congresul recunoaște, că trebuie cât mai de grabă înființat învățământul în afară de școală pe temeuri naționale; organizarea cade în sarcina zemstvelor de ținut și gubernie din Basarabia.

X. Despre Moldovenii de peste Nistru.

Congresul a hotărît: să se propui Moldovenilor de peste Nistru 10 locuri în Sfatul Țării și să dee tot sprijinul organizațiilor lor. Să se îndrepte către stăpânirea vremelnică și rada ucraineană cu cererea ca Moldovenilor de peste Nistru să li se încuviințeze aceleași drepturi pe cari le au alte neamuri în Basarabia autonomă.

Despre fondul național.

Să fie însărcinat Sfatul Țării a se îngriji pentru facerea fondului național.

Congresul însfârșit a hotărît că în viață nouă democratică a Basarabiei vor fi chezăsluite drepturile naționale ale tuturor noroadelor mici din Basarabia“.

Președintele congresului rotmistr V. Cîjevsehl.
Secretar podporucic, Gh. Nastas.

Chișinău, 25 Octombrie 1917.

LXXI.

Sărigarea comisariatului general militar moldovenesc către soldații și ofițerii celui dintâi regiment moldovenesc¹⁾.

„Cetățenilor ! Voi v'ati învrednicit să fiți cei dintâi vulturi ai scumpei noastre Basarabiei. S'au împlinit visurile tuturor bunilor Moldoveni, a sosit timpul fericit al deșteptării și voi, vulturii țării, sunteți sprijinul biruinței noastre. Voi ați fost împrăștiați pe toată fața pământului, voi ați fost înlăturați și îndepărtați dela vatra sfântă a țării, dușmanul nu vă lăsa să fiți împreună, că se temea de puterea voastră. Azi lanțurile robiei au căzut și voi sunteți în sânul țării voastre. Și credem, fraților, că nu mai vreți să fiți iarăși despărțiti. Dar atunci trebuiește să facem una și bună : să ascultăm unul de altul ca să ne închegăm și să ne împreunăm mai tare și mai strâns... La lucru, fraților, fără nici o șovăială pentru scumpa noastră Basarabie”.

p. Comisarul militar, V. Tanțu.

LXXII.

Anunț²⁾.

„Serbătorirea republicei moldovenești,

Pe ziua de 6 Decembrie, la 12 ceasuri din zi în biserică Sfatului Țării se va sluji un moleben cu prilejul proclamării republicei moldovenești. După moleben, oștilor și norodului adunat li se va ceta declarația Sfatului Țării.

Ostașii, țăranii și târgoveștii — sunt poftiți să ieie parte la serbătorirea republicei moldovenești”.

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 102, din 15 Noembrie 1917.

2) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 110, din 6 Decembrie 1917.

LXXIII.

Inștiințare dată presei din Chișinău cu privire la data deschiderii Sfatului Țării¹).

,,Telegramă către onor. redacție a „Ardealului”.
Loco.

Deschiderea Sfatului Țării e hotărîtă pe ziua de 21 Noem-
brie 1917 cu oricâți deputați vor fi de față. Domnii deputați
sunt poftiți a se prezenta cu toții pe ziua numită.

Prezidentul bioului de organizare al Sfatului Țării, Tanțu”.

LXXIV.

Solemnitatea deschiderii Sfatului Țării².

(Din rusește).

,,Procesul-verbal Nr. 1

Al ședinței organului basarabean al țării – Sfatul Țării, care a avut loc în orașul Chișinău la 21 Noembrie 1917 în prezența deputaților aleși și a reprezentanților diferitelor organizațiuni obștești, militare, politice și naționale.

Ședința se deschide la orele 12 ziua. Deasupra palatului Sfatului Țării fâlfâie drapelul Basarabiei.

Inainte de a se începe ședința, în capela, care se găsește în același palat, în partea lui din stânga, a fost oficiat un Tedeum solemn în limba moldovenească de către girantul eparhiei Basarabiei Prea Sfântul Gavril, episcopul Cetății-Albe, care la urmă s'a adresat către asistență în moldovenește cu următoarele cuvinte :

„I felicit pe Moldoveni cu autonomie. Dumnezeu să ajute. Trăiască Sfatul Țării la mulți ani!”

După aceasta, asistența a eșit din biserică și s'a îndreptat

1) Ziarul „Ardealul” Nr. 8, din 19 Noembrie 1917.

2) Dosar al Cancelariei Sfatului Țării. Nr. 3, vol. I.

spre sala ședinței, în care a fost introdus de către câțiva soldați drapelul național al regimentului moldovenesc.

Acest drapel a fost sfînțit de către Prea Sfântul Gavril cu aghiazmă. Corul protoiereului Berezovschi a executat imnul național „Deșteaptă-te Române”¹⁾ și „Pe-al nostru steag e scris unire”. Asistența cu entuziasm strigă :

„Ura ! Trăiască” !

După aceasta, asistența ieșe în balcon, ca să vadă mersul ceremonial al regimentului moldovenesc și al altor trupe, cari au venit să salute Sfatul Țării.

La orele 2 deputații și publicul ocupă locurile în sala mare, destinată pentru deschiderea ședințelor Sfatului Țării.

Primele două rânduri de scaune sunt ocupate de către deputați, restul de public.

In dreapta și stânga dela locul prezidențial sunt așezate două bănci pentru reprezentanții presei.

Cel mai mare ca vrâstă dintre deputați, N. N. Alexandri, ocupând locul prezidențial se adresează către asistență cu următoarele cuvinte : „Domnilor deputați ! Declar ședința Sfatului Țării deschisă”.

Ca în urma unui semnal, toți deputații și publicul se scoală și aplaudând frenetic, strigă : „Trăiască Basarabia autonomă. Trăiască democrația. Trăiască Republica Moldovenească”.

Corul execută din nou imnul : „Deșteaptă-te Române”. Pe ochii multora se văd lacrimi, unii plâng. Refugiații își acoper fețele cu batiste. Președintele, mușcându-și buzele, încearcă să-și opreasca lacrimile. Arhimandritul Gurie, deputatul Pelivan, doamna deputat Alistar și mulți alții plâng ca copiii.

După ce a trecut această furtună de entuziasm, lacrimi și felicitări, președintele (de vîrstă) propune Sfatului Țării să-și aleagă prin votare un președinte.

Președintele comitetului executiv gubernial basarabeancă al deputaților țărani și deputatul Sfatului Țării P. V. Erhan, îl propune ca președinte al Sfatului Țării pe I. C. Inculeț.

1) In procesul verbal „Deșteaptă-te, Românie”.

Prin votare la care au luat parte 95 de deputați, după enumerarea voturilor, se declară că deputatul Ivan Constanti-novici Inculeț a fost ales președinte cu unanimitate de voturi.

Această declarație a fost acoperită cu o erupție de aplauze.

Doamna deputat d-r Alistar, în costum național, îmbrăcată pe umărul Președintelui o frumoasă panglică națională tricoloră.

Din nou se aud strigăte „Ura” și aplauze. Când s'a restabilitor liniștea, președintele se adresează adunării cu următoarea cuvântare dintăi în limba moldovenească și pe urmă în cea rusescă :

„Cetățeni deputați ! Vă mulțumesc pentru cinstea înaltă, pe care mi-ați arătat-o alegându-mă în postul de președinte al celui dintăi parlament basarabean, pe care atât de mult îl aşteaptă cei mai buni fii al țării noastre.

Noi ne-am adunat într'un moment groaznic. Republica rusească se găsește în mare pericol. Lipsa unei autorități la centru și anarhia, care a cuprins toată țara, amenință cu pieirea statul întreg.

Singura scăpare a Republicei – în organizarea diferitelor ei părți pentru viitoarea mare federație. Prin mersul istoric al evenimentelor s'a creat o astă situație, că numai diferite părți ale Republicei pot să creze o putere organizată și împreună cu alte părți organizate ale republicei, ar fi în stare să împiede distrugerea completă a statului și pentru a păstra cuceririle revoluției.

Și Basarabia trebuie să fie organizată, și, cine știe, poate într'un viitor apropiat, în scopul de a stabili o ordine în stat și în numele principiului cucerit de către revoluția rusă, autodeterminării complete a popoarelor, Basarabia va trebui să devie republică democratică, formând o parte indivizibilă din marea republică federativă democratică rusească.

Până la convocarea adunării intemeietoare basarabene și până la stabilirea principiilor federației de către adunarea intemeietoare din toată Rusia, în Basarabia trebuie să devie autoritate superioară Sfatul Țării, compus din reprezentanții organizațiilor democratice, din organele de autoadministrare,

din partidele politice și reprezentanții naționalităților, care ocupă teritoriul Basarabiei.

In fața Sfatului Țării stau probleme colosale.

Inainte de toate el va trebui să-și ațintească privirile a-supra anarhiei care pe zi ce merge crește în țară. D-voastră știți că cea mai mare parte a județului Hotin este devastată. Și valul pogromurilor începe să cuprindă părțile județelor limitrofe. Sfatul Țării trebuie să păstreze țara de ruinarea completă. In obligațiunile Sfatului Țării trebuie să intre problema, care nu suferă amânare, de a pregăti și convoca adunarea constituantă a Basarabiei, aleasă pe baza votului universal, egal, direct și secret.

Noi avem credința fermă, că a sosit momentul, când tot pământul și toată libertatea trebuie să fie date poporului muncitor. Cuvintele sfinte : „pământul și libertatea”, cari au fost pe buzele tuturor amicilor democrației, și cari s-au înrădăcinat adânc în sufletele țăranilor — sunt în pragul înfăptuirii. Până la elaborarea unui proiect de lege, care va stabili modul trecerii pământului la poporul muncitor, Sfatul Țării trebuie să-și puie ca scop — să înlăture anarhia agrară, când fratele se ridică împotriva fratelui, și să păstreze pădurile de distrugere.

Mai departe, în timpul de față, când țara și armata sunt amenințate de foamete, Sfatul Țării trebuie să ia asupra sa organizarea distribuirii drepte a alimentelor și a stofelor. In aşteptarea demobilizării, când soldații flămânzi și goi, ce se întorc de pe front, pot să curățe tot în calea lor, Sfatul Țării trebuie să se ocupe imediat de organizarea punctelor de aprovizionare în calea armatelor demobilizate, unde oamenii necăjiți ar putea căpăta hrana și îmbrăcăminte.

Deasemenea, Sfatul Țării trebuie să ia măsuri, ca tot pământul, care n'a fost însemnat de cu toamnă, se fie însemnat.

Vai de noi, dacă din cauza chestiunilor de aprovizionare vom pierde libertatea dobândită cu atâta greutate ; și d-voastră știți, că în Basarabia, una din cele mai bogate gubernii în cereale, în Februarie poate să nu ajungă pâine. Sfatul Țării

trebuie să garanteze libertatea deplină a muncii organelor autoadmnistrării obștești, alese pe baza dreptului electoral general, luând odată cu aceasta măsuri ca tot pe această bază să fie alese și să funcționeze bine toate organele autoadministrației încă nedemocratizate.

Asupra Sfatului Țării cade obligațiunea sfântă de a îndruma viața țării pe matca legilor, fiindcă nu poate fi ordine fără respectarea legilor. Dar odată cu aceasta, Sfatul Țării trebuie să tindă, ca măsurile legislative să meargă în contactul necesar cu conștiința de drept a poporului. Garantând libertatea cuvântului, a persoanei, conștiinții, întrunirilor, a domiciliului, Sfatul Țării trebuie să ia toate măsurile pentru apărarea acestor bunuri adevărate ale vieții cetățenești.

Drepturile minorităților naționale deasemenea trebuie garantate. În Basarabia liberă nu poate fi loc pentru națiunile dominante.

Cetățenilor deputați ! Către voi și peste capetele voastre către toți acei care trăesc pe teritoriul Basarabiei mă adresez.

In acest moment groaznic, când noi toți stăm la marginea prăpăstiei anarhiei, vărsării de sânge frătesc, a săraciei, foamei și frigului, eu frățește vă învit pe toți să stabilim un front revoluționar unic, să ne grupăm prin sforțări prietenești în jurul organului nostru superior al țării — Sfatul Țării și să uităm pentru un moment toate interesele mici și egoistice, și atunci noi vom salva țara și vom apăra de distrugere patria noastră comună — marea republică democratică federativă rusească, și libertatea căpătată de către popor cu atâta greutate, nimănui și nici odată nu o vom da-o”.

Mai departe cuvântul a fost dat reprezentantului partidului național moldovenesc P. N. Halippa, care a rostit următoarea cuvântare :

„Domnilor membri ai înaltei adunări ! Asupra mea a căzut fericirea să fiu reprezentantul partidului național moldovenesc în înalta adunare. În crearea acestui partid eu văd înfăptuirea tuturor idealurilor naționale ale poporului moldovenesc (aplauze furtunoase). Domnilor deputați. Când

8 luni în urmă noi toți ne îndoiaim, când noi toți eram răpiți de internaționalismul bolnăvicios, creat de către revoluția rusă, noi cei dintâi am ridicat drapelul național, care este o stea călăuzitoare pentru ideia iubirei de patrie, adică a pământului nostru moldovenesc. Această ideie noi am îmbrățișat-o cu căldură și imediat cu credință în succesul operei noastre, am început să o răspândim prin toate colțurile țării noastre dela Prut și până la Nistru.

Munca noastră a fost foarte grea, întrucât, pe deoarece, poporul suferea, amorțit de lanțurile robiei, iar pe de altă — noi recunoaștem, că aceste lanțuri nu pot fi rupte îndată. Chiar la începutul muncii noastre s-au găsit mulți Moldoveni, cari ne spuneau, că noi muncim în zădar, fiindcă poporul se găsește în întunecere. Și dacă noi astăzi vedem că lanțurile grele ale robiei au căzut și poporul nostru să trezit la o viață nouă, aici trebuie să mărturisesc, că o parte din merite revine partidului național, reprezentanții căruia au contribuit mult la căderea acestor lanțuri. Partidul național a rupt grădile de fier ale pușcăriei, unde suspina poporul nostru, și în acest moment patria noastră este liberă și autonomă, și, poate într-un viitor apropiat, împrejurările ne vor duce pe noi spre republică. Pot să mărturisesc că aceasta visează și partidul național. Dar pentru aceasta trebuie să unirea întregiei națiuni și înțelegerea completă între diferite popoare, întrucât numai prin autodeterminarea națională a fiecărui popor în parte și prin federalizarea acestor unități se poate salva marea republică rusă. Partidul național nu urmărește scopuri șoviniste, ci vrea să între în contact strâns cu restul naționalităților mici ale țării, ca împreună cu ele să muncească la reclădirea țării pe principii noi (aplauze). Noi dorim să trăim în înțelegere frățească cu toate naționalitățile și de aceea noi le propunem să se organizeze. Declara, că partidul național reprezintă națiunea moldovenească (aplauze). Dar odată cu aceasta declar, că noi suntem departe de gândul de a subjugă pe alții, — dimpotrivă dorim să lucrăm în Sfatul Țării pentru binele tuturor naționalităților din Basarabia, care au dreptul să trăiască pe pământul ei ospitalier. Cu

acest gând eu strig : „Trăiască Sfatul Țării” ! Trăiască Basarabia liberă în republica rusească democratică federativă”. (Aplauze îndelungate).

După aceasta, președintele comitetului executiv gubernial din Basarabia al deputaților țărani, P. V. Erhan spune următoarele :

„In această clipă a marelui fericirei țărani din Basarabia m'au însărcinat să salut onorata adunare. Nu există o altă clasă socială, asupra capului căreia să fi căzut atâtea nenorociri și cu atâtă putere, ca țărani.

Țărani și masele muncitorești suportă toate greutățile organizării Basarabiei. Țărăniminea a dus această cruce din prima zi a revoluției și speră, că numai republica democratică basarabeană în unire cu republica democratică federativă rusească va aduce binele tuturor. Țărani au credință că Sfatul Țării își va pune ca întâi – pace imediată, onorabilă, pe principiul autodeterminării tuturor popoarelor. Din lanțurile robiei, din adâncurile ignoranței poporului a izbucnit incendiul mondial, și țărăniminea va lupta cu ignoranță, fiindcă ea știe că numai prin luminarea poporului și cultură, ea va duce țara sa spre bogăție și fericire. Pământul se va da numai poporului muncitor. Se va duce o luptă consecventă, organizată și insistență, ca toate bogățiile pământului să fie numai la dispoziția poporului. Dar puterea este în unire și pentru țărăniminea Basarabiei nu există deosebire între Moldoveni și nemoldoveni, și în acest parlament, țărani, ca un singur om, vor ieși și vor apăra interesele tuturor țărănilor și ale întregii Basarabii. Fie binecuvântat momentul, când țărăniminea s'a întrunit pentru prima dată, ca să meargă pe calea libertății, egalității și frăției. Intr'un ceas bun !”

Reprezentantul comitetului executiv gubernial unit din Basarabia al sovietului deputaților soldați și muncitori, locotenentul T. B. Cotoros salută deschiderea Sfatului Țării – stăpânul adevărat al Basarabiei. „Deschiderea Sfatului Țării, după cum s'a subliniat de către oratorii precedenți, coincide cu un moment greu, și aceasta trebuie să ne convingă, că deschiderea lui se face la timp, mai cu seamă acuma când

în joc este pusă nu numai viața Rusiei și a Basarabiei, ci și soarta libertății, când puterea o uzurpează în mâinile sale compania lui Lenin.

Nunai poporul însuș și anume poporul divizat după teritorii, poate să-și conducă țara, iar nu un grup de persoane fără răspundere. Scopul Sfatului Țării este de a merge pe calea libertăților, egalității și fraternității. Aceasta este obligațiunea lui înaltă și sfântă. Sfatul Țării, creat de către elementele democratice și revoluționare, trebuie să devie pavăză pentru interesele maselor muncitoare, trebuie să dea pământ și voie".

Primarul orașului Chișinău A. C. Schmidt salută Sfatul Țării și întreaga asistență în numele orașului gubernial, iar din momentul de față, poate în numele capitalei Basarabiei. Oratorul, conștient de răspunerea față de celelalte orașe, salută Sfatul Țării, care se naște acumă — organul superior al țării Basarabiei, care va scoate țara din acea situație îngrozitoare în care se găsește ea și Rusia. Oratorul ține minte de jurământul, dat de el revoluției rusești și el este încredințat, că Sfatul Țării nu va uita marele testament al revoluției, că toate popoarele sunt suverane.

Președintele biouroului de organizare al Sfatului Țării și deputat, sublocotenentul Tanțu salută Consiliul Țării în următoarele cuvinte : „Domnilor deputați. Sunt fericit fără măsură, când văd că idealul nostru s'a înfăptuit. Salut Sfatul Țării în numele acelor eroi moldoveni, cari departe de țara noastră au dus în pieptul lor ideia Sfatului Țării. Luptând pe front, noi visam acest organ și îl aşteptam cu nerăbdare ; el nu se arăta. Atunci noi, ostașii, ne-am hotărît să venim la Chișinău, ca să începem lupta pentru această operă mare.

Cu puteri limitate noi am început lupta, ca marinarul îndrăzneț care în barca sa mică se aruncă în valurile înfuriate ale mării cu speranța de a se întoarce spre țărmurile natale. Astăzi cu ajutorul lui Dumnezeu, noi ne-am atins scopul și făcând totul ce este posibil pentru crearea acestui organ, noi predăm cărma în mâinile d-voastră, ca d-voastră cu bine să îndreptați barca către țărmurile, unde o așteaptă cu ne-

răbdare copiii adevărați ai patriei. Din partea noastră dorim succes Sfatului Țării în munca lui pentru folosul Basarabici, ca frații noștri de pe front să-și vadă țara natală scăpată de acele nenorociri, cari o bântuie astăzi dela un capăt la altul” (aplauze furtunoase).

Reprezentantul comitetului executiv gubernial al sovietului deputaților soldați și muncitori Dobrovolschi, salutând Sfatul Țării, spune, că în istoria revoluției ruse sovietelor deputaților soldați și muncitori va fi acordat fără îndoială, un loc onorabil și că Sfatul Țării, care ocupă astăzi, ca autoritate țărănească centrală, locul de frunte, trebuie prin toate măsurile să susție și să le traducă în viață acele măsuri, care corespund platformei democratice a sovietului deputaților muncitori și soldați. Fiind reprezentant al ideei socialiste, Sfatul Țării trebuie să apere lozincile și principiile, proclamate de către revoluția rusă, și numai în asemenea condițiuni el poate conta pe sprijinul sovietului deputaților soldați și muncitori.

Reprezentantul comitetului apărării revoluției în Basarabia în salutul său și-a exprimat speranța, că Sfatul Țării se va lupta cu anarhia și cu cauzele, care o provoacă, și că el își va îndrepta munca spre îmbunătățirea vieții țărănimii întunecate din Basarabia. Reprezentantul Radei militare din Odesa, doctorul Luțenco, arătând, că idealurile politice ale Basarabiei și Ucrainei coincid, salută poporul basarabean în numele Radei centrale Ucrainene, Radei militare dela Odesa și în numele întregului popor ucrainean.

Președintele tribunalului regional din Chișinău Luzghin salută deschiderea Sfatului Țării, care este chemat să înlăture dezastrul și anarhia în țară. Entuziasmul patriotic din sufletul fiecărui trebuie dictat de iubirea față de patrie. Sfatul Țării trebuie să se bazeze pe legi, și întrucât justiția este scutul legilor și al ordinei, de aceea justiția va susține Sfatul Țării. Oratorul își termină cuvântarea arătându-și dorința, ca în Basarabia binecuvântată, pe care el o iubește cu căldură, să apără soarele pentru totdeauna.

Reprezentantul comitetului executiv al sovietului depu-

taților soldați și muncitori din Chișinău, doctorul Niselsohn arată că Sfatul Țării are în perspectivă o muncă grea și plină de responsabilitate. Adresându-se către președintele I. C. Inculeț, oratorul spune, că Basarabia liberă – este fructul revoluției rusești și el ca președintele organului superior al țării se va întâlni în cale cu puterile obscure, care vor atenta la libertatea cucerită, și că zidurile clădirii, unde se găsește Sfatul Țării, nici odată n'au auzit atâtea promisiuni, cât s'au făcut astăzi, și aceste promisiuni sunt polițe care neapărat trebuie plătite.

Oratorul strânge peste capetele deputaților mâna întinsă a președintelui și-i dorește să-și găsească colaboratori demni, ca în contact strâns cu ei să introducă în viață idealurile înalte ale revoluției.

Reprezentantul comitetului central moldovenesc, Pântea, salutând deschiderea Sfatului Țării, crede că Sfatul Țării va crea un trandafir din Basarabia. „Trăiască Basarabia autonomă liberă și toate națiunile marii Rusii federative”.

Reprezentantul Radei ucrainene, a „Prosvitei” din Chișinău Mițchevici salutând primul organ legislativ al Basarabiei republicane libere, are credința, că Sfatul Țării va introduce fără șovăire în viață principiile, proclamate de către democrația revoluționară.

Reprezentantul partidului socialiștilor revoluționari M. I. Cogan arătând în cuvântarea sa, că toate popoarele sunt egale în drepturi, a dat citire următoarei declarații a congresului al doilea gubernial din Basarabia a partidului socialiștilor revoluționari în ce privește atitudinea lui față de organizarea consiliului (sovietului) țării în Basarabia.

„Partidul socialiștilor revoluționari, plecând dela principiul autodeterminării și egalității naționalităților, văzând în aceasta una din condițiunile necesare pentru desvoltarea normală a popoarelor și a conștiinței lor socialiste, susține orice mișcare națională, îndreptată spre desrăjuirea puterilor vii ale poporului muncitor în lupta lui pentru dreptatea socială. Cea mai bună formă de conlocuire a popoarelor Rusiei partidul socoate republica democratică federativă cu

autonomie teritorial-națională în hotarele delimitațiunilor etnografice și cu asigurarea legilor fundamentale ale țării, cum sunt drepturile minorităților etnice în localitățile cu populație amestecată precum în general și drepturile publice ale tuturor limbilor, în care vorbesc masele muncitoare în Rusia.

Luând în considerație compoziția eterogenă a Basarabiei, al doilea congres gubernial basarabean al partidului socialist revoluționar va apăra principiul acordării minorităților naționale, precum și naționalităților fără teritoriu, dreptul pentru formarea unităților personal-autonome cu independență deplină în limitele național-culturale. Punând baza pe aceste teze, al doilea congres gubernial basarabean al partidului socialist-revolutionar vede în consiliul (Sfatul) Țării, în compoziția lui de astăzi, o instituție provizorie, chemată să pregătească un consiliu al Țării permanent, ales prin vot universal, direct, egal și secret pe bazele reprezentanței proporționale.

Până la crearea unui asemenea organ bine organizat, al doilea Congres guvernial basarabean al partidului socialistilor-revoluționari găsește inadmisibile orice tentative de naționalizare a țării în folosul uneia din naționalitățile ce locuiesc în Basarabia, precum și cheltuiala nedreaptă pentru aceste scopuri a mijloacelor țării. Odată cu aceasta al doilea congres gubernial basarabean insistă asupra egalității complete a tuturor limbilor locale. Al doilea congres gubernial basarabean crede, că bazele fundamentale ale federațiilor viitoare, legăturile între ele, raporturile lor cu ocârmuirea centrală, drepturile acestei ocârmuirii în domeniul politicei interne și externe, trebuie să fie stabilite de către adunarea constituantă a toată Rusia, care va fi expresiunea voinței tuturor popoarelor, care locuiesc în Rusia.

Al doilea congres gubernial basarabean subliniază, că renasterea naționalităților pentru o viață liberă este una din cuceririle principale ale revoluției ruse, că succesul viitor al autodeterminării naționale este în legătură strânsă cu succesul revoluției ruse, și de aceea numai în unirea democrației revoluționare a Basarabiei cu democrația tuturor naționalităților

din Rusia este posibilă înfăptuirea idealurilor naționale și a speranțelor tuturor naționalităților, care locuiesc în Basarabia.

Partidul socialistilor-revolutionari a fost primul partid socialist în Rusia, care a proclamat principiul organizării federative a Rusiei și care întotdeauna a susținut mișcarea națională în țară, și de aceea al doilea congres guvernial basarabean al partidului socialistilor-revolutionari salută renașterea națională în Basarabia și crearea consiliului țării basarabene".

Reprezentanta ligii femeilor moldovence, medicul E. V. Alistar, înzistând asupra rolului femeei în opera de educație a generațiilor viitoare, are credința că Sfatul Țării va înfăptui toate acele probleme, care au fost anunțate de către președinte și deputați.

In numele soldaților moldoveni de pe frontul românesc sublocotenentul G. Mare a spus următoarele : „Frați deputați ! Istoria poporului nostru ne arată că sute de ani poporul nostru a fost persecutat și subjugat de către alte popoare. Noi am suferit năvălirile Hunilor, Tătarilor, Turcilor și altor neamuri, cari ne prădau și oprimau. Dar Dumnezeu ne-a ajutat, ca după suferințe îndelungate să ajungem la ziua de astăzi, cea mai însemnată zi în istoria poporului nostru.

„Astăzi, domnilor deputați, puneți temelia fericirii poporului, și d-voastră trebuie să dovediți, că d-voastră sunteți hotărîți să vă ocârmuiți singuri și să vă aranjați viața după dorința d-voastră. Dar d-voastră trebuie să țineți minte, că trebuie să vă luptați mult pentru menținerea libertăților cucerite. Ziua de astăzi este atât de mare încât și soarele vă privește.

Fiți și d-voastră ca soarele, spre care și poporul se uită cu credință și speranță. Să fiți conduși de două sentimente, cari sunt cele mai sfinte : iubirea către mamă și nație. Noi să jurăm, că mai bine să nu existăm, decât să ne cârmuiască alții, să ne bea sângele și să ne ție în robie”. (Aplauze prelungite).

Președintele partidului social-democrat muncitoresc rus d-na N. E. Grünfeld face o paralelă între Rusia veche și cea

de astăzi, liberă, descătușată, și spune că toate greutățile economice și sociale la care se adaogă și opresiunile politice, le suportă săracimea. Basarabia în special își va aduce aminte de țarism, sub care țara servea ca arenă pentru evenimente săngheroase, și Moldovenii, iar împreună cu ei și Ovrei, n'aveau dreptul să-și aibă școala lor și să vorbească în limba lor.

Deschiderea Sfatului Țării, organul superior al Țării, poate fi salutată numai în măsura, în care el va introduce în viață un program în conformitate cu cuceririle democrației revoluționare. Clasa muncitoare este interesată în păstrarea Rusiei unitare și formând un centru al vieții locale, trebuie să fie garantate interesele tuturor naționalităților, care locuiesc în Basarabia, fiindcă înfăptuirea tuturor năzuințelor Moldovenilor și altor naționalități este în legătură strânsă cu cele mai bune așteptări și năzuințe ale revoluției rusești, mulțumită căreia noi am căpătat posibilitatea să ne intrăm.

Trăiască Rusia unitară și Basarabia liberă”.

Reprezentantul națiunii poloneze —Pomorschi salută Sfatul Țării, fiind încredințat că în Basarabia vor fi apărate interesele tuturor naționalităților care trăiesc în Basarabia.

Reprezentantul naționalității grecești P. V. Sinadino salută Sfatul Țării în următoarele cuvinte :

„Domnule președinte și domnilor membri ai consiliului superior al Basarabiei — Sfatul Țării. Sunt fericit, că asupra mea a căzut sarcina de a saluta în numele Grecilor din Basarabia, care din vechime se bucură de toate drepturile, pe care le are populația băstinașă. Exprim sentimentul tuturor Grecilor, având speranță, că Sfatul Țării va introduce în pământul nostru natal ordine, legalitate și pace, care vor apăra viața libertatea și avuția tuturor acelora care vor avea înaltă cinste de a trăi sub ocrotirea libertății din Basarabia.

Nașterea ideii despre consiliul superior basarabean și înfăptuirea ei arată iubirea caldă față de pământul său natal a populației locale moldovenești, care văzând dezastrul general în Rusia, nu putea să nu înțeleagă, că una din cauzele fundamentale ale acestei nenorociri mondiale constă în faptul, că marea iubire de patrie a fost călcată în Rusia în picioare.

Chezășia succesului muncii d-voastre noi o vedem în colaborarea prietenească cu celealte naționalități, cari locuiesc în Basarabia, și numai pe aceasta se poate clădi temelia trainică a înfloririi și puterii patriei noastre. Trăiască Basarabia liberă, autonomă, matură ca stat”.

Reprezentantul populației bulgaro-gagauze din Basarabia M. S. Stoianov s'a adresat către adunare cu următoarea cuvântare :

„S'a turburat marea fără de sfârșit a poporului rus. Revoluția rusă a rupt toate lanțurile autocrate și a eliberat toate corăbiile popoarelor dintr-un iernatec lung. Pe marea turbulentă rusească au pornit corăbiile libere ale popoarelor. Dar furtuna se întărea tot mai mult, și nu multe din corăbii au rămas neprimejduite de furtună; între aceste corăbii se găsește și corabia noastră natală, scumpă Basarabie. Comanda corăbiei noastre, rămânând fără căpitân, cu îndrăzneală și siguranță a luat în mâna câрма vasului. Fără a se teme de loviturile crude ale valurilor vieții, a dus cu tărie corabia scumpă spre limanul liniștit. În această zi corabia noastră basarabeancă a sosit istovită în portul Sfatului Țării. Sunt fericit de a saluta consiliul superior al Țării – Sfatul Țării în numele poporului bulgaro-gagauz”.

Reprezentantul partidului proletariatului evreesc „Bund” Covarschi dă citire următoarei declarații :

„În momentul tragic și îngrozitor pentru întreaga Rusie apare Sfatul Țării pe arena creațiunii de stat. Lipsa unei autorități centrale, recunoscute de întreaga democrație, distrugе acele legături de stat, cari ar fi putut să organizeze țara noastră, obosită de războiul de trei ani cu consecințele lui grave – dezastrul economic și de aprovisionare. Valurile anarhiei, cari s'au întins larg în ultimul timp, amenință să înnece toate valorile culturale și materiale, create prin munca de sute de ani a poporului și cari trebuie să fie temelia necesară a progresului viitor. Toate acestea sdruncină în mod inevitabil și situația noastră internațională în rândul puterilor mari, care la rândul ei amenință cu consecințe foarte grave și periculoase. Si cu cât sunt mai complicate,

mai îngrozitoare împrejurările politice, economice și internaționale ale zilei de astăzi, cu atât mai mare răspundere cade asupra acelui organ, care își ea asupra sa inițiativa creațiunii de stat. Ca să devie centrul de stat, care este chemat să organizeze puterea de jos, Sfatul Țării imediat trebuie să-și creeze autoritate în masele tuturor naționalităților, pe cari soarta istorică le-a unit în hotarele Basarabiei. În această privință noi, reprezentanții partidului proletariatului evreesc „Bund”, credem că a atrage atenția și simpatiile pădurilor muncitoare se poate numai prin păstrarea tuturor idealurilor democratice, principiilor și drepturilor cari au fost anunțate de către marea revoluție rusă, cari în parte au fost înfăptuite în legislația de după începutul revoluției și cari au slobozit rădăcini adânci în masele poporului, formând bazele conștiinții lui de drept. În conformitate completă cu programul partidului, noi vom cere pentru fiecare naționalitate, dreptul pentru libera dezvoltare a particularităților ei culturale, pentru care scop este necesar: egalitatea tuturor limbilor, autonomia Basarabiei, ca țară, care își are particularitățile ei economice, naționale și de viață și garanția completă a drepturilor minorităților sub forma de autonomie cultural-personală națională. Nu cu mai puțină insistență noi vom cere în interesele desvoltării economice și a unității luptei de clasă, ca în Basarabia, ca într-o parte autonomă dar indivizibilă a Basarabiei libere, să nu fie introduse limitațiuni politice și economice, cât pentru unele părți ale populației Basarabiei, atât și pentru unele elemente cari trăesc în afara de Basarabia. Noi credem, că asemenea limitațiuni în timpurile de față nu pot fi închipuite și admise, ca măsuri reacționare, cari pot să împiedice desvoltarea culturală și economică a țării.

Noi subliniem aceasta fiindcă limitările politice și economice ar deveni lovitură grave asupra proletariatului evreesc, a cărui interes noi suntem chemați să le apărăm.

După pogromurile dela 1903 și 1905 o bună parte din proletariatul evreesc, cea mai întreprinzătoare, energetică și conștientă a emigrat în America și Europa, fapt care a dus

la slăbirea mișcării socialiste, care și-a pierdut rădăcinile. După ce se va termina războiul, aceste mase se vor întoarce îndărât în patria lor, și orice limitări le-ar rupe posibilitatea de a-și pune în valoare puterea, cunoștințele și experiența, prin care fapt s'ar împiedeca progresul cultural și material al Basarabiei, în care în special este interesat proletariatul, care vede în dezvoltarea completă a forțelor economice și culturale a țării antecedentul necesar pentru înfăptuirea idealului lui final, socialismul. Odată cu aceasta „Bundul” ca partid al proletariatului evreesc vede clar comunitatea soartei istorice a muncitorilor tuturor părților Rusiei, comunitatea de interes și de luptă de clasă, și de aceia noi vom insista asupra unei legislații muncitorești unice, care va fi trecută prin adunarea constituantă a toată Rusia, care este chemată să înfăptuiască toate idealurile mari revoluției ruse. Aceste idealuri sunt înfăptuite în parte în legislația revoluționară a guvernului provizoriu, în legea electorală generală pentru toate instituțiile creată pentru organele autoadministrării locale.

Aceste organe ale stăpânirii locale împreună cu alte organizații revoluționare democratice muncitorești și militare, care stau întru apărarea revoluției, sunt cuceriri indiscutabile ale democrației revoluționare, și de aceea noi credem că activitatea Sfatului Țării trebuie să meargă în contact deplin cu aceste instituții. În afară de aceasta, noi credem că în calitate de instituție, care organizează Basarabia liberă, Sfatul Țării trebuie să fie alcătuit pe baza exprimării dreptei a voinei popoarelor. În compoziția lui de astăzi Sfatul Țării, după părerea noastră, nu corespunde reprezentării drepte proporționale a tuturor naționalităților, care locuiesc în Basarabia, și de aceea el trebuie să fie reorganizat în mod corespunzător; fiind sub forma lui de astăzi un organ provizoriu, Sfatul Țării va trebui să fie sancționat dințai de adunarea constituantă basarabeană, iar mai pe urmă de cea rusă.

Acestea sunt tendințile, părerile și speranțele, acestea sunt scopurile proletariatului revoluționar evreesc. Noi vroim să credem că poporul moldovenesc, care a suferit toată greutatea jugului politic și național, va merge pe calea libertății

politice și naționale. Noi credem, că poporul, eliberat de către revoluția rusă, va merge pe calea întăririi și înfăptuirii ideilor umane. Numai pe această cale se poate scăpa Basarabia și Rusia de anarhie și peire. Numai pe această cale Sfatul Țării va putea aduna voința poporului astăzi împrăștiată și va crea acel entuziasm care este necesar pentru clădirea unirei Basarabei libere democratice cu Rusia liberă democratică”.

In numele primului regiment național moldovenesc locotenentul Cazacu a rostit următoarea cuvântare : „Primul regiment modovenesc din Basarabia trimite salutul său Sfatului Țării ; aducem urări calde pe altarul patriei. Noi jurăm pe mormintele strămoșilor noștri, că ne vom lupta până la ultima picătură de sânge pentru drepturile, câștigate cu atât greu și după atâtea veacuri de robie (aplauze furtunoase). Noi nu vom permite ca cineva să semene discordie”. (Aplauze prelungite).

Reprezentantul partidului socialiștilor poporani, doctorul Stern salută Sfatul Țării, care și-a luat asupra sa munca uriașă pentru înfăptuirea năzuințelor democratice revoluționare.

Sedința se întrerupe pentru 15 minute.

După redeschiderea ședinței se acordă cuvântul reprezentantului partidului național moldovenesc, Ioan Pelivan, care rostește următoarea cuvântare : „Prea stimați deputați ai înaltei adunări. Astăzi este ziua cea mai însemnată în istoria poporului moldovenesc. Acest popor a fost condamnat să piară, dar astăzi el renăște ; a fost înmormântat, dar astăzi a înviațat. Toți Moldovenii simt o bucurie nemărginită, când văd drapelul național, care fălfâie deasupra acestui palat. Astăzi se înfăptuește idealul strămoșilor noștri și speranțele tuturor conducătorilor poporului nostru, cari s-au coborât în morminte cu durere în suflet. Dați-mi voie în acest moment istoric să-mi îndrept privirile îndărătat și să ating puțin istoria poporului nostru, plină de lacrimi și dureri. În anul 1812 noi am fost rupti din trupul Moldovei și anexați la statul rus. În trecutul poporului nostru întotdeauna s'a

întâmplat astfel : când se luptau între ei doi bandiți — Rusul și Turcul, nici unul din ei nu suferea ce suferea nenorocitul nostru popor moldovenesc. Așa s'a întâmplat și în anul 1812, când Basarabia a fost ruptă dela trupul României, ca să fie cedată țărului rus. Conducătorii poporului de atunci s-au îngroziți, fiindcă cu toate că Moldova se găsea sub protecto- ratul turc, ea era liberă. Este drept, Turcii luau a zecea parte din munca poporului, dar Turcul era cinstit : el ne prăda, dar nu-și băga cizmele murdare în sufletul nostru (aplauze). Turcul ne dădea voie să ne rugăm lui Dumnezeu în limba noastră și în bisericile noastre de care el nu se atingea. Tur- cul ne-a lăsat școala în forma în care am moștenit-o dela bunici cu predarea în limba natală ; el nu ne forța să învățăm turcește. Același lucru a fost și în domeniul justiției și admini- strației. Noi aveam legile noastre prin care ne ocârmuiam, noi aveam judecătorii noștri moldoveni, pe cari îi alegeam noi după regulele moștenite dela străbuni. Ocârmuitori se bucurau de iubirea poporului, fiindcă ei erau ridicați la acea cinste de către popor. Și așa era bine. Iată de ce, când în anul 1812 s'a aflat, că cea mai fertilă parte a Moldovei va trebui să treacă la Rusia, strămoșii noștri s-au turburat. Ei știeau, că în Rusia țăranii se găsesc în robie, că ei se vând, ca dobitoacele. De o mult mai mare libertate se bucurau țăranii din Moldova, decât în Rusia. Este drept Impăratul Alexandru I „binecuvântatul” ne-a acordat în anul 1818 autonomie, dar după 10 ani, împăratul Nicolai I, care era un dușman al libertății, a suprimat-o. Din acest moment se începe perioada suferinților poporului nostru. Slugile țarismului rusesc tindeau spre înăbușirea spiritului național, spre izgonirea limbei noastre natale din biserică, școală, administrație, ca s'o nimicească cu totul. Rusificatorii cruzi au ponegrit numele de Moldovan, încălcându-l în noroi și numindu-l „bou”. Aceste slugi au nimicit cântecul României, în care se deplângea soarta Moldovenilor, cari din cauza discordiei au căzut în robie¹⁾. Imi aduc aminte de un alt

1) Probabil că aici a fost vorba de A. Russo.

fiu al patriei noastre scumpe, D. Moruzi care a scris „Pribegi în țară răpită”, un fel de Evanghelie a Moldovenilor. Această carte trebuie să fie citită de către fiecare din noi.

Mulțumită acestor scriitori s'a menținut spiritul național și exista speranță în eliberare. A trebuit să suferim un timp îndelungat, și abia în anul 1905 se începe mișcarea națională. Atunci se face încercare de-a propovădui limba părinților noștri. Până atunci se socotea ca o mare rușine a vorbi moldovenesc și cu durere în suslet auziam că însăși Moldovenii spuneau că nu este frumos să vorbim moldovenește, fiindcă limba moldovenească este o limbă vulgară. Trebuia să păstrăm în țara noastră totul, ce ne amintea despre trecutul nostru, dar slugile țarismului rusesc ne-au pocit pronomenele, au schimbat chiar denumirile de orașe, sate și de toate lucrurile, cari puteau servi ca doavadă, că aici a trăit un popor independent. Și totuși ideea autonomiei la poporul nostru n'a murit cu desăvârșire, fiindcă au rămas hrisoave vechi și mărturii : manuscrisele lui Mavrocordat și legile lui Donici, din care se vede, că cândva în aceste locuri a fost Moldova independentă, care se ocârmua prin legile și obiceiurile ei. În afară de aceasta istoria mărturisește, că ideea autonomiei s'a păstrat în scrierile autorilor basarabeni, care ar putea face cinste oricărui popor, ca, de exemplu cavalerul Stamati, Donici, Sârbu, Hâjdeu și-alții. Poate d-voastră ați auzit de marele nostru scriitor Alecu Russo, care a prezis că va veni revoluția mare și va declara, că și noi avem dreptul la autodeterminarea națională. Această idee a fost însușită de către soldații noștri și ei o răspândesc pretutindene, muncind cu râvnă pentru înfăptuirea ei. Numele lor trebuie să fie înscris cu litere de aur în istoria populului nostru (aplauze furtunoase). Dacă n'ar fi fost congresul lor din Octombrie, care a proclamat autonomia Basarabiei, deschiderea Sfatului Țării n'ar fi avut loc. Dacă n'ar fi fost ei, domnilor deputați, d-voastră astăzi nu v'ați fi adunat aici, în Sfatul Țării. (Voci : bravo, ura). Acești urmași ai lui Ștefan cel Mare și-au luat obligațiunea grea de a ne recuperi drepturile, pe care noi le-am pierdut. Să nu uităm,

că dacă noi Moldovenii am fi uitat limba noastră, noi am fi fost ștersi de pe pământ.

Numai mulțumită limbei noi am trăit și numai mulțumită ei noi vom putea trăi mai departe. Poporul nostru în trecut n'a avut altă mânăgeare decât biserică. În vremea țarismului el a fost nevoie să asculte serviciul divin în limbă străină, pe care n'o înțelegea. Trebuie ca în toates tele moldovenești să se oficieze serviciul religios în limba moldovenească. Până eri copiii noștri au fost nevoiți să învețe în școli străine, cum s'a întâmplat și cu mine. Ce fel de cultură se putea înșuși în aceste școli? Sufletul nostru a fost educat într'un spirit, străin poporului nostru. Dacă noi nu ne vom învăța copiii noștri în limba moldovenească, zadarnice sunt toate principiile libertății. Numai prin școala moldovenească poporul nostru va putea fi scos din robie spre lumină și fericire.

Nu numai învățatura, ci și judecata se făcea în limba străină de către judecători străini poporului nostru. Să ne ferească Dumnezeu de asemenea judecători. De aceea eu strig: creați legi noi, sfinte, bune care ar corespunde tradițiilor, vieții și istoriei poporului nostru moldovenesc. Recrutarea se făcea după un obiceiu barbar. Copiii noștri erau duși peste mări și țări ca acolo să li se pocească sufletele și să facă să-și uite poporul său. De acuma înainte eroii noștri își vor face serviciul militar aici în țara lor, ca la caz de nevoie noi să avem apărători ai țării dintr'ai săi, iar nu străini (aplauze prelungite). Nu uitați, domnilor, că poporul nostru pune toate speranțele în voi. De aceia mă adresez către voi din tot sufletul: nu vă certați, ci lucrați în înțelegere. Așa ne învață poetul nostru:

„Unde-i unul, nu-i putere la nevoi și la durere,
Unde-s doi, puterea crește și dușmanul nu sporește”.

(Apauze furtunoase prelungite).

După cuvântarea deputatului Pelivan, reprezentantul ziarului „Cuvânt Moldovenesc” V. Harea se adresează către adunare cu următoarele cuvinte: „Domnilor membri ai înaltei adunări. Asupra mea a căzut fericirea să salut Sfatul Țării în numele ziarului „Cuvânt Moldovenesc. Noi suntem

foarte fericiti, că astăzi vedem înfăptuirea ideei noastre, pe care am propovăduit-o prin ziar. și dacă noi până astăzi spuneam că Moldovenilor le trebuiește Sfatul Țării, care i-ar ocârmui, din momentul de față îi chemăm la lucru pe deputați. și noi avem convingerea adâncă, că mulțumită râvnei d-voastră poporul nostru va fi fericit. Trăiască Sfatul Țării. Trăiască Basarabia noastră". (Aplauze).

Reprezentantul Radei ucrainene militare din Chișinău Șevcenko, salutând Sfatul Țării, spune că triumful Moldovenilor este triumful poporului ucrainean din Basarabia, care a înfăptuit ideile anunțate 300 de ani în urmă, când Bogdan II Melniche a intrat în uniune cu statul moscovit și a declarat, că toate popoarele trebuie să se unească, liber cu liber, și egal cu egal. Cât timp există Ucraina, cât timp ea nu este nimică, ideea federației nu va muri.

„Noi credem, că Moldovenii vor arăta geniul lor latin și că nu va trece mai mult decât un sfert de veac și popoarele, care locuiesc pe ambele maluri ale Nistrului, vor ajunge la o situație culturală înaltă“.

Reprezentantul partidului evreesc socialist unit Eigher citește în limba rusă o declarație prin care salută Sfatul Țării și tendințele Moldovenilor spre autonomie. După dorința președintelui și a întregei adunări oratorul salută Sfatul Țării și în limba evreească. Declarația conține următoarele : „Tovarășilor și cetățenilor ! În numele partidului socialist-unit evreesc al muncitorilor și al partidului social democrat muncitoresc, salut democrația moldovenească în năzuințele ei spre autonomie, și toate naționalitățile, care locuiesc în Basarabia în tendințele lor spre autonomie teritorială. Tinzând spre rezolvarea teritorială a problemei de emigrație evreească, socialistii evrei întotdeauna au recunoscut și recunosc dreptul autonomiei teritoriale pentru naționalitățile, care în masă locuiesc pe un teritoriu oarecare. Dar la clădirea acestei autonomii nu trebuie să fie sacrificiate minoritățile naționale. Problema lor trebuie să fie rezolvată într'un singur mod și anume : autonomia națională personală. O asemenea autonomie noi cerem pentru Evreii care trăesc

în Basarabia. Ca bază pentru această autonomie trebuie să fie comunitatea evreească și seimul evreesc, creat pe temelii democratice.

In competența acestei comunități noui democratice trebuie să intre toate chestiunile, care privesc viața evreească, ca de exemplu, chestiunile culturii evreești, ale ocrotirilor sociale evreești, colonizării evreești și emigrării, ale statisticiei evreești, etc.

Numai printr-o asemenea rezolvire a problemei, naționalitățile minoritare nu vor fi persecutate, și masele muncitorești vor ști să-și satisfacă nevoile sale naționale. Nu este de prisoș să amintesc că noi cerem libertatea limbilor, dreptul de a învăța și a se adresa în limba natală în toate instituțiunile țării. Astfel pentru Evrei noi cerem recunoașterea limbii evreești vorbite. Noi adăogăm că numai în unire cu democrația socialistă din marea Rusie pe temeliile republicei rusești federative democratice cu autonomie personală pentru minoritățile naționale noi vom clădi temelia, care este necesară pentru desvoltarea ideilor noastre și pentru atingerea cât mai grabnică a scopului nostru final — socialismul. Trăiască republica democratică federativă rusească. Trăiască Basarabia liberă democratică”.

Reprezentantul avocaturii G. C. Kircorov, salutând organul superior al Țării, dă citire declarației avocaturii cu următorul conținut :

„Avocatura în general și cea basarabeană în special întotdeauna a fost în primele rânduri în lupta pentru drepturile poporului, pentru lege temeinică și ordine, și când a căzut regimul autocrat avocatura a căpătat credința că a venit sfârșitul luptei pentru drepturile poporului, pentru legi temeinice și ordine. Dar soarta a hotărît altfel.

Au trecut opt luni dela lovitura de stat și idealurile avocaturii, mulțumită anarhiei, care a cuprins toată Rusia, s-au îndepărtat și mai mult. Anarhia amenință să șteargă nu numai cuceririle revoluționare ale poporului, nu numai ordinea de drept și cultura poporului, ci însuș poporul și republica, și în aceste momente se ivește necesitatea unei

autorități puternice locale, întrucât legăturile autorității locale cu cea centrală mulțumită schimbărilor dese dela centru, duc la sdruncinarea ei. Din punct de vedere al avocaturii singurul mijloc pentru menținerea și întărirea cuceririlor revoluției și pentru apărarea statului împotriva distrugerii complete este de a întări autoritatea locală, compusă din oameni culți, întregi, cinstiți politicește, străini de metodele demagogiei și cari se bzuie pe păturile democratice și pe toate organizațiunile naționale și obștești. Numai o asemenea autoritate, punând capăt dezastrului local va avea posibilitatea să contribuie la organizarea unui stat comun tare. În aceste scopuri crearea unui organ al țării se prezintă ca ceva foarte urgent și necesar pentru apărarea vieții și avutului populației și a tuturor bogățiilor ei naturale și culturale. Numai sub scutul organului țării bazat pe dreptul electoral al populației Basarabiei este posibilă autodeterminarea completă a tuturor naționalităților cari locuiesc în Basarabia cu reprezentare proporțională în organul țării. Tot materialul adunat de către organul Țării în chestiunea autonomiei politice a Basarabiei după ce se va judeca din toate punctele de vedere la fața locului, trebuie să fie înaintat adunării constituante, care va întări părțile sănătoase ale republicei sănătoase rusești".

Se acordă cuvântul reprezentanțului uniunii ziariștilor basarabeni I. I. Gherman, care rostește următoarea cuvântare :

„In zilele de răstriațe ale poporului, în măhnire adâncă, când soarele libertății, care nu demult prin razele sale ne chemă la viață, pare a se stinge deasupra noastră, când stăm în fața anarhiei care de astădată cu cruzime ridică frate asupra fratelui și amenință să înnece toată țara, — eu cred că voi exprima o idee generală, când voi spune, că a trăi astfel mai departe este imposibil, că noi cu greu suportăm răpirea pământului de către dușmanul din afară, că noi ne sufocăm, când dușmanul cu piciorul de fier calcă pieptul săngerând al poporului. Și în aceste zile grele, când se părea că ne părăsește toată energia, când a început să cadă amenințator interesul față de chestiuni obștești, când au început

să se stingă idealurile umane, — cine dacă nu presa, acest mare cântăreț al libertății poporului și purtătorul idealurilor umane, va veni cu salutul său la nou născutul Sfat al Țării și-i va dori, ca cât mai repede și cât mai tare să adune forțele poporului și să apere idealurile binelui și cinstei și roadele revoluției — libertatea, egalitatea și fraternitatea între toate naționalitățile care trăesc în Basarabia.

Sunt fericit, că asupra mea a căzut înalta cinstă să salut în numele ziariștilor pe d-l președinte, d-nii deputați și întreaga adunare.

Presa, stimați domni, fiind cea mai de seamă expresiune a gândirii obștești, cea mai puternică armă a luptei politice pentru fericirea și dreptul poporului, cel mai puternic factor al progresului pe câmpurile luptei pașnice în mijlocul prieteniei popoarelor; iar nu în fratricidere, — este socotită ca puterea mare mondială. Această presă, cum am spus, cel mai mare factor al progresului, ca putere mondială a venit să salute părticica născândă a republicei federative ruse, având credința fermă, că organul țării, al Basarabiei autonome, va înfăptui toate năzuințele și speranțele maselor și toate idealurile, pentru cari a luptat poporul și pe cari le-a dus în spatele sale și presa prin biciurile și rugurile guvernului țarist.

Presă crede că Sfatul Țării, înfăptuind autonomia va înlocui legătura mecanică moartă cu toată Rusia printr'o unire vie pentru scopurile comune; presa își dă seama de munca grea, pe care o ia asupra sa Sfatul Țării; presa nu ascunde că anarhia a semănat pe căile muncii uriașe ale Sfatului Țării multe ispite. Dar conștiința poporului, autoritatea fermă și cinstită va găsi în sine putere pentru a evita locurile otrăvite de ispită, ținând minte de cuvintele Sfintei scripturi : „Vai țării de ispită și de două ori vai acelu, care va introduce ispită în țară”. Dumnezeu să întărească puterile nouului născut; fie ca copiii noștri și urmașii noștri apropiați, folosindu-se de roadele muncii neobosite ale Sfatului Țării și a poporului adunat în jurul lui, să aibă dreptul să spue : „ei au iubit Basarabia, dar au iubit țara și pe patria sa mamă, Rusia,

una și nedespărțită care cu mâna întinsă așteaptă ajutor dela copiii săi”.

După ce I. I. Gherman a plecat dela tribună, președintele adunării strigă : „Trăiască presa liberă. Fie ca silnicia să nu se atingă nici odată de presă”.

Reprezentantul marinariilor din Sevastopol, locotenentul Prahnițchi, salutând Adunarea, spune că Sfatul Țării este singurul port, unde noi ne putem adăposti de furtuna care se deslănțuie în jur și că în lucrările Sfatului Țării grija pentru țărani va trebui să treacă ca un fir roșu.

Reprezentantul uniunii funcționarilor zemstvei guberniale din Basarabia, inginerul Mujicicov dă citire următoarelor cuvinte :

„In tendința de a găsi ieșire din dezordinea generală, anarchia și dezastrul patriei noastre, elementele ei mai sănătoase trebuie să caute scăpare acolo, unde se poate — în unirea diferitelor naționalități pe bazele autodeterminării democratice a popoarelor. Funcționarii Zemstvei, ca intelectualitate adevărat democratică, nu pot să nu se bucure, asistând la înfăptuirea unei asemenea uniri și au credința că organul care reprezintă aici ideia autodeterminării, ne va scăpa de dezastru, va introduce ordine în țara noastră și va traduce în fapte principiile libertății, atât de mult așteptate și căpătate cu atâtă greutate.

Salutând din tot sufletul consiliul țării, noi funcționarii zemstvei și de acum înainte vom da țării Basarabiei și gândul său creator, și puterile noastre, și consiliul țării întotdeauna poate conta pe sprijinul nostru complet care va constă în munca pentru binele și folosul Basarabiei”.

După cuvântul inginerului Mujicicov, la tribună se urcă redactorul ziarului „Ardealul”, O. Ghibu. Deputații și publicul l-au întâmpinat cu aplauze prelungite, la care el a răspuns cu următoarele cuvinte :

„Domnilor deputați și frați moldoveni și basarabeni. Din toată inima vă mulțumesc pentru primirea caldă, pe care mi-ați făcut-o. Această primire dovedește, că d-voastră nu mă considerați străin aici, în Basarabia, cu toate că eu nu sunt născut în Basarabia. (aplauze). Dar nici eu nu mă con-

sider străin aici, în țara locuită de frații mei Moldoveni. (Aplauze furtunoase și strigăte : „bravo”, „ura”). Când în acest moment eu am cinstea să vă vorbesc aici în Sfatul Țării al Basarabiei, ca reprezentant al unui ziar, care poartă numele scumpei și mult încercatei patriei mele, eu am convingerea că D-voastră simțiți, ca și mine vocea puternică acestei țări, pe care n’au putut-o înăbuși nici suferințele de o mie de ani. Eu cred, că și d-voastră iubiți Ardealul tot atât de tare, ca și noi, locitorii Ardealului, cari în număr mai bine de 100 de mii, mai bine de un an sunt nevoiți să prebegească prin Rusia, înfruntând suferințele. Iubiți această țară, fiindcă Ardealul este leagănul nu numai al întregului nostru popor, ci și leagănul d-voastră, fiindcă Moldovenii au venit de acolo acum 600 de ani. (Aplauze prelungite). Vocea suferințelor patriei noastre nu poate să nu aibă oarecare influență asupra d-voastră, chiar în această zi de bucurie în viața d-voastră ; d-voastră ați suferit o sută de ani și acum vedeți că idealurile d-voastră s’au înfăptuit. Noi am suferit o mie de ani și astăzi încă n’am auzit, că a sosit ceasul dreptății eterne. Au trecut 1800 de ani de când împăratul Traian ne-a împrăștiat în țara de astăzi, și în decursul acestor veacuri noi ne-am luptat cu popoarele barbare, cari ne-au distrus complet, lăsându-ne numai viața. Istoria noastră este scrisă cu lacrimi și cu sânge.

„Mulțumită suferințelor noastre s’au creat acele cântece celebre, cari au răsunat astăzi aici, în sală ; dela noi s’au auzit pentru prima dată cântecul : „Deșteaptă-te, Române” și „Pe-al nostru steag e scris unire”. Aceasta fiindcă cu toate suferințele noastre noi am păstrat credința în sufletul nostru, că mai devreme sau mai târziu și noi trebuie să fim liberi. Și astăzi, când eu vorbesc în Chișinău, în Sfatul Țării, al Basarabiei, eu trec cu gândul departe, peste Prut și peste Carpați, gândul meu se îndreaptă spre capitala țării mele, spre Alba Iulia, unde va trebui să fie înfipt drapelul tricolor al întregului nostru popor. (Aplauze prelungite și voci : „Trăiască Ardealul”, „Trăiască Transilvănenii”).

Ora dreptății pentru întregul nostru popor trebuie să

sosească. Sunt fericit, domnilor deputați și fraților, că Dumnezeu m'a învrednicit să fiu între d-voastră în zilele reînvierii Basarabiei. Și dacă în ziarul „Ardealul” eu până acum am scris numai cu lacrimi de durere despre frații mei nenorociți, sunt bucuros că din momentul de față eu voi putea scrie cu lacrimi de bucurie despre viața nouă a fraților meu Moldoveni. În această zi de mare bucurie, la care ați ajuns, în numele Ardealului din tot sufletul strig: „Trăiască Basarabia”. „Trăiască Sfatul Țării”. „Trăiască Republica federativă”.

Când și-a terminat cuvântarea d-l Ghibu, deputații și publicul s-au scutat și-au aplaudat strigând: „Trăiască Ardealul”. „Trăiască Transilvania liberă” „Trăiască Transilvănenii”. „Trăiască poporul românesc”.

Reprezentantul uniunii învățătorilor și funcționarilor zemstvei din județul Chișinău, praporșicul Podlesnăi, dă citire rezoluției primite de comitetul executiv al funcționarilor zemstvei, cu următorul conținut:

„Poporul moldovenesc, ca un popor care are dreptul la o autodeterminare completă, trebuie să în situația de astăzi să-și aibă autoadministrarea sa sub forma unui organ superior pentru ocârmuirea țării și în scopul de a apăra avutul poporului de puterile obscure ale anarhiei și pentru a coordona activitatea tuturor instituțiilor de stat și obștești. Comitetul funcționarilor zemstvei speră că Sfatul Țării va asigura legalitatea alegerilor în adunarea constituantă, va lua parte activă la alcătuirea republicei federative rusești și va re-stabili drepturile cetățenești pentru toți locuitorii țării, fără nici o excepție. Plecând dela aceasta, comitetul, salutând organul superior al țării, roagă să se ia în seamă, că uniunea funcționarilor zemstvei întotdeauna se va călăuzi de dorințele și cerințele Sfatului Țării și va contribui în măsura posibilității la munca culturală de creație”.

In numele învățătorilor oratorul Podlesnăi spune:

„Să devie Sfatul Țării piatra fundamentală a zidirii, pe care se va ridica fericirea, binele și libertatea tuturor popoarelor, care locuiesc în Basarabia. Fie binecuvântat numele aceluia sau acelora, cărora le-a venit în minte marea idee de

a crea organul țării. Fiți binecuvântați și voi, aleșii, cari în aceste vremuri extrem de grele, v'ăți luat asupra d-voastră marea operă a salvării pământului natal. Acest moment să devie momentul liniștei care răsare și a perioadei mult aşteptate a sfintei treimi : țăranul, soldatul și muncitorul. Intr'un ceas bun”.

Președintele adunării I. C. Inculeț strigă : „Trăiască incomparabilul și scumpul nostru învățător”.

Reprezentantul uniunii cooperativelor, deputatul Buruiană se adresează către Adunare cu următoarele cuvinte :

„Ca fiu al Moldovei, sunt fericit că am ajuns la această zi. Mulți s-au străduit să stângă în sufletul nostru iubirea de patrie, dar n'au reușit. Și din această luptă s'a născut o flacără mare și frumoasă. Cooperatorii moldoveni, cari până acum au răspândit lumina în popor, sunt fericiți că marea operă a fost încununată de succes și că de acuma înainte soarta Basarabiei se găsește în mâinile ei însăși. Să ajute Dumnezeu, ca Sfatul Țării să păstreze Basarabia liberă”.

Președintele comitetului executiv județean din Chișinău G. C. Chircorov, salutând Sfatul Țării în limba moldovenească, dă citire unui rând de telegrame de felicitări dela comitetele de voloste ale jud. Chișinău precum și din partea comitetului executiv din jud. Orhei.

Reprezentantul ziarului moldovenesc „Soldatul Moldovan”, soldatul Minciună, aducând salutări Sfatului Țării spune, că ziua de astăzi este ziua marelui triumf al tuturor basarabenilor în general, iar pentru Moldoveni este sărbătoarea sărbătorilor — Paștele nostru. Noi am trecut prinț'o mare de nevoi și grozăvii. Dar scăpând acum de intunericul egiptean al țarismului, scuturând jugul robiei, noi nu vom pune acest jug asupra altor națiuni alcătării noastre, care au suferit împreună cu noi. Poporul moldovenesc întotdeauna bland, supus și ospitalier, nu va vroi să facă rău fraților săi pe care soarta i-a aruncat în mijlocul străñoșilor noștri. Nei Moldovenii deschidem larg ușa casei noastre și cu lacrimi de bucurie îi întâmpinăm pe toți, cari trec pragul nostru. Întrați. Casa noastră este mare, masa bogată, veniți cu toții

la serbarea vieții. Trăiască poporul moldovenesc. Trăiască iubirea și frăția între popoarele cari trăesc în Basarabia. Trăiască înțelegerea între toate popoarele”.

După aceasta delegatul soldaților moldoveni de pe frontul de miază-noapte salută adunarea în următoarele cuvinte :

„Asupra mea a căzut cinstea să asist la deschiderea Sfatului Țării și să vă aduc salutul soldaților moldoveni de pe frontul de miază-noapte. Ei demult aşteaptă cu nerăbdare vești despre pământ și voie. Soldații fără îndoială vor cucerî toate drepturile poporului și vor da sprijin Sfatului Țării; ei cu toții strigă : „Trăiască Basarabia autonomă”.

Delegatul soldaților moldoveni de pe peninsula Crimeia salută Sfatul Țării și își exprimă dorința, ca să se înfăptuiască totul, despre ce s'a vorbit aici în chestiunea pământului și libertății. În concluzie el salută republica basarabeană și republica federativă rusă.

Cuvântul se acordă marinarului I. Gafencu, reprezentantul comitetului executiv al soldaților moldoveni din Odesa. „Comitetul din Odesa”, a spus deputatul Gafencu, „încă din primele zile ale revoluției a început să lucreze în folosul poporului moldovenesc. El a unit pe toți ofițerii și soldații moldoveni din garnizoana Odesei și a organizat la 18 Aprilie o serbare mare, la care au participat 12,000 de soldați moldoveni și cari au jurat în fața drapelului național să fie credincioși ideii naționale și să contribuie la înfăptuirea programului partidului moldovenesc. El a organizat soldații de pe frontul românesc, din Sevastopol, Ecaterinoslav și alte multe orașe. El a îndreptat pe calea bună a naționalismului pe ofițerii moldoveni; el a creat comitetul central din Chișinău, care a organizat cohortele moldovenești, iar în timpul din urmă regimenterile moldovenești. Astăzi, când prin munca soldaților se deschide Sfatul Țării, comitetul din Odesa se simte fericit, că poate să transmită răspunderea pentru viitorul poporului în mâinile Sfatului Țării, căruia îi va da tot sprijinul”. În concluziune oratorul în numele comitetului din Odesa dorește Sfatului Țării înțelegere și succes.

Studentul Valuță, delegatul societății studenților din Odesa

„Renașterea” se adresează adunării cu următoarele cuvinte :

„Domnilor deputați ai primului parlament basarabean. Vă salut în numele studenților moldoveni, cari au o bucurie mare că au posibilitatea să vadă cu ochii cum în această zi mare țara noastră se organizează pe temelii, despre care au visat atâta fiii cei mai buni ai poporului nostru.

Studenții moldoveni își dau perfect de bine seama de obligațiunile grele, pe care vi le-ați luat și din partea lor făgăduiesc tot sprijinul ca să aducă scumpa noastră Basarabie la felicire”. Oratorul termină strigând în numele societății studențești „Renașterea” din Odesa : „Trăiască Sfatul Țării. Trăiască Basarabia”.

După aceasta cuvântul se acordă arhimandritului Gurie, reprezentantului clerului moldovenesc. Apariția lui la tribună a fost salutată cu aplauze. Sfintia Sa se adresează către adunare cu următoarele cuvinte :

„Domnule președinte și domnilor deputați. Vă aduc salutul meu sincer. Deputați moldoveni... ce cuvânt nou frumos, necunoscut până acumă (aplauze). Ca reprezentant al clerului din adâncul susținutului vă doresc cele bune. Clerul moldovenesc a suferit în trecut multe persecuții; el a suferit mai mult din partea țarismului decât alte clase. Sfânta scripțură spune, că cuvântul trebuie să fie liber, dar în Rusia el n'a fost liber pentru cler. Noi învățăm în școală nu limba, care trebuie să ne mânduiască, ci aceea care ne ducea la robie.

Invățam șaisprezece ani și când ne duceam la sate ca să luminăm poporul, ne convingeam că noi n'aveam cunoștințe folositoare. Acei cari doreau să fie de folos poporului, trebuiau să învețe dela început. Libertatea, egalitatea și fraternitatea, aceste principii creștinești, în realitate, în viața bisericii nu se simțeau până acumă. Cred că în momentul de față clerul va putea deveni conducător adevărat al poporului. Sfatul Țării, în care astăzi de mai multe ori s'a invocat numele lui Dumnezeu, va ajuta să se întărească autoritatea în țară, să stabilească pacea binefăcătoare și viața creștinăescă adevărată”.

Aceste urări le exprimă nu numai clerul, ci și seminarul și toate școalele spirituale din Basarabia, în numele cărora arhimandritul Gurie dorește succes Basarabiei și Sfatului Țării.

In limba moldovenească rostește o cuvântare reprezentantul slujbașilor căilor ferate, declarând, că slujbașii din Basarabia vor da tot sprijinul Sfatului Țării în organizarea poporului moldovenesc, și termină cu cuvintele :

„Trăiască Basarabia, care a înviat din morți. Trăiască Sfatul Țării”.

Mai departe urmează cuvântarea delegatului partidului socialist-revolutionar moldovenesc, a deputatului I. Budugan, care spune :

„Astăzi este învierea din morți a poporului nostru moldovenesc. Mai bine de o sută de ani noi am avut de suferit sub jugul țarismului, dar astăzi și pentru noi a răsărit soarele libertății. De acum înainte el va lumina vecinic. În cursul unui veac întreg noi n'am avut nici o zi, care s'ar asemăna cu cea de astăzi.

Astăzi este ziua Intrării în biserică. Astăzi Basarabia noastră, ca un prunc nevinovat, intră în biserică, în era nouă a vieții sale. Țarismul a izgonit limba noastră, distrugându-ne sufletele; în școală și biserică limba noastră a fost persecutată, dar iată că adevărul etern acuma a înviat, fiindcă sufletul nu poate fi încătușat în lanțuri. Limba noastră n'a fost nimicită și sufletul nostru n'a fost omorât. El s'a păsirat în elegiile noastre, în legendele noastre poporane și în basme; el s'a păstrat în rugăciunile noastre către Dumnezeu. Când astăzi am auzit în biserică serviciul divin oficiat în limba noastră veche și am văzut acolo ridicându-se drapelul nostru național, m'am gândit : deacuma a răsărit și steaua noastră și va lumina veșnic ; limba noastră nu va fi persecutată, ca înainte. Fiindcă într'adevăr, poporul nostru se asemăna cu în hărleț, despre care poetul Goga spune :

„Te-ai frânt de glia tuturora,
Dar n'ai săpat moșia ta“.

Deacuma înainte să ne conducem singuri viața și soarta

noastră. Si să dea Dumnezeu ca frații noștri de peste Nistru și Carpați să-și vadă însăptuit visul lor despre autonomie, aşa cum l-am văzut noi astăzi pe al nostru. Noi trebuie să intrăm în contact strâns cu frații noștri de peste Nistru; noi nu trebuie să-i lăsăm să piară, ci trebuie să-i ajutăm. Să nu vă fie frică de greutățile pe care le veți întâmpina. Noi trebuie să fim ca cremenea, care, când se lovește de oțel, dă scânteie.

Să muncim, ca să devinim lumină pentru toate popoarele, cu care trăim împreună și cu care trebuie să trăim în înțelegere reciprocă. Dacă vom face aşa, vom fi o țară fericită. Din adâncul inimii doresc un viitor strălucit. Trăiască Sfatul Țării și toate naționalitățile reprezentate în el”.

Ştabs-căpitanul Bogos, delegatul comisariatului militar moldovenesc pe lângă Sfatul Țării, se adresează către adunare cu următoarele cuvinte. „Fraților. Astăzi a căzut de pe ochii noștri vălul. Privirea noastră este clară. Din ziua de astăzi noi suntem scăpați de robia grea de un veac a țarismului. În ziua de astăzi sufletul Moldoveanului sclipește cu raze de pietre scumpe. Pietre scumpe sunteți d-voastră, domnilor deputați. În numele comisariatului strig : La mulți ani. Noi, comisariatul provizoriu, până acum am avut grija de soldații moldoveni, cari veneau la noi și cereau să-i adăpostim. Până acum noi am apărăt multe țări; acum vrem să apărăm țara noastră, care ne este mai scumpă ca orice. Pe acești soldați pentru apărarea țării de primejdie noi i-am adunat sub drapelul național în regimenteri moldovenești.

Deacuma înalta obligație de a-i aduna pe toți Moldovenii din toată Rusia, în regimenteri naționale moldovenești trece în mâinile Sfatului Țării. D-voastră trebuie să însăptuiți toate visurile poporului nostru. Luați măsuri grabnice să fie chemați toți Moldovenii în patrie. Ei de atâtă timp viață să-și vadă poporul liber. Deacuma noi suntem liberi. Deacuma chemarea voastră trebuie să răsune în toată lumea, spunând :

„Veniți, viteji apărători ai țării,
Veniți că sfânta zi a răsărit,

E ziua mare a reînălțării
Drapeului de gloanțe zdrențuit.
Veniți din toate unghiiurile zării
Să cucerim ce-avem de cucerit“.

Adunați-vă fraților din toată Rusia, adunați-vă și ne ajutați să cucerim libertatea culturii moldovenești, pe care noi până acumă n'am văzut-o“.

Cuvântarea ștabs-căpitanului Bogos a fost acoperită cu aplauze furtunoase.

Cel din urmă orator a fost Trofim, care rostește o cuvântare în numele congresului țărănesc din jud. Bălți, care a avut loc la 19 Noembrie a. c. :

„Sunt împuternicit, fraților, să vă comunic, că țărani își pun mare speranță în Sfatul Țării. Această speranță va aduce fericire poporului. Până acumă în Rusia era foarte rău. De acumă înainte trebuie să fie altfel; noi toți trebuie să suportăm greutățile vieții politice și economice. Ideia dreptății și adevărului trebuie să fie însăptuită de către Sfatul Țării. Din partea noastră îi vom da tot sprijinul. Dar el trebuie neapărat să vină în ajutorul țăranielor, cari se găsesc într-o situație foarte grea. În județul Bălți se găsesc două regimenter căzăceaști, cari în comitetele lor au scos o rezoluție că nu vor înceta cu devastările până când nu le vor da drumul pe acasă. Ce va rămânea din țărani noștri, dacă noi îi vom lăsa în ghiarele dușmanilor. În acest moment toți așteaptă ajutorul delă Sfatul Țării. Ajutați-i, fraților, în marea lor ne-norocire și nu uitați de ei și pe urmă. Luminați-i și d-voastră veți avea în ei cea mai puternică forță, care va aduce Basarabia la fericire”.

După ce s-au terminat felicitările, președintele I. C. Inculeț propune să se cinstească amintirea tuturor luptătorilor pentru binele poporului și în special a basarabenilor Murafa și Hodoroșea, cari au căzut de mâna răufăcătorilor. Toată asistența se scoală în picioare.

La sfârșit președintele se adresează către adunare cu o cuvântare, în care arată că Sfatul Țării și-a început lucrările

sub semne fericite : „Soarele a strălucit toată ziua. Să nu se stingă lumina lui pentru noi niciodată. Noi am auzit felicitări din partea diferitelor grupări și organizații și în aceste felicitări se vede dorința tuturor de-a lucra cu noila un loc. Toți sunt însuflareți de dorința de a ne susține. Să lucrăm dar împreună și noi ne vom atinge ținta“.

După aceasta președintele declară prima ședință a Sfatului Țării închisă.

„Sedintă se închide la orele 8 și 15 minute seara“.

Președinte, I. Ineuleț.

LXXV.

Proiectul organizării ocârmuirei Basarabiei, primit (prima citire) în ședința Sfatului Țării din 28 Noemvrie 1917¹⁾.

„1. Puterea înaltă în Basarabia o are Sfatul Țării, care este cel mai înalt așezământ de ocârmuire până la chemarea adunării poporane basarabene.

2. Organ (așezământ) împlinitoare al Sfatului Țării este Sfatul Directorilor generali, care este răspunzător pentru trebile și măsurile sale numai înaintea Sfatului Țării.

3. Sfatul directorilor generali are toată puterea împlinitoare și lucrează în temeiul zacoanelor și poveșelor date și întărите de Sfatul Țării.

4. Legăturile între Sfatul Țării și stăpânirea centrală au să se facă prin sfatul directorilor generali.

5. Sfatul directorilor generali este alcătuit dintr'un director-președinte și 10 directori generali pe următoarele branșe : unul pe trebile din lăuntru, al doilea pe învățământul norodului, al treilea pe trebile pământului și a gospodăriei sătești, al patrulea pe trebile finanselor, al cincilea pe treaba drumurilor de fer, pe poște și telegraf, al șaselea pe trebile ostășești, al șaptelea pe judecătorii și pe trebile credințelor

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”. No. 109 din 3 Decembrie 1917. V. Anexa la procesul verbal al ședinții Sfatul Țării din 25 Noemvrie 1917, No 40 și No. 7. Dosarul Cancelariei Sfatului Țării, Nr. 3, V. I.

religioase, al optelca pe negoț, industrie și pentru apărarea muncii, al nouălea pe trebile străine (internaționale) și al zecilea controlorul general.

6. Sfatul directorilor generali se alcătuiește de o față, însărcinată cu această treabă de către prezidium-ul sfatului Țării împreună cu o comisie mijlocitoare, în care intră 7 deputați dela toate fracțiile Sfatului Țării. Sfatul Țării are drept să-i întrebe pe directorii generali despre orișice treabă în ocârmuirea lor și ei sănăt datori să răspundă. Dacă Sfatul Țării arată neîncredere directorilor generali, ei părăsesc slujba lor, toți sau o parte din ei.

7. Trebile Țării se hotărăsc după zacoanele de până acumă, care n'au fost desființate de stăpânirea vremelnică (rusească) sau de Sfatul Țării. Asenenea se iau în seamă măsurile și poruncile stăpânirei vremelnice (rusești), cari au fost scoase dela 1 Martie 1917 încocace și cari se potrivesc cu împrejurările din țara noastră.”

LXXVI.

Decretul consiliului directorilor generali ai Republicii Moldovenești¹⁾.

(Din rusește).

„Tuturor cetățenilor Republicii Moldovenești !

„Potrivit hotărârii Sfatului Țării, organul superior al Republicii Moldovenești, de către președintele consiliului directorilor generali a fost format consiliul directorilor generali înzestrat cu depline puteri executive și administrative în Țară.

In consiliul directorilor generali au intrat :

Președintele consiliului directorilor generali și director general de agricultură, P. V. Erhan.

Director general de interne (provizoriu), V. G. Cristi.

1) Ziarul „Sfatul Țării” Nr. 16 din 14 Decembrie 1917.

Director general de instrucție publică, Șt. N. Ciobanu.
Director general de finanțe (provizoriu), T. G. Ioncu.
Director general al căilor ferate, poștelor, telegrafului și telefonului, N. N. Bosie-Codreanu.

Director general de război și marină, T. P. Cojocaru.

Director general de justiție și culte (provizoriu), M. G. Savenco.

Director general al industriei, comerțului și muncii, V. I. Grünfeld.

Director general pentru afacerile străine (internaționale), I. E. Pelivan.

Consiliul directorilor generali își propune ca scop introducerea ordinei în toate ramurile vieții țării, înlăturarea anarhiei și a dezastrului, organizarea administrației tuturor aspectelor din viața statului, aranjarea raporturilor cu guvernul central al republicei federative ruse.

Toate aceste probleme de o complexitate extraordinară vor trebui să aducă la restabilirea cursului normal a vieții țării, dar ele vor putea fi înfăptuite numai prin susținerea solidară și energetică a consiliului directorilor generali în activitatea lui de către toți cetățenii, toate instituțiile și persoanele administrative a țării.

Sprijinit în munca lui viitoare pe susținerea și consimțimântul tuturor, consiliul directorilor generali declară, că din momentul publicării acestui decret toate instituțiile de stat, obștești și particulare ale țării precum și toate organizațiile în toate chestiunile cari privesc ocârmuirea superioară a țării se adresează directorului general respectiv prin cancelaria consiliului directorilor generali, și nici un fel de acte în sfera ocârmuirii administrative, săvârșite fără sancțiunea directorului general respectiv nu au nici un fel de putere, și pentru toate actele săvârșite fără o asemenea sancțiune, consiliul directorilor generali nu are nici un fel de răspundere.

Decretul capătă puterea legală din momentul publicării lui.

Președintele consiliului directorilor generali, **P. Erhan**.

p. Secretarul consiliului directorilor generali **T. Ioncu**".

LXXVII.

Telegramia președinției consiliului de directori către agențiile telegrafice din Rusia¹⁾.

(Din rusește).

„La 8 Decembrie s'a constituit guvernul Republicei populare Moldovenești în următoarea compoziție:

Președintele consiliului directorilor generali și director al agriculturii și întocmirii agricole, Pantelimon V. Erhan; și directori generali: pentru trebile interne Vladimir Gr. Cristi; pentru instrucția publică, Ștefan N. Ciobanu; finanțe, Teofil Gr. Ioncu; căile de comunicație, poșta și telegraful, Nicolae N. Codreanu; pentru treburile militare și de marină, Teodosie Petr. Cojocaru; justiția și cultele, Mihail Gr. Savenco; comerțul și industria, Benjamin I. Grünfeld; și pentru treburile internaționale, Ioan Gr. Pelivan.

Președintele consiliului directorilor generali, Erhan.”

LXXVIII.

Declarația Sfatului Țării²⁾.

„Moldoveni și noroade înfrâbite ale Basarabiei!

Republica rusească se află în mare primejdic. Lipsa de stăpânire la centru și neorânduiala în toată țara, care este istovită prin lupta cu dușmanul de din afară duce la peire întreaga republică.

In această clipă îngrozitoare singura cale de izbăvire pentru republică democratică rusească este, ca noroadele ei să se unească și să și eie soarta în mâinile lor, alcătuindu-și stăpâniri naționale, în hotarele țărilor unde locuesc.

1) Ministerul de interne. Dosarul Nr. I.

2) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 110, din 6 Decembrie 1917. V. Anexa (în rusește) la procesul-verbal al Sfatului Țării dela 1 Decembrie 1917, Nr. 8 și Nr. 9. Dosarul Cancelariei Sfat. Țării, Nr. 3, v. I.

In puterea temeiului acesta și având în vedere așezarea rânduelii obștești și întărirea drepturilor câștigate prin revoluție, Basarabia, sprijinindu-se pe trecutul său istoric, se declară de azi înainte Republică Democratică Moldovenească, care va intra în alcătuirea republicei federative democratice rusești, ca părtaş cu aceleasi drepturi.

Până la chemarea adunării poporane a Republicei Moldovenești, care va fi aleasă de tot norodul prin glăsuire de-a dreptul, deopotrivă și tăinuită, după sistemul proporțional, cea mai finală ocârmuire a Republicei Democratice Moldovenești este Sfatul Țării, alcătuit din împuterniciții tuturor organizațiilor democrației revoluționare ale deosebitelor noroade și din împuterniciții zemstvelor și târgurilor.

Puterea împlinitoare în Republica Democratică Moldovenească o are sfatul directorilor generali, cari sunt răspunzători numai înaintea Sfatului Țării.

Înfățișând voința noroadelor, trăitoare pe pământul Republicei Moldovenești, Sfatul Țării are în vedere :

1. Să chemă în timpul cel mai scurt adunarea poporană a Republicei Moldovenești, aleasă prin glăsuire obștească, deadreptul, deopotrivă și tăinuită după sistemul proporțional.
2. Să împartă norodului muncitor tot pământul fără plată, pe temeiul folosirei drepte.

Până la alcătuirea unei legi despre trecerea pământului la norodul muncitor, — ca să nu fie neorânduială și irosire a bogățiilor țării, tot pământul, care nu se lucrează cu brațele stăpânului lui, împreună cu vitele și stromenturile¹⁾ gospodăriei va trece în sama comitetelor pământești, alese din nou pe temeiul democratic.

Sfatul Țării va întocni porunci amănunțite despre felul, cum trebuie să treacă pământul în seama comitetelor și cum acestea trebuie să orânduiască treaba pământului.

Pădurile, apele, bogățiile de sub pământ, câmpurile de încercare, răsadnițele, ogoarele pentru sfeclă, precum și viile și livezile boeresti și înănatirești, bisericești și ale udelurilor

1) Uneltele.

și însfârșit toate curțile boerești, fiind avere obștească a norodului, vor trece în seama comitetului pământesc general al Republicii Moldovenești.

3. Să orânduiască treaba îndestulării norodului cu hrănile și mărfurile de întâia trebuință; să orânduiască munca lucrătorilor, urcând plata ei și aşezând în toate întreprinderile ziua de muncă de 8 ceasuri, și să întocmească controlul țării asupra fabricilor și a veniturilor pe tot pământul Republicii Moldovenești.

Sfatul Țării are în vedere să lucreze un plan de măsuri în legătură cu demobilizarea oastei și a fabricilor.

Ca să înlăture grozăvile foametei și a urmărilor ei, Sfatul Țării va lua toate măsurile, ca să fie arate și sămănate toate câmpurile slobode ale Basarabiei.

4. Să orânduiască alegerile drepte în aşezământurile locale de sineocârmuire, care încă n'au fost alese pe temeiul glăsuirei obștești, deadreptul, deopotrivă și tăinuite după sistemul proporțional, și să chezăsluiască pe deplin bunul mers al acestor aşezămani.

5. Să apere toate slobozeniile, câștigate prin revoluție, precum : slobozenia cuvântului, tiparului, credinței, cugetului, unirilor, adunărilor și grevelor, să chezăsluiască neatingerea persoanei și a locuinței și să aşeze judecată dreaptă pentru tot norodul.

6. Să desființeze pedeapsa de moarte pentru totdeauna pe pământul Republicii Moldovenești.

7. Să chezăsluiască pe deplin drepturi deopotrivă pentru toate noroadele, ce trăesc pe pământul Republicii Moldovenești, dându-le autonomia culturală-națională-personală.

8. Să orânduiască treaba învățământului pe temeiul autonomiei și al naționalizării pentru toate popoarele Republicii Moldovenești.

9. Să întocmească îndată polcuri naționale din ostași născuți pe pământul Basarabiei pentru apărarea bogăției țării de jaf în vremea demobilizării oastei și pentru izbăvirea țării de cea mai strănică anarhie.

10. Să eie măsuri pețtru ca îndată să se încheie pace fără

răpiri de pământuri străine și fără despăgubiri de război, dându-se noroadelor dreptul de a-și hotărî soarta; pacea trebuie să fie încheiată în înțelegere cu întovărășitii și cu toate noroadele republicei democratice federative rusești.

Moldoveni și noroade înfrățite ale Republicei Moldovenești !

In clipa aceasta grozavă, când stăm la marginea prăpastiei, anarhiei, vărsării de sânge frătesc, săraciei, foamei și a frigului — Sfatul înalt al Țării vă chiamă împrejurul său, să puneti toate puterile voastre pentru lupta hotărîtoare împreună cu toate noroadele Republicei Moldovenești ca să sprijinească din răsputeri și să apere adunarea întemeietoare rusească.

Sfatul Țării chiamă pe Moldoveni și pe toate noroadele înfrățite ale Basarabiei să se apuce harnic de lucru obștesc, clădind viața nouă pe temelia slobozenei, dreptății și a frăției !

Numai astfel vom scăpa noi țara noastră și vom feri-o de peire pe maica noastră a tuturor — marea republică democratică rusească !

Primită de Sfatul Țării la 2 Decembrie, anul 1917”.

LXXIX.

Lista deputaților Sfatului Țării, ale căror mandate au fost validate în ședința Sfatului Țării din 4 Decembrie 1917¹⁾.

(Din rusește).

,,1. Aleși din partea primului congres militar-moldovenesc din toată Rusia :

a) Județul Hotin : Anatolii Morari, locot. Cernouțan, sublocot. Mârza Dimitrii, prapor. Morari Alexandru ;

b) Jud. Soroca : Țurcan Leonida, Epuri Boris, Bolocan Ștefan, Ignatiuc Iou ;

1) Dosarul Cancelariei Sfatului Țării Nr. 3, vol. I. Ședința din 4 Decembrie 1917.

- c) Jud. Bălți : Pânteia Gherman, Crihan Anton, Buzdugan Ion, Tanțu Vasilie;
 - d) jud Orhei : Plătică Dimitrie, Sinicliu Efererii, Buiuc Ilarion, Roșca Grigorii ;
 - e) Jud. Chișinău : Pelivan Ion, Holban Ștefan, Tudor Gheorghie, Grosul Nicolae ;
 - f) Jud. Tighina : Creangă Ion, Știrbeț, Silistrar Timotei, Chiriac Atanasie ;
 - g) Jud. Ismail : Zubac Vitalie, Ciornei Nicolae, Sbiera Chiril ;
 - h) Jud. Cetatea Albă : Prahnițchi Valentin, Ciobanu, Dragomir Dimitrie, Tudosă Ion ;
2. Din partea societății juridice moldovenești : Teodor Gheorghe Trifon.
3. Comitetul reunit al deputaților moldoveni cavaleriști din garnizoana Novogheorghievsc : Palii Eufimie.
4. Comitetul executiv moldovenesc al consiliului deputaților soldați, ofițeri și marinari din garnizoana Odesei : prapor. Păscăluță, Sacără și Osoian și marinarul Gafencu.
5. Comitetul executiv central militar moldovenesc : maiorul Cijevschi, subloc. Rugină și voluntarul Nicolae Suruceanu.
6. Comitetul executiv moldovenesc de pe frontul român : Andrei C. Scobiola, Grigorie Cazacliu, Gheorghe Mare.
7. Comitetul executiv moldovenesc al consiliului deputaților soldați, marinari și ofițeri din peninsula Crimeei : prap. Spinei și Grigorie Turcuman.
8. Comitetul executiv gubernial al consiliului deputaților țărani : Arman, Afanasiev, Bacsan, Dobuleac, Dimitrașcu, Ețcul, Inculeț, Panțăr, Budisteanu, Grosul, Cărăuș, Diaconovici, Caraiman, Cocârlă, Codreanu, Ocean, Pascalov, Bujniță, Pereteatcov, Rudiev, Stavriev, Talambuță, Halippa, Hachii, Ciorescu, Iurco, Erhan, Cojocar, Cristi și Cotoros.
9. Uniunea profesorilor moldoveni : F. I. Neaga și uniunea învățătorilor : Ștefan Atan. Cociar.
10. Organizația culturală moldovenească din Basarabia : Nicolae N. Alexandri.

11. Comitetul central al Ligii femeilor moldovence : doctorul Alistar.
12. Comitetul local moldovenesc al funcționarilor căilor ferate din Basarabia din uniunea căilor ferate sud-vestice : Nicolae N. Bosie-Codreanu.
13. Comitetul central al partidului național moldovenesc : Alexandru I. Gropa, Ioan T. Costin, și Teofil Ioncu.
14. Consiliul uniunii clerului Eparhiei Chișinăului : Protoiereul A. Baltaga.
15. Societatea ucraineană „Prosvita” : Voulenco Vladimir Ant., Curdinovschi Vasilie Gr. și Starenchii Mihail F.
16. Fracțiunea ucraineană pe lângă comitetul executiv basarabean al Consiliului deputaților țărani : Nichitiuc Teodor S., Budnicenco Nichita Gh., Comendant, Macdonii I. Botnariuc, Ștefan Met.
17. Rada ucraineană a garnizoanei din Chișinău : Mihail Gr. Savenco.
18. Consiliul delegaților organizațiilor poloneze din Basarabia : Felix Dudchevici.
19. Uniunea Germanilor din Basarabia : Von Lesch.
20. Partidul muncitoresc social-democrat-evreesc „Poalei Țion” din Chișinău : N. A. Sadagurschi.
21. Organizația „Bund” din Chișinău : V. I. Grünfeld, S. L. Covarcshi, L. S. Grünberg, N. S. Rabei, A. Z. Rabinovici.
22. Uniunea tovărășilor de credit din Basarabia : Vladimir C. Chiorescul, Teodor Corobcean și Iurii I. Buruiană.
23. Uprava (direcția) Zemstvei jud. din Soroca : Petre I. Bosie-Codreanu.
24. Comitetul executiv al căilor ferate de pe porțiunea Nădejda-Pârlița : Andrei V. Grubschi.
25. Comitetul executiv al direcției poștelor și telegrafului din Chișinău, Petre Poliatânciuc și Teodor Uncu.
26. Partidul social-democrat muncitoresc rus : N. E. Grünfeld.
27. Comitetul gubernial al partidului socialist-revolutionar : Miron I. Cogan.

28. Comitetul executiv al consiliului deputaților soldați și muncitori din gubernământul Basarabiei, : Dascal, Dobrovolschi și Grünstein.

29. Partidul muncitoresc basarabean al socialistilor poporanîști : G. I. Stern.

LXXX.

Lista deputaților Sfatului Țării aleși de către congresul țărănilor din Ianuarie 1918 ale căror mandate au fost propuse spre validare în ședința din 26 Ianuarie 1918¹⁾.

„1. Tiganco, 2. Arseniev, 3. Savciuc, 4. Vranov, 5. Turcan, 6. Cocârlă, 7. Galețchi, 8. Vezetiu, 9. Găină, 10. Caraiman, 11. Buciușcan, 12. Dimitrașcu, 13. Inculeț, 14. Cotoros, 15. Ciorescu, 16. Garbuz, 17. Mirlici, 18. Nedeac, 19. Cernega, 20. Budnicenco, 21. Bacsan, 22. Brinici, 23. Popa, 24. Marchitan, 25. Nichitiuc, 26. Diaconovici, 27. Stavriev, 28. Budiștean, 29. Erhan, 30. Burduh, 31. Cernov, 32. Cuncev, 33. Glugan, 34. Popa, 35. Demirov, 36. Bârcă Teod., 37. Botnariuc²⁾.”

LXXXI.

Telegrama unui grup de țărani din jud. Hotin către Sfatul Țării³⁾.

(Din rusește).

„Congresul țărănilor din jud. Hotin în ziua de 3 Decembrie 1917 a hotărît să-și înfăptuiască dreptul său la autonomie împreună cu toată gubernia, cu condițiunea că acest drept se va introduce în viață împreună cu toată Rusia”.

1) Dosarul Cancelariei Sfatului Țării Nr. 3, vol. I. Ședința din 26 Ianuarie 1918. Proc.-verb. Nr. 37.

2) Unii din deputați trimiși în Sfatul Țării de către comitetul executiv al deputaților țărani, la deschiderea Sfatului Țării, au fost realeși. Mandatul lui Nedeac n'a fost validat pe motivul că el nu este cetățean al Republicii. Chestiunea validării mandatelor lui Mirlici și Glugan a fost dată în discuția fracțiunilor.

2) Dosarul Cancelariei Sfatului Țării. Procesele-verbale ale ședințelor Vol. I, Nr. 3. Procesul-verbal Nr. 11 din 9 Decembrie 1917.

LXXXII.

Telegrama Comisariatului Moldovenesc de pe lângă divizia 14 de infanterie către Sfatul Țării¹).

(Din rusește).

„Adunarea Moldovenilor, reprezentanți ai unităților diviziei 14 de infanterie aduce felicitări Sfatului Țării, cu ocazia deschiderii, și-i dorește succes deplin în muncă pentru binele obștesc al fraților basarabeni.”

LXXXIII.

Telegrama congresului Moldovenilor ostași din armata IV către Sfatul Țării².

„Congresul delegaților din armata IV salută Sfatul Țării, îi dorește succes la muncă și își exprimă dorința fierbinte de a lucra de comun acord cu el pentru binele patriei Basarabia care se trezește la o viață nouă.”

LXXXIV.

Telegrama congresului corpului didactic din jud. Orhei către Sfatul Țării³.

(Din rusește).

„Corpul didactic al jud. Orhei întrunit la congres salută cu căldură organul superior al Republicii Moldovenești,

1) Dosarul Cancelariei Sfatului Țării Nr. 3, vol. I. Procesul verbal Nr. 16 din 13 Decembrie 1917.

2) Ibidem.

3) Dosarul Cancelariei Sfatului Țării Nr. 3, vol. I. Ședința din 22 Decembrie 1917, procesul-verbal Nr. 19.

Sfatul Țării, își exprimă dorința de a fi cei dintâi colaboratori ai lui pentru înfăptuirea principiilor anunțate în declarația dela 2 Decembrie și dorește ca Sfatul Țării să devină acea autoritate fermă, care singură este capabilă să scape țara natală de anarhia care s'a început.”

Președinte, *Maho.*”

LXXXV.

Telegrama consiliului permanent al zemstvei din Bolgrad din 14 Decembrie 1917, Nr. 4549¹⁾.

„Chișinău. — Președintelui Republicei Moldovenești (sic) Erhan. Copie ministrului afacerilor străine Pelivan. Comitetul permanent al zemstvei din Bolgrad luând cunoștință despre proclamarea Republicei Moldovenești, fiind convins că numai pe aceasta se bazează asigurarea fericirei fără de margini a Basarabiei inclusiv și a raionului zemstvei din Bolgrad, a hotărât în plenul său să expime în persoana d-voastră tinerii republici sincerele sale felicitări și urări de înflorire pentru binele și fericirea popoarelor Basarabiei.

Președinte, *Naberejnadîi.*”

LXXXVI.

Serisoarea comandei telefonice a Moldovenilor din armata activă către Sfatul Țării²⁾.

(Din rusește).

„Primiți salutări dela cățiva Moldoveni, cari se găsesc în armata activă și cari astăzi sunt fericiți că mult încercata națiune moldovenească însfărșit și-a înfăptuit visul mult dorit, și are puterea ei proprie în instituția Sfatului Țării, unde vor fi Moldoveni, iar nu vânduți, străini de interesele și năzuin-

1) Ministerul de Interne. Dosarul Nr. 1.

2) Dosarul Cancelariei Sfatului Țării Nr. 3, vol. I, procesul-verbal Nr. 14 din 9 Decembrie 1917.

țele Moldovenilor. Noi Moldovenii, fiind credincioși ai Basarabiei cu durere urmăream, cum Ucraina tindea să alipească Basarabia noastră la teritoriul său și teama noastră creștea și prin faptul că din scumpa noastră Basarabie veneau puține știri, și iată că astăzi pe neașteptate citim în Nr. 281 al „Cugețului Chievului”¹⁾ o telegramă despre deschiderea solemnă a organului superior al Țării Basarabia, „Sfatul Țării”. Cu toate că noi suntem aici abia câțiva oameni, noi ne-am hotărât cu toții să-l împuternicim pe unul din noi să vă trimitem felicitări și asigurarea, că toți Moldovenii până la ultima picătură de sânge vor apăra guvernul nou în persoana Moldovenilor aleși, cari se întunesc în Sfatul Țării. Acuma Basarabia nu va muri, nu va deveni roabă a Rușilor sau a altui popor, care ar dori să pună mâna pe ea. Domnule președinte, în loc de cuvinte frumoase, vă rog primiți mai bine jurământul nostru — să recunoaștem numai autoritatea Sfatului Țării și să apărăm scumpa noastră Basarabie până la ultima picătură de sânge.

Să trăiască autonomia Basarabiei.”

LXXXVII.

Telegrama unui grup de consilieri județeni Moldoveni din jud. Cetatea Albă către Sfatul Țării²⁾.

(Din rusește).

„Un grup de consilieri Moldoveni ai zemstvei ținutale din Acherman salută organul țării „Sfatul Țării” creat de curând. Trăiască conducătorii lui ! Trăiască Republica Moldovenească. Să fie introdus în viață principiul declarației organului țării — egalitatea completă a tuturor națiunilor, care locuiesc pe teritoriul Republicii Moldovenești și asigurarea pentru ele a autonomiei personale național-culturale.”

1) Ziarul „Chievsciaia Mâslî”.

2) Dosarul Sfatului Țării Nr. 3, vol. I. Procesul-verbal Nr. 19, din 22 Decembrie 1917.

LXXXVIII.

Declarația reprezentantului Armenilor din Basarabia citită în ședința Sfatului Țării din 9 Decembrie 1917¹⁾.

„Congresul gubernial al Armenilor din Basarabia în ședința din 3 Decembrie 1917, în baza propunerii bioului de organizare al Sfatului Țării m'a onorat să fiu ales în organul moldovenesc al țării în calitate de delegat al său și exponent al voinței și speranțelor mult încercatului popor armenesc, prin voința soartei rupt din inima Armeniei, care locuiește timp de câteva sute de ani în Basarabia. Armenii din Basarabia, făcând parte din mult încercatul popor armenesc, care locuia în marea cândva Armenie, astăzi sfâșiată și însângerată, sunt rupti, de ea numai în mod teritorial. În tendințele și năzuințele lor ei sunt conduși de idealuri comune, cel mai prețios din care este cultul sfânt pentru trecutul istoric al poporului armenesc și dezvoltarea lui pe temeliile unei autodeterminări naționale. Având aceste idealiuri ca stea călăuzitoare, poporul armenesc în trecutul lui istoric și în ziua de astăzi, a mers cu statornicie înainte, luptând cu fel de fel de obstacole și greutăți. Faceți o privire retrospectivă asupra drumului pe care l-au parcurs Armenii. Acest drum este stropit de sângele și lacrimile martirilor, este acoperit cu cadavrele luptătorilor pentru libertatea poporului, pentru independența lui națională. Respectând cu sfîrșenie aceste sentimente în noi însine, Armenii din Basarabia tot așa le respectă și la poporul moldovenesc înfrățit. Poporul moldovenesc, fiind reprezentantul natural al vieții țării, care până acumă se numea gubernia Basarabiei, după dreptate teritoriul său trebuie să-l numească Republica poporană moldovenească. Odată cu aceasta Armenii sunt încredințați, că Sfatul Țării, proclamând că în Basarabia nu sunt popoare suverane, va da garanții minorităților naționale și în mod real va introduce în viață principiile

1) Dosarul cancelariei Sfatului Țării, Nr. 3, vol. I. Ședința Nr. 14 din 9 Decembrie 1917.

libertății, egalității și fraternității, ținând minte, că pentru cucerirea acestor principii scumpe ale existențe iomenești s'au luptat și au căzut, cad și se luptă și acumă cei mai buni reprezentanți ai tuturor popoarelor, cari locuesc în Rusia mare. Noi credem că cele apropiate și mai urgente probleme pe care trebuie să le rezolve Sfatul Țării trebuie să fie :

1. Contribuția pentru deschiderea și funcționarea normală a adunării constituante din toată Rusia 2. Convocarea cât mai grabnică a adunării poporane din Republica Moldovenească. 3. Organizarea unei autorități ferme, care să se sprijine pe oștire națională, organizată pentru a lupta cu anarhia, silnicile, prădăciunile și distrugerea averii, care se găsește pe teritoriul Republicii Moldovenești și care formează bogăția țării.

Armenii cred că toate popoarele din Rusia despărțite în mod artificial de către vechiul regim de stat, astăzi legăți printr'un sentiment cald al frației, prin iubire și comunitate de interes, independenți și puternici în autodeterminarea lor internă, vor forma împreună o republică puternică democratică federativă rusească. Noi Armenii din Basarabia, organizați în societatea noastră națională „Nacola”, împreună cu toată organizația, susținuți de organizațiuni similare din toată Rusia, încredești că sentimentele noastre naționale și interesele noastre vor fi tot atât de scumpe pentru Moldoveni și pentru Sfatul Țării, suntem gata să apărăm cu piepturile noastre năzuințele Sfatului Țării în opera de apărare a țării de picire și distrugere, și conduși de cele mai bune sentimente, strigăm : Trăiască Republica poporană moldovenească și organul ei superior Sfatul Țării.”

LXXXIX.

Rezoluția adunării marinarilor moldoveni din 13 Decembrie 1917¹⁾.

„Fiindcă s'au iscat și se împrăștie fel de fel de zvonuri despre otreadul de marinari sosiți în Chișinău sub comanda

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 115, din 21 Dec. 1917.

prăpurașului de flotă Caminschi, pentru apărarea Republicei Moldovenești, noi marinarii din flota Mării Negre și artiileriștii din cetatea Sevastopolului, aducem la cunoștința tuturor următoarele :

1. Noi suntem de părerile acelea, pe care le-a avut cel dintâi congres moldovenesc ;

2. Noi nu suntem nici bolșevici, nici menșevici, ci suntem mai întâi de toate fii ai Basarabiei, pe care o iubim fierbinte ca pe o mamă și pe care avem să o apărăm cu toate puterile, pe care le avem la îndemână.

3. Noi cerem o stăpânire puternică, care să se razime pe toți locuitorii Basarabiei și pe toate organizațiile Moldovenești.

4. Toată puterea în Basarabia trebuie să o aibă în mâinile sale așezământul cel mai înalt în Republica Moldovenească — Sfatul Țării și în afară de el să nu mai fie alte așezământuri de ocârmuire în Basarabia.

5. Noi vom apăra Sfatul Țării de orice încercări de a-i scădea puterea ori din ce parte ar veni aceste încercări — din dreapta sau din stânga ; apărarea aceasta va fi în bună înțelegere cu garnizoana moldovenească din Chișinău și va fi dusă până la întrebunțarea chiar a puterii armate.

6. Jos anarhia și războiul între cetăteni ! Noi nici într'un fel nu vom sprijini aceste porniri rele.

7. Trăiască adunarea întemeietoare a Basarabiei și a Rusiei întregi.”

Nacialnicul marinilor din flota Mării Negre, prăpurașul,
N. Caminschi”.

XC.

Telegrama congresului administrativ, militar, al comitetelor de aprovisionare, al miliției și pazei militare din Soroca, către Sfatul Țării ¹⁾.

(Din rusește).

„Congresul administrativ al reprezentanților comitetelor sătești, de voloste, al Comitetelor executive, de aprovisionare,

1) Dosarul Cancelariei Sfatului Țării Nr. 3, vol. I. Procesul-verbal Nr. 19, din 22 Decembrie 1917.

agrare și al reprezentanților miliției și pazei militare din ținutul Sorocii, care a avut loc în ziua de 10 Decembrie a. c. în orașul Soroca, în număr mai bine de 400 de delegați cu ovațiuni furtunoase și cu înțelegerea clară a solemnității momentului, acceptând declarația consiliului superior al Republiei, — în unanimitate m'a însărcinat să salut cu căldură Sfatul Țării și de a cere îndrumări urgente și legiuiri în spiritul declarației arătate, cari ar putea aduce pace și ar crea posibilități pentru o muncă creatoare la fața locului. Cu sentimentul satisfacției complete pentru încrederea arătată mie de către congres, execut însărcinarea dată mie.”

Semnătura comisarului județean.”

XCI.

Telegrama comitetului Moldovenilor din garnizoana din Roman adresată Sfatului Țării ¹⁾.

(In românește).

„Privirile noastre ale tuturor Moldovenilor slujbași din garnizoana orașului Roman, cu lacrimi de bucurie sunt îndreptate către Sfatul Țării, al Basarabiei, dorindu-i deplină izbândă în lucrările sale. Nici o mică îndoială nu avem, că Sfatul Țării, prin conducerea lui cumpătată, ne va aduce neamul nostru la o viață conștientă, sănătoasă prielnică reînălțării unui neam reînviat, singure mijloace prin care sfânta noastră țară poate deveni la un rând cu cele mai înalte și ferice țări de astăzi, și neamul moldovenesc printre o astfel de viață va atinge cea mai înaltă treaptă de dezvoltare și va deveni un popor de o vrednicie fără păreche. Iar noi Moldovenii din garnizoana orașului Roman pe listele vieții noastre, vom însemna o nouă datorie sfântă, să întrebuințăm toate mijloacele de care dispunem, ca să răspândim cât mai mult în sufletul fiecărui suflet moldovan datoria de a-și iubi neamul

1) Citită în ședința plenară a Sfatului Țării. Dosarul Sfatului Țării Nr. 3, vol. I. Procesul-verbal al ședinței din 9 Decembrie 1917, Nr. 14.

și țara Tânără moldovenească ; vom întrebuița toate puterile noastre spre a ne uni cât se poate mai strâns, cot la cot, ca la o nevoie să fim vrednici și apăra drepturile căpătate prin sudoarea celor mai de seamă bărbăți ai neamului moldovenesc. Trăiască Sfatul Țării, trăiască Tânără noastră Basarabie slobodă. Cu ajutorul Domnului să ne urim.”

XCII.

Din procesul-verbal al adunării meseriașilor și târgoveștilor mici (meșianilor-breslașilor), ținute la 12 Decembrie 1917, înaintat guvernului Republicii Moldovenești cu Nr. 373¹⁾.

(Din rusește).

„Anul 1917, Decembrie 17 zile. Subsemnații breslași-cetăteni ai orașului Chișinău, întrunindu-ne în această zi la adunare în prezența direcțiunei breslașilor am ascultat în primul rând următorul raport al președintelui direcțiunii breslașilor Vasilie D. Esch'zarov :

Domnilor cetăteni-breslași ! Țara noastră natală, scumpa noastră Basarabie, — în numele întregiei populații fără deosebire de naționalitate în persoana puternicilor ei conducători la 6 Decembrie anul curent 1917, cu o solemnitate deosebită și în prezența unui public numeros, a delegaților differitelor naționalități și a armatei, — s'a declarat Republică Moldovenească. De către organul superior al Țării „Sfatul Țării” după un Te Deum solemn oficiat de către episcop în limba moldovenească, în mod public a fost citită declarația.

La această solemnitate, care a avut loc în palatul Sfatului Țării am fost prezent și eu personal și nu pot să ascund și să nu vă povestesc despre acel moment solemn, pe care l-am trăit eu personal și celealte fețe ce au asistat, numărul cărora întreceau multe mii. După aceea a avut loc o ședință specială la care a asistat consiliul directorilor generali ai Republicii Moldovenești sub președinția lui P. V. Erhan. La urmă con-

1) Ministerul de Interne. Dosarul Nr. 3, f. 256.

siliul directorilor generali a dat un decret, adresat tuturor cetătenilor Republicii Moldovenești.

In urma discuției detailate în jurul acestui raport noi breslașii-cetăteni din Chișinău în unanimitate am hotărît :

1. Să ne proclamăm supuși credincioși ai Republicei noui Moldovenești.

2. Fără nici un fel de discuții să ne supunem tuturor ordinelor consiliului directorilor generali ai Republicei Moldovenești și tuturor persoanelor numite de el și instituțiilor.

3. Pretutindene, în fiecare loc și în orice timp prin toate măsurile cari ne sunt la îndemâna cu cuvântul și cu lucrul să susținem și să executăm toate ordinele date de consiliu.

4. Să se roage consiliul să înlăute la ședințele sale după nevoi cu vot deliberativ doi deputați dela societatea noastră, unul dela creștini și unul dela evrei“.

V. Eschizarov, I. Gheorghiev, S. M. Caușanschi.

Secretar, M. T. Petrovschi.

XCIII.

Raportul direcțiunii zemstvei din Cetatea Albă către adunarea generală extraordinară a acelei zemstve din 16 Ianuarie 1918 cu privire la Sfatul Țării și Rada ucraineană¹⁾.

„Chestiunea atitudinei zemstvei către consiliul țării „Sfatul Țării”, care s'a organizat la Chișinău, a fost pusă la aprecierea adunării extraordinare a zemstvei ținutale în ședință ei din 16 Decembrie 1917.

In raportul său asupra acestei chestiuni direcția zemstvei a socotit să ia o atitudine rezervată cu privire la „Sfatul Țării” până la hotărîrea adunării constituante asupra chestiunii generale despre forma și limitele autonomiei, iar dacă s'ar fi cerut o hotărîre imediată zemstvei, atunci să se pro-

1) Dosarul direcțiunii zemstvei din Cetatea Albă Nr. 22, din anul 1918.

nunțe pentru alipirea la Ucraina, chiar dacă aceasta ar implica alipirea unei părți a ținutului de lângă Nistru la Republica Moldovenească.

Adunarea ținutală a zemstvei, ascultând raportul direcționii și părerea acelor admiși la adunare cu dreptul de vot consultativ, a reprezentanților societății ucrainene din Cetatea Albă P. N. Nișta și a cercului militar ucrainean, a praporșcicului Globciastâi, a găsit că adunarea se consideră în drept de a se pronunța în aceste chestiuni numai după ce consilierii zemstvei ținutale vor cunoaște la fața locului voința populației, care i-a ales. Pentru a cunoaște mai bine aceste chestiuni și a clarifica scopurile și problemele pe care le urmărește organul „Sfatul Țării”, a găsit necesar să se aleagă o comisiune specială.

In această comisiune au fost aleși de către adunare următorii consilieri : C. G. Gassert, I. D. Nica, C. Bondar și M. A. Grușetchi. Considerând că consilierii ținutali ai zemstvei au putut să cunoască opinia publică și luând în seamă evenimentele ce se petrec în legătură cu intrarea în Basarabia a armatelor române, Uprava zemstvei a găsit de cu-viintă să convoace pentru 16 Ianuarie curent o adunare extraordinară ținutală pentru rezolvarea chestiunii urgente și pe deplin clarificate despre atitudinea zemstvei ținutale față de organul „Sfatul Țării” și față de Rada centrală ucraineană.

Odată cu aceasta, direcția zemstvei s'a adresat telegrafic către președintele consiliului directorilor generali P. V. Erhan și către Rada centrală ucraineană cu rugămintea de a trimite la această dată în orașul Acherman câte un reprezentant al lor pentru a lămuri adunarea în aceste chestiuni.

In afară de aceasta, direcția zemstvei s'a adresat către comisiunea specială aleasă de către adunarea zemstvei cu rugămintea de a executa însărcinarea dată de către zemstvă și de a prezenta opinia sa direcționii pentru a raporta adunării.

Avându-se în vedere, că chestiunea atitudinei față de Sfatul Țării și Rada ucraineană a fost obiectul discuțiunilor în unele organizații locale, direcționarea zemstvei s'a adresat către sovietul deputaților muncitori și soldați, către sovietul

ținutul al deputaților țărănești, către secțiunea uniunii din toată Rusia a corpului didactic, către uniunea cooperativelor și către comitetele pământești și de aprovizionare ținutale cu rugămintea de a-și trimite reprezentanții, pentru a face cunoscut adunării zemstvei hotărârile lor.

In sfârșit în scopul de a cunoaște mai pe larg chestiunea atitudinei populației județului față de republicele Moldove-nească și Ucraineană, direcțiunea zemstvei s'a adresat direcțiunilor zemstvelor de voloste și către comitete cu rugămintea a pune această chestiune în discuția tuturor adunărilor săstești și procesele verbale ale adunărilor să le transmită prin consilierii județeni adunării zemstvei.

Președinte, E. Iurcov.

Membrii direcțiunii : { I. Stefanov,
I. Burlacov.

Secretar, G. Slivinschi.”

XCIV.

Din procesul verbal al adunării zemstvei din Cetatea Albă din 16 Ianuarie 1918 cu privire la atitudinea față de Sfatul Țării¹⁾

(Ședința a fost prezidată de către A. N. Socolovschi, au fost puse la vot mai multe rezoluții, ale diferitelor organizații rusești din care cea mai interesantă a fost acea a lui V. N. Ischimji, care propune să se „proclame republica autonomă a Bugeacului, care va intra în compozиția federației rusești și în confederația republicilor independente autonome.” Reproducem propunerea reprezentanților populației germane și a secțiiei uniunii corpului didactic din toată Rusia).

„Grupul consilierilor județeni ai zemstvei, reprezentanți ai populației germane din județul Acherman, bazându-se pe hotărârea congresului coloniștilor din ținut, care a avut loc la 14 Ianuarie a. c., a adus la cunoștința adunării zemstvei următoarea rezoluție :

1. Chestiunea formei de stat a republicei rusești formează o-

1) Dosarul zemstvei din Cetatea Albă. Nr. 22, din 1918.

biectul prerogativelor adunării constituante panruse ; o hotărîre anticipată a chestiunii care privește ținutul Achermanului, luată de către adunarea zemstvei, noi o socotim ca usurpare a drepturilor adunării constituante.

2. Ținutul Achermanului găsindu-se mai bine de o sută de ani în gubernia Basarabiei, după poziția sa geografică și naturală, trebuie să urmeze soarta Basarabiei, care la rândul său va fi hotărâtă de către adunarea constituantă, după părerea noastră, a republicei rusești unice.

3. Hotărîrea acestei chestiuni într'un fel sau altul de către adunarea zemstvei în situația politică și militară de astăzi poate să aibă în momentul de față consecințe serioase și chiar groaznice pentru populația județului, astfel, că noi, ne vroind să ne luăm răspunderea pentru evenimentele, pe care le-ar atrage hotărîrea adunării zemstvei, suntem siliți să ne abținem și să nu luăm parte la hotărîrea ei".

.

„Din partea reprezentantului secției ținutale din Acherman a secției uniunii corpului didactic din toată Rusia F. P. Ditiatev :

Adunarea reunită a consilierilor zemstvei din Acherman și a consiliului orășan cu participarea reprezentanților organizațiilor democratice se alipește la republica ucraineană, în forma în care va fi hotărâtă de către adunarea constituantă ucraineană, având credința, că Ucraina se va desvolta în legătură strânsă cu celealte regiuni independente ale Rusiei, până când se vor uni în viitor într'o republică democratică unică rusească”.

.

După ce au fost ascultate proiectele de mai sus ale rezoluțiilor chestiunea a fost supusă hotărîrei adunării zemstvei și prin majoritatea voturilor a fost primită rezoluția propusă de către F. P. Ditiatev”.

Președinte, A. Soeolschi”.

XCV.

Telegrama directoratului general de interne către direcțiunea zemstvei din Cetatea Albă din 25 Ianuarie 1918, Nr 471¹⁾.
(Din rusește).

„Acherman. — Direcțiunei Zemstvei. De către adunarea zemstvei a fost pusă la ordinea zilei chestiunea recunoașterii Sfatului Țării și a alipirei județului Cetatea Albă la Ucraina.

Aduc la cunoștința Direcțiunei Zemstvei pentru a raporta adunării zemstvei, că potrivit înțelegerii între secretariatul general al Republicei ucrainene și a directoratului general al Republicei Moldovenești, Basarabia în granițele ei până la Nistru fără nici un fel de diviziune rămâne în cadrele Republicei Moldovenești.

Chestiunea alipirei județelor, locuite în majoritate cu populație nemoldovenească, la Ucraina și invers a județelor din guvernământele Podoliei și Chersonului locuite în majoritate de Moldoveni, la republica moldovenească, poate fi rezolvată numai de adunările constituante ucraineană și moldovenească formate pe baza dreptului de alegeri generale, ca autoritate exclusivă legală a acestor regiuni. Hotărîrile sau rezoluțiile altor instituții în timpul de față nu pot avea nici un fel de importanță“.

Director General pentru afacerile interne,
Cristi.

Pentru conformitate: Șeful cancelariei directorului general pentru afacerile interne,
Sacară.”

XCVI.

Proclamarea neatârnării Republicii Moldovenești. Declarația Sfatului Țării din 24 Ianuarie 1918²⁾.

„Moldoveni și noroade infrățite ale Republicii Moldovenești !

Marea revoluție rusească ne a scos din întunerecul de

1) Ministerul de Interne. Dosarul Nr. 2, f. 108.

2) În foi volante. V. ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 10 din 29 Ianuarie 1918 V. anexa la procesul-verbal al ședinței Sfatului Țării Nr. 36, din 23 Martie 1918. Dosarul Cancelariei Sfatului Țării Nr. 3, v. II.

robie, în care am trăit atâta amar de vreme, la calea slobozeniei, dreptății și frăției! Prin jertfa și osteneala voastră a tuturora, țara noastră, înfăptuindu-și dreptul dobândit de revoluție, de a-și hotărî singură soarta, s'a declarat Republică democratică slobodă.

Infrățiji prin sângele vărsat sub steagurile revoluției, noi ne-am arătat dorința neclintită să trăim în unire cu republicele ce s'au înființat pe pământul fostei împărații rusești, alcătuind toți la un loc mareea republică democratică federativă rusească.

Dar vremurile sunt schimbătoare și împrejurările politice de azi împiedică cu desăvârșire înfăptuirea acestei uniri. Republica democratică a Ucrainei, vecina noastră de peste Nistru, s'a proclamat neatârnătă, și noi astfel ne-am despărțit de Rusia și republicele alcătuite în vechile ei hotare.

În astfel de împrejurări și noi săntem siliți să ne proclămăm, în unire cu voința norodului, republică democratică moldovenească slobodă, de sine stătătoare și neatârnătă, având ea singură dreptul de a-și hotărî soarta în viitor.

Proclamarea neatârnării este o cerință politică a vremii, căci Republica Moldovenească nu mai poate aștepta dela nimeni orânduirea vieții sale și popoarele Republicei trebuie să înțeleagă, că viitorul lor atârnă numai dela dânsela și că acest viitor poate să fie înfăptuit numai prin așezământul înalt de ocârmuire — Sfatul Țării și stăpânirea pusă de el — sfatul ministrilor.

Republica Moldovenească neatârnătă își pune ca scop pacea și înțelegerea prietenească în viața politică și economică cu toate țările îndepărtate și vecine, socotind războiul ca cel mai vrăjmaș dnșman al noroadelor și țărilor. Deci, în politica sa din afară, Republica Moldovenească neatârnătă va urmări încheierea cât mai degrabă a păcii obștești democratice în înțelegere cu toți întovărășiții.

În politica sa lăuutrică Republica Moldovenească neatârnătă, chezăsluind drepturi depline tuturor națiilor, va urma mai departe cu întărirea slobozeniilor câștigate prin

revoluție și vestite prin declarația Sfatului Țării dela 2 Decembrie anul 1917.

Indeosebi Sfatul Țării și sfatul ministrilor Republicei Moldoveniști se va sili să chemă cât mai degrabă adunarea poporană pe temeiul glăsuirei obștești, care va hotărî desăvârșit rânduiala lăuntrică în țară și legăturile ei de unire cu alte țări, dacă aceasta o va cere binele popoarelor republicei noastre.

In al doilea rând Sfatul Țării și sfatul ministrilor Republicei Moldoveniști neatârnate au grija să hotărască în cel mai scurt timp treaba pământului. Acesta va trece în mâinile plugarilor fără plată, pe temeiul împărtării drepte, după cum s'a spus în declarația dela 2 Decembrie.

Afară de asta Sfatul Țării și stăpânirea Republicei Moldoveniști au în vedere să lucreze în cel mai scurt timp un șir întreg de zacoane și măsuri, cari să îndestuleze nevoile de azi ale țării, în scopul de a scoate din bezna întunerecului, săraciei și foamei.

Moldoveni și noroade infrățite ale Republicei Moldoveniști !

Suntem la cotitura cea mai însemnată a istoriei noastre ! Dela conștiința și înțelepciunea voastră atârnă viitorul țării. Prin venirea oștilor frătești române pe pământul republicei noastre s'a întocmit o stare prielnică pentru munca harnică și orânduită pe toate ogoarele vieții. Oștile românești au venit să apere drumurile de fer și magaziile de pâine pentru front ; dar ființa lor pe pământul nostru ajută la așezarea rânduelei în țară și de azi înainte roada muncii fiecărui cetățean al republicei este chezăsluită împotriva lăcomiei răufăcătorilor.

Alt scop oștile românești pe pământul Republicei nu au. Toate zvonurile, cum că Români au venit să ne cuprindă țara și să ne stăpânească, nu se potrivesc cu adevărul și se împrăștie de dușmanii Republicei noastre. Că oștile românești nu ne primejdiesc neatârnarea, slobozenia și drepturile câștigate prin revoluție, — chezăsie ne sunt Franța, Anglia și America cu mărturiile lor, precum și declarațiile împoternicătorilor României.

Moldoveni și noroade înfrățite ale Republiei Moldovenești !

Fiind încredințați că zidirea vietii noastre nu va fi atinsă de nimeni și că nimic nu primejduește neatârnarea și slobozniile, dobândite prin revoluție, noi vă chemăm pe toți spre unire, spre muncă pașnică și liniște, pentru binele și folosul tuturor noroadelor Republiei democratice Moldovenești, de acum și pururea neatârnate.

Primită de Sfatul Țării la 24 Ianuarie 1918.”

XCVII.

**Formula jurământului
pentru cetățenii Republiei Moldovenești¹⁾.**
(Din rusește).

*„Promisiune solemnă pentru persoanele cari intră în numărul
cetățenilor Republiei Moldovenești.*

Eu cetățean al Republiei Moldovenești făgăduesc în fața conștiinței mele de a păstra neclintit credință Republiei, neștiind deacumă înainte altă patrie decât pe ea, de a îndeplini fără șovăire toate obligațiunile de cetățean al Republiei Moldovenești și de a stăruî prin toate mijloacele pentru binele Republiei, și de a nu cruța pentru ea puterile și chiar dacă va fi nevoie viața, drept care semnez.”

XCVIII.

Formula jurământului pentru funcționarii Republiei²⁾.
(Din rusește).

„Jur pe cinstea de cetățean și făgăduesc în fața lui Dumnezeu și a conștiinței mele de a fi credincios și pururea devotat Republiei Moldovenești, ca patriei mele. Jur de a servi ei

1) Ministerul de interne. Dosarul Nr. 5, f. 107.

2) Ministerul de interne. Dosarul Nr. 5, f. 109.

până la ultima picătură de sânge, de a contribui prin toate mijloacele la gloria și înflorirea Republicii Moldovenești. Mă oblig a mă supune Republicei. Datoria împusă mie de serviciu o voi îndeplini-o cu toată sforțarea puterilor mele, având în gând exclusiv folosul Republicei și necruțând viața pentru binele patriei. Jur de a mă supune tuturor șefilor superioiri mie, dându-le completa ascultare în toate ocaziunile, când aceasta cere datoria mea de cetățean în fața patriei. Jur de a fi cetățean cinstit și conștincios și de a nu-mi încălca jurământul din interes, rubedenie, amiciție și dușmănie.

Ca încheere a acestei făgăduinți îmi fac semnul crucii și semnez.”

XCIX.

Formula jurământului pentru ostași¹⁾.

„În numele lui Dumnezeu Atotputernicul, jurăm credință Republicei democratice Moldovenești, supunere ocârmuitorilor și legilor ei și îndatoririlor militare în toate împrejurările, în timp de pace ca și în timp de război.

Așa să-mi ajute Dumnezeu.”

1) Ministerul de Interne, Dosarul Nr. 5, f. 118.

III.

RAPORTURILE CU VECINII.

C.

Telegrama trimisă de către Sfatul Țării cu ocazia proclamării autonomiei Basarabiei guvernului din Petrograd (comisarilor poporului), „Radei Ucrainene”, „Cereului militar” (Ocârmuirea Cazacilor), Republicei de Ural și Republicei Musulmane¹).
(Din rusește).

„Prin declarația dela 2 Decembrie a consiliului superior al țării, Sfatul Țării, Basarabia este proclamată Republică poporană moldovenească, ca membru cu drepturi egale în Republica federativă democratică Rusească. Republica Moldovenească aduce la cunoștință despre aceasta. Până la adunarea constituantă a Republicei Moldoveniști, autoritatea superioară în Basarabia aparține Consiliului Superior, Sfatul Țării, care este singurul organ cu puteri depline în Republica Moldovenească. Sfatul Țării este compus din reprezentanții soldaților, țăranilor, muncitorilor, din partidele socialiste și din organele autoadministrației.”

CI.

Protestul comitetului central executiv moldovenesc al sovietului deputaților ofițeri și soldați moldoveni din 22 Iulie 1917 față de Rada ucraineană².

„Comitetul central executiv moldovenesc al sovietului deputaților ofițeri și soldați, aflând că Rada ucraineană face încercări de a anexa Basarabia, protestează contra unor

1) Dosarul Cancelariei Sfatului Țării. Nr. 3, vol. I. An. 1917-9. Ședință din 3 Decembrie 1917, Nr. 10.

2) Dr. P. Cazacu. Op. cit. p. 218.

astfel de intenții antideocratice, anexioniste și prădălnice, care contrazic principiul autodeterminării popoarelor. Considerând că Basarabia pe baza drepturilor istorice, etnografice, pe baza obiceiurilor sale deosebite și a situației economice, are dreptul împrescriptibil pentru o completă autonomie, — în numele principiilor superioare de drept și dreptate, în persoana reprezentanților tuturor organizațiilor moldovenești, declară că va lupta prin toate mijloacele pentru autonomia Basarabiei, pe baza principiilor anunțate de revoluție cu asigurarea drepturilor minorităților și chiamă pe Ucraineni la conlucrarea frătească în numele autonomiei Ucrainei și Basarabiei, în condiții de vecinătate amicală”.

CII.

**Rezoluția partidului național-moldovenesc
și ale altor organizațiuni moldovenești din 16 Iulie 1917
cu privire la tendințele ucrainene de a incorpora
Basarabia¹⁾.**

„Partidul național și organizațiile moldovenești roagă pe comisarul gubernial să facă cunoscut Radei centrale ucrainene, că Basarabia va rămâne autonomă, legată cu Ucraina autonomă prin legături de amicitie; crede necesar a se lămuri raporturile de vecinătate acum și în viitoarea republică federativă printr'un congres al reprezentanților Ucrainei și Basarabiei.”

CIII.

Telegrama unui grup de Ucraineni trimisă Sfatului Țării de către comisarul militar principal rotmistrul Vasile Cijevschi cu Nr. 214 din 2 Decembrie 1917²⁾.

„Inaintez după destinație telegrama unui grup de Ucraineni, din corpul de armată 10, originari din județul Hotin.

Comisarul militar principal, rotmistrul Cijevschi”.

1) Dr. P. Cazacu, Op. cit., p. 217.

2) Ministerul de interne. Dosarul Nr. 1.

„Chișinău. — Consilului regional moldovenesc Sfatul Țării.

Recunoscând autodeterminarea poporului moldovenesc asuprit, un grup de Ucraineni militari din corpul 10, originari din jud. Hotinului, declară că localitățile din Basarabia locuite în majoritate de Ucraineni trebuie să fie alipite la Republica Ucraineană.

Președintele grupului, Mateiu Buhai”.

CIV.

**Instrucții din partea guvernului
Republiei poporane Moldovenești și a Sfatului Țării
date delegației care pleacă la Chiev pentru regularea
raporturilor între Republica Moldovenească și cea Ucraineană¹⁾.**

(Din rusește).

„1. Delegația trebuie să ceară recunoașterea și garanția independenții complete a Republiei Moldovenești în hotarele fostei gubernii a Basarabiei între Prut, Nistru, Dunăre și Marea Neagră și granița veche a Austro-Ungariei.

2. Teritoriul Republiei Moldovenești în hotarele fostei gubernii a Basarabiei este nedespărțit și nici o parte din republica moldovenească nu poate fi ruptă în folosul altui stat.

3. Întrucât Republica Moldovenească acordă pe teritoriul său naționalității ucrainene și celorlalte naționalități autonomie național-culturală personală, Moldovenilor de peste Nistru trebuie să li-se acorde aceleași drepturi în Republica Ucraineană.

4. Până la adunarea poporană, guvernul Republiei poporane moldovenești se bazează în întregime pe platforma anunțată în declarația Sfatului Țării din 2 Decembrie 1917 și 24 Ianuarie 1918.

Secretar al Sfatului Țării, B. Epuri.”

1) Anexă la procesul-verbal Nr. 62 din 16 Martie 1918 al ședințelor Sfatului Țării. Dosarul Nr. 3. Anul 1917-9. Procesele verbale, vol. II.

CV.

**Telegrama guvernului din Crimeia
către guvernul Republicei Moldovenești din 15 Decembrie 1917,
Nr. 3377 Simferopol 1).**

(Din rusește).

Chișinău. — *Guvernului Moldovei autonome.*

Potrivit hotărîrii consiliului reprezentanților poporani ai Tauridei, comunic : în guvernământul Tauridei s'a constituit consiliul reprezentanților poporului, care reprezintă autoritatea superioară în guvernământ până la crearea unei atare de către adunarea constituantă rusă. În consiliu intră reprezentanții autoadministrării zemstvei și ai orașelor, ai organelor democrației revoluționare și ai organizațiilor regionale naționale. Consiliul reprezentanților poporului și-a pus ca scop crearea unei autorități ferme izvorîte din voința popoarelor Crimeiei și a județelor de miază-zi a guvernământului și apărarea militară a adunării constituante. Consiliul propune a intra cu el în relațiuni pentru elaborarea măsurilor, cari vor duce la întărirea adunării constituante, organizarea unei autorități centrale puternice și crearea unei republici federative ruse.

Nr. 11.893.

Președinte, Vlanchi.

CVI.

Telegrama Sfatului Țării către parlamentul român 2).

„Parlamentul tinerii Republici Moldovenești „Sfatul Țării”, salută din toată inima parlamentul român, care se adună astăzi din nou în vechea capitală a Moldovei în niște împrejurări atât de grele pentru viața și viitorul poporului român.

1) Ministerul de interne. Dosarul Nr. 1.

2) Ziarul „Ardealul” Nr. 5 din 16 Ianuarie 1918. V. Dosarul cancelariei Sfatului Țării, Nr. 3, vol. I. Proces-verb. Nr. 31, din 15 Ianuarie 1918.

Sentimentele noastre prietenești și frătești față de România sunt cu atât mai vii, cu cât ostile ei aflătoare astăzi în țara noastră ne-ău dat un puternic ajutor pentru asigurarea vieții noastre de stat nou și independent.

Din partea noastră vă dorim spor la muncă, pentru a putea asigura prin silințele d-voastră atât fericirea internă a țării și a întregului popor român aşa de greu încercat, cât și interesele aliaților, printre cari avem onoare a ne enumera și noi.

CVII.

Telegrama parlamentului român către Sfatul Țării¹⁾.

(Răspuns la telegrama din 15 Ianuarie).

„Adânc nișcați de cuvintele călduroase, cu care parlamentul Republicei Moldovenești salută reînceperea lucrărilor parlamentului român, părtașii senatului și adunării deputaților ne dau plăcuta însărcinare de a vă trimite prinosul lor de simțiminte de mulțămire și de dragoste. O îndeplinim cu atât mai multă bucurie, cu cât prin însemnatele schimbări în treaba pământului și alegerilor, săvârșite de așezământurile noastre legiuitoare în seria lor cea de pe urmă și însuflătite de cel mai larg duh democratic, s'a putut vedea, cât de mare este rudenia de gânduri și simțiminte, care ne apropie pe unii de alții. În vremile grele, prin cari trecem cu toții, este o mare mângâere pentru poporul român, că a putut să răspundă la chemarea Sfatului Țării și să puie ostile sale în slujba tinerii Republice Moldovenești pentru apărarea rânduelli în lăuntrul ei și a vieții sale de Republică nouă și neatârnată. Nădăjduim că aceste legături de frătească prietenie între două țări de aceeași viață vor ajuta să întărească din ce în ce mai mult legăturile sufletești, care nu au încetat nici odată să ființeze între noi.

Președintele senatului, Em. Porumbaru.

Președintele adunării deputaților, V. Morțun”.

1) V. Dosarul cancelariei Sfatului Țării, Nr. 3, vol. I. Procesul-verbal Nr. 35, din 22 Ianuarie 1918. Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 13, din 4 Februarie 1918.

CVIII.

Telegrama ministerului afacerilor străine al Republicii Ucrainene¹⁾.

(Din rusește).

Către guvernul German, Austro-Ungar, Turc, Bulgar și Român.

„Prin aceasta cu onoare vă aduc la cunoștință că consiliul ministrilor poporului republicei poporane ucrainene găsește necesar să informeze guvernul imperial german asupra următoarelor:

Guvernul ucrainean este adânc interesat de soarta unei regiuni limitrofe a Republicii Ucrainene, de Basarabia. Cu toate că regiunile locuite de către două popoare dominante, acel ucrainean și cel moldovenesc, se perindează reciproc, nu începe nici o îndoială, că în partea de nord a teritoriului Basarabiei locuiesc cu preferință Ucraineni, iar în cea de Sud (între gurile Dunării și Nistrului și litoralul Mării Negre) ei au o majoritate relativă. Astfel că Basarabia din punct de vedere etnografic, economic și politic formează o unitate indivizibilă cu teritoriul Ucrainei.

Posedând o bună parte din litoralul Mării Negre, în partea de vest a căruia se găsește un centru economic important, Odesa, cu care este legată toată Basarabia de sud, guvernul ucrainean crede, că orice schimbare a fostei granițe româno-ruse, în special în părțile ei de nord și de sud, adânc ating interesele politice și economice ale Republicii Ucrainene.

Intrucât o bună parte din teritoriul Basarabiei este ocupat de către armatele române, și chestiunea cui va aparține în viitor Basarabia poate fi obiectul discuției la conferința de pace dela București, guvernul Republicei poporane ucrainene găsește că discuția asupra acestei chestiuni și soluționarea ei poate avea loc numai cu participarea și consimțimântul reprezentanților guvernului ucrainean.

Președintele consiliului ministrilor poporani și ministrul de externe,
V. Golubovici".

1) Procesul-verbal al ședinței Sfatului Țării din 16 Martie 1917, Nr. 62. Dosarul cancelariei Sfatului Țării, Nr. 3.

CIX.

**Radiograma guvernului
Republieei Moldovenești către guvernul Republieei Ucrainene
trimisă la începutul preliminărilor de pace la București¹⁾.**
(Din rusește).

„După informațiunile primite, guvernul Republiei Ucrainene ia asupra sa reprezentanța intereselor Republiei Moldovenești la conferința de pace din București, dorind să aibă la conferință în rând cu delegații din partea Republiei Moldovenești și delegații săi, împuterniciți de a lua parte la rezolvarea chestiunilor, cari intră în competența exclusivă a Republiei Moldovenești independente.

Având în vedere declarațiile repetate de mai multe ori ale Radei Ucrainene despre susținerea ei a principiului autodeterminării naționalităților, pentru care a luptat și ea, ca și guvernul Republiei Moldovenești, și pe care l-a confirmat prin diferite acte oficiale și promisiuni, începând cu consfătuirea comisarilor guberniali și a reprezentanților comitetelor executive guberniale ale Ucrainei și Basarabiei din 25 Iulie, anul 1917, guvernul Republiei poporane Moldovenești cu onoare roagă guvernul Ucrainei a comunica, încât aceste știri sunt exacte și dacă sunt exacte, de ce (principiu) a fost călăuzit guvernul ucrainean, făcând pași cari merg în contrazicere cu interesele de stat ale Moldovei.

Guvernul Republiei Moldovenești ține de datoria sa, să reamintească guvernului Ucrainei următoarele: după alcătuirea guvernului Republiei Moldovenești, Rada centrală din Chiev nu odată s'a adresat Republiei Moldovenești cu diferite chestiuni în aşa termeni, cu cari ea se adresa altor regiuni autonome, create pe teritoriul fostului imperiu rus, după cum aceasta se vede din telegrama dela 27 Noembrie 1917, semnată de Vinicenco și Sulghin, telegrama dela 20

1) V. Procesul-verbal al ședinței Sfatului Țării. Nr. 62, Nr. 3, Vol. 2. Ministerul de interne. Dosarul, Nr. 5, f. 153.

Decembrie 1917 și telegrama dela 12 Decembrie 1917, în car` reprezentanții Republicei Moldovenești erau învitați să ia parte la conferința de pace dela Brest-Litovsc, aceasta fiindcă Rada avea să-și apere numai interesele sale.

In proiectul organizării Ucrainei din 15 Septembrie 1917 se spune, că teritoriul Ucrainei cuprinde guberniile Chiev, Podolia, Volânia, Holm, Cernigov, Poltava, Ecaterinoslavul și Taurida, fără regiunile locuite de neucraineni. Universalul dela 7 Noembrie 1917 declară, că teritoriul Ucrainei cuprinde guberniile: Chiev, Podolia, Volânia, Cernigov, Poltava, Harcov, Herson, Ecaterinoslav și Taurida fără Crimeia.

Universalul dela 12 Ianuarie 1918 declară independența Ucrainei în granițele arătate mai sus.

Având în vedere toate cele de mai sus, guvernul Republicei Moldovenești socoate, că numai el singur, fără nici un fel de amestec din afară, are dreptul de a reprezenta și apăra interesele de stat ale republicei neatârnate a Moldovei și încă odată are onoare a ruga guvernul ucrainean să binevoiască a da în această chestiune lămuririle cuvenite, mai cu seamă că din momentul înființării acestor republici, guvernele lor au mers mâna în mâna, întotdeauna găsind sprijin unul în altul și întind amândouă spre apărarea intereselor naționale și de stat a țărilor vecine“.

Fără semnătură.

CX.

Nota guvernului Republicii Moldovenești trimisă Republicii Ucrainene în Martie 1918¹⁾.

(Din rusește).

„Sfatul Țării, parlamentul Republicii Moldovenești, aflând despre tendințele Ucrainei asupra unor părți ale Republicii Moldovenești, în special asupra unei părți a ținuturilor Hotinului și Cetatea Albă, își exprimă față de guvernul Republicii Ucrainene, Rada centrală și întreg poporul ucrainean protestul său energetic împotriva tentativelor asupra drepturilor

1) Anexa la procesul-verbal Nr. 62 din 16 Martie 1918. Dosarul cancelariei. Sfatului Țării, Nr. 3, anul 1917-9, Vol. II.

de autodeterminare a poporului moldovenesc și a altor popoare, locuitoare pe teritoriul fostei gubernii a Basarabiei.

Sfatul Țării declară că Republica poporană Moldovenească s'a proclamat independentă și neatârnătă la 24 Ianuarie a. c. în granițele fostei gubernii a Basarabiei, despre care fapt au fost anunțate toate statele și Ucraina.

Sfatul Țării amintește Ucrainei, că între Republicele Moldovenească și cea Ucraineană din momentul de când ele s-au declarat autonome, s-au stabilit cele mai amicale raporturi de vecinătate, și Ucraina întotdeauna a avut o atitudine de respect față de Republica Moldovenească, recunoscând dreptul ei la autodeterminare și independență.

In raporturile și adresele sale către Republica Moldovenească guvernul ucrainean întotdeauna privea Republica Moldovenească ca pe un stat aparte, interesele căruia se deosebesc de interesele Ucrainei. De exemplu, în telegrama din 17 Decembrie 1917, semnată de Vinicenco și Sulghin, guvernul ucrainean invitând guvernul moldovenesc pentru a forma un guvern comun rus și pentru a începe tratativele de pace la Brest-Litovsc, în mod energetic susține independența Republiei Moldovenești, și declară că guvernul ucrainean va lua apărarea intereselor Republiei Moldovenești numai în cazul când acesta din urmă îl va împuternici în acest scop; în caz contrar Ucraina va apăra la conferința păcii numai interesele sale. Această telegramă ca și alte adrese arată clar, că Ucraina în mod fățuș recunoaște independența Republiei Moldovenești. Cu atât mai mare a fost surprinderea Sfatului Țării când a aflat despre dorința Ucrainei de a participa la conferința de pace dela București în legătură cu chestiunele Republiei Moldovenești, interesele căreia le poate reprezenta numai ea. Sfatul Țării, bazându-se pe trecutul istoric al Basarabiei care în mod istoric s'a format într'o regiune unitară indivizibilă, iar pe de altă parte, având în vedere interesele economice ale țării, arată poporului ucrainean nedreptatea amestecului Ucrainei în treburile Moldovei.

Republica Moldovenească ca și cea Ucraineană mult timp au suferit sub regimul crud al țarismului, ambele au trecut

calvarul luptei pentru libertate, și când scopul a fost atins, când amândouă republicele au devenit independente și neatârnate, în care condițiuni se crează posibilități pentru dezvoltarea popoarelor lor, Moldova cu amărăciune află despre tentativele surorii ei mai mari împotriva independenții Republicei Moldovenești, care și ea dorește să fie independentă și neatârnată.

Sfatul Țării, în care sunt reprezentate toate națiunile ce locuiesc pe teritoriul Basarabiei, își exprimă în unanimitate protestul său energetic împotriva tentativelor neauzite ale unui popor abia eliberat asupra dreptului și libertății altuia, care și el a devenit liber.

Sfatul Țării declară tare, că voința tuturor popoarelor care locuiesc în Basarabia este de a vedea Republica Moldovenească independentă, neatârnată și indivizibilă și orice tentative de ori-unde ar veni ele împotriva independenței și indivizibilității Republicei Moldovenești, așezate între Nistru, Prut, Marea Neagră, în hotarele fostei gubernii a Basarabiei, le consideră ca o violare neauzită împotriva dreptului de autodeterminare a unui popor care și-a câștigat drepturile cu atâtea sacrificii.

Sfatul Țării își exprimă convingerea fermă și credința nestrămutată că poporul ucrainean eliberat nu va vro să sugrume politicește și economicește popoarele libere ale Republicei Moldovenești.

Pentru conformitate. Secretar al Sfatului Țării, *B. Epuri*".

CXI.

Instrucții date delegaților guvernului Republicei poporane Moldovenești, cari pleacă la București pentru a lua parte la conferința păcii¹⁾
(Din rusește).

,,1. Toate părțile contractante să-i recunoască pe delegații

1) Ministerul de interne. Dosarul Nr. 5, f. 144.

Republicei Moldovenești ca reprezentanți plenipotențiari și ca membri egali ai conferinței.

2. Delegația trebuie să ceară să se introducă în proiectul tratatelor de pace a unui aliniat, care să garanteze neatârnarea și de sine statonicia Republicei Moldovenești în granițele fostei gubernii Basarabia, între Prut, Nistru, Dunăre, Marea Neagră și vechea frontieră cu Austria.

3. Teritoriul Republicei Moldovenești în hotarele fostei gubernii a Basarabiei este indivizibil, și nici o parte din Republica Moldovenească nu poate fi ruptă în folosul unui alt stat.

4. Până la adunarea poporană moldovenească constituantă, guvernul Republicei poporane Moldovenești se reazimă exclusiv pe bazele declarației Sfatului Țării din 24 Ianuarie 1918.”

IV.

ACTE CU PRIVIRE LA ANARHIA DIN BASARABIA.

CXII.

Un proces-verbal al comisiunii pentru cercetarea dezordinelor în Basarabia¹).

,,1. Proces-verbal.

Comisiunea extraordinară pentru informațiuni, compusă din : reprezentanții comitetului executiv moldovenesc din Odesa, ai sfatului soldaților și ofițerilor din circumscriptia Odesa și ai frontului românesc — praporșcic Matveev și praporșcic Ciornei, președintele comitetului executiv basarabean a sovietului deputaților țărani, soldați și lucrători — Bujniță, președintele radei militare ucrainene din Chișinău — Dr. Matveiciuc și tovarășul de procuror Adamovschi au sosit la Orhei pentru a cercetadezordinile provocate de companiile de complectare în mersul dela Odesa spre front.

In zilele de 6 și 7 Iunie a. c. la gara Șoldănești, ținutul Orheiului, au sosit din Odesa 12 compănii circa 3000 soldați.

La Șoldănești, soldații au cumpărat dela negustorii evrei vin și îmbătându-se au atacat casa preotului spărgând 18 gămuri, au spart prăvălia lui Țalic și au furat dela Zinovia Rusu 3 covoare și hainele. Plecând spre Orhei, bandele dezordonate de soldați, după declarațiile făcute de milиie, în satul Curjeni au prădat o mamă și o fată de o sută ruble și vre-o zece vedre vin. La Sârcova au bătut pe sergentul lor Dolghii,

1) D. P. Cazacu, Op. cit., p. 211.

pentru că s'a opus prădărilor și, după declarația președintelui comitetului satului, au siluit multe femei.

In satul Trifești, au siluit pe fata Epinevscaia de 14-15 ani, care după ce a zăcut 2 zile la spital a murit. Au batjocorit-o pe nenorocita mai mult de 10 soldați. Soldații mergeau în dezordine, în grupuri de 2-5 și mai mulți oameni, se abăteau prin satele vecine, furau alimente și animale, siluau femei, care din sentiment de rușine nu fac declarațiuni, apucau pe drum cai și căruțe, cu care plecau spre Orhei.

Intrând în dezordine în acest târg, soldații, a căror număr nu se poate stabili, în noaptea spre 8 Iunie, au spart pivnițele Goldei Cofman și au băut 30 vedre vin. Ziua de 8 Iunie a trecut în liniște, dar spre seară au fost sparte pivnițele zidite a lui Matel Keiser, de unde s'au băut 250 vedre de vin și s'au furat 500 ruble bani, — a lui Moșco Rabinovici, unde s'au furat 350 vedre, s'a prădat casa și toate lucrurile; s'au mai spart și prădat prăvăliile lui Furer și a lui Țineles. Au încercat să între în case particulare, au făcut dezordini pe străzi și o mulțime de mici tâlhării. Așa a trecut noaptea, iar dimineața la 9 Mai bande bete de soldați, urlând cântece, se plimbau prin oraș, iar cei mai mulți zăceau morți beți sub garduri; s'au trimis patrule cu arme, dar din insistențele președintelui sovietului deputaților, fără cartușe, astfel că au fost în neputință de a restabili ordinea, soldații beți apucându-i de arme și baionete și băteau joc de ei.

Pe la amiază la 9 Iunie au mai venit dinspre Chișinău câteva companii, dirijate spre front, care s'au unit cu bandiții și au început pe la 3 după amiază să prade pivnițele. Au fost prădate pivnițele: d-lui Ravici, Nelin, Suslic și Ganțein; s'au băut mai mult de 1000 vedre vin. Populația terorizată se ruga să fie aduși cazacii.

Ajutorul comisarului ținutal a rugat să se cheme armata, dar președintele sovietului praporșcicul Gudecov a refuzat, spunând că el este împotriva ori cărei silnicii. Atunci ajutorul comisarului ținutal a cerut singur ajutor dela Chișinău. La ora 3 noaptea a sosit o sută de cazaci din regimentul Usurian cu mitraliere. Aflând despre aceasta, soldații în bande au

plecat din Orhei îndreptându-se spre Chișinău ; iar la 10 Iunie pe la ora 11 dimineața a sosit pe piața orașului muzica regimentului 5 de rezervă, dar pe piață nu erau decât ofițerii și steagurile, soldații plecaseră. Cu sosirea cazacilor în oraș, s'a făcut liniște deplină“.

CXIII.

Telegrama din com. Cărpineni, jud Chișinău, către consiliul Directorilor în cehetiunea evacuării unei farmacii¹.

(Din rusește).

„Locuitorii din localitate au hotărît să evacueze farmacia. Din partea noastră găsim că aceasta se face cu foarte multă ușurință. Farmacia este una din cele mai utile întreprinderi în sat. Rugăm dispuneți.

Prietenii.

Idem, p. 64.

Telefonograma președinției consiliului de directori către comitetul sătesc din Cărpineni. Nr. 170/19/XII 1917.

Ordon să se ia toate măsurile ca farmacia să nu fie evacuată.

Președintele consiliului directorilor generali (fără semnătură)“.

CXIV.

Ordinul președinției consiliului de directori generali către Comitetul sătesc din Slobozia-Mare din 19 Decembrie 1917².

(Din rusește).

Republica federativă Rusă

Republica poporană Moldovenească

Consiliul Directorilor Generali

19 Decembrie 1917

Nr. 157. Chișinău.

Comitetului sătesc din Slobozia-Mare,

Consiliul directorilor generali aduce la cunoștința com-

1) Ministerul de interne. Dosarul Nr. 1, f. 63.

2) Ministerul de interne. Dosarul Nr. 1, f. 62.

tetului sătesc din Slobozia-Mare ca să ia sub supravegherea sa morile lui Dimitrie Iaghin și Ioachim Fadeev, ca bun al poporului și de a pune control ca să le apere de devastare.

Președintele consiliului directorilor-generali, (fără semnătură)“.

CXV.

Circulara comisarului guvernului provizoriu dela 26 Dec. 1917¹⁾.

(Din rusește).

Ministerul Treburilor Interne
Comisarul
Guvernului provizoriu
24 Decembrie 1917
Nr. 8590.

Circulară tuturor comitetelor executive de voloste din jud. Bălți.

De a se lua de urgență măsurile cuvenite pentru organizarea la sate a pazei averei și persoanei, pentru care scop a se organiza cu mijloacele care se găsesc la sate pază înarmată.

Comisarul județean, V. Rudlev.
p. Directorul cancelariei, indescifrabil”.

CXVI.

Telegrama președinției consiliului de diretori către Comisarul jud. Bălți²⁾.

(Din rusește).

„Rog luați toate măsurile pentru paza averii din economia Bumbata și pentru predarea cadavrului lui Anuș, care a fost omorât, pentru înmormântare.

Președintele consiliului directorilor generali, (fără semnătură)“.

1) Ministerul de interne. Dosarul Nr. 1, f. 51.

2) Ministerul de interne. Dosarul Nr. 1, f. 59.

CXVII.

**Telegrama comitetului militar revoluționar din Bălți
către Sfatul Țării dela 5 Decembrie 1917¹).**
(Traducere din rusește).

„Dezordinele cari s-au început în Bălți la 4 Decembrie au silit organizațiile locale militare revoluționare să creeze la 5 Decembrie un comitet militar-revoluționar pentru re-stabilirea ordinei.

Președinte, Tarasevici.
Secretar, Masis”.

CXVIII.

**Telefonograma șefului ocolului I de miliție al jud. Chișinău
către șeful miliției județene dela 13 Decembrie 1917²).**

„Vă aduc la cunoștință, că la 12 Decembrie curent dela orele 12 locuitorii satelor Zbiroaia, Balaurești și Marinici au început să prăde din ferma (economia) Zbiroaia depozitele de pâine, inventarul casnic, uneltele agricole; iar în noaptea spre 13 Decembrie soldații dela transportul din Nemțeni au luat dela Aristid Vilandos și au băut 300 vedre de vin.

Cu puterile pe cari le am la îndemână nu pot lichida aceste dezordini. Rog trimiteți ajutor.

Şeful ocolului 1 de miliție al jud. Chișinău, Gheorghiev.”

CXIX.

**Telefonograma președintelui adunării cooperatorilor din Orhei
către consiliul directorilor din 17 Decembrie 1917³).**

(Din rusește).

„Din Chișinău spre Dubasari merge un transport militar cu 600 de oameni. Economia (ferma) lui Sinadino, Onițchani,

1) Dosarul ministerului de interne, Nr. 1, f. 45.

2) Ministerul de interne. Dosarul Nr. 1, f. 68.

3) Ministerul de interne. Dosarul Nr. 1, f. 66.

este devastată. Amenință cu devastarea morii unde se păstrează 20,000 puduri de făină pentru armată. Mai departe urmează Criulenii unde în două fabrici se găsesc mari cantități de spirt. Sunt inevitabile excese. Cerem ajutor urgent.

Adunarea județeană a cooperatorilor. Președinte, Moraru.”

CXX.

Telegrama consiliului de directori generali ai Republicii Moldovenesti către comisarii județeni în chestia devastărilor moșiilor boerești¹⁾.

(Din rusește).

„Prin aceasta aduc la cunoștința tuturor, că în baza declarației Sfatului Țării, toată avereia, inventarul mort și viu în economiile (fermele, conacurile) Republicii Moldovenesti, trecând sub supravegherea comitetului agrar al țării, trebuie să fie sub cea mai strictă pază și sub nici un motiv nu poate să fie furată și împărțită în mod arbitrar nici de persoane separate nici de obștii sătești, fiindcă astfel se fură economia poporului. Acei cari se vor face vinovați de aşa ceva vor fi trași la răspundere penală. Rog pe comisarii ținutali să aibă grija de a organiza paza și de a lua în primire totul cu inventar. Pâinea și animalele pot fi date numai direcțiunilor de aprovisionare, fiecare dată cu aprobarea lor, cu prețuri fixe. Banii se trec în contul consiliului directorilor generali ai Sfatului Țării în casieriile județene. A se aduce larg la cunoștința populației prin comitetele sătești și de voloste despră interzicerea prădăciunilor. Tot inventarul furat și stricat să fie adunat și imediat înregistrat. Spre îndeplinirea acestui ordin sunt chemate și comitetele sătești, cari duc mai mare răspundere pentru devastări și cari trebuie să apere bunul poporului.

Toate cheltuelile cu înfăptuirea acestor dispoziții le ia asupra sa guvernul Republicii Moldovenesti.”

Președintele consiliului directorilor generali, (fără semnatură).

1) Ministerul de interne. Dosarul Nr. 1, f. 73.

CXXI.

Adresa președinției consiliului de directori către comandantul legiunilor poloneze¹⁾.
(Din rusește).

Republica Federativă Rusă
Republica Poporană Moldovenească
23 Decembrie 1917
Nr. 25
Chișinău

*„Comandantului organizațiilor legiunelor poloneze
din Basarabia,*

Consiliul Directorilor Generali ai Republicei Moldovenesci vă roagă să nu refuzați de a trimite două deașamente a căte 20 de oameni fiecare sub comanda ofițerilor pentru acțiune comună cu șeful ocolului 5 de milicie din jud. Chișinău în raionul plășilor Sireți, Budești și Mereni din jud. Chișinău.

p. Președintele consiliului directorilor.
Directorul general de interne, (fără semnătură)".

CXXII.

**Ordinul președinției consiliului directorilor către șeful miliției
ocolului 3, târgul Falești²⁾.**
(Din rusește).

Republica Federativă Rusă
etc.
23 Decembrie 1917
Nr. 233

„Vă ordon imediat să plecați în satele Gorești, Unteni și Vrănești și să luați toată averea și materialele forestiere între cari și salcâmii, furate dela ferma lui Dimitrie Cujbă și, după

1) Ministerul de interne. Dosarul Nr. 1, f. 105.

2) Ministerul de Interne. Dosarul Nr. 1, f. 108.

ce va fi luată și inventariată toată această avere, să fie restituită proprietarului Cujbă.

Odată cu aceasta îi previu pe țărani satelor amintite pentru a înceta cu tăerea pădurei și a pomilor fructifieri și de a restituî benevol cele furate, arătându-le, că în caz contrar va fi trimisă putere armată".

(fără semnatură).

CXXIII.

Telegramă către președinția consiliului de directori primită din Cahul și înregistrată cu Nr. 1912 din 16 Decembrie 1917¹⁾.

(Din rusește).

„La numărul 3714 dela 1 Decembrie. În acest moment s'au primit știri că în raionul Leovei a fost devastată moșia Harjești a arendașului Cavalioti.

Vizanti. Nr. 1450”,

CXXIV.

Telegrama din jud. Orhei către Direcția de aprovizionare dela 17 Decembrie 1917, Nr. 7745²⁾.

(Din rusește).

„În momentul de față s'au primit știri că pâinea care aparține Direcției din Onițcani se fură de către țărani. Se pregătesc să dea foc morii. De acolo merg spre Criuleni. Cereți să se trimeată pază armată puternică, altfel pâinea precum și legumele pregătite la Zalunceni de către direcția de aprovizionare vor fi furate. Ferma dela Onițcani este devastată.

Dudnicenco”.

1) Ministerul de interne. Dosarul Nr. 1, f. 200.

2) Ministerul de interne. Dosarul Nr. 1, f. 201.

CXXV.

**Telegrama Nr. 7694 dela Orhei din 15 Decembrie 1917
în chestia devastării fermei din Morărești¹).**

„Direcțiunea de aprovisionare din plasa Cineșeuți aduce la cunoștință că economia lui Calihman, Mazarești, a fost prădată de către țărani din Pripiceni și Rezești (Berești?). La fermă se găsesc patru soldați moldoveni cari nu dau nici un concurs fermei.

Dudnicenco”.

CXXVI.

**Telegrama Comisarului jud. din Cahul despre devastările
din județ din 25 Decembrie 1917, Nr. 3105²).**

(Din rusește).

„Economiile (fermele) din Tartaful, Târtești și Bădica-Moldovan sunt devastate. Toată pâinea este furată. Ferma Tartaful a ars.

Comisarul județean, Domusel.”

CXXVII.

**Telegrama directorului regiunii telegrafo-poștale
din Basarabia dela 26 Decembrie 1917, Nr. 11,107. adresată
consiliului directorilor³).**

(Din rusește).

„După raportul dirigintelui poștei din Chilia în noaptea spre 25 Decembrie regimentul al 4-lea de marină a devastat toate magaziile, farmaciile și restaurantele. În trei rânduri s-au năpustit asupra poștei, cu greu au fost opriți. Orașul

1) Ministerul de interne. Dosarul Nr. 1, f. 202.

2) Ministerul de interne. Dosarul Nr. 1, f. 285.

3) Ministerul de interne. Dosarul Nr. 1, f. 287.

arde. Răufăcătorii deschis amenință cu devastarea poștei în deseară. Funcționarii cer ajutor. Rog dispozițiuni din partea d-voastră și ajutor împotriva silnicilor la adresa poștei și a funcționarilor ei.

Directorul regiunii telegrafo-poștale, Jerebov".

CXXVIII.

**Telefonograma comisarului jud. Orhei Nr. 6121
din 27 Decembrie 1917, adresată directorului general de interne
în ceea ce privește dezordinele din acel județ¹⁾.**

(Din rusă).

„Potrivit ordinului telegrafic Nr. 414 aduc la cunoștință, că între 18-24 Decembrie s-au primit următoarele declarații despre dezordine în județ : 1) dela proprietarul moșiei Porcani, Fezi, că țărani i-au luat o magazie de porumb ; 2) dela ferma Telenești, că țărani din satul Peresecina au furat patru care, unui vacă, 20 cai, 4 căruțe ; 3) țărani pradă averea mănăstirii Dobrușa ; 4) țărani cer dela mănăstirea Curchi să li se predea averea ; 5) țărani din com. Pripiceni-Rezeși au devastat ferma Măzarești a lui Calihman, din plasa Cinișeuții ; 6) țărani și soldații de pe front devastează ferma lui Ortemberg, Mândra ; 7) țărani au pus mâna pe moșia Scurta-Bazga a lui Eghiazarov ; 8) țărani din satul Izbești pradă depozitul de tutun al societății de export din Petrograd ; 9) țărani din satele Onițcani, Slobozia Dușca, Ohrincea, Izbești, Zaluceni, Grușeva, Mașcăuți, Stețcani și Tigănești au prădat economiile (fermele) proprietarilor A. Sinadino, Manuilov, P. Andrianov, N. Dobrovici, Glavce, Grișenco, Cucicov și Russo ; fermele lui A. Sinadino, Manuilov și Dobrovici au fost prădate cu participarea soldaților transportului militar al corpului 8 din armata 4-a, care venea de pe front și al cărui comandant Vișnevski a fost reținut de către reprezentanții Sfatului Țării.

1) Ministerul de interne. Dosarul Nr. 1, f. 205.

Pentru lichidarea prădăciunilor și a devastărilor fermelor se întrebuițează de către mine puterea armată, dar ea este atât de insuficientă, că eu n'am posibilitate nu numai a preveni devastările, ci chiar a-i urmări cu succes pe făptuitorii. Pentru lichidarea lor completă trebuiește timp și putere militară, pentru care eu intervin.

Comisarul județului, Postolache.“

CXXIX.

Din cererea unui cetățean al Republicei Moldovenești¹⁾.
(Din rusește).

,,Domnilor miniștri ai Republicei Moldovenești,

Toate temeliile religiei creștine sunt sdruncinate din rădăcină...

Domnilor Miniștri ! Indreptați-vă privirile spre acest coșmar ateistic ; nu înțelegeți d-voastră că toate grozăviile pe cari le trăim, sunt consecința păcatului maselor omenești, îngropate în adâncurile păcatului ! Treziți-vă, unde mergem ? Mai repede la biserică, rugați-vă, îndreptați-vă către milostivul Dumnezeu, altfel noi toți împreună cu copiii uoștri vom pieri.

Cetățean al Republicei Moldovenești, Mihail Bodescu.“

1) Ministerul de interne. Dosarul Nr. 1, f. 402.

V.

ARMATA ROMÂNĂ ȘI REPUBLICA MOLDOVENEASCĂ.

181

CXXX.

**Telegramă către Sfatul Țării din orașul Cahul
de la 7 Decembrie 1917¹).**

(Traducere din rusește).

„In Leovo au intrat două regimenter românești. Prin mi-
traliere au fost împușcați 5 Ruși, agitatori pentru pogromuri.
Arestările continuă. In Cahul e liniște.

Semnătura indescifrabilă”.

CXXXI.

**Cererea consiliului directorilor generali
pentru trimiterea armatei române în Basarabia²).**

„Domnule ministru de război al României,

Conform hotărîrii consiliului directorilor generali ai Republiei Moldovenești, vă rugăm să binevoiți a dispune trimiterea în Chișinău a unui regiment ardelenesc cu posibilă urgență. Totodată vă rugăm să ordonați ca acest regiment să stea la dispoziția directorului Republicii Moldovenești.

Chișinău la 22 Decembrie 1917.

Președintele consiliului, P. Erhan.

Directorul general de externe I. Pelivan.

Directorul general de interne, V. Cristi”.

1) Ministerul de interne. Dosarul Nr. 1, f. 41.

2) Dr. P. Cazacu. Op. cit., p. 266.

CXXXII.

Telegrama comitetului moldovenesc din Chiev către I. I. C. Brătianu ²⁾.

„Fiind informați de către reprezentantul Sfatului Țării despre situația critică a Basarabiei, creată prin retragerea armatei ruse, rugăm trimiteți imediat în Basarabia armata română pentru salvarea țării”.

CXXXIII.

Telegrama din Soroca către preșidenția consiliului de directori, și prezidiul Sfatului Țării, în chestia separatismului și intrării armatei române în Basarabia. Înregistrată la 6 Ianuarie 1918 ²⁾.

(Din rusește).

„Congresul țăranilor din jud. Soroca a hotărît în unanimitate : Salutând crearea Sfatului Țării ca organ plenipotențiar superior poporan al Republicei Moldovenești, și exprimă încrederea în el și speră, că Sfatul Țării în munca lui se va ține cu stricteță de platforma congreselor țărănești guberniale din Basarabia și va ști să stea în apărarea țărănimii muncitoare, și declară că toate inițiativele Sfatului Țării în conformitate și potrivit intereselor democrației revoluționare a țării vor fi susținute de către noi unanim și cu toate puterile.

Congresul cere deasemenea, ca lucrările Sfatului Țării să meargă în contact strâns cu toate popoarele Republicei democratice, federative poporane ruse. Separatiștii și conservatorii nu pot să aibă loc în Sfatul Țării.

Congresul țărănesc protestează în mod categoric împotriva introducerii armatei române în Republica poporană Moldovenească și cere să fie înălăturăți acei din membri cari

1) Ziarul „Киевская Мысль“ Nr. 9, din 12 Ianuarie 1918.

2) Ministerul de interne. Dosarul Nr. 1, f. 345.

fac joc pe această chestiune, totodată își exprimă categoric dorința să fie introdusă în viață cât mai grabnic o stare legală prevăzută în declarația Sfatului Țării dela 2 Decembrie anul trecut.

Comisarul județean Litvinov, Dobrovolschi, Arman".

CXXXIV.

Ordin circular Nr. 4038 din 27 Ian. 1918 al Statului Major Român către trupele din Basarabia¹⁾.

„Unitățile chemate de guvernul Republicii Moldovenești ca să restabilească ordinea din Basarabia, vor aplica în acest scop legile române de represiune, ori de câte ori va fi vorba de siguranța Armatei Române.

Această siguranță va fi socotită ca atinsă, îndată ce se va comite o infracțiune în contra ordinei publice, — urmând a se da acestei noțiuni a siguranței Armatei o extensiune cât mai mare posibil.

In caz când autoritățile locale din acea regiune ar funcționa, se va proceda de acord cu reprezentanții lor și dacă lucrul este cu puțință printr'o delegație din partea lor, căutând a se evita zdruncinarea uzurilor și obiceiurilor din acea regiune; — nefuncționarea autorităților locale se va constata prin proces-verbal.

D. O. Șef serv. S. M. (ss) **G-ral Cereșeanu**,.

Acest ordin s'a dat în urma referatului consilierului juridic M. Balș,

CXXXV.

Ordinul circular al comand. corp. 6 de Armată către trupele din Basarabia Nr. 332, din 10 Febr. 1918²⁾.

„Ordin circular.

In momentul intrării trupelor române în Basarabia, chemate pentru a restabili ordinea publică, bandele de jefuitori

1) Ministerul de interne. Dosar fără număr.

2) Ministerul de interne. Dosarul Nr. 2, f. 293.

și anarhiștii precum și toți vrăjniașii Republicei dem. Moldoveni și ai armatei și statului român au răspândit pe toate căile zvonurile mincinoase, că armata română a venit în Basarabia pentru a distrugă libertățile câștigate de poporul Republicei și a luate pământul țărănilor redându-l proprietarilor.

Pentru a se înlătura răspândirea unor asemenea sfonuri și a se preciza atitudinea armatei noastre, Marelui Cartier General român s'a dat ordinul Nr. 8106 din 31 Ianuarie a. c. comunicat tuturor comandamentelor cu Nr. 190 al corpului 6 Armată, prin care se poruncește a se lua măsuri ca armata noastră să nu intervină în raporturile dintre proprietari și țărani decât pentru a împiedica noi devastații și jafuri și că trebuie să considerăm ca bună starea de lucruri, pe care am găsit-o în momentul intrării noastre în Basarabia, iar pentru faptele petrecute anterior proprietarii să se adreseze autorităților locale.

Prescripțiunile ordinului M. C. G. Nr. 7106 sunt categorice, iar respectarea lor întocmai trebuie considerată ca o obligație absolută.

Este datorie de patriotism ca să nu ne amestecăm sub nici un cuvânt în raporturile dintre proprietari și țărani pentru ca să nu înstrăinăm simpatia populației față de armată și statul român și să nu învățăm țărani contra noastră.

Marele Cartier General cu ordinul Nr. 6749, arată că este informat că unii ofițeri contrar ordinelor și instrucțiunilor date, continuă a interveni în diferendele și procesele ivite în Basarabia cu privire la acapararea pământurilor proprietarilor.

Corpul 6 Armată are deasemeni informații că unii ofițeri nu respectă ordinele date în această privință.

Domnii Comandanți de Divizii și al Flotei de operațiuni, vor lua măsurile cele mai severe pentru a se asigura de executarea întocmai a prescripțiunilor ordinului Nr. 8106 al Marelui Cartier General.

Ofițerii de orice grad, cari se vor face vinovați de călcarea ordinului acesta, se vor da în judecata Curților Marțiale, raportându-se pentru fiecare caz în parte Corpului 6 Armată.

Pentru a se asigura și liniști populațiunea, fiecare divizie va răspândi manifeste în satele din zonele respective în sensul prescripțiunilor ordinului M. C. G. Nr. 8106, înaintând câte un exemplar Corpului 6 Armată.

Prezentul ordin se va citi tuturor ofițerilor, cari vor semna de vedere.

Comandantul Corpului 6 Arm., General de Divizie Istrati”.

CXXXVI.

**Adresa directoratului general de război
către preșidenția consiliului de directori și directoratul
de interne din 8 Ianuarie 1918, Nr. 229,
în chestia ajutorului militar¹).**

(Din rusește).

„Ordinele repetitive și numeroase pentru a trimite detașamente militare pentru suprimarea dezordinelor și anarhiei nu pot fi executate, întrucât la dispoziția directoratului nu se găsește un număr suficient de unități militare sigure, din cari s'ar putea trimite pentru aceste scopuri, fără ca să se aducă prejudecătii serviciilor din oraș.

p. Directorul General, Osolan.
Cuartirmeister General, Colonel de Stat major, Hudolei”.

CXXXVII.

**Telegrama comisarului din jud. Cahul către consiliul
directorilor²).**

„Eri seara la ședința Radei ucrainene, la care au luat parte împăterniciții tuturor organizațiilor obștești și comitetul revoluționar, s'a hotărît să se cheme la întâmplare de nevoi pază românească, care după ce se va întocmi oastea locală, va trebui să părăsească orașul la cea dintâi cerere.

Comisarul ținutului, Domusei”.

1) Ministerul de interne. Dosarul Nr. 2, f. 13.

2) Ziarul „Guvânt Moldovenesc” Nr. 4 din 11 Ianuarie 1918.

CXXXVIII.

Telegrama comisarului ținutului Orhei către consiliul directorilor¹⁾.

„Starea lucrurilor în ținut se înrăutățește pe zi ce merge. Pădurile se taie fără milă, economiile se dărâmă neîncetat. Pe Nistru oamenii din Ucraina taie și pradă pădurile noastre. Au loc ciocniri: o parte de săteni sar asupra altei părți. Satul Dereneu merge împotriva satului Bularda, cerându-și parte din averea prădată dela boieri. Oștile ce trec prin ținut sporesc anarhia. Satele capătă dela oștile trecătoare granate, puști și chiar mitraliere. Eu n'am nici o putere de luptă. Dacă țineți la slobozenia și binele țării, aduceți mai degrabă oșli streine, până când nu-i târziu, pentru că cele dintâi rânduri ale armiei a 4-a, ce a părăsit frontul din capul ei, au ajuns deacuma la Orhei.

Comisarul ținutului, Postolache.

CXXXIX.

Chenarea comisarilor naționali militari de pe frontul românesc²⁾.

„Svonurile mincinoase ce se răspândesc în legătură cu cuprinderea drumului de fer dela Iași până la Bender de către oastea românească, ne îndatoresc pe noi să dăm o lămurire adevărată asupra acestei împrejurări.

Niște cete de hoți organizați, neținând seama de interesele oastei, au pus mâna pe stația Socola (lângă Iași), oprind toată hrana, care trecea prin această stație la front. Din pricina aceasta soldații în mai multe locuri au îndurat multă nevoie și foame.

Însă cu măsuri hotărîtoare Socola a fost curățită de hoți. Mulțumită acestor măsuri, oastea de pe front a început a primi

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc“ din 11 Ianuarie 1918, Nr. 4.

2) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc“ Nr. 11 din 31 Ianuarie 1918.

hrană îndestul, iar soldații demobilizați aveau chip să se întoarcă acasă cu ușurință, pe drumurile de fer.

Lucrul necinstit al hoților și prădătorilor însă nu s'a sfârșit. Ei au început a-i îndemna pe soldați să părăsească frontul, și soldații mergând spre casele lor au prins a prăda munca și averea locuitorilor. O mulțime de sate din Basarabia au fost date focului și prădate. S'au prăpădit sute de mii de puduri de pâine pregătită pentru oaste și locuitori. Averea întreagă a norodului se prădă și se risipește.

Prădătorii însă nu se mulțumesc numai cu aceasta, — ei vreau să puie mâna și pe stăpânire. Din Socola ei s'au mutat la Ungheni, apoi la Chișinău, urmând a prăda și a face silnicii. Ei i-au arestat pe toți ofițerii străini, cari se aflau la Chișinău și și-au bătut joc de dânsii ; ei au prădat chiar și comisia, care cumpără pâine pentru oastea de pe front. La Chișinău ei și-au aşezat stabul lor, care întrebuința toate mijloacele pentru a împiedeca îndestularea frontului și a strica drumurile de fer. Ei chiar au și izbutit să strice drumul de fer dintre Ungheni și Chișinău. Din pricina aceasta soldații, cari au luptat pe front mai bine de 3 ani, au fost nevoiți să se întoarcă acasă pe jos și flămânci. Sute și mii de acești oameni flămânci trec prin sate și orașe, prădând tot ce găsesc.

Stăpânirea Moldovenească, îngrijind de viața și averea Moldovenilor, împreună cu comănduirea frontului, care e datoare să îngrijească de îndestularea oastei, au fost nevoie să eie măsuri pentru paza drumului de fer Ungheni-Bender și a magazinelor de pâne pregătite pentru front.

După mai multe cereri, făcute de stăpânirea moldovenească și locuitorii unor părți ai Basarabiei, Stăpânirea Română a hotărît să trimeată oaste românească în Basarabia. Oastea aceasta are poruncă să lupte numai împotriva hoților și a prădătorilor, cari își fac râs de locuitori și nu lasă să se trimeată hrana pentru soldații de pe front. Ostașii români îi vor apăra pe locuitori de toate prădăciunile și hoțiile, pe care le au îndurat până acum. Hrana luată pentru soldații români numai decât va fi plătită.

Aducerea Oastei românești în Basarabia este o măsură

vremelnică, și îndată ce se va face liniște și rânduială la drumurile de fer și vor înceta prădăciunile, oastea aceasta numai decât va fi scoasă din Basarabia.

Acei cari răspândește svenuri, că Români, venind în Basarabia, vreau să o alipească la România, sunt niște turburători, și împotriva lor trebuie să lupte toți : și soldații de pe front și voi locuitorii Basarabiei. Noi nu voim alt ceva decât să îndestulăm frontul cu cele trebuincioase și să facem demobilizarea cu rânduială. Noi voim să oprim prădăciunile, ce le fac în Basarabia cetele de hoți și prădători.

Voi, locuitorii Basarabiei, pentru binele vostru sunteți datori să ne dați tot sprijinul și ajutorul.

Comisarii naționali de pe frontul român".

CXL.

Apel către populația Chișinăului făcut de către delegația care a fost întru întâmpinarea armatei române¹⁾.

„In dimineața zilei de 12 Ianuarie s'a trimis la Iași o delegație din partea Sfatului Țării, a comitetului țărăneșc, a comitetului moldovenesc, al marinilor și soldaților moldoveni. Delegația a ajuns până la Călărași și a stabilit cele ce urmează :

1. Printre oștirea care înaintează se află părți române și ucrainene, atât printre soldați, cât și printre comandanți. Capii oștilor se află la Strășeni.

2. Oștile sunt numeroase și bine înzestrate cu artillerie, mitraliere și aeroplane.

3. Înaintarea oștilor române-ruse, după spusele comandei, nu are alt fel decât să apere drumurile de fer, ceeace este de neapărată nevoie pentru oștile ruse, române și ucrainene, ce stau pe front, deasemenea ele voesc să apere depozitele și transporturile cu provizii aflătoare în cuprinsul Basarabiei.

4. Români nu se vor amesteca în treburile lăuntrice ale Basarabiei ; pentru aceasta a dat chezăsie Franța și ceilalți aliați.

1) Ziarul „Ardealul” Nr. 4 din 13 Ianuarie 1918.

5. Oștile românești vor ești din țară pe măsură ce vor fi înlocuite cu oști moldovenești.

6. Intrarea oștilor române în Basarabia a fost hotărîtă de comanda rusă, ucraineană și română, precum și de întovărășiții noștri. Svonurile că ei, ar fi fost chemați de cineva nu sunt adevărate. Stavca (marele cartier) dela Iași nu putea să ființeze, fără drumul de fier, care de două săptămâni eră luat de către bolșevici, nelăsând să treacă spre Iași nimic. Aceasta este adevărata pricină a intrării lor;

7. Comanda oștilor, care înaintează, chezăsluește viața tuturor locuitorilor, cu condiția ca să nu fie vre-o faptă dușmănoasă împotriva Românilor. Orice faptă dușmănoasă va fi aspru pedepsită.

8. Comanda roagă poporul să fie liniștit și să dea ajutorul său pentru îndepărțarea din oraș a tuturor acclora, cari hrănesc gândul de a duce război cu oștile ce înaintează. Prin aceasta orașul va fi scutit de bombardare.

9. Comanda cere dezarmarea deplină a persoanelor particulare. Orice împușcătură va fi aspru pedepsită.

10. Treaba despre intrarea oștilor în Chișinău a fost hotărîtă desăvărșit și intrarea se va face în cel mai scurt timp.

11. Comandant al oștirilor este generalul Broșteanu. El se va îndrepta spre norodul din Chișinău cu două strigări, care vor fi răspândite din aeroplane.

12. Oamenii de prin sate, cari au fost întrebați, au spus că Români, nu fac nici un fel de silnicie și că plătesc pentru toate produsele ce li se dau.

Observare. În seara de 12 Ianuarie s'a ținut o adunare a tuturor părților moldovenești din garnizoană. Adunarea a hotărît să nu se amestecă în războiul dintre Români și bolșevici. Astăzi au mers în față oștilor ce înaintează două delegații pentru stabilirea învoelilor. Una din învoeli, ce voesc să pună delegațiile, este ca să nu fie tribunale de război.

- Delegații : 1) *Inuleț*, de la Sfatul Țării ;
2) *Budîșteanu*, dela comitetul țărănesc ;
3) *Suruceanu*, dela comitetul central ;
4) *Ciobanu*, dela regimentul moldovean ;
5) *Turcuman*, dela marinari.”

Proclamația generalului Broșteanu către poporul basarabean¹⁾.

„De un an și jumătate pământul primitor al Țării Românești adăpostește și hrănește mulțimea oastei ruse.

După atâtă vreme toate hrânile pentru cai și oameni au fost istovite.

Prin bună înțelegere cu stăpânirea poporului rus stăpânirea română a cumpărat și plătit cu bani gata o mare câtime de bucate din Rusia.

Aceste bucate, adunate în magazii în multe sate și târguri, urmează a fi duse cu încetul în țara românească pentru a sluji atât la hrana locuitorilor, cât și a oștirilor române și ruse, care încă se mai găsesc acolo.

Un duh de dușmănie, pe care nimeni nu-l poate prinde, a înarmat brațe răufăcătoare, care pradă și dărâmă aceste magazii.

Stăpânirea rusească fiind, prin să cu alte treburi, nu poate nici să apere aceste magazii, nici să le păzească, ci le lasă la voia răilor, a căror lăcomie nu cunoaște hotare.

In scopul de a apăra aceste magazii, în scopul de a chezăslui aducerea hrănii trebuitoare locuitorilor români, hrana — plătită de stăpânirea românească, suntem trimiși noi aici.

Noi, Români, am dat totdeauna dovedă, că suntem prieteni credincioși și statornici. Noi nu întoarcem armele împotriva prietenilor noștri, ci ne înțelegem rostul de oameni cinstiți, rămânând tovarăși credincioși până la urmă.

Prin venirea noastră în Basarabia, noi nu numai că ne în-deplinim o înaltă datorie de întovărăși chezăsluind și mai departe hrana oștilor ruse pe pământul românesc, dar vom apăra chiar și viața și avutul locuitorilor împotriva cetelor de anarhiști și pogromșcici.

Ne adresăm vouă, cetăteni pașnici ai Basarabiei, și vă rugăm să înțelegeți cu toții, aşa cum este într'adevăr rostul nostru.

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 6 din 16 Ianuarie 1918.

Ridicați-vă cu toții și alungați cete netrebnice, care pradă și omoară !

Ușurați-ne datoria noastră.

Inlăturați lupta între noi și ei.

O oaste bine organizată, disciplinată și comandată, cum este oastea românească nu va putea da înapoi în fața unor cete de pogromșcici.

Suntem hotărși să luptăm cu cea din urmă putere pentru a nimici aceste cete.

De vom ajunge la luptă cu cetele pomenite, nu va fi cu puțință să scutim orașele și satele țării voastre de pierderi prin bombardarea, ce vom fi nevoiți să o facem.

Spre a nu se întâmpla aceasta, poftim poporul pașnic să silcască pe pogromșcici să părăsească țara cu un minut mai de vreme. Să nu fie nevoie să-i izgonim noi cu puterea armelor. Căci, de va fi aşa, toată răspunderea pagubelor pricinuite va cădea asupra voastră.

Comandanțul trupelor române, însărcinate cu paza
magazilor și transportului granelor
cumpărate de stăpânirea română,
General Broșteanu".

CXLII.

Comunicatul oficial al generalului Broșteanu cu ocazia ocupării Tighinei¹⁾.

„După violente lupte, pe cari România nu le-a dorit, dar la care ne-au silit rezistența neînțeleasă a trupelor bolșevice, azi, la 20 Ianuarie 1918 ora 5 dimineața, trupele române după 3 zile de lupte crâncene au ocupat Benderul.

Cetatea și podul sunt în mâinile noastre.

Am căpătat o enormă cantitate de tunuri, arme și munițiuni. Orașul n'a putut fi cruțat de ororile războiului. Pierderile

1) V. Ziarul „Ardealul” Nr. 7 din 21 Ianuarie 1918. Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 9 din 24 Ianuarie 1918.

noastre sunt cu totul neînsemnate. Bolșevicii au fost alungați dincolo de Nistru. Pierderile lor se ridică la aproape zece mii de morți.

Comandantul trupelor române, General Broșteanu".

CXLIII.

Proclamația gen. Prezan la intrarea armatei române în Basarabia¹⁾.

„Cetățeni ai Republicei Moldovenesci,

Voi și țara voastră ca și a noastră, trec acuma prin ceasuri grele hotărîtoare pentru soarta lor.

Din toate părțile și de către o mulțime de oameni răi, vi se spun tot felul de neadevăruri, cari vă întunecă mintea, vă înrăutățesc inimele și vă fac să nu mai simțiți, unde este binele și unde este răul.

In aceste clipe de grea cumpăna și nestatornicie, Sfatul Țării și-a adus aminte de noi și ne-a cerut prin comandamentul militar rus să trecem Prutul :

1. Ca să aducem rânduială și liniște în satele și târgurile voastre, punând la adăpost viața și avutul întregului popor împotriva răufăcătorilor și :

2. Ca să chezășluim transportul celor trebuincioase pentru traiul armatelor ruse și române, cari fac pază la hotarele noastre, apărând prin aceasta și hotarele țării voastre.

Venirea soldaților români în Basarabia a supărat mult pe răufăcători și pe cei cumpărați de dușmanii voștri și ai noștri, cari își găsesc nu aşa de bun adăpost pe pământul vostru, căci ei au simțit, că de acum înainte nu vor mai putea prăda la voi acasă, ca în codru.

Și acești dușmani s-au folosit de sufletul vostru cinstit, bun și încrezător și au căutat să sădească învrăjirea între voi și noi, spunându-vă că Românii vin să stăpânească țara

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 9 din 24 Ianuarie 1918. Ziarul „Ardealul” Nr. 6 din 18 Ianuarie 1918.

voastră, că ei vin să puie măna pe pământurile voastre și că ei n'ar avea alt gând decât să aducă iarăș în capul vostru pe vechii stăpânitori, cari să vă răpească drepturile naționale și politice câștigate prin revoluție.

Departate de noi gândul acesta !

Cetățeni Moldoveni ! Nu dați nici o crezare acestor vorbe violente !

Cum v'ați putea voi închipui, că soldatul român, — care prin mărirea Regelui și a stăpânirei lui, — și-a mărit acum pământul lui de hrană tocmai el să vie astăzi în țara fraților săi, ca să-i împiede de a-și însfăptui și ei dreptul lor !

Vă declar sus și tare că Oastea Română nu dorește decât ca prin rânduiala și liniștea, ce aduce, să vă dee puința să vă statornici și să desăvârșiți autonomia și slobozenia voastră, precum veți hotărî voi singuri.

Oastea română nu va obijdui pe nici un locuitor din Republica Moldovenească, oricare ar fi neamul și credința lui.

De îndată ce se va statornici rânduiala și liniștea și va fi fi chezăsie, că prădăciunile, tâlhăriile și omorurile nu vor mai începe, ostașii români se vor întoarce la ei acasă.

Aveți totă încrederea și primiți pe ostașii aceștia cu dragostea frâțească cu care ei vin la voi.

Iar dacă vreunul din acești ostași s-ar arăta nevrednic și s-ar abate dela calea cea bună, care i-a fost poruncită de noi, aduceți numai decât jalba voastră înaintea celui mai apropiat comandant și fiți încredințați, că vi se va face îndată deplină dreptate.

Iași 12 Ianuarie 1918:

Insărcinat cu comanda Armatei Române, General Prezan".

CXLIV.

Ordinul Marelui Stat Major al României către trupele din Basarabia¹⁾.

„Din știri particulare s'a aflat, că comandamentele noastre din Basarabia cred de datoria lor să-i puie din nou pe moșieri

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 17 din 15 Februarie 1918.

în stăpânirea lucrurilor, de cari ei au fost desbrăcați prin mișcarea revoluționară, ce a avut loc înainte de intrarea oștilor noastre în Basarabia.

Cum această purtare învrajbește pe țărani, mai cu seamă că dușmanii noștri i-au ridicat împotriva noastră, tocmai pe cuvântul, că oastea românească a fost adusă în Basarabia de foștii moșieri pentru a statornici din nou vechea stare de lucruri; și cum avem interesul de a înlătura noui tulburări, vă rog să binevoiți a lua măsuri, ca oastea să nu se mai amestece în trebile dintre moșieri și țărani, pentru a împiedeca noui jafuri și stricăciuni.

Trebuie să socotim ca bună starea de lucruri, pe care am găsit-o în clipa intrării noastre în Basarabia; iar pentru faptele întâmpilate mai înainte, moșierii trebuie să se adrezeze stăpânirilor locale.

General Lupescu.”

CXLV.

Manifestul generalului Broșteanu către locuitorii Basarabiei¹⁾.

„Armata românească nu a venit în Basarabia decât numai atunci, când a fost chemată de ocârmuirea voastră.

Omenirea întreagă trece astăzi prin vremuri mari, cari au să schimbe cu totul fața lumii. Astăzi noroadele își croesc viața pentru multe veacuri înainte. Cele vrednice și înțelepte vor trăi bine și în fericire, fiind binecuvântate de urmașii lor, iar cele ticăloase și proaste se vor nenoroci pentru multă vreme !

Dar vremurile acestea nu sunt numai mari, ci și foarte grele, și-s împreună cu multe primejdii și mari nenorociri, ca orice vremuri de prefaceri mari.

Când stai să faci un lucru mare, se găsesc oameni, cari te sfătuiesc de bine, dar și mulți cărora le-i ciudă de binele tău și caută numai să-ți strice.

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 24 din 11 Martie 1918.

Astfel de nenorociri și sfătuitori răi au dat și peste voi, frați Moldoveni din Basarabia, când ați vrut să vă alegeți pentru voi și pentru copiii voștri altă viață mai bună și mai dreaptă, răzimată pe limba și obiceurile voastre moldovenești. Și atunci în loc de bine, v'ati ales numai cu nenorociri, ca: hoții, prădăciuni, sate arse și omoruri, făcute de bande ti căloase de oameni ce nu sunt creștini și de bolșevici străini de țara, de datinete și de credința voastră. Acești oameni păcătoși, vă îndeamnă mereu la aceste fapte rele și fărădelegi, cari sunt urîte în fața oamenilor și a lui Dumnezeu.

Viața unei țări însă, nu se poate preface în bine, dacă acea țară n'are parte de liniște și bună rânduială.

Când noi, armata românească, am fost chemați să vă aducem această liniște și rânduială, am venit cu dragă înimă, căci ne părea rău de durerea voastră, fiind și noi doară de aceiaș limbă și lege, ca și voi.

Dușmanii noștri, cari sunt și dușmanii voștri, cei mai mari, nu vreau însă să se astâmpere și răspândesc fel de fel de minciuni, despre venirea noastră !

Nu-i credeți !

Noi n'am venit ca să vă împiedecăm ca voi să ajungeți la drepturile voastre, pe cari nimeni nu vi le poate lua, — ci am venit să vă ajutăm să vă căpătați liniște și bună rânduială, la adăpostul (cu ajutorul) cărora să aveți răgaz și să puteți așeza și păzi, cu sprijinul ocârmuiitorilor voștri, țara voastră, după cum veți crede îնșivă, că e mai bine pentru voi.

Drepturile și slobozeniile, nu se pot întemeia prin fărădelegi, jafuri și omoruri, ci prin legi și bună rânduială !

Să aveți încredere în dragostea și faptele noastre, căci noi suntem frați de acelaș sânge și de aceiaș lege, și am venit ca cu primejdia vieții noastre să vă ajutăm la întemeierea drepturilor și slobozeniilor voastre.

Armata română nu vrea să se amestece în treburile de până acum și de acum înaținte, dintre proprietari și țărani. Armata noastră are însă poruncă, să împiedece hoțile, omorurile și fărădelegile ce vi s'ar mai face de acum înaținte de către acei, cari nu-și iubesc țara, neamul și rânduiala !

Noi vă dorim din inimă, ca Dumnezeu să vă ajule vouă și cârmuitorilor voștri, ca să vă puteți întemeia în aceste vremuri de prefaceri mari, pentru copiii și strănepoții voștri, o viață mai bună și mai dreaptă decât acea de până acumă !

General Broșteanu".

CXLVI.

Proclamația generalului Broșteanu către populația Chișinăului¹⁾.

„Cetățeni ai Chișinăului !

1. Oștile românești, destinate a veni la Chișinău, au intrat în oraș fără a întâmpina nici un fel de împotrivire din partea voastră.

2. Aceasta dovedește, că ați primit și ați ascultat cu înțelepciune și luminat patriotism, strigarea ce am făcut la purtarea voastră frătească față de noi și la primirea voastră binevoitoare.

3. Sprijinul vostru binevoitor și cinstit a făcut să nu fie nici o neînțelegere, nici o încăerare, nici o neplăcere, aşa că n'a fost nevoie să întrebuiuñăm arme.

4. Pentru înțelepciunea arătată, stând pacinici și liniștiți, pentru încrederea ce ați avut în purtarea frătească față de noi și pentru nădejdea, ce ați pus în sprijinul nostru, arătându-ne dragostea și primindu-ne cu voioie să aduc mulțămirile mele călduroase și să asigur de cea mai deplină dragoste și ajutor pentru viitor.

5. Voi avea nevoie și de aci înainte de sprijinul vostru, pentru îndeplinirea sarcinei militare, ce am în această țară și nădăduesc, că cu acest sprijin să vă pot ajuta ca să scăpați cât mai curând de nenorocirile anarhiei, ce împrejurările au făcut să vie asupra țării.

6. Trăind vremuri mari și pentru poporul moldovenesc al Basarabiei, zilele acestea sunt hotărîtoare.

1) Ziarul „Ardealul” Nr. 6 din 18 Ianuarie 1918.

7. Înțelepciunea, cinstea și patriotismul vostru vor hotărî soarta Republicei Moldovenesti (Basarabene).

8. Uniți-vă într'un gând curat, pentru mântuirea patriei voastre !

9. Popoarele liberale din Europa și din lumea întreagă, care alcătuiesc astăzi marea și sfânta întovărășire pentru slobozirea popoarelor mici de tirania popoarelor mari și care au scris în programul răsboiului ce duc, câștigarea drepturilor de libertate și de unire a tuturor Românilor, salută cu nespusă bucurie primirea ce ați făcut trupelor române, venite în mijlocul vostru.

10. Urmați și mai departe a vă arăta vrednici de aceste zile mari pentru neamul românesc.

11. Lumea întreagă are ochii atințiți asupra voastră.

12. Insărcinarea mea nu este să împiedec împlinirea soartei ce văți croit, declarându-vă autonomia sau neațârnarea mai bine, ci din potrivă, de a mă sili să vă ajut pentru aşezarea întocmirei voastre pe temelii solide.

13. Pentru aceasta va fi nevoie să iau anumite măsuri de ordine și siguranță.

14. Toate măsurile de rigoare ce vom lua, vor fi în intersul vostru comun.

15. Să ascultați și să urmați cu voie bună măsurile, ce comandamentul meu vă va adresa, căci pornesc din nevoia apărării voastre de anarchie.

16. România fiind îară în totul liberală, măsurile noastre nu sunt și nu vor fi măsuri de asuprare, din potrivă ele sunt și vor fi însuflătice de principiile de libertate, de frăție și egalitate, care stăpânesc stăpânirea noastră.

17. Puneți nădejdea în puterea noastră fiind strânși, uniți, liniștiți și cu răbdare.

18. În scurtă vreme veți vedea roadele bune ale înțelepciunii voastre și veți vedea folosul ce veți avea dela sprijinul patriotic, ce veți da să curățim anarchia.

19. Liniștea și siguranța voastră v' o garantez. În schimb vă cer ascultarea.

Chișinău, 16 Ianuarie 1918.

Comandantul trupelor române, **General Broșteanu**".

CXLVII.

Telegrama şefului statului major bolşevic din Chişinău, Caabac, către sovetul soldaţilor şi marinariilor din Odesa cu ocazia intrării armatei române în Basarabia¹).

(Din ruseşte).

„Situaţia este gravă. Români aranjaţi în forma de semicerc se găsesc la 20-25 verste de liniile Bender-Chişinău şi Unghen-Chişinău. Românii dela Străşeni au un dos de apărare slab. Sub influenţa propagandei „Sfatului Tării”, comitetul moldovenesc, a cerut evacuarea front-otdelului²) care luptă împotriva Românilor. Tăranii, cari s-au despărţit, au hotărît, să nu permită intrarea Românilor pe teritoriul lor. „Sfatul Tării” nu cedează. Ne gândim să lichidăm astăzi, mâine „Sfatul Tării” şi „Directoratul”. Caminschi a părăsit astăzi comanda şi nepredând-o nimănui, a plecat³). Noi ne vom opune până la extrem, şi vom lua măsuri decisive. Depozitele cu avere le evacuăm. În Bender lăsăm o comandă de minieri.

Plecând vom strica drumul de fer. Pentru apărarea Benderului, unde sunt concentrate forţe armate, vine din Odesa un batalion de căi ferate, pe care se poate conta. Situaţia în armată este satisfăcătoare.

Naştarum Caabac”.

1) Ziarul „Одескін Новості” Nr. 10.615, din 13 Ianuarie 1918.

2) Statul major bolşevic, care se instalase în Chişinău

3) Praporşecul Caminschi, comandanțul trupelor bolșevice din Chişinău.

VI.

MANIFESTĂRILE PENTRU UNIRE ȘI UNIREA.

201

CXLVIII.

Declarația corpului didactic primar al jud. Chișinău¹⁾.

„Noi învățătorii din ținutul Chișinăului declarăm, că deși n'am putut fi de față la înălțătoarea serbare românească, ținută în 24 Ianuarie, fiind răzlețiți prin sate, am primit cu mare bucurie vestea despre măreția ei și suntem de credință nestرمutată, că la acea zi sfântă, când se va serba unirea tuturor Românilor, vom fi și noi printre fericiții, cari vom putea vedea înfăptuirea unui ideal visat de sute de ani.

Ne simțim de datoria noastră a mai declara, că noi, învățătorii suntem aproape toți născuții Basarabiei, aici am fost și suntem în slujbă și chiar și aceia, cari nu suntem de neam Români, avem rude pînătare Români și totdeauna am avut deplină cunoștință despre aceea, că munca noastră de până acum a fost o fărădelege a stăpânirei rusești, pe care pentru multele ei păcate a răsturnat-o revoluția.

In inima noastră arde un mare dor de a spăla toate păcatele trecutului și vom face tot ce ne stă în putință, ca să scoatem norodul din întuneric, numai una ne este nădejdea, că ocârmuirea românească, odată cu unirea, va întocmi soarta poporului muncitor, care este talpa țării, altfel, încât să fie pe deplin mulțămit. Aceasta va fi și chezășia muncei noastre culturale, care numai atunci va da roade

1) V. și ziarul „România Nouă” Nr. 12 din 2 Februarie 1918. Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 14 din 7 Februarie 1918.

binecuvântate, și tot norodul numai atunci se va simți fericit, și la serbarea unirii întregului neam românesc vom putea striga cu cea mai mare însuflare :

Trăiască România, mama tuturor Românilor !

p. Președinte al unirii învățătorilor din j. Chișinăului, **Podlesnăi.**
Secretar, **Popescu".**

CXLIX.

Chemarea comitetului studenților moldoveni către populația Basarabiei din 16 Ianuarie 1918¹⁾.

,,Moldoveni,

A sosit ceasul, când toată suflarea moldovenească să serbeze ziua cea mai sfântă, mai luminată și mai fericită în viața noastră. Acum Dumnezeu întâiaș dată a întins mâna sa de bunăvoieță către neamul nostru. Viața poporului moldovenesc este acumă chezășluită pe veci. Mult am strădă-nuit și am năcăjît de jugul străinilor. Dar dela începutul revoluției am suferit și mai mult chiar dela ăi noștri Moldoveni potlogari, cari s'au folosit de întunerecul poporului nostru, îi făgăduiau toate bogățiile ceriului și pământului și aduc ură și dușmănie în el, ca mai de grabă să se ucidă el singur. Nici o lumină adevarată n'a putut căpăta Moldoveanul nostru. Nici o gazetă moldovenească și rusească nu și-a făcut datoria sa sfântă față de norod. Cu una se îndeletniciau ele : aprindeau focul anarchiei în toate părțile, îndușmăniau oamenii unul față de altul. Dădeau prilejuri numai la ucideri, tâlhării, prădăciuni și blestămății.

Dar cel mai rău lucru este, că nici un om adevarat binevoitor și iubitor de neam n'a putut să-și spue cuvântul sfânt și sănătos pentru că valul anarchiei și al destrăbălării poporului a scos la față printre oameni buni și oameni răi, cari făceau toate chipurile să-i înlăture, ba chiar și să-i ucidă pe cei buni.

1) Ziarul „Ardealul” Nr. 7 din 21 Ianuarie 1918.

Iată acești oameni, cari au venit ca un blestem în țara aceasta la începutul revoluției ca cainii la hoit, căci până atunci petreceau prin toată Rusia și nici gând nu aveau de Basarabia, au început să facă prigonire de moarte la toți Moldovenii, cari simt moldovenește, cari aveau minte sănătoasă și iubire de neam.

Dar Dumneazeu sfânt n'a vrut moarte la acești oameni și întregului popor al nostru. El ne-a trimes pe mama noastră adevărată România, care ne-a pune toată rânduiala, ne-a îndrepta pe o cale adevărată, care duce tot neamul românesc la mare viitor.

Să știți voi hoți potlogari și compania voastră, că dacă voi ne-ați vrut moarte nouă și fraților noștri, noi studențimea moldovenească vă spunem, că noi moarte nu vă vrem, dar hotărîți-vă, spunem, să vă lepădați de lucrul vostru cel scârnav.

Gândiți-vă la ce nenorocire aduceți voi poporul cu faptele voastre scârnave !

Noi studenții moldoveni din Basarabia dela începutul revoluției am ridicat sfântul tricolor al tuturor Românilor și cu toate puterile ne-am luptat cu dumneavoastră. Acum vom grămădi toată puterea și energia tinereței noastre și avem să luptăm îndărjit cu d-voastră. Dacă aveți măcar vr'o leacă de omenie în sufletul vostru, cătați-vă de lucru curat, deși noi din urmă vom striga : Dumnezeu să vă păzească.

Din partea noastră, noi din toată inima curată a tineretului mulțumim ceriului, că a trimis pe mama noastră adevărată, mult aşteptată și mult dorită de noi. Noi vom da tot sprijinul nostru de-a curăți țara noastră, patria Moldovei cei vechi, de toți dușmanii marelui ideal al noastru.

Trăiască libertatea și unirea tuturor Românilor.

Chișinău, 16 Ianuarie 1918.

Comitetul studenților Moldoveni.“

**Declarația unui grup de Români din toate provinciile românești
cu privire la Unirea tuturor Românilor¹⁾.**

Imprejurări unice în felul lor în istoria neamului nostru au făcut, ca astăzi să se găsească în capitala Basarabiei o seamă de intelectuali refugiați din toate țările locuite de Români.

Nu eră cu puțină ca vremurile de acum, în care se aşează o nouă temelie vieții popoarelor, să-i lase pe acești fii ai celui mai încercat popor, nepăsători față de viitorul neamului lor. Ideea pe care războiul de acuma a pecetluit-o cu atâtea râuri de sânge, că toate noroadele, mari sau mici, trebuie să-și adune sub ocârmuire naționale pe toți fiii lor, pentru a-i putea face cât mai fericiți, — această idee a trebuit să-i frământe în modul cel mai serios pe acești oameni, cărora suferințele de sute de ani ale poporului nostru asuprit de străini, le erau atât de cunoscute.

Refugiații (bejenarii) din țările românești, călcate de dușmani, au găsit și aici în Basarabia, unde trăesc de o vreme, o ramură a românismului gemând subt apăsarea sufletească a străinului. Ceeace ei găsiau aici, i-a făcut să se încredințeze și mai bine de durerosul adevăr istoric, pe care-l știau atât de bine de acasă, că poporul nostru, lipsit de o unire politică, a fost osândit la vecinică umilire și apăsare și că, dacă nu se va uni cel puțin acum, viitorul lui va fi și mai dureros decât trecutul plin de lacrimi și suspine. Dorința lor de a-și scăpa țara de naștere de sub stăpânirea străină și de a o vedea alipită la România, aici sub puterea lucrurilor, trăite în Basarabia, a luat o infățișare și mai hotărâtă : țara de mâine a Românilor trebuie să cuprindă întreg pământul locuit de ei, dela Tisa și până la Nistru, — și încă și dincolo de acest râu, până unde se întinde graiul românesc.

Nimeni nu ne poate tăgădui dreptul asupra pământurilor,

1) Ziarul „România nouă” Nr. 8 din 24 Ianuarie 1918.

în cari noi suntem cei mai vechi și cei mai mulți locuitori.

Toate acestea sunt și trebuie să fie ale noastre, dar ele nu mai așa ne vor putea chezășlui o viață mai fericită, dacă vor fi unite. Numai rătăciții și vânduții nu vor să înțeleagă aceasta și stăruie mai departe, că pământurile noastre străvechi să rămâne și de aici încolo pe mâna străinilor.

Dar noi am văzut, vai, ce e străinul, căci supt călcâiul lui am trăit sute de ani, până aproape să ni se strângă răsuflarea. Chiar și în cursul acestui războiu, ne-am putut încredința despre binele, pe care-l putem aștepta dela el. Ungurii și Nemeții, despre cari unii credeau că se vor încovi să ne dea o autonomie în marginile unei Austrii mari, ne-au luat în vremile din urmă și puținele drepturi naționale pe cari le mai aveam, iar Rușii erau să prăpădească nu numai Basarabia, ci și România, cu anarhia lor nesăbuită și cu lipsa lor de simțământ de patrie și de cinste pentru cuvântul dat. Nu, mânăstirea este numai în unirea noastră într'o singură țară.

Conduși de aceste vederi, refugiații români adunați în jurul gazetei „Ardealul”, dându-și mâna cu tinerimea din Basarabia, au socotit că a sosit vremea ca să intre acum în luptă deschisă pentru înfăptuirea unirii politice a tuturor Românilor într'un singur stat. Imprejurarea, că viteaza armată română astăzi este stăpână peste întreaga Basarabie, ne dă o recum putință unei desfășurări slobode acestei lupte sfinte și drepte. Noi socotim această armată, în care pe lângă ostași din România, sunt și zeci de mii de Români din Transilvania, Bucovina și Macedonia, ca o armată a întregului neam românesc, menită să lupte nu pentru alipirea la România a țărilor cari se află încă sub stăpâniri străine, ci pentru crearea unei României nouă, a întregului neam. Această Românie nouă va fi făcută de noi toți și va fi a noastră a tuturor. În marginile ei fiecare țărișoară își va putea avea autonomia sa, atât de trebuitoare pentru îndrumarea și ocrotirea nevoilor locale. Ea va fi pe atât de bună, pe cât de destoinici vom fi noi în a o așeza pe temelii trainice și pe cât de serioși ne vom ști dovedi în fața Aliaților. Fiind toți Români la un

loc, și fiind animați de un singur ideal puternic, e dela sine înțeles că această Românie va fi mai bună decât România de până acum, de care atâția Basarabeni se tem, și mai bună de cât oricare altă țară românească, înțelegând aici și Basarabia.

Incepând cu ziua de astăzi, în care toți Români trebuc să serbeze amintirea celei dintâi uniri săvârșite la 1859 între două țări românești, noi cei mai jos iscăliți, potrivit punctului nostru de plecare, nu ne mai socotim ca până acum : ardeleni, basarabeni, bucovineni și a. m. d., și nu ne mai socotim nici numai ca fiind aceluiăș popor, ci ca cetățenii (grajdanii) aceluiăș stat unitar românesc, ca cetățeni ai României nouă a tuturor Românilor, cu aceleași datorii față de fiecare parte a ei și cu aceleași drepturi. De astăzi înainte noi vom fi totodată ostași ai acestei Români, pentru făurirea și întărirea căreia voim să luptăm cu ori ce armă va trebui. Deocamdată lupta noastră va fi purtată cu condeiul, la această gazetă, care este continuarea „Ardealului” și care de acum înainte va fi condusă de un comitet de redacție alcătuit de Români din toate țările.

Potrivit vederilor noastre, fiecare parte de pământ locuit de neamul nostru este a întregului neam și datoria față de el este deopotrivă de mare. Câtă vreme împrejurările vor face deci ca această gazetă să se tipărească în Basarabia, e firesc ca stările de aici să ne intereseze mai mult și ca potrivit vederilor noastre, să le judecăm nu ca pe niște lucruri de interes local basarabean, ci ca lucruri de interes general românesc. Prin această prismă vom judeca lucrurile din toate provinciile românești, fiind încredințați că numai astfel se va putea întări viața noastră națională.

La lupta noastră se alătură deocamdată numai tinerimea studioasă din Basarabia, dar avem credința înțemeiată că, cu ajutorul lui Dumnezeu, în curând vom vedea în rândurile noastre pe toți Români basarabeni cu adevărată dragoste de neam, începând dela preoți și învățători și până la deputați și miniștri. Căci dacă până acum putea să însemneze o primejdie, ca cineva să lupte în Basarabia pentru unirea neamului i, de aici încolo, având scutul armatei române, ar

fi o trădare (vârzare) dacă basarabenii nu și-ar înțelege datoria lor națională cea mai înaltă. Teama de străini trebuie să piară odată ! Destul ne-au asuprit, până au fost ei stăpâni pe soarta noastră, de acum trebuie să ne fim însine stăpâni și să nu ne mai uităm la ce spun ei. Căci știm bine că nu pentru binele nostru vorbesc, ci pentru al lor.

Lucrând în bună înțelegere, cei strânsi în jurul acestei gazete nădăjduesc că vor izbuti să închiege o luptă sistematică în vederea ajungerii marelui scop, fără de care neamul nostru nu cred că va reuși să convingă pe toți Românilor de neapărata nevoie a unirii întregului neam și să facă și cercurile europene politice să recunoască și să sprijinească punctul lor de vedere.

In această credință ei se adreseză prin aceasta tuturor Românilor, — și deocamdată mai ales celor din Basarabia, în mijlocul căror se desfășoară propaganda — ca să se străbată de însemnătatea acestor vremuri unice în felul lor și să facă tot ce este omenește cu puțință, pentru înfăptuirea scopului celui mare.

Fiecare să-și dea seama, că mantuirea noastră este numai într-o Românie nouă, a tuturor Românilor.

Pentru înfăptuirea acestei Românilor vom lucra, pentru înfăptuirea ei vom trăi, pentru înfăptuirea ei vom muri, dacă va fi nevoie.

Chișinău, 24 Ianuarie 1918.

Din Transilvania : Dr. Onisifor Ghibu, Dr. Ioan Mateiu, Axente Banciu, Dr. Sebastian Bornemisa, Iosif Schiopul, Gheorghe Codrea, Nicolae Oancea, Nicolae Colan, Andreiu Oțetea.

Din Bucovina : George Tofan, Dimitrie Logigan, Emanuel Iliuș, Dr. Ovidiu Topa.

Din Basarabia : Vasile Horea, Vladimir Cazacliu, Ioan Vălușă, Alexandru Văleanu.

Din România : G. Murgoci, G. Munteanu-Râmnic, Petre V. Haneș, V. Tempeanu.

Din Macedonia : Constantin Noe și Epaminonda Balamace.

Din Serbia : Dr. Atanase Popovici”.

Cuvântul tinerimii din Basarabia¹⁾.

„Basarabia noastră este țară românească, întocmai ca și celealte țări de peste Prut locuite de frații noștri. De 106 ani ea a fost ruptă dela sănul mamei noastre, Moldova, și dată pe mâna străinilor cari ne-au asuprit și ne-au batjocorit cum au vrut; luându-ne ori ce drept la viața națională și omenească. Noi, sub stăpânirea rusească, n'am avut școală, n'am avut biserică, n'am avut limbă, n'am avut nimic din ce fi trebuie unui popor pentru ca să poată înainta. Pământurile ni s-au luat de străinii colonizați aici, drepturile avute în vechea Moldovă ni-au fost răpite rând pe rând de veneticii așezați printre noi. Din poporul băstinaș ce am fost am ajuns „cap de bou” luate în râs de toți, chiar în casa și în țara noastră. Așa de bine au știut străinii să ne desguste de noi însine și de frații noștri, în cât mulți Moldoveni s-au lepădat de neam și au ajuns să-i socotească dușmani pe însăși frații noștri Români. Intâmplarea dela 6 Ianuarie 1918, când Moldovenii povătuși de străini, și-au bătut joc de voluntarii transilvăneni, este o dovedă de starea în care ne-au adus acești străini, tot astfel și purtarea neprietenească a multor Moldoveni față de oastea românească, venită să ne scape de peire. Am ajuns să nu ne mai cunoaștem frații și să nu ne punem nădejdea în străini !

Noi, studenții români din Basarabia, dându-ne seama de starea dureroasă de lucruri de la noi și voind să lucrăm pentru îndreptarea ei, ne-am hotărât să pornim la luptă împotriva a tot ce a fost și este rău în viața noastră națională. Noi socotim că mantuirea neamului nostru este numai în unirea tuturor fiilor noștri într'o singură țară. Noi dela străini nu mai aşteptăm nimic ; toată nădejdea ne-o punem în viața la un loc cu toți frații noștri români. Nu ne trebuie Rusie federalivă, căci Rusia nu ne-a dat în curs de 100 de ani, decât întunecime și sabie, iar în vremurile de slobozene de acum nu ne-a dat decât anarhie ; noi vrem o Românie a tuturor Românilor.

1) Ziarul „România Nouă” Nr. 8, din 24 Ianuarie 1918.

Suntem fericiti, că pentru ajungerea aceluiăș scop, putem da mâna cu frații noștri din Transilvania, Bucovina, România, Serbia și Macedonia, adunați în jurul gazetei „România Nouă” și putem lucra umăr la umăr pentru așezarea unei țări a noastră, a tuturor.

La lupta sfântă pe care o începem noi acum, chemăm pe toți frații basarabeni. Veniți fraților cu toții, să facem o țară nouă și mare a tuturor celor de un sânge cu noi ! Nicăieri nu ne va fi mai bine ca în acea țară.

Blestemat să fie cel care ne va împiedeca în lupta noastră, decât care nu poate fi alta mai sfântă.

Să știe toți dușmanii neamului nostru, fie ei străini, fie din mijlocul nostru, că noi, tinerimea română din Basarabia, nu ne vom da îndărăt dela nici o piedică, care va sta în calea îndeplinirii sfintei cauze a unirii tuturor Românilor.

Nu ne vom uita la spusele mincinoase ale acestor răuvoitori pentru neamul nostru, cum că nu suntem democrați și progresiști. Din programul pe care îl urmărim noi și care va fi adus la cunoștință cetitorilor noștri cât de curând, se va vedea lămurit, dacă suntem reacționari noi, sau sunt aceștia ce ne dau vina de reacționari.

Studențimea tuturor popoarelor totdeauna a fost avangardă în înaintarea lor. Nu facem deosebire nici noi studenții români din Basarabia. Gândurile ne sunt curate ca și sufletele noastre tinere, pline de iubire de niciun și de dorințele cele mai bune de a-i aduce fericire.

Să ne ajute deci Dumnezeu, după gândul nostru cel bun.

Comitetul central al studenților români din Basarabia.

CLII.

Chemarea scriitorilor români către neamul moldovenesc din Basarabia¹⁾.

„In aceste clipe, când armata noastră biruitoare la Oituz, Mărăști și Mărășești, intră în Basarabia chemată de ocârmuirea

1) Ziarul „România Nouă” Nr. 11 dela 1 Februarie 1918. Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 11 din 31 Ianuarie 1918.

voastră națională, ca să vă dee liniște și să așeze puternic stăpânirea voastră pe pământul muncit de voi, inima noastră, în care atâtă amar de vreme am frământat și sporit durerea despărțirei de voi, saltă de cea mai curată fericire.

Acum un veac și mai bine împrejurări vrăjmașe ne-au răzlețit și între noi frați buni de același sânge s'a ridicat un zid de negură.

Apăsați de groaza și întunericul țarist, fără libertăți și fără lumină, ați trăit Dumnezeu știe cum. Dela sufletul nostru la al vostru n'a putut trece nimic. Noi cei slobozi în pământul nostru românesc, priveam cu jale, cum neamul nostru din Basarabia se întunecă și se stârge, fără ca să-i putem da un ajutor. În vremea din urmă durerea noastră a crescut, văzând cum dușmanii noștri au stăruit prin născociri mincinoase să samene vrajbă între noi, pentru ca apropierea să nu mai fie cu puțință nici chiar în sufletele noastre.

Dar a venit ziua slobozenei. Peste apa cea blăstămată a Prutului s'a durat punte. A sosit ceasul cel mare, întru care atâtă am nădăjduit, să ne întindem mâinile și să ne îmbrățișăm. A sunat ceasul înfrățirei, în care frate pe frate se caută. A fost la olaltă odată țara lui Ștefan Voievod cel Mare și sfânt am luptat și am suferit împreună prin veacuri. — A venit, fraților vremea, că neamul moldovenesc să nu mai cunoască hotar pentru dragostea lui, pentru limba noastră cea dulce. Cultura, limba și școala noastră de acum trebuie să se unească pe veci și nedespărțiti vom rămâne până la sfârșitul sfârșitului.

Dumnezeu a așezat neamul nostru într'un ținut frumos și îmbelșugat, ne-a înzestrat cu minte limpede și cu inimă bună, — ne-a hărăzit însă și grele încercări.

Incepând acum o viață nouă, ca Iov pe care l-a binecuvântat Domnul după dureri, să ne strângem rândurile și să avem în cugetul nostru, ca pe un odor prețios gândul, că de azi înainte limba și cultura noastră una sunt nedespărțite.

Cum a glăsuit și poetul — prooroc :
Români din patru colțuri, acum ori nici odată
Uniți-vă în cuget, uniți-vă 'n simțiri !

Scriitorii din România, Ardeal și Bucovina :

Mihail Sadoveanu, Ion Agârbiceanu, P. Locusteanu, Gheorghe Raneț, Corneliu Moldovanu, N. N. Beldiceanu, Gh. Rotică, A. Cazaban, Ion Minulescu, Radu D. Rosetti, Ion Petrovici, Gh. Tuloveanu, Mihail Codreanu, Eugen Herovanu, N. Gh. Lecca, Claudiu Milian, Natalia Negru, Izabela Sadoveanu, Alexandru Stamatiad, Mircea Rădulescu, Virgil Barbal, Ion Pilat, I. V. Soricu, N. Dunăreasu, G. Giurescu, D. Marmelici, Gh. Gregorian, Mihail Sorbu, Ludovic Dauș, A. Mândru, D. Tomescu, Nichifor Crainic."

CLIII.

**Cererea țărănilor, membri ai zemstvei județene din Bălți,
către adunarea zemstvei din acel județ,
ținută la 2 Martie 1918¹⁾.**

„Noi mai jos iscăliții membri ai Zemstvei ținutului Bălți, cu cinste vă rugăm ca, înainte de a intra în rânduiala zilei, hotărâtă pentru adunarea de astăzi a zemstvei, să puneti la glăsuire dorința noastră arătată, mai la vale, de a ne uni cu țara noastră mamă : România !

Știind prea bine că acum o sută și sase ani, am fost furați cu deasila dela sănul dulce al mamei noastre scumpe, cu care am fost un trup și un suflet ;

Știind prea bine că în vremile acestea grele, când după ce ne-a izbăvit Dumnezeu de tirania rusească, care ne-a apăsat, batjocorit și întunecat atâtă amar de vreme, eram să ne prăpădim în focul anarhiei bolșevice, — România ne-a dat ajutorul frățesc în zilele de grea primejdie, curățindu-ne țara de dușmani, dându-ne scutul, liniștea și rânduieli pierdute ;

Știind prea bine că singuri suntem și prea puțini și prea slabii și prea neputincioși pentru a ne putea ocârmui de sine, fără a cădea din nou sub alt jug străin, care să ne facă iarăși robi.

Hotărîm, în numele ținutului nostru Bălți să ne unim din nou cu scumpa țară mamă : cu România, voind să împărțim

1) Ziarul „România Nouă” Nr. 48, din 17 Martie 1918. Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 27, din 22 Martie 1918.

cu ea frătește tot norocul și nevoile vieții noastre viitoare,
ca și în vremile Moldovei lui Ștefan cel Mare!

Această hotărîre nestrămutată și sfântă a noastră rugăm
să fie trimisă fără întârziere Sfatului Țării, pentru ca acesta,
ascultând glasul nostru să hotărască în grabă, în numele
țării întregi : Sfânta, măntuitoarea, mult dorita și vecinica
noastră unire cu țara noastră mamă, România, în care ne
punem nădejdea, că ea, ne va chezăslui frăție deplină, și
drepturile căpătate de norod prin revoluția din 1917.

Bălți, 3 februarie 1918.

*Ioan Scobiola, Ioan Cazacencu, Simion Ciobanu, Ioan Curila, Vasile Costică,
A. Filip, V. Osadciuc, D. Garconița, N. Miaună, Gheorghe Popovici, Ioan Sar-
ciuc, Vasile Focșa, F. Grigorier, Gheorghe Ciobanu, Șt. Roșca, P. Saltinschi,
Gheorghe Cocoș, M. Moscalu.”*

CLIV.

**Hotărîrea adunării zemstvei ținutale
și a marilor proprietari din jud. Bălți în chestia unirii Basarabiei,
votată în urma propunerii țăranilor cu unanimitate de voturi
în ziua de 3 Martie 1918¹⁾.**

„Adunarea generală a Zemstvei din districtul Bălți, născută din alegerile regionale ce au avut loc la Decembrie 1917 și convocată în ziua de 1 Martie 1918, pentru votarea bugetelor și altor măsuri necesare bunului mers al administrației și vieții economice în această regiune în unire cu adunarea generală a tuturor marilor proprietari, întrunită în ziua de 3 Martie 1918, terminând lucrările sale, înainte de a închide sesiunea a discutat și votat în unanimitate următoarea moțiune depusă pe bioul adunării de către membrii zemstvei și ai marilor proprietari :

Rezămat pe principiile proclamate de marea revoluție a popoarelor fostului mare imperiu al tuturor Rușilor, care

1) Ziarul „România Nouă” Nr. 48, din 17 Martie 1918 și Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” din, No. 27 22 Martie.

În primul rând odată cu libertatea și egalitatea tuturor indivizilor în fața legilor, a proclamat libertatea naționalităților de a dispune singure de soarta și așezămintele lor prezente și viitoare, poporul moldovenesc, așezat de acum 20 de veacuri de către stră bunii noștri Romani între Nistru și Prut, a proclamat în ziua de 2 Decembrie 1917 Basarabia Republică Moldovenească independentă și de sine stătătoare;

Ținând seamă că viața și propășirea economică a unui popor este în raport cu forța vie și aptitudinile pe care Dumnezeu le-a hărăzit, că în unire stă puterea și că unde-s doi puțerea crește;

Ținând seamă că în timp de 14 veacuri, Basarabia a fost totdeauna un trup cu Moldova de pe dreapta Prutului și că soarta ei a fost deapurarea legată de aceia a Principatelor dunărene, cu care a gustat aceleași, suferințe și aceleași bucurii ;

Ținând seama că în anul 1812 în urma frământărilor săngheroase ale tuturor popoarelor europene Basarabia a fost smulsă fără consimțimântul ei dela trunchiul ei etnografic al națiunii sale de origine și

Ținând seama de pilda splendidă pe care Tânărul Regat al României a dat-o în scurtul timp de când a fost recunoscut Stat independent, atrăgându-și astăzi admirarea și iubirea tuturor popoarelor din lume și chiar respectul dușmanului comun ;

Proclamăm astăzi în mod solemn în fața lui Dumnezeu și a lumii întregi, că cerem unirea Basarabiei cu Regatul României sub al cărui regim constituțional și sub ocrotirea legilor ei de monarhie democratică vedem siguranța existenței noastre naționale și a propășirii economice și culturale.

Facem apel la toate adunările din întreaga Basarabie dela Hotin până la Ismail să se unească prin votul lor la moțiunea noastră și să ceară Sfatului Țării la Chișinău să trimeată o delegațiune cu reprezentanți din toate adunările regionale și de proprietari la Iași pentru a depune la picioarele Tronului României omagiile noastre de devotament și credință către Regele Ferdinand I, rege al tuturor Românilor.

D. D. Ciolac (președ. ligii propriet.), B. Butmy-de Cațman și A. Crupenschi, C. Leanca (președ. adunării Zemstvei, de Bălți), I. Glușchievici, A. Ghijitchi, S. Popovici, I. Macarov, C. Allaci, D. Allaci, A. Stahorschi, A. Rășcanu, A. Ciaicovschi, N. Casprovici, I. Șișco, Gh. Albot-Flondor, I. Siedeonschi, N. Scordeli, I. Irjicovschi, A. Săcară, V. Valuță, N. Dubravski, Z. Vainștoc, E. Vlad, Așchenazi, T. Ciugureanu, A. Popovici, C. Ettingher, H. Victorov, Andriș, Septilici, Gr. Blajievschi (Primarul orașului), D. Dobriș, P. Șișco, E. Zaharova, Gr. Teodorovici, N. Ciolac, P. Levința, C. Hâncu (președ. Zemstvei ținut.) M. Ciuhureanu, V. Osadciuc, S. Roșca, D. Loganovici, A. Tolpegiu, Halangioglo, Romașcan, Gr. Loganovici, N. Cozac, St. Sadovici, L. Masis, M. Novîchi, T. Valuță, D. Feldman, I. Catelli, II. Negruți, L. Cohan, C. Ștefanov, S. Zanglidis. Gh. Popovici, P. Cutic, V. Lozanov, Scobiola, A. Filip, Gh. Ciobanu I. Șteleuco, S. Nemirovski, V. Horodenco, I. Lefter (Comisarul ținut. Bălți), D. Galușca, F. Grigorov, Gh. Cucoș, S. Popovici, I. Cozacenco, N. Meaun, Gr. Popovici, I. Leahu, D. Dorogan, D. Calistru, N. Roșca, N. Harconit, Gr. Treleca, M. Moscal S. Musteață, P. Musteață, Gr. Antonovici, I. Cocoși, I. Șorgu, I. Gurîță, V. Ciocla, V. Condrețchi, T. Toțan, Șt. Pirogan, M. Filip, L. Marian, H. Černitov, N. Palamar, A. Cavaza, Gh. Paranici, D. Moldovan, Gh. Roșca, I. Goian, D. Vrabie (Președ. Partidului național moldovenesc)."

CLV.

**Din memoriul asupra stării în Basarabia,
înaintat guvernului român de către Uniunea marilor proprietari
din Basarabia¹⁾.**

„Am crezut că este bine ca într'un rezumat precis, documentat cu date, să se cunoască adevărata situațiune politică și agrară din Basarabia, căci numai astfel se va putea vedea, cât de dreaptă este aprecierea tuturor acelora care într'adevăr prin situațiunea lor intelectuală, culturală, morală și materială au dreptul și datoria către Basarabia de a o apăra în contra acelora ce voind să abuzeze de o stare de desorganizare caută să tragă beneficii personale în detrimentul binelui și viitorului țării.

Cum se va vedea actualul guvern și pretins Sfat al Țării este o creație ocasională de oameni politici ocionali și aven-

1) Ministerul de Interne. Dosarul fără număr. A fost publicat în parte de către D-rul P. Cazacu. Moldova dintre Prut și Nistru, pp. 305—308.

turieri care profitând de revoltele bolșeviste, pe care le conduceau chiar ei la început de oarece D-l Erhan și Inculeț au venit din Petrograd la Chișinău cu delegații bolșeviste; au decretat o republică independentă și au acaparat situația, promițând masselor predarea averilor proprietarilor și remiterea lor fără nici o plată, — distrugerea burjuilor și acordarea unei libertăți anarhice fără respectul legilor dreptului și vieții cetățenilor.

Armata română, alarmată de această revoluție creată, prin aceste procedeuri ale acestor politicieni, a intervenit și a potolit dezordinea începută. Guvernul, care la început a voit să se opuiască armatei române, văzând imposibilitatea, a schimbat atitudinea și a căutat să arăte, că primește cu placere venirea armatei române, dar pe sub mână continua a duce campania de revoluție și chiar caută a arata, că armata română e aceea care se opune la îndeplinirea promisiunilor date de el, adică de a împărți țăranilor fără plată pământurile proprietarilor.

Prin aceste mijloace însă se prepară viitoarea dezordine și constituie un pericol nu numai pentru Basarabia, dar și pentru armata română, care trăește în acest mediu dizolvant. Guvernul actual nu face altceva decât de a trăi prin expediente zilnice fără a face vre-o organizare administrativă. Această stare de lucruri nu poate dura mai mult. Ea pune în pericol și viitorul Basarabiei și tendințele ei de unire cu România. Nu poate să mai dăinuiască o administrație care are ca țintă dezordine, ilegalitate și bunul plac.

De aceia cerem ca pe baza celor arătate mai jos să se vadă justa noastră protestare și un moment mai curând România, cu care noi fără nici un încojur cerem a fi uniți, să ne dea sprijinul, sfatul și concursul moral și material pentru a înlătura o stare de revoluție organizată de un pretins guvern și un pretins Sfat al Țării.

I. *Chestiunea agrară.*

Basarabia este o țară agricolă cu o industrie foarte slab dezvoltată. Principalele și se poate zice singurele articole ale

exportului sunt productele agricole ca : grâncle, vitele, vinul, fructele, tutunul și derivatele lor.

Suprafața totală a Basarabiei este de 3.834.824 disetine” etc. (Aici date cu privire la repartizarea pământului între proprietari și țărani). „Ori se pune întrebarea, cum s'a început și cum s'a întins grozava revoluție agrară în 1917, care a distrus literalmente aproape toate gospodăriile culturale în Basarabia.

După cum e cunoscut, lozinca principală a revoluției ruse a fost următoare : toată libertatea ilimitată și tot pământul fără nici o despăgubire pentru popor. Pentru propaganda acestei lozinci, au fost trimiși din Petrograd, atât din partea guvernului, cât și din partea diferitelor organizațiuni revoluționare un mare număr de agitatori. La începutul revoluției în Basarabia fuse liniște. Contra acestei liniști presa locală a început o agitație, acuzând Basarabia ca contra-revoluționară și numind-o „Vandenia Rusă.” Această apreciune a presei locale a atras atenția tuturor organizațiunilor revoluționare care atunci au trimis în Basarabia un număr mare de agitatori propaganisti ai ideilor revoluționare. Mai întâi agitatorii fură trimiși de organizațiile din Odesa, însă populația locală i-a primit rece. Atunci organizațiile din Petrograd (Consiliul muncitorilor, soldaților și țăranoilor) au delegat la Chișinău vre-o 50 de agitatori sub conducerea lui Erhan și Inculeț, originari din Basarabia, cari însă locuiau în ultimul timp în Petrograd.

Agitatorii aceștia, în cea mai mare parte persoane fără serioase relații, soldați și matrozi, cari își făceau cariera printre demagogie nemărginită, venind la locurile lor, nu făceau decât otrăveau conștiința poporului încigând cea mai sălbatică ură și invidie maselor neavute în contra păturilor avute (aşa numite burgheze).

Agitatorii veneau cu mijloace materiale considerabile care le-a permis a face o propagandă intensă. Ori ce contrapropagandă, având drept scop menținerea ordinei, era socotită contra-revoluționară și ca atare suprimată în modul cel mai riguros, prin arestări, violențe și chiar moarte.

Efectele propagandei s-au simțit foarte repede. Toamna

la începutul însemintărilor, revoluția agrară a izbucnit cu o forță irezistibilă.

.....
Până la finele lui Noemvrie dezordinele agrare nu au ieșit din limitele răpirei pământului.

Atunci însă s'au întâmplat evenimente, care au produs catastrofa neauzită în istorie : devastarea tuturor gospodăriilor țărănești (sic) din țară. Evenimentele aceste sunt : 1) Luarea puterii în Basarabia de către o bandă de reprezentanți ai diferitelor organizațiuni revoluționare ; 2) Formarea aşa numitului Sfatul Țării și 3) Decretarea din partea lui a unui număr de declarațiuni (legi) și dispozițiuni, în duhul decretelor lui Lenin și Troțchi, prin care se stipula trecerea imediată a tuturor pământurilor și a întregei averi de pe moșia proprietarilor, bine înțeles fără nici o despăgubire bănească, la țărani.

Toate acestea s'au petrecut în următorul mod.

II. *Sfatul Țării și politica activă.*

In ziua de 25 Oct. 1917, în perioada cea mai acută a procesului de desmembrare a fostului imperiu rus în Chișinău s'a întrunit „Congresul militar moldovenesc din toată Rusia” compus din reprezentanții organizațiunilor revoluționare, aceștia în cea mai mare parte niște simpli soldați din Basarabia. Dacă se ține cont de demoralizarea completă a armatelor rușești în acel timp și de ideile ultra-bolșeviste ce pătrunseseră în mintea tuturor soldaților ruși, ușor își poate cineva închipui care au fost ideile și tendințele politice și sociale ale acestui congres.

Acest congres a hotărît : 1) Autonomia politică a Basarabiei, 2) înființarea unei armate basarabene și 3) înființarea instituției Sfatului Țării, ca organ suprem al puterii legislative în Basarabia.

S'a hotărît următoarea compunere a Sfatului Țării. Numărul membrilor a fost fixat de 120, compus astfel : 44 aleși din congresul militar (s'au și ales exclusiv dintre soldați și

cățiva ofițeri proveniți și ei din soldați), 30 reprez. ai țărănimiei din Bas., 10 reprezent. ai organizațiilor revoluționare din Chișinău și 36 locuri au fost destinate pentru reprezentanții celorlalte naționalități. Intre altele s-au hotărât, ca nedoită, orice colaborare cu capitaliștii.

.

C o n c l u z i e.

Din aceasta reesă concluzia indiscutabilă, că pentru restabilirea ordinei de Stat în Basarabia zguduită de anarhie, poate să fie numai o singură cale și anume : Sfatul Țării, instituție arbitrară aleasă de o bandă de soldați maximaliști, fără luare în considerație nici a pădurilor burgheze și intelectuale, nici măcar a țărănilor mai avuți, compus în majoritatea sa din demagogi și aventurieri politici, și având în fruntea lui persoane, care au fost odinioară membrii organizațiilor extreme socialiste din Petrograd, trebuie să fie înlăturat. Pentru binele Basarabiei trebuie imediat de pus administrație militară, care să restabilească ordinea de stat în țară, asigurând la toată populația toate bunurile unui stat cultural, și aceasta până când spiritele poporului se vor trezi și vor reveni la recunoașterea dreptului sfânt al vieții fiecărui cetățean.

10 Martie, 1918.

Prezident, P. Sinadino".

CLVI.

Memoriul cu cererea pentru unire a Uniunii proprietarilor agricoli din Basarabia, înaintat de către o delegație Regelui Ferdinand I, într'o audiență acordată în ziua de 6 Martie 1918 la Cartierul Regal din Iași. Delegația în frunte cu Președintele Uniunii Pantelimon V. Sinadino a fost compusă din N. Botezatul, Soerate Cavaliotti, Victor Serer, Gheorghe Gonata, Alexandru Sinadino și încă cățiva proprietari. Memoriul este semnat de această delegație¹⁾.

1) Din arhiva d-lui Pantelimon Vict. Sinadino.

Majestate,

Nouă ni se impune datoria, de a așterne înaintea tronului Majestății voastre în numele păturilor culte și producătoare ale populației din Basarabia recunoștința noastră adâncă pentru apărarea vieții noastre și a avutului nostru, care în mare parte a fost deja nimicit de anarhia revoluționară bolșevică, ce a găsit un resunet adânc și în Basarabia.

Sire,

Noi mulțumim din tot sufletul nostru Majestății Voastre, ca comandantului suprem al vitezei armate române, a fraților noștri de dincolo de Prut, cari aflând despre răsmerița mare anarhică, care nimicea viața și averile noastre, ne-au dat ajutorul necesar cu adevărată dragoste frătească și ne-au scăpat de pieire sigură.

Sire,

Suntem fericiti că putem exprima înaintea Majestății Voastre dorința tuturor păturilor din Basarabia, ce sunt pentru ordine, liniște și muncă productivă, de a fi totdeauna sub sceptrul Majestății Voastre, care dorință este a întregului neam românesc și prin urmare și a poporului românesc din Basarabia.

Sire,

Rugăm respectuos, ca cu înalta permisiune a Majestății Voastre, prin care a fost reprimată revolta fătișă, să se pună capăt pentru totdeauna în viitor încercărilor revoluționarilor, ce continuă încă, de a crea noi greutăți anarhice și să se restabilească în Basarabia ordinea definitivă, întemeiată pe respectul legilor, al drepturilor și al siguranței personale a fiecărui cetățean.

Sire,

Rugămi Majestatea Voastră să permită, ca sora noastră România să restabilească aceleași condițiuni de viață corectă și normală, care domnește în România împiedecând astfel ca demagogia, care întotdeauna însوtește revoluția, să nu întunecă cei dintâi pași în organizarea Basarabiei și a unirii ei libere cu România“.

CLVII.

Moțiunea adunării zemstvei în unire cu proprietarii jud. Soroca din 13 Martie 1917¹⁾.

„1. Adunarea generală a zemstvei din districtul Soroca, născută din alegerile regionale din Decembrie 1917, fiind convocată pentru astăzi 13 Martie 1918, spre a-și alege președintele, a vota bugetele și a lua măsurile necesare bunului mers al administrației și vieții economice din această regiune; după ce și-a ales președintele și înainte de orice altă lucrare, a discutat, împreună cu micii și marii proprietari ai districtului, cu membrii comunei Soroca, cu membrii clerului, cu membrii invățământului și cu toți cetățenii, cari au fost prezenți și au votat în unanimitate următoarea moțiune :

„Poporul Moldovenesc înființat de aproape 20 văcăuri, de cătră străbunii Romani și deosebit apoi între Nistru și Prut de frații săi, rezemat pe principiile marii revoluții a popoarelor fostului mare Imperiu al tuturor Rușilor, care odată cu libertatea și egalitatea tuturor indivizilor în fața legilor, a proclamat în primul rând : libertatea naționalităților de a dispune singure de soarta și așezările lor prezente și viitoare, a proclamat în ziua de 2 Decembrie 1917 Basarabia ca Republică Moldovenescă independentă și de sine stătătoare.

Ținând seama că viața și propășirea economică și culturală a unui popor este în raport direct cu forța vie și aptitudini-

1) *P. Cazacu. Moldova dintre Prut și Nistru, Iași*, pp 308—310. V. ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 28, din 26 Martie 1918.

nele, cu care Dumnezeu le-a hărăzit, că în unire stă puterea și că unde-s doi puterea crește;

Ținând seama că în timp de 19 veacuri, Basarabia a fost totdeauna un trup cu Moldova de pe dreapta Prutului, și că soarta ei a fost deapurarea legată de aceia a Principatelor dunărene, cu care a îndurat aceleași suferințe, gustând aceleași bucurii și având aceleași nevoi;

Ținând seama că în anul 1812 în urma săngeroaselor frâ-mântări ale tuturor popoarelor europene, Basarabia a fost smulsă, fără consimțământul ei, dela trunchiul politic și etnografic al națiuniei sale de origină;

Ținând seama de înălțătoarea pildă dată de Tânărul Regat al României în scurtul timp de când a fost recunoscut ca Stat independent, atrăgându-și prin muncă, prin ordine, admi-rațiunea și iubirea tuturor popoarelor din lume, și chiar respectul dnșmanului comun.

Proclamăm astăzi în mod solemn și în fața lui Dumnezeu și a întregei omeniri, că declarăm unirea Basarabiei cu Regatul României, sub al cărui regim constituțional și sub ocrotirea legilor căruia de monarhie democratică, vedem siguranța existenței noastre naționale și propășirea economică și culturală.

Facem apel la Sfatul Țării și la toate adunările constituite din întreaga Basarabie, dela Hotin până la Ismail să se unească prin votul lor la moțiunea noastră și să trimeată delegațiuni cu reprezentanți din toate adunările regionale și proprietare pentru a depune la picioarele Tronului României omagile noastre de devotament și credință către Regele Ferdinand I-iu, Rege al tuturor Românilor.

Alegem ca delegați pe d-nii : *Mija, Rusu, Secară, Coșciug, Ganea, Topală, Șoltuz, Meleghi, Bondac, Butmi de Catzman, Hergiu, Safanov, Kaisan, Braunstein, Varlan, Vizitiu, Bersan, Cernăuțan, Grosul și Protopopul Kotujinschi.*

Primarul orașului Soroca, *Şoltuz*; *Vasile Bârcă, N. V. Krusovan, B. Roitman, V. Stroescu, G. Vârlan, C. Hârjeu, F. V. Rusu, Preotul Vasile Bulancea, Teodor Caceaun, Teodor Stefanovici*, indescifrabil, Președintele Dumei orașului Soroca

Safonof. Invățători : Victor Caisân, A. Roitman, Ștefan Maluda, indescifrabil, I. Titerman, P. N. Rusnac, Naum Kitroser, Ioan Chistruga, A. I. Bronștein, I. Vaisman, Ivan Bulat, E. Treffort (doamnă), Hârjeu Caterinici (doamnă), N. Hârjeu Csejiac (doamnă), E. Meleghî-Cuzminschi (doamnă), I. Bandac, I. Rusu, II. Coșciug, Zus Tucherman, Toader Melniciuic învățător, O. Hais, Ignatie D. Afanasie, N. Sokirca, P. Rusu, L. I. Fainștein, Eugeniu Gramă, M. Grajdean, G. Solonovki, A. Glușchevici Ivan, Vas. Rusu, A. Godzevici, I. Cust, I. Cocerva, V. Cocerva, Anton Chihai, N. I. Cazacu, Afanasie Sih. Bradovschi, Preotul Filip Uatu, Invățător Ion Ioga, V. Bozdarevici, D. S. Pisarevsky, Simion Lozovan, N. Coandă, Ștefan Cocerva, Altăr indescifrabil, O. Braescul, I. Colcher, N. Mafteev, I. Stahi, I. Cojuhar, L. Turcan, T. Botezat, indescifrabil, N. I. Cioban, procuror Kersnovski, N. Mahu, I. A. Canfiș, M. S. Caiuc, D. I. Botnar, Alexie Moldovan, Iulian A. Talmașki, Leon Cărbun, An. Popovsky, I. Vârtej, E. Nicu, O. Beleavski, C. Ștefana, V. Murafa, indescifrabil, D. Gropă, Popovschi, M. A. Baron, I. Petrușcă, Cuțuleac, T. Bejan, G. Morozov, D. Godzinski, Ivan Arhip, I. Neamțu, Filip Mija, Comisarul ținutul Soroca V. Săcară, Ivan Troia, Andrei Harbarei, I. Mihailicenco, Preotul Nicanor Murafa, Teodosie Spiridonovici Jovmir, Teodosie Bârcă, Ivan Zaharievici Popovschi, Hristofor Dancilă, I. Bârcă, Sergie Chirloca, Petre Rolar, N. Pleșcov, Ivan Ivanovici Tepilovan, Anton Beliovski, Simion Plerjanovschi, P. Dimitraș, Iv. Popovski, Alexandru Burjanovschi, Vladimir Repeșki, C. Motoc, Vl. Manughevici, Constantin Ivanovici Harbur, Dimitrie Popovski, Iv. Popovski, N. de Pleșcov, indescifrabil, Nicolae Prodan, N. Cantemir, Emilian Herț, P. Ianevski, Feig Voloh, Locotenent Leon Acsentovici, Mihail Popa, D. Meleghî, Nicola Schimonovici, Mihail Bohasevici, Sofia Schimonovici, B. Butmi, I. Axentovici, I. Pommer, Leon Coșciug, Iacob Bulat, Vasile Bacalam, Timoștei P. Botezat, I. Voloh, indescifrabil, I. Arventiev, Dimitriu Afon, A. Glușchevici, A. Petrenco, Nicolai Condrea, Grigore Zencenco, M. S. Ramasc, Justin Nicolaevici Nacu, indescifrabil, T. Antonovici, Emilian Filipovici Negruș, Pavel Tal-

małchi, Teodor Petru Cocervă și Ivan Petru Cocervă, iar printre cei neștiutori de carte și pentru sine au semnat :

Ivan M. Troia, Vasile Meleghi, Nicolae Ignatievici Harcenco, M. Perveacova, Ivan Druță, Eftimie Eftimievici, indescifrabil, Andrei Aristarhovici Sârb, Teodor Luchici Damashevici, Mihail Pânzar, Ivan Crăjanovski și Ivan Profirevici Coșciug“.

CLVIII.

**Telegrama primului ministru român
către guvernul Republicei Moldovenești Nr. 30.177
din 6 III 1918¹).**

„Vă mulțumesc pentru călduroasa D-voastră telegramă. Venirea D-voastră în mijlocul nostru va lăsa o amintire scumpă și neștearsă. În ea vedem nu numai prima strângere de mâna cu frații noștri, de cari am fost despărțiti un veac, dar și primul pas către un viitor mai frumos.

General Averescu.

CLIX.

**Procesul-verbal al ședinței Sfatului Țării
din 27 Martie 1918²).
(din rusește).**

„Ședința se deschide la orele 4 și 15 min. p. m. sub președinția lui I. C. Inculeț în prezența următorilor membri ai Prezidiului : P. N. Halippa, B. M. Epuri, C. P. Misircov, I. A. Buzdugan.

In sală sunt prezenți : toți membrii cabinetului Republicei Moldovenești, Primul ministru al cabinetului român d. Marghiloman, d. Stere, Ministrul de război Hârjeu, anturajul

1) Ministerul de Interne. Dosarul Nr. 2, f. 398.

2) Dosarul cancelariei Sfatului Țării din Basarabia. Anul 1917—19, Nr. 3 Vol. II. Procesul-verbal Nr. 63.

primului ministru și alii mulți reprezentanți ai guvernului român.

Președintele : Salut în numele Parlamentului nostru pe capul guvernului român d. Marghiloman (aplauze).

Ședința de astăzi, domnilor deputați, va fi o ședință istorică pentru națiunea noastră, pentru poporul nostru. Noi trebuie să depunem toate silințile ca să eșim cu cinste în acest moment istoric. Dați-mi voie să acord cuvântul primului-ministru d. Marghiloman pentru a face declarație cu ce scop a venit la noi. (Voci : rugăm, rugăm).

La tribună se urcă primul ministru Marghiloman, întâmpinat cu aplauze furtunoase. Când acei prezenți în sală s-au liniștit, Primul ministru s'a adresat către ei în limba românească cu o cuvântare, în care a declarat :

Marea și sfânta problemă, de care s'a călăuzit un întreg partid politic în România, — problema unirei Basarabiei la sânul patriei mame, a României, a fost pusă pentru prima dată la ordinea zilei în toate dimensiunile ei în ziua proclamării independenței Republicii Moldovenești ; iar în timpurile de față această problemă este scoasă la iveală și mai pronunțat mulțumită mersului istoric al lucrurilor și însuș Sfatului Țării.

In vremurile de răstriațe ale Republicii Moldovenești, când Tânărul guvern s'a adresat României după ajutor, ea ca mamă iubitoare, care a auzit vocea cunoscută a copilului său, n'a întârziat să vină în ajutorul ei. Toate clasele sociale, toate partidele, ca unul s'a grăbit să vină acolo, unde-i chema datoria și vocea săngelui. Si iată că astăzi noi culegem roadele muncii domniilor voastre, fii adevărați ai poporului, și patrioților, cari au muncit pentru folosul și mărireia poporului nostru și a întregei României.

Cu o atenție încordată cercurile politice ale României urmăreau, ce se face pe partea cealaltă a Prutului, și, când s'a ivit pericolul, care amenință integritatea Republicii, România înrudită s'a grăbit cu ajutorul, ca să garanteze integritatea și nedespărțirea acestei țări.

La conferința de pace din București am lămurit condițiunile,

prin cari s'ar putea păstra integritatea și nedespărțirea Basarabiei, și eu m'am grăbit să vin aci, în mijlocul domniilor voastre.

Din constatăriile și tratativele cu reprezentanții diferitelor fracțiuni și partide ale parlamentului, eu am înțeles dorințele și cerințele dictate de vremuri și împrejurări, pe cari noi trebuie să le îndeplinim în conformitate cu obiceiturile locale, moravurile, libertățile și drepturile câștigate de domniile voastre și cari nu sunt în contrazicere cu interesele marelui, unei și nedespărțitei României.

Unirea Basarabiei cu România trebuie să se facă cu condițiunea păstrării particularităților locale ale acestei țări. Dar să trec din domeniul dorințelor la fapte ceva mai reale, să-mi dați voie să dau citire declarației guvernului român”, — tezmină cuvântarea sa primul ministru și trece la citirea în limba românească a declarației :

„Sfatul Țării de astăzi va rămâne numai pentru rezolvarea chesiunii agrare potrivit cu nevoile poporului. Guvernul va prezenta adunării constituante, la care vor lua parte și reprezentanții aleși ai Basarabiei, normele stabilite de Sfatul Țării, cari vor rămâne până la rezolvarea acestei chesiuni de către adunarea constituantă.

Basarabia își păstrează autonomia provincială având Sfatul său provincial (dieta), ales în viitor pe baza votului universal, direct, secret cu organul său executiv și cu administrația proprie.

Acest Sfat provincial (dieta) votează bugetul local și controlează organele autoadministrării orășenești și a zemstvei.

Organul lui executiv numește funcționarii instituțiilor administrative locale. Funcționarii locali se numesc de către guvern.

Recrutarea armatei se face pe aceleași baze ca și în întregul regat, teritorial.

Legile existente și autoadministrarea locală (orășenească și a zemstvei) vor rămâne și nu vor putea fi schimbate de către Parlamentul român, până când la lucrările lui nu vor lua parte și reprezentanții Basarabiei.

Drepturile, câștigate de către minoritățile din Basarabia se vor păstră.

Guvernul propune, ca în consiliul de miniștri al României să intre și doi reprezentanți ai Basarabiei aleși de Sfatul Țării existent.

Basarabia trimite în Parlamentul Țării un număr de reprezentanți, proporțional cu numărul populației. Ei vor fi aleși în cameră potrivit legii generale electorale ; în Senat potrivit regulilor, cari vor fi stabilite de către adunarea constituantă.

Votul universal, egal, direct și secret va servi ca bază pentru alegerile din Basarabia în volosti (plăși), sate, orașe și zemstve.

Liberitatea individuală, libertatea cuvântului, a presei, cugetului și adunărilor și toate libertățile cetățenești se garantează de către constituție pentru Basarabia, ca și pentru întreaga țară.

Toate infracțiunile săvârșite până acumă împotriva legilor din motive politice în timpurile turburi ale transformărilor vor fi amnistiate.

După unirea Basarabiei, ca a unei fiice cu patria mamă România, Parlamentul va hotărî convocarea neînțârziată a adunării constituante, în care vor intra proporțional cu populația și reprezentanții Basarabiei, aleși pe baza dreptului general electoral pentru a introduce în Constituție de comun acord principiile și garanțiile arătate mai sus.”

După ce a terminat citirea, primul ministru a declarat că el ar dori, ca parlamentul să poată discuta cu toată libertatea propunerca guvernului român și de aceia el cu reprezentanții săi părăscête sala.

In aplauzele furtunoase ale întregei săli, oaspeții români părăsesc parlamentul.

Președintele : Domnilor deputați, are cuvântul, pentru a face o declarație în afară de ordinea zilei, reprezentantul blocului moldovenesc, deputatul Cijevschi.

Dep. Cijevschi : Blocul moldovenesc, având în vedere activitatea și meritele luptătorului politic și profesorului savant Stere, basarabeanc, a hotărît să-l primească în mijlocul său.

Președintele Inculeț: Domniler deputați, eu am avut feericirea să fac revoluția rusă la Petrograd, unde am văzut, că în toate organizațiile democratice și revoluționare, cari s-au creat acolo, cei mai doriți oaspeți au fost emigranții. Eu cred că reîntoarcerea mucenicului regimului țarist, a luptătorului pentru idealurile cele mai frumoase, a profesorului Stere nu poate fi treceută cu tăcerea, și eu propun să-l primim în mijlocul nostru, ca pe deputatul nostru (aplauze furtunoase pe toate băncile).

Toți deputații se scoală în picoare și-l ovaționează lung și furtunos pe profesorul Stere.

In strigătele „Trăiască profesorul Stere” și în aplauzele necontenite ale întregei săli, profesorul se urcă la tribună și mulțumește adunării.

„Domnilor deputați”, începe cuvântarea sa profesorul Stere, „în viața omului, ca și a popoarelor întregi, momente aşa de înălțătoare nu sunt multe. Sunt profund emoționat pentru încrederea, pe care mi-ați acordat-o, și pentru greaua sarcină, pe care ați pus-o pe umerii mei, dar simt și o bucurie nesfărșită, că îmi dați iar posibilitatea de a lupta pentru dreptul și libertatea poporului, al cărui fiu sunt.

Gonit din țara mea natală prin puterea oarbă a despotului țar, astăzi, eu, iar sunt adus aici prin voința poporului eliberat.

Astăzi noi trebuie să hotărîm aceia ce va avea o importanță hotărîtoare, extraordinară asupra soartei viitoare a poporului nostru. Mersul de fer al istoriei pune asupra umerilor noștri o răspundere, pe care noi n'o putem ignoră cu niciun fel de sofisme.

Nimeni, în afară de noi, n'are dreptul să vorbească și să hotărască ceva în numele poporului Basarabiei. Noi suntem aduși aici prin acel proces elementar istoric, care distrug temeliile cetăților și Bastiliei. Revoluția a adus la aceasta nu numai pe Ruși, ci și pe întreg poporul românesc.

Voi ați aprins acea făclie, dela a cărei flacără s'au aprins și au ars toate hârtiile, care împărțeau pe oameni în privilegiați și neprivilegiați; voi ați creat din poporul

moldovenesc un popor, care n'are alt privilegiu mai înalt, decât acela al muncii.

Acuma sunteți chemați de istorie să duceți această flacără sfântă dincolo ca să-i luminați tot aşa pe frații voștri și să le rupeți lanțurile nedreptății de veacuri, achitând prin aceasta datoria voastră față de frați, cari au venit în ajutorul vostru în cel mai greu moment istoric (aplauze furtunoase).

Astăzi noi proclamăm drepturile poporului suveran nu numai aici, în Basarabia, ci și drepturile tuturor fraților noștri, oriunde ar fi ei.

Mulțumindu-vă pentru cinstea, pe care mi-ați arătat-o prin alegere, astăzi după atâția ani de luptă, eu împreună cu voi, iar voi merge la luptă cu aceiaș hotărîre ca și 30 de ani în urmă, când încă Tânăr am fost aruncat în pușcăria, care se înalță și astăzi acolo, ca o amintire a trecutului blestămat, de care noi astăzi ne-am despărțit pentru totdeauna". (Aplauze furtunoase pe băncile deputaților și în public. Deputații și publicul se scoală în picioare și-l ovătionează pe profesor).

După aceasta profesorul se adresează Parlamentului în rusește :

„Domnilor deputați, în acest moment istoric, care trebuie să ne ridice la nivelul acestei probleme, la care ne-a ridicat pe noi soarta, eu îmi voi permite să mă adresez acelora, cari până acum au fost stăpânii situației, și nu s'au deprins cu gândul despre schimbarea acestei ordine. Domniile voastre ati auzit declarația pe care a făcut-o primul ministru, cum a înțeles el din discuțiile, pe care el le-a avut cu reprezentanți ai parlamentului, dorința țării.

El a vorbit despre hotărîrea poporului românesc și a guvernului român de a satisface dorințele domniilor voastre. Sunt, că vorbesc cu domniile voastre, ca cu oameni cari se conduc de rațiunea oamenilor de stat, cari înțeleg situația, și sunt oameni, cari nu sunt mulțumiți cu hotărîrea luată, dar eu vă rog să vă gândiți, în fața cărei dileme trebuie să stea statul român, dacă Sfatul Țării ar respinge ideia unirii ?

Domnilor, se poate ca România să renunțe la drepturile sale istorice, la idealurile naționale și chiar la dreptul de viață,

fiindcă fără a avea acces la mare, România nu poate trăi. Să presupunem că din dorința de a complacă îndoelilor și conștiinții minorităților guvernul român, devenind trădătorul întregului trecut al poporului românesc, ar renunța la aceasta. Ce ar ieși din aceasta? Toate poftele vecinilor ar duce în mod inevitabil la aceia, că România, sacrificându-și viitorul poporului său, ar pune Basarabia în fața unei necesități crude: să fie ruptă în bucăți de către vecini.

Este admisibil aceasta pentru Basarabia? Și dacă România nu poate renunța nici la drepturile sale istorice, nici la idealurile naționale, nici la interesele de stat, care-i dictează să-și găsească ieșire la mare, ea va fi nevoită să anexeze Basarabia fără consimțământul nostru, sau bazându-se pe alte elemente ale societății, anume acele elemente, care de multe ori în viața istorică a Basarabiei aveau singuri dreptul de a vorbi în numele ei. Și dacă unirea s-ar face sub auspiciile elementelor doborîte de noi, la ce ar duce aceasta?

Tot săngele, toate suferințele, din cari a eșit Basarabia liberă, ar fi zadarnice.

Această dilemă, domnilor, stă înaintea noastră, și ca fiu al Basarabiei, eu zic, că o asemenea hotărîre ar pune asupra noastră o mare răspundere în fața urmașilor noștri, cărora poate le va fi sortit să trăiască din nou toată groaza trecutului nu prea îndepărtat. Poate oare un pretext oarecare, o oarecare creațiușe logică să justifice această răspundere?

Fac apel, domnilor, la conștiința domniilor voastre, la răspunsul domniilor voastre."

Mai departe, profesorul Stere, adresându-se în moldovenesc către fracțiunea țărănească, continuă :

„Unul din reprezentanții minorităților, un Rus, a spus că, dacă se va face unirea Basarabiei cu România, toată intelectualitatea rusească va pleca de aici. Eu respect acest sentiment, fiindcă toate sentimentele sunt legitime, dar omul la care sentimentele de legătură cu această țară sunt atât de slabe și subrede, poate să aibă acelaș mod de judecată, ca și populația băştinașă?

Poporul românesc n'a venit în Basarabia din afară, el

aici s'a născut, aici a fost acel cazan, unde au fierit și s'au topit toate acele elemente, din cari s'a născut poporul român. Noi n'avem unde ne duce și pe noi nimeni nu ne poate alunga din casa noastră.

Un veac fără sfârșit, noi, plecați, tăcuți, conștienți de slăbiciunea noastră, noi am dus jugul, un veac întreg limba noastră a fost interzisă, un veac întreg cartea în limba natală a fost persecutată, ca o oltravă revoluționară ; sacrificii imense făceau aceia, cari doreau să-și însușească începuturile culturii naționale.

Și acumă, când noi vroim să intrăm ca stăpâni în casa noastră, reprezentanții minorităților n'au dreptul moral de a închide ușa în fața noastră. Nu uitați domnilor, că nu numai chestiunea dreptății naționale, ci și chestiunea dreptății sociale, cere să avem tăria și hotărîrea de a lua asupra noastră răspunderea. Astăzi voi puteți da poporului pământul cerut de el în condițiunile acceptabile pentru el și nimeni nu poate garanta, că mâine voi veți putea avea această posibilitate.

„Conștiința proprie a domniilor voastre să vă lumineze“.

Președintele : Domnilor deputați, dați-m voie să stabilim următoarea ordine de zi a ședinței noastre : dintâi să ascultăm declarațiile reprezentanților diferitelor grupări, și pe urmă rezoluțiile propuse să le punem la vot.”

Adunarea se unește cu propunerea.

„Atunci cuvântul îl are deputatul Buzdugan, reprezentantul blocului moldovenesc.”

Deputatul Buzdugan înaintea citirii declarației blocului moldovenesc spune : „In numele blocului moldovenesc, care întotdeauna a fost straja intereselor poporului moldovenesc, apărând cu râvnă drepturile lui de orice tentative venite de oriunde, în numele blocului moldovenesc, care de astăzi înainte va fi blocul românesc, care va apăra drepturile întregului neam românesc, am marea cinste, ca în această ședință istorică a Sfatului Țării, să dau citirea următoarei declarații”.

Mai departe citește declarația blocului moldovenesc (aplauze prelungite).

Aceiaș declarație o citește în limba rusă deputatul Cijevschi. Rezoluția blocului moldovenesc în chestiunea unirii Basarabiei cu România : „In numele poporului Basarabiei Sfatul Tării declară ¹⁾....”

Dep. Tiganco : Eu mă voi mărgini la rezoluția, pe care a scos-o fracțiunea țărănească :

„Fracțiunea țărănească recunoscând toată importanța chestiunii unirii Republicii neutărname moldovenești cu Regatul român, în această clipă de o importanță politică extraordinară în fața istoriei scumpului său popor și neavând împuternicirea acestui popor pentru rezolvarea acestor chestiuni, crede necesar a o preda la hotărîrea voștului întregului popor (referendum), sau a adunării constituante, ca exponentul voinții suverane a poporului cu condițiunea că această voință va fi liberă în Republica Moldovenească liberă și neatărnată.

Fracțiunea țărănească, care singură exprimă dorințele poporului și care reprezintă majoritatea adevărată a populației, declară, că ea, apărând neatărnamea Republicii Moldovenești, în același timp socoate posibilă formula unirii popoarelor înfrățite moldovenesc și românesc într-oalianță federativă strânsă”.

(Aplauze pe uncle bănci).

In numele populației germane din Republica Moldovenească deputatul Von Lesch declară : „In calitate de reprezentant al tuturor Germanilor din Republica Moldovenească, care se ridică la mai bine de 75,000, în numele fracțiunii mele declar, că populația germană nu ne-a împuternicit să hotărâm chestiunea alipirii Republicei Moldovenești ori unde ar fi; la această chestiune poate da răspuns congresul tuturor germanilor din Republica Moldovenească. De aceea noi ne abținem dela vot.”

In numele Bulgaro-gagaujilor deputatul Misircov declară :

1) Declarația blocului moldovenesc a fost votată în întregime și reprezintă declarația Sfatului Tării cu privire la unire. V. Declarația Sfatului Tării cu privire la unire.

„Frații bulgari-gagauzilor mă împuternică să declar, că ea în nici un caz nu se poate apăra în drept fără împuternicirea populației gagauze și bulgare din Basarabia, să discute și să hotărască chestiunea alipirii Basarabiei la orice stat vecin. Chestiunea înțelegerii cu statele străine, care ar limita drepturile politice și neutralitatea Basarabiei, după părere frații, poate fi pusă în discuție și rezolvată numai de către adunarea constituantă a Republicii Moldovenești, alcătuită liber de către tot poporul. De aceea frații bulgari-gagauză în chestiunea unirii Basarabiei la România în orice condiții se abțin dela vot“.

Reprezentanțul populației ucrainene deputatul A. D. Osmolovschi declară :

„Când Ucrainenii ne-au trimis pe noi în Sfatul Țării, ne-au dat mandat, ca fii credincioși ai republicei tinere, să o păzim și să o întărim.

Chestiunea alipirii ei oriunde ar fi nici nu să aibă loc. Și de aceia noi neavând împuternicire pentru acest scop, nu ne socotim în drept de a hotărî o chestiune de importanță atât de mare ; după părere noastră ea poate fi rezolvată numai prin voința întregului popor al Republicii Moldovenești exprimată prin adunarea constituantă”.

In numele Polonezilor iese deputatul Dudchievici.

„Regret foarte mult că în această zi solemnă pentru populația moldovenească, eu trebuie să vorbesc în limba rusă, care a fost simbolul împărăției atât a națiunii moldovenești cât și a cnei poloneze : limba moldovenească nu o cunosc, iar pe acea poloneză nu o vor putea înțelege Moldovenii.

In această zi măreată, eu salut călduros nefericitul și în același timp fericitul popor moldovenesc înfrățit, care în sfârșit poate să se unească cu poporul românesc legat prin sânge.

In numele poporului polonez susțin în întregime unirea Basarabiei cu România, cum aceasta o doresc Moldovenii locuitorii băstinași ai acestei țări.”

Din partea ligii culturale rusești iese deputatul A. F. Greculov :

„Chestiunea unirii Basarabiei astăzi în ordinea urgentă, sub niciun motiv nu poate fi rezolvită; ea poate să fie rezolvată numai de către adunarea constituantă moldovenească.”

Deputatul Țiganco în numele fracțiunii țărănești roagă să se întrerupă ședința pentru a discuta chestiunea, dacă fracțiunea va putea vota propunerea blocului.

Președintele suspendă ședința pentru zece minute.

După redeschiderea ședinței, deputatul Bârcă (Teodosie) dă citire declarației unei părți a fracțiunii țărănești, care s'a separat de acea fracțiune :

„Noi mai jos iscăliții deputați moldoveni, ne-am hotărât astăzi, în această zi măreață și sfântă pentru națiunea noastră să ne unim cu toți Moldovenii din Sfatul Țării pentru infăptuirea unirii noastre cu frații de sânge din România (aplauze). Eu cred că din ce ce împărtășesc părerea noastră sunt încă mulți.”

Dep. Halippa, de pe bancă : „Sunt mulți de aceștia !”

In numele muncitorilor deputatul Crivorucov, declară :

„Având în vedere seriozitatea momentului, când Sfatul Țării, sub influența unei politici fără răspundere a unei grupări mici, este chemat să săvârșască un act de o importanță istorică mare și recunoscând, că Sfatul Țării nu este împoternicit pentru aceasta de către poporul Republicei, eu ca reprezentant al clasei muncitorești, îtin de datoria mea să arăt, că clasa muncitorească își declină răspunderea pentru actul, care se înfăptuește în spatele lui, și refuză de a lua parte la votare”.

Președintele, adresându-se adunării, întreabă, cum să se facă votarea rezoluției blocului și a altor rezoluții.

Dep. Cijevschi, în numele blocului moldovenesc, cere ca votarea să se facă nominal și deschis.

Dep. Țiganco, în numele fracțiunii țărănești cere vot secret.

Președintele dă cuvânt unui orator să se pronunțe pentru votul deschis și unuia pentru secret.

Dep. Buzdugan, se pronunță pentru votul deschis, moti vând că în acest moment istoric important, fiecare trebuie deschis și cu cuiaj să-și exprime părerea în fața poporului

întreg și a țării, ca poporul și istoria să știe adevărata opinie a fiecărui deputat, ce-și dă votul.

„Las ca poporul nostru, țara noastră și toată lumea să știe, că noi Români băsărabeni, cari am suferit un veac întreg sub jugul țarismului rus, că noi toți dorim unirea cu frații noștri de peste Prut, că noi vroim să fim și să rămânem pentru totdeauna împreună cu toți Români.

Să știe toată lumea, că noi vroim unirea tuturor Românilor, de partea aceasta a Prutului și de celalaltă a Carpaților într-o Românie Mare una și nedespărțită, și în baza principiului proclamat de revoluție de autodeterminare a popoarelor, astăzi, domnilor deputați, noi suntem chemați să înfăptuim cel mai revoluționar act în istoria poporului nostru, mult încercat în suferințe, — să votăm pentru unirea Basarabiei cu România.

Eu zic cel mai revoluționar, întrucât numai în zilele revoluției adevărate, problema națională a unirii popoarelor după particularitățile lor de rasă și etnice, s'a pus în toată puterea ei. Si înfăptuind acest pas, adică votând pentru unirea Basarabiei cu România, la ce avem toate drepturile istorice și naționale, noi prin aceasta în mod logic vom duce la sfârșit revoluția noastră națională.

Isprăvind cu chestiunea unirii naționale, ncuă ne rămâne să rezolvim încă o problemă cardinală — chestiunca agrară, care este și națională, fiindcă, domnilor, chestiunea agrară, în rezolvarea radicală a căreia este interesată toată țărăniminea noastră, este și o chestiune națională, fiindcă de îmbunătățirea vieții agricultorilor noștri, a țăranilor, depinde și viitorul mai frumos al întregului nostru popor, fericirea întregei națiuni românești și buna stare a întregei țări.

Astăzi noi avem să rezolvим definitiv prima chestiune națională — unirea Basarabiei cu România.

Și în această oră solemnă, eu, domnilor deputați, în fața întregului popor și a urmașilor, în fața istoriei și a omenei întregi vă invit să vă faceți datoria până la sfârșit — să votați deschis și curajos pentru unirea Basarabiei cu România.

In special adresez această rugămintă către țărăniminea

muncitoare mai cu seamă cea moldovenească și zic : pentru binele întregei țărănimii, pentru binele poporului nostru moldovenesc și a tuturor urmașilor, datoria domniilor voastre, țărani-moldoveni, să votați pentru unire.

Fiți tari și îndepliniți-vă datoria, fiindcă ceasul uniunii a sunat. Vă chem pe toți să votați cu îndrăzneală și deschis, ca istoria să fixeze pentru totdeauna numele tuturor fiilor adevărați ai poporului nostru moldovenec, cari au votat pentru unirea tuturor Românilor, a viitoarei României Mari.”

Dep. Diaconovici, vorbește împotriva votului deschis, găsind că numai votul secret poate da fiecărui deputat posibilitatea, fără îngerișe din partea ori cui ar fi, să-și spună cuvântul său în această chestiune atât de importantă pentru întreaga țară.

Președintele : „Propun să se voteze nominal chestiunea – să se facă votarea deschis sau secret.”

Rezultatul votului este următorul : pentru votul deschis s-au pronunțat 82 deputați, contra 27 și 16 s-au obținut.

Președintele : Pun rezoluția blocului moldovenesc la vot deschis nominal.

Se votează și după aceasta Președintele cu vice-președintele numără voturile.

Președintele I. C. Inculeț : „Cu adâncă emoție vă aduc la cunoștință rezultatul votării. Domnia voastră cu unanimitate de voturi m'ați pus în capul Sfatului Țării și în mod cinstit, ca un revoluționar adevărat și democrat, am muncit pentru binele poporului.

In frațiiunea țărănească s'a spus astăzi, că eu nu fac ceia ce s'ar cuveni și n'am muncit cât a trebuit.

Eu, Domnilor, până la vîrstă de 15 ani am fost țăran și interesele țărănimiei îmi sunt scumpe. Fiecare pas al meu este pătruns de iubire față de țărani și fiecare pas al meu a fost dictat de interesele și nevoile țărănimiei ; eu întotdeauna am fost pentru ea și nici odată nu m'am lepădat de ea, nu mă lepăd nici în acest moment grav. Domniile voastre cunoașteți bine părerile mele și evoluția lor, și iată vă spun, că tot ce se

face acumă se face în interesele țărănimiei noastre. Aici se spunea, că se poate sta la o parte.

Poate, dar nu țărani, cari în afară de pământ nu se pot aştepta la nimic. Și eu cu conștiința curată vă spun, că actul unirii, care se săvârșeste astăzi, se face pentru binele țărănimiei și conștiința mea, a alesului lor, este curată.

Și acumă, domnilor deputați, să-mi dați voie să vă aduc la cunoștință rezultatul votării. Pentru rezoluția blocului moldovenesc au votat optzeci și sase (86) deputați, împotriva --trei (3); s'au abținut treizeci și sase (36); absenți treisprezece (13).

Cu majoritate de optzeci și sase (86) voturi împotriva a trei (3) rezoluția pentru unirea Basarabiei cu România a blocului moldovenesc este primită (aplauze furtunoase). Trăiască unirea cu România mamă !"

In acest timp în sala sedinței își fac apariția oaspeții români în cap cu primul ministru d. Marghiloman.

Președintele comunică capului guvernului român d. Marghiloman rezultatul votului Parlamentului.

O nouă explozie de aplauze și strigăte „Vivat !” „Trăiască România !”.

După propunerea Președintelui, secretarul Sfatului Țării deputatul Buzdugan dă citire declarației, primite de către Sfatul Țării, în limba moldovenească, care este ascultată în picioare de toată asistența.

La tribună se urcă d. Marghiloman primul ministru al României și declară : „In numele poporului român și al Regelui Ferdinand I iau act de unirea Basarabiei cu România de aci înainte și în veci ! Trăiască România Mare,” termină el (aplauze furtunoase și strigăte : „Vivat !” „Ura !”, „Trăiască România Mare !” „Trăiască unirea în veci !”)

Din public se aruncă flori deputaților.

Președintele Sfatului Țării I. C. Inculeț pune întrebarea primului ministru d. Marghiloman : primește guvernul român condițiunile unirii, citite de către secretarul Buzdugan, din rezoluția blocului moldovenesc, primite de către parlament ca declarație a Sfatului Țării.

Primul ministru d. Marghiloman se urcă din nou la tribună și declară că guvernul român primește în întregime atât litera cât și sensul condițiunilor unirii Basarabiei cu România pe bazele arătate în rezoluția blocului moldovenesc, primite ca declarație a Sfatului Țării (aplauze furtunoase și strigăte „Ura,” „Trăiască unirea,” „Trăiască România Mare, nouă.”)

Deputații și publicul ovaționează pe președintele I. C. Inculeț, primul-ministru Ciugureanu și ministru Pelivan. Președintele la orele 7 și 20 seara declară închisă ședința Sfatului Țării.

Președintele Sfatului Țării, Inculeț Secretari I. Buzdugan, B. Epuri.

CLX.

Declarația blocului moldovenesc propusă Sfatului Țării și citită de I. Buzdugan în ședința dela 27 Martie 1918¹⁾.

„In numele poporului Basarabiei Sfatul Țării declară : Republica democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani din trupul vechei Moldove, în puterea dreptului istoric și dreptului de neam, pe baza principiului că noroadele singure să-și hotărască soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu mamă-sa România. Această unire se face pe următoarele baze :

1. Sfatul Țării actual rămâne mai departe pentru rezolvirea și realizarea reformei agrare după nevoile și cererile norodului ; aceste hotărâri se vor recunoaște de guvernul român.

2. Basarabia își păstrează autonomia provincială, având un sfat al țării (dietă), ales pe viitor prin vot universal, egal, direct și secret, cu un organ împlinitor și administrație proprie.

1) Inregistrat : Preșidenția Consiliului de Miniștri. 9 Apr. 1918, Nr. 68, Originalul la Preșidenția Consiliului de Miniștri. Dosarul 13/1918. Înregistrat cu Nr. 68 din 9 Aprilie. V. dosarul cancelariei Sfatului Țării Nr. 3, vol. II, Procesul verbal Nr. 63. V. ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 30 din 1 Aprilie 1918.

3. Competența Sfatului Țării este : *a)* votarea bugetelor locale ; *b)* controlul tuturor organelor zemstvelor și orașelor ; *c)* numirea tuturor funcționarilor administrației locale prin organul său împlinitoare, iar funcționarii înalți sunt întăriți de guvern.

4. Recrutarea armatei se va face în principiu pe baze teritoriale.

5. Legile în vigoare și organizația locală (zemstve și orașe) rămân în putere și vor putea fi schimbate de parlamentul român, numai după ce vor lua parte la lucrările lui și reprezentanțui Basarabiei.

6. Respectarea drepturilor minorităților din Basarabia.

7. Doi reprezentanți ai Basarabiei vor intra în consiliul de miniștri român, acum desemnați de actualul Sfat al Țării, iar pe viitor luați din sânumul reprezentanților Basarabiei din parlamentul român.

8. Basarabia va trimite în parlamentul român un număr de reprezentanți proporțional cu populația, aleși pe baza votului universal, egal, direct și secret.

9. Toate alegerile din Basarabia pentru voloste, sate, orașe, zemstve și parlament se vor face pe baza votului universal, egal, secret și direct.

10. Libertatea personală, libertatea tiparului, a cuvântului, a credinței, a adunărilor și toate libertățile obștești vor fi garantate prin constituție.

11. Toate călcările de legi făcute din motive politice în vremurile tulburi ale prefacerii din urmă sunt amnistiate.

Basarabia unindu-se ca fiică cu mamă-sa România, parlamentul român va hotărî convocarea neîntârziată a constituantei, în care vor intra proporțional cu populația și reprezentanții Basarabiei, aleși prin vot universal, egal, direct și secret, spre a hotărî împreună cu toții înscrierea în constituție a principiilor și garanțiilor de mai sus.

Trăiască unirea Basarabiei cu România deapurarea și totdeauna.

Președintele Sfatului Țării, I. Ineuță,

Secretarul Sfatului Țării, I. Buzdugan.

CLXI.

Telegrama D-lui Mitilineu din 26 Martie 1918 către ministerul de interne¹⁾.

„Primul Ministru și ministrul de război cu toate persoanele, ce îl însoțesc, au sosit în Chișinău la ora 10 dimineața. Pe peronul gării au fost salutați de d-nii Inculeț, președintele Sfatului Țării, Halippa vice-președinte, Ciugureanu președintele consiliului de miniștri, general Brăescu, ministrul de război, toți miniștrii basarabeni, generalii : Istrate, Broșteanu, Rășcanu și Anastasiu, tot corpul ofițeresc, primarul orașului, arhimandritul Gurie și notabilitățile orașului. O gardă de onoare cu drapel și muzică, compusă din trupe românești și din regimentul 2 de cavalerie moldovenească, a dat onorurile militare. Miniștrii au trecut în revistă trupele și după prezentările oficiale s-au întreținut cu persoanele prezente. La ora 11 corteziul, cu toate persoanele oficiale, sosite din Iași și localitate, având în cap un escadron de cavalerie românească încheiat cu alt escadron, a străbătut strada principală până la hotel Londra unde au descins domnii miniștri. Primul ministru și ministrul de război s-au întreținut cu președintele Sfatului Țării și cu miniștrii locali și alte notabilități. D-nii C. Stere, doctor Cazacu și Cădere au luat parte la primire și la consfătuiri. În momentul de față consfătuirile continuă. Populația a manifestat cu căldură mare sa satisfacțiune la intrarea miniștrilor români în orașul Chișinău. Mare animație pe străzi și toată populația ține să-și manifesteze cu căldură toată simpatia. În fața hotelului staționează continuu sute de oameni doritori a vedea și a fi primiți de primul ministru.

Mitilineu.”

CLXII.

Telegrama D-lui Chiriacescu către ministerul de interne²⁾.

„Primul ministru și ministrul de război au primit eri după sosirea lor autoritățile și pe șefii militari români. La 3 ore a

1) Ministerul de Interne. Dosar fără număr.

2) Ministerul de Interne. Dosar fără număr.

avut loc o masă mare oferită de guvernul basarabean și la care au luat parte 35 persoane. Peste zi au fost urmate cu activitate consfătuirile politice cu diferite partide din Sfat, iar primul ministru făcând vizitele oficiale cu reprezentanții diferitelor corporațiuni și confesiuni. Cu această ocazie din partea președintelui consiliului au fost remise episcopului vicar Gavril 20,000 lei, — pentru populațunea sărmană din Chișinău; arhimandritului Gurie ministru locțiitor al cultelor — 20,000 lei — pentru oferte bisericesti; marelui rabin 10,000 lei pentru a ajuta la întemeierea ospiciului de bătrâni, care se proiectează de comunitatea israelită; astăzi cu o scriere oficială a fost trimis primarului Șmit 50,000 lei pentru oferte de asistență din oraș, care vor fi de hotărît de consiliul comunala local.

Aseară generalul Hârjeu, ministrul de război, a oferit o masă ofițerilor superioara ai armatei române. În același timp s'a dat un prânz mare în onoarea primului ministru la d-l și d-na de Herța, urmat de un concert la care au luat parte marii artiști români George Enescu, Barozzi și domnișoara Dicescu.

Plecăm la noapte.

Chiriacescu.”

CLXIII.

Telegrama d-lui Chiriacescu către ministerul de interne Iași¹⁾.

„După două zile de deliberare Sfatul Țării a votat azi prin 86 voturi contra 3 unirea cu România. Primul ministru, ministrul de război, însotiti de toți generalii și ofițerii superioari din Basarabia și de finalții funcționari administrațiv veniți la Chișinău, au sosit la orele 7 seara la Sfatul Țării pentru a lua act de votul dat. Ședința a fost emoționantă, un adevarat act istoric.

Manifestațiile calde și indescriptibile. În mijlocul unor aclamații vii s'a proclamat votul, iar primul ministru luând

1) Ministerul de interne. Dosar fără număr.

act de vot a fost obiectul unci călduroase manifestațiuni, Primul ministru în numele poporului român și al M. S. Regelui Ferdinand a luat act de votul Sfatului Tării. Numeroși membri ai Sfatului și militari aveau lacrimi în ochi. În mijlocul aclamațiunilor miniștrii români, însotiti de miniștrii basarabeni și finalți demnitari, au mers la catedrală pentru a asista la Te Deum. Pe stradă staționa lume imensă, catedrala era ticsită. Serviciul divin a fost oficiat la orele 8 de arhimandritul Gurie. După Te Deum primul ministru și Ministrul de război au trecut trupele în revistă. Astă seară mare banchet, 160 tacâmuri.

Plecarea după miezul nopții.

Chiriaceseu.”

CLXIV.

Unirea Basarabiei cu România¹⁾.

„In urma consfătuirilor ce au avut loc în Iași, între membrii guvernului român și d-nii Ion Inculeț, președintul Sfatului Tării al Republicii Moldovenești din Basarabia, doctor Daniel Ciugureanu, președintul consiliului de miniștri, d. Halippa, vice-președint al Sfatului, d. prim ministru A. Marghiloman, și d. ministru de război general Hărjeu însotiti de d. Mitileneu, secretarul general al ministerului de interne, Garoflid secretarul general al ministerului domeniilor, A. Corteanu, secretarul general al ministerului finanțelor, de generalul Mircescu și un numeros personal administrativ superior, s-au dus la Chișinău pentru a lua contactul oficial cu guvernul și cu statul Republicei.

In dimineața zilei de Luni, 26 Martie (8 Aprilie) miniștrii au fost primiți în capitala Basarabiei de președintul Sfatului, de membrii guvernului basarabean și sub-secretarii lor de stat, de generalul Istrate, comandantul corpușului VI de armată

1) Monitorul Oficial Nr. 309. (30 Martie 12 Aprilie 1918), Partea oficială Iași. 29 Martie. 1918, pp. 3769 — 3770.

română, de generalul Broșteanu și de generalul Rășcanu, comandanții diviziilor din Chișinău.

Onorurile au fost date de un escadron al cavaleriei armatei basarabene și un batalion de vânători ai armatei române.

Luni și Marți, miniștrii români au avut lungi conferințe cu membrii guvernului basarabean, cu delegațiunile fracțiunilor din Sfat, cu capii bisericiei ortodoxe române, cu șefii de comunități și cu delegațiunea uniunii proprietarilor. Primul ministru a primit deasemenea pe marele mareșal al nobilimei din Basarabia și pe mareșalul nobilimei din Bender.

In urma adesiunilor unanim exprimate de toți factorii mai sus indicați, primul ministru putând să-și dea seama de aspirațiunile politice ale tuturor păturilor poporului basarabean a formulat o serie de propozițiuni asupra cărora Sfatul Țării putea să-și exprime, într'un mod concret, voința lui.

In tot timpul acesta Sfatul Țării a ținut ședințe permanente în cari toate opiniunile s-au rostit cu o respectare absolută a libertății de cuvânt și prerogativele fiecărui deputat. Adoptându-se în principiu propunerea de unire formulată de blocul moldovenesc, Marți dimineața, 27 Martie (9 Aprilie), bioului Sfatului a invitat pe primul ministru al României să-i facă propunerile lui.

La orele 4 după amiază primul ministru, d. A. Marghiloman, însotit de ministrul de război, general Hârjeu și numai de funcționarii administrativi civili, a fost primit în plină ședință a Sfatului și dela tribuna parlamentului a expus punctul de vedere al guvernului român, care ar dori ca, menținându-se libertățile locale și obiceiurile pământului, să nu fie nici o discordanță cu ideea constituțională de Stat unitar român. După aceia primul ministru a dat citire propunerilor isvorite din consfătuirile, ce avusesec loc cu membrii guvernului și cu delegațiunile partidelor. Citirea acestor propunerii a fost salutată cu calde ovăzuri de către membrii Sfatului.

Primul ministru a declarat pe dată, că, împreună cu reprezentanții guvernului român, se retrage din incinta adunării pentru ca deliberațiunea care va urma, să se facă în afară de orice sugestiune sau impunere de Sfat.

Ministrii români s-au retras în mijlocul aclamațiunilor.

Sfatul a fost îndemnat pe dată de președintul lui, d-l Inculeț, să ia în desbatere programul elaborat și să nu se mai despartă până ce nu va hotărî asupra soartei Țării.

Ministrii români s-au dus la corpul VI de armată, unde un ceai de onoare fusese pregătit de d. general Istrate și unde au așteptat mesajul parlamentului basarabean.

La orele 7 seara desbaterile Sfatului luând sfârșit, membrii guvernului român au fost invitați să se prezinte la Sfat pentru a lua cunoștință de rezultatul deliberărilor.

Primul ministru și ministrul de război, însuși de d. general Istrate, comandantul corpului VI, și de generalii : P. Greceanu, Schina, Broșteanu, Ghinescu, Rășcanu, Al. Anastasiu, Mărgineanu, Mircescu, de șefii de stat major, de autoritățile administrative române, s-au dus în cortegiu, escortați de căvaleria basarabeană și de escadroane de roșiori, la palatul liceului nobilimei, în care Sfatul Țării își ține ședințele lui.

Ei sunt întâmpinați de miniștri basarabeni și de foarte numeroși deputați, dintre cari d. C. Stere, ales de curând reprezentant al județului Soroca.

Emoțunea este la culme. Se cunoaște deja rezultatul votului, care s'a rostit pentru unire cu aproape unanimitatea voturilor exprimate. Deputații basarabeni îmbrățișează pe generalii și pe ofițerii români. Intrarea în sala ședințelor se face în mijlocul unor aclamațiuni, care cu greu se pot calma, pentru a se da citire hotărîrilor luate de parlament.

Sala este ticsită de o mulțime de cetăteni marcanți și de doamne, care se îngheșuiau în toate călăurile libere din vasta sală a ședințelor.

Președintul, d. Inculeț, proclamă rezultatul votului. Prin vot nominal și pe față 86 membri ai Sfatului, contra 3, fiind și 36 abțineri, au votat unirea Basarabiei cu România. Numai 13 deputați, din numărul total al Sfatului și cari dela început nu au luat parte la lucrări, sunt lipsă, împăredicați de diferite circumstanțe de a se afla în Chișinău.

Primul ministru român, dela tribuna Sfatului, în numele poporului român, și al Regelui lui, M. S. Regele Ferdinand I, a

declarat că ia act de votul quasi unanim al Sfatului și proclamă Basarabia unită cu România de aci înainte una și nedespărțită.

Toată asistența în picioare strigă : „Trăiască România“ ! Trăiască Regele Ferdinand ! Trăiască Regina Maria !”

Imediat Sfatul Țării, împreună cu membrii guvernului român și ai guvernului basarabean, însotiti de toată oficialitatea română, se duce în corpore la catedrala Soborului unde un Te Deum este oficiat, la 8 ore seara, de arhimandritul Gurie cu tot clerul mitropolitan. La pomenire se rostește numele Majestăților Lor Regele și Regina împreună cu familia regală și numele mitropolitului Moldovei.

Seara primul ministrul a oferit, în sala Casinoului, un prânz membrilor Sfatului Țării, guvernului basarabean și tuturor notabilităților prezente în capitala Basarabiei.

M. S. Regele, care se afla la Bârlad, fiind încunoștiințat telegrafic de primul ministrul, d. Al. Marghiloman, de proclamarea unirii, a adresat președintelui Sfatului d-lui Inculeț, și primului ministrul basarabean d-lui Ciugureanu, la Chișinău, următoarea telegramă :

„Cu adâncă emoție și cu inima plină de bucurie, am primit și larea despre importantul act, ce s'a săvârșit la Chișinău. Sentimentul național ce se deșteptase atât de puternic în timpuurile din urmă în inimele Moldovenilor de dincolo de Prut a primit prin votul înălțător al Sfatului Țării, o solemnă afirmare. Un vis frumos s'a înfăptuit. Din suflet mulțumesc bunului Dumnezeu că mi-a dat, în zile de restrînte, ca o dulce mângâdere, să văd după o sută de ani pe frații basarabeni revenind iarăși la Patria Mumă. Aduc prinosul Meu de călduroase mulțumiri Domniilor Voastre și Sfatului Țării, ale cărui patriotice sfornări au fost încoronate de succes.”

In aceste momente solemnă și înălțătoare pentru patrie, de aici înainte comună, Vă trimit la toți cetățenii din noua Românie de peste Prut regescul Meu salut, încurajându-vă cu aceeași inimoasă și caldă iubire părintească.”

FERDINAND¹⁾.

1) Telegrama M. S. Regelui Ferdinand este reprodusă în rusește în procesul-verbal al Sfatului Țării, Nr. 64 din 31 Martie 1918.

CLXV.

Președinția Consiliului de Miniștri.

Programul Serbarei Unirei Basarabiei cu România din ziua de 30 Martie 1918¹⁾.

I.

„In ziua de 30 Martie curent, președintul Sfatului Țării, membrii guvernului basarabean și reprezentanții clerului vor sosi în Iași la orele 10 dimineața pentru a se prezenta și a aduce la cunoștința Maiestăților Lor Regele și Regina actul unirii.

Deputațiunea basarabeană va fi primită la gară de către membrii guvernului român, președinții corpurilor legiuitoroare și de reprezentanții autorităților militare și civile.

II.

La orele 11 și 15 minute se va oficia la Mitropolie un Te Deum de către I. P. S. S. Mitropolitul Moldovei și al Sucevei încurajat de înaltul cler în prezența M. M. Lor Regele și Regina, A. S. R. Prințipele Moștenitor, a Familiei Regale și a Casei militare și civile a Maiestăților Lor.

La acest Te Deum vor asista domnii Miniștri, deputațiunea basarabeană, membrii corpurilor legiuitoroare și reprezentanții autorităților militare și civile.

Doamnele vor fi admise să participe la seviciul religios.

Ofițerii vor trebui să fie în ținuta de campanie cu decorații, civilii cu redingotă sau jachetă.

Plecarea Maiestăților Lor dela reședința regală va avea loc la orele 11. Regimentul de escortă va urma cortegiul regal.

Pe tot parcursul părții la Mitropolie vor fi înșirate trupe, iar în curtea Mitropoliei o companie de onoare cu drapel și muzică.

1) „Monitorul Oficial” Nr. 309 din 30 Martie 12 Aprilie 1918, p. 3770.

III.

După terminarea serviciului religios Maiestățile Lor, încunjurate de membrii Familiei Regale, d-nii miniștri și Casa militară și civilă, vor primi în palatul mitropolitan deputațiunea basarabeană.

IV.

La orele 12.30 va avea loc în fața Mitropoliei defilarea trupelor.

V.

Un prânz de gală va fi oferit de Reședința Regală în onoarea deputațiunii basarabene la orele 13.

VI.

La orele 23 deputațiunea basarabeană va părăsi Iașul, fiind condusă la gară de aceleași persoane, cari au asistat la sosire.”

CLXVI.

Promulgarea actului unirii ¹⁾.

Președinția Consiliului de Miniștri.

,,FERDINAND I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României,

La toți de față și viitori, sănătate :

Sfatul Țării din Basarabia, în ședință lui dela 27 Martie (9 Aprilie) 1918, votând, prin 86 voturi pentru, contra 3, fiind și 36 abțineri, următoarea rezoluție :

— 1) „Monitorul Oficial” Nr. 8, din 10 Aprilie 1918. Partea oficială.

„In numele poporului basarabean Sfatul Țării declară :
Republica democratică Moldovenească (Basarabia) în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Dunăre, Marea Neagră, și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani din trupul vechei Moldove, în puterea dreptului istoric și dreptului de neam, pe baza principiului, că noroadele singure să-și hotărască soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu Mama sa România.”

Și Prezidentul Consiliului Nostru de Miniștri declarând că :

„In numele poporului român și al Regelui lui M. S. Ferdinand I al României ia act de acest vot quasi unanim și declară la rândul lui Basarabia unită cu România de veci una și indivizibilă.”

Promulgăm acest vot și această declarație și ordonăm să fie învestit cu sigiliul statului și publicat în Monitorul Oficial.

Dat în Iași la 9 Aprilie 1918.

FERDINAND I.

Nr. 812

Președintele consiliului de miniștri, A. Marghiloman.
Ministrul de Justiție D. Dobrescu.”

Raportul d-lui președinte al consiliului de miniștri către M. S. Regele.

. Sire,

Sfatul Țării din Basarabia votând în ședința dela 27 Martie (9 Aprilie) 1918, unirea Republiei democratice Moldovenești (Basarabia) cu România, subsemnatul are onoare a ruga respectuos pe Maiestatea Voastră să binevoiască a semnă alăturatul proiect de decret pentru promulgarea votului în chestiune și a declarațiunii făcute cu acest prilej de subsemnatul în numele poporului Român și al Maiestăței Voastre.

Sunt

Cu cel mai profund respect,

Sire,

Al Maiestății voastre,

Prea supus și prea plecat servitor,

Președintele consiliului de miniștri,
A. Marghiloman.”

Nr. 68.

9 Aprilie, 1918.

CLXVII.

Numirea ministrilor basarabeni în guvernul român¹⁾.

„FERDINAND I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României,

La toți de față și viitori, sănătate :

Asupra raportului președintelui consiliului nostru de miniștri Nr. 69/918.

Am decretat și decretăm :

Art. I. — Sunt numiți miniștri ai noștri secretari de stat fără portofoliu :

D. Ion Inculeț și

D. Doctor Daniel Ciugureanu.

Art. I. — Președintele consiliului nostru de miniștri este însărcinat cu executarea acestui decret.

Dat în Iași la 9 Aprilie 1918.

FERDINAND I.

Nr. 849.

Președintele consiliului de miniștri, A. Marghiloman.”

**Raportul D-lui Președinte al Consiliului de miniștri
către M. S. Regele²⁾.**

Sire,

Intru îndeplinirea dorințelor articulate de Sfatul Țării din Chișinău, când el a votat în ziua de 27 Martie Unirea Basarabiei cu România și pentru o strânsă colaborare cu acea parte a Românicii, lipsită încă de reprezentanținea ei în Parlamentul țării, rog pe Maestatea Voastră, să binevoiască

1) „Monitorul Oficial” Nr. 8 din 10 Aprilie 1918.

2) „Monitorul Oficial” Nr. 8, din 10 Aprilie 1918.

pe temeiul legei din 11 Decembrie 1916, să numească miniștri fără portofoliu pe d-nii Ion Inculeț și Doctor Daniel Ciugureanu.

Sunt
Cu cel mai profund respect,
Sire,
Al Majestății Voastre
Prea supus și prea plecat servitor,
Președintele consiliului de miniștri,
și ministru de Interne,
A. Marghiloman“.

Nr. 64.

9 Aprilie 1918.

CLXVIII.

Decretul pentru numirea consiliului de directori pentru Basarabia după unire¹⁾.

„FERDINAND I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României,

La toți de față și viitori, sănătate :

Asupra raportului președintelui consiliului nostru de miniștri și ministru secretar de stat la departamentul de Interne Nr. 70/918.

Am decretat și decretăm :

Art. I. — Se înființează un consiliu de directori pentru administrarea provizorie provincială a Basarabiei.

Art. II. — Sunt numiți membri ai acestui consiliu :

Doctor P. Cazacu ca preșident ;

D-nii Ion Costin, N. N. Codreanu, Ștefan Ciobanu, Vlad Chiorescu, Gheorghe Grosu, Emanoil Catelie, Isac Gherman și Arcadie Osmolovschi, ca membri.

Art. III. — Jurământul președintelui se va depune înaintea

1) „Monitorul Oficial” Nr. 8, din 10 Aprilie 1918, p. 94.

ministrului nostru de interne, iar președintul este împuternicit să primească jurământul celorlalți membri.

Art. IV. — Un regulament ulterior va determina repartiția lucrărilor, după rămurile de activitate administrative corespunzătoare cu ministerele țării.

Art. V. — Președintele consiliului nostru de miniștri secretar de stat la departamentul de interne este însărcinat cu execuțarea acestui decret.

Dat în Iași, la 9 Aprilie 1918.

FERDINAND I.

Președintele consiliului de miniștri,

și ministrul de Interne,

Nr. 852.

A. Marghiloman“.

Raportul d-lui președinte al consiliului de miniștri și ministrului de interne către M. S. Regele.

„Sire,

In urma unirei Basarabiei cu România, se impune ca o lucrare de reorganizare a serviciilor de stat să se facă în timpul cel mai scurt.

Cum numai constituanta poate hotărî asimilarea Basarabiei cu Țara Mamă, din punctul de vedere administrativ și judiciar, propun întocmirea unui consiliu provizoriu de directori, care să servească de legătură între organele de stat ale țării cu Basarabia. Acest consiliu va fi în principal consultat în toate chestiunile, care cer să fie rezolvate pe cale de decrete, în aşteptarea unei lucrări legislative.

Sunt

Cu cel mai profund respect,
Sire,

Al Maiestății voastre,
Prea supus și prea plecat servitor,
Președintele consiliului de miniștri
și ministrul de Interne,
A. Marghiloman.

Nr. 70.

9 Aprilie 1918”.

CLXIX.

Serbarea dela Iași în ziua de 30 Martie 1918¹⁾.

„La 30 Martie, orele 11,15. MM.LL. Regele și Regina împreună cu întreaga Familie Regală au asistat la Te Deum-ul, care a avut loc în biserică Sfintei Mitropolii în vederea uniei Basarabiei proclamată la 27 Martie.

Serviciul divin a fost oficiat de către I. P. S. Mitropolitul Moldovei și Sucevei asistat de clerul mitropolitan.

La acest Te Deum au asistat :

D-nii miniștri, d-nii membri din Sfatul Țării din Basarabia în frunte cu d. Inculeț, președintele Sfatului, d-nii președinți și membri ai corpurilor legiuitoroare aflați în Iași, finalii funcționari ai Statului, d-nii generali și ofițerii superiori, Casa militară și civilă a Maiestăței Sale Regelui.

Onorurile s-au dat de către o companie cu drapel și muzică.

La orele 12, terminându-se serviciul divin, Maiestățile Lor împreună cu d-nii miniștri și celelalte persoane oficiale au trecut în palatul Metropolitan, unde a avut loc o recepție.

La orele 12,30 Maiestățile Lor împreună cu întreaga familie regală, urmați de toate persoanele oficiale, au primit defilarea trupelor de pe o esplanadă din fața sfintei Mitropolii.

La orele 13 defilarea s'a terminat și Maiestățile Lor împreună cu familia regală s'a reîntors la Cartierul Regal, unde persoanele oficiale și reprezentanții Basarabiei au fost invitați la dejun..

La acest dejun M. S. Regele, ridicând paharul, rostește următoarele cuvinte :

„Vă salut azi pe voi frați de dincolo de Prut. Voi sunteți aceia, cari ati înțeles sentimentul, ce de mult domneca în inițiale fraților noștri moldoveni ai Basarabiei ; l-ați înțeles aşa de bine, că azi putem vorbi unii cu alții și ca frați și ca prieteni. Sărbătorim astăzi înfăptuirea unui vis, care de mult zacea în inimile tuturor Românilor de dincolo și de dincoace, de apele

1) „Monitorul Oficial” Nr. 1 din 1 Aprilie 1918. Partea neoficială. p. 5.

Prutului. Din graniță ați făcut punte, unindu-vă cu țara mună și de aceia vă zic : „bine ați venit între noi”.

V-ați alipit în timpuri grele pentru țara mună ca copil Tânăr, însă cu inimă adeverat românească. Salutăm în voi o parte frumoasă a unui vis, care nici odată nu se va șterge. De aceia azi ridic paharul Meu în sănătatea fraților noștri îmbrățișați de mine cu aceiaș căldură a dragostei părintești.

Trăiască copilul cel mai nou dar poate cel mai voinic al României mume !”¹⁾

Cuvintele Maiestății Sale Regelui au fost acoperite cu urale nesfârșite producând în întreaga asistență un entuziasm fără margini.

D. Inculeț, președintele Sfatului Țării Basarabiei, răspunde în felul următor :

„Sunt foarte fericit că eu, în calitate de reprezentant al poporului român de peste Prut, am căderea să aduc Maiestăților Voastre vestea Unirei poporului basarabean cu țara noastră mună.

A fost un gând vechiu al nostru pe care astăzi prin noi îl vedem cu mare bucurie realizat, rămânând acum după înfăptuirea unirei să luptăm pentru realizarea dorințelor poporului nostru și în deosebi a țărănimii noastre.

In această privință Maiestatea Voastră a binevoit a ne da cea mai frumoasă pildă.

Gestul Maiestății Voastre a avut un ecou mare în țărănimia basarabeană, care, aclamând pe Maiestatea Voastră, Vă numește Crestianski Corol — „Regele Țărănilor”^{2).}

Cuvintele d-sale au fost acoperite de vii urale ale tuturor celor prezenți.

După terminarea dejunului, la orele 15, câteva mii de ceteșeni cu două muzici au venit în fața cartierului regal aclamând pe MM. LL. Regele și Regina, familia regală și pe oaspeții Basarabiei, apoi muzica intonă hora unirii.

Entuziasmul era înălțător.

1) V. ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 31, din 5 Aprilie 1918.

2) V. ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 31 din 5 Aprilie 1918.

In urmă Maiestatea Sa Regele a binevoit a conferi decorațiuni tuturor reprezentanților basarabeni, convorbind cu fiecare în parte.

La orele 15.45, Maiestățile Lor retrăgându-se, întreaga asistență a părăsit cartierul“.

CLXX.

Din desbaterile Adunării deputaților. Chestiunea unirii Basarabiei¹).

„D. Președinte : D-lor deputați la telegrama de felicitare, pe care în numele Camerei am adresat-o Sfatului Țării din Basarabia, am primit următorul răspuns :

„In calitatea de președinte al Sfatului, aduc viile noastre mulțumiri Camerei pentru salutul ei frățesc. Provincia românească Basarabia, după o robie de un veac, unită pentru veci cu patria mamă, așteaptă cu încredere dela Camera română asigurarea autonomiei și a instituțiilor ei democratice, ca și îndrumarea pe căi sănătoase a propășirii naționale obștești”.

P. 73

Președintele Sfatului Țării, C. Stere.”

CLXXI.

Răspunsul la Mesajul Tronului și unirea Basarabiei²).

„Grație patriotismului luminat al reprezentanților Țării, cari au adus la bun sfârșit negocierile de pace, visul mai mult decât secular al României de dincoace și de dincolo de Prut s'a infăptuit ; Basarabia, prin liberă și spontanee voință, s'a realipit la patria mamă, tocmai în momentul când țara însângerată avea mai multă nevoie și de consolare și de înțărirea forțelor ei.

1) „Monitorul Oficial“ Nr. 9 din 8 August 1918.

2) „Monitorul Oficial“. Desbaterile adunării deputaților ședința din 11 Iunie 1918.

Adunarea deputaților salută cu recunoștință și plătește acest înălțător moment și înseamnă ziua de 29 Martie st. v. (sic), când, în numele Maiestății Voastre și al Poporului român și prin voința Sfatului Țării din Basarabia, s'a consacrat legalmente unirea, ca o zi de sărbătoare națională.”

P. 75.

CLXXII.

Desbaterile Senatului. Mesagiul regal și unirea Basarabiei¹⁾.

„Să mulțumim însă cerului că, tocmai în acele ceasuri grele, simțul superior al neamului a făcut, ca frumosul pământ moldovan rupt din ogorul strămoșesc să se reîntoarcă la țara mamă și ca poporul basarabean să se arunce în brațele ei pentru a-i spori puterea de muncă și încredere în viitor”.

CLXXIII.

Inchiderea sesiunii Sfatului Țării²⁾.

„In ședința de Luni, 28 Mai a. c. a Sfatului Țării Basarabiei d. C. Stere, Președintele Sfatului, a dat citire următorului decret :

FERDINAND I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României,

La toți de față și viitori, sănătate :

Asupra raportului președintelui consiliului nostru de miniștri Nr. 119,

Am decretat și decretăm :

Art. I. — Declăr închisă sesiunea extraordinară a Sfatului Țării.

1) Monitorul Oficial” Nr. 1, din 13 Iunie 1918.

2) „Monitorul Oficial” Nr. 51, din 30 Mai 1918.

Convocarea Sfatului Țării pentru o nouă sesiune ulterioră se va face printr'un decret dat de Noi.

Art. II. — Președintele consiliului de miniștri este însărcinat cu executarea acestui decret.

Dat în Iași, la 23 Mai 1918.

FERDINAND I.

Nr. 1221 Președintele consiliului de miniștri, A. Marghiloman“.

**Raportul d-lui președinte al consiliului de miniștri
către M. S. Regele.**

,,Sire,

Sesiunea Sfatului Țării din Basarabia, deschisă în primele zile ale lui Noemvrie din anul trecut, a fost de o vrednicie, care îi asigură un loc de frunte în istoria neamului.

Sfatul Țării constituit pe bazele naționale și democratice, nu a șovăit un moment să chemă ajutorul armatei române pentru a apăra proprietatea și libertățile amenințate de anarchia revoluționară. El a proclamat despărțirea de jugul secular și a încununat opera realipind Basarabia de patria mamă.

Aceste fapte mari și glorioase vor atrage asupra Sfatului Țării recunoștința generațiunilor următoare.

Rămâne acum ca Sfatul Țării să îndeplinească lucrarea, cei mai rămâne de făcut, dând formulele lui pentru rezolvarea definitivă a chestiunei agrare.

O lucrare de felul acesta, cerând anchete amănunțite și preparațiuni, care nu se pot duce la bun sfârșit decât prin comisiuni și aceste comisiuni fiind deja alese, activitatea Sfatului este de fapt suspendată.

De altă parte lucrările agricole fiind înaintate și cerând membrilor Sfatului prezența lor în țară, sunt de părere că sesiunea Sfatului poate fi închisă până la terminarea lucrărilor preparatorii, când voiu rugă pe Maiestatea Voastră să convoace din nou pe membrii lui într'o nouă sesiune, care va fi probabil și cea din urmă înainte de Constituanta română,

care va avea să hotărască, cu participarea și a deputaților și senatorilor basarabeni, asupra chestiunilor fundamentale ce sunt la ordinea zilei nu numai a Basarabiei dar a întregei țări.

Am onoare să propun Maiestății Voastre alăturatul proiect de decret.

Sunt
Cu cel mai profund respect,
Sire,
Al Maiestății Voastre
Prea supus și prea plecat servitor.
Președintele consiliului de miniștri,
A. Marghiloman.

Nr. 119

22 Mai, 1918.

CLXXIV.

**Hotărîrea congresului din Tarutino
a coloniștilor germani din Basarabia din 7 Martie 1919
cu privire la unirea Basarabiei cu România (hotărîrea
a fost luată cu unanimitate de voturi¹⁾).**

(din limba germană).

„Războiul popoarelor în Europa, care pretutindeni a avut ca urmări schimbări fundamentale, a creat ceva cu totul nou și pentru Basarabia, unde acum mai bine de 100 de ani coloniștii germani și-au întemeiat patria.

După ce dejă în Martie 1918 reprezentanții populațiunii basarabene și-au exprimat dorința serioasă de unire cu România, unirea definitivă a Basarabiei cu Regatul România, a fost sancționată prin Decretul M. S. Regelui din 27 Noemvrie 1918. Deci Basarabia, a cărei populație se compune în cea mai mare parte din Români (Moldoveni), e alipită la România înrudită.

In vederea faptului acesta, Congresul coloniștilor germani

1) Textul acestei hotărîri ne-a fost transmis de către D-l H. Roemich, Directorul liceului german din Tarutino.

din Basarabia la rândul său declară alipirea la regatul România, fiind pe deplin convins că coloniștii germani din Basarabia vor trăi cu poporul român, uniți sub un singur sceptru, în pace și în bună înțelegere.

Coloniștii germani pun la dispoziția Statului Român destoînicia lor moștenită și încercată și exprimă așteptarea sigură, că poporul român și statul român vor fi conduse față de ei totdeauna de sentimente nobile și drepte.

Coloniștii germani, cari în primele decenii ale secolului al XIX-lea au fost chemeți de guvernul rus țarist de pe atunci, cari s-au stabilit în Basarabia, îndurând greutăți nespuse, cari și-au creat existența cu mare trudă și osteneală și au întemeiat astfel sate înfloritoare în stepa pustie, au fost foarte asupriți în ultimele decenii înaintea războiului și mai ales în timpul războiului. Cu toată credința lor integră și cu tot devotamentul față de Rusia și de casa țaristă, coloniștilor li s-au luat unul după altul drepturile promise și recunoscute lor odinioară în mod solemn și în scris. Dar nu numai atât, ei au fost și depozați prin faimoasele legi țariste de lichidare din 2 Februarie și 13 Decembrie 1915, luându-li-se toate drepturile celățenești și toată averea. Aplicate numai în parte din cauza schimbării în guvernul rus, aceste legi sunt și astăzi în vigoare în toată gravitatea lor.

Congresul roagă pe Maiestatea Sa Regele Ferdinand I, a desființa acele legi nedrepte și hrănește speranța dreaptă că toate pământurile, expropriate dejă în baza acelor legi, vor fi restituite posesorilor lor de odinioară.

Coloniștii germani așteaptă că nu vor fi împiedecați niciodată a se menține și a se desvolta ca o unitate națională și politică conștientă, presupunând că statul nou le va oferi și le va da bucuros totul, ce coloniștii germani consideră ca condiții vitale.

O garanție pentru aceasta, coloniștii germani o văd în hotărîrile Sfatului Țării, prin care se stabilește că fiecare nație are dreptul de a fi condusă, educată, administrată și judecată în limba sa și de fii săi și să aibă reprezentare corespunzătoare în corpurile legiuitorare și în guvern, care reprezen-

tare garantează autonomia bisericii și școalei precum și drepturile cuvenite coloniștilor germani.

Coloniștii germani basarabeni ca cetățeni ai statului român vor fi totdeauna credincioși Tronului și Statului.

Pasul acesta serios și cu mare răspundere, Congresul coloniștilor germani îl face cu încredere în Dumnezeu și rugând pe Atotputernicul să-l binecuvinteze și să se ducă totul la un bun sfârșit.”

CLXXV.

Telegrama lui I. I. C. Brătianu către Sfatul Țării¹⁾.
(din rusește).

„In această clipă îngrozitoare, din Chișinău au pătruns în casa noastră razele înviorătoare ale luminii. După o desparțire îndelungată, când soarta neîndurată a făcut Prutul prin mijlocul armelor hotar vremelnic între frați, vocea sângei și legile naturale ale popoarelor, singurele pe care se poate clădi ceva temeinic, v'au adus pe voi pentru totdeauna în mijlocul nostru.

In numele partidului național liberal vă salut. Bine-ați venit fraților.

Unirea sufletelor și a puterilor în aceste zile triste, ca și în zilele de bucurie, vor fi pentru poporul nostru chezăcia trăinicieei lui și a progresului.

Brătianu.”

CLXXVI.

Telegrama Universității din București către Sfatul Țării²⁾.

„Universitatea din București salută cu respect patriotica hotărire a Sfatului Țării dela 27 Martie și urează din toată

1) Procesul-verbal al ședinței Sfatului Țării, Nr. 69 din 31 Martie 1918. Dosarul Nr. 3, vol. II. Textul rusesc de pe care reproducem această telegramă este puțin confuz.

2) Telegrama a fost cilită în ședința Sfatului Țării din 3 Martie 1918. V. Procesul-verbal, Nr. 64, V. și ziarul „România nouă”, Nr. 61 dela 1 Aprilie 1918. Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 31 din 5 Aprilie 1918.

inima, ca unirea cu patria mamă, să aducă fraților basarabeni toată fericirea și prosperitatea aşteptată.

Fie ca acest al doilea fapt mareș de unire între frații Români, să grăbească sosirea ceasului, când poporul românesc întreg se va putea bucura de viața slobodă, la care îi dau dreptul veacurile de suferință ce a îndurat.

Rectorul Universității din București, Profesor I. Atanaslu”.

CLXXVII.

Telegrama Universității din Iași către Sfatul Țării¹⁾.

„Sunt foarte fericit să transmit președintelui Sfatului Țării călduroase urări din partea Universității din Iași, pentru marețul fapt ce ați săvârșit spre reîntregirea țării și a neamului.

Universitatea din Iași va depune toată munca și inima sa caldă spre a întări această legătură. Ea se bucură că puterii nouă se adaog la lucru pentru ideal și menirea noastră.

Rector, Dr. Leon”.

CLXXVIII.

Telegrama din Lyon, cu privire la unirea Basarabiei²⁾.

„Lyon, 30 Martie. — Aflăm prin telegrafie din Bâle, că dieta Basarabiei, a votat în chip sărbătoresc, unirea țării cu România.

Acest sfârșit a fost înainte văzut cu placere de Franța. E nimerit să aducem aminte celor ce nu cunosc toate amănuntele, că Franța a fost cea dintâi țară care și-a trimis solii (reprezentanții) săi în Basarabia, când această provincie s'a despărțit de Ucraina, — și că solii francezi au mijlocit și stăruit pentru intrarea oștilor românești în Basarabia.

1) Telegrama a fost citită în ședința Sfatului Țării din 31 Martie 1918. Procesul-verbal, Nr. 64.V. și ziarul „România nouă” Nr. 63 din 4 Aprilie 1918. Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 31 din 5 Aprilie 1918.

2) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 31, din 5 Aprilie 1918.

Franța nu poate decât să se fericească de această întâmplare, care dând deplină dreptate poporului român din Basarabia, ajută în aceiași vreme la mărirea României.

Această întâmplare trebuie să fie apoi socotită, ca întâia trăsătură pentru regularea statornică a stărilor din acest răsărit al Europei".

CLXXIX.

Telegrama Mitropolitului Moldovei către Sfatul Țării¹⁾.

„Binecuvântat fie Dumnezeul părinților noștri, care în a sa iubire către neamul românesc, a orânduit ca a noastră Basarabie prin hotărîrea Sfatului Țării și luminatul patriotism al guvernului, să se lipească pentru vecinie la trupul patriei mame, dela care a fost despărțită mai bine de un veac.

Această veste bună ce ne-a sosit dela Chișinău, e pentru Biserica neamului românesc o dulce mângâere în aceste vremuri grele, dar pline de nădejde pentru un viitor mai fericit.

Din toată inima binecuvântez norodul basarabean și îi doresc o viață liniștită și întemeiată pe dragostea creșlinească.

Plmen”.

CLXXX.

Telegrama industriașilor, negustorilor și meseriașilor români către Sfatul Țării²⁾.

„Industriașii, negustorii și meseriașii din Iași și cei refugiați din țara cuprinsă, adunați în seara zilei de 29 Martie 1918 la locuința domnului V. Stefaniu, industriaș, pentru a sărbători unirea Basarabiei cu țara mamă, salută adunarea norodului moldovenesc de peste Prut, care însuflarează de dra-

1) Telegrama a fost citită în ședința Sfatului Țării din 31 Martie 1918. Procesul-verbal, Nr. 64. Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 32, din 8 Aprilie 1918.

2) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, Nr. 32, din 8 Aprilie 1918.

gostea de neam, a hotărît ca să řteargă hotarul ce ne despărțește de peste un veac.

Cu nemărginită bucurie întindem frâțește mâinile către acei de cari nu ne vom mai despărți nici odată”.

Urmează peste 400 de semnături.

CLXXXI.

Serisoarea voluntarilor români ardeleni și bucovineni către Sfatul Țării¹).

„In fața măreței hotărîri a Sfatului Țării, sufletul nostru, care grijește de veacuri și cu sfîntenie dorul unirii, — se închină cu evlavie.

Conștiința națională, care a votat unirea dela Chișinău, ne întărește credința, că nu e departe nici ceasul nostru, când „crengile pomului națiunii românești, cari își are rădăcinile în Carpați,” — cum au spus-o anul trecut aleșii universitați în Chiev, „va umbri și Nistrul și Tisa și Dunărea și Marca”.

Fericirea, în care se scaldă azi tot sufletul românesc, ne dă putere să aşteptăm, să muncim alături cu voi și să păstrăm ridicată și senină credința în înfăptuirea întregului ideal național.

Voluntarii români ardeleni și bucovineni.

Iași, 30 Martie 1918

CLXXXII.

Telegrama „Asociației presei române” către Sfatul Țării²).

„Unind drapelul vostru nou cu eroicele noastre zdrențe, învăluind în cercul vredniciei voastre nenorocul nostru,

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, No. 32 din Aprilie 1918.

2) Telegrama a fost citită în ședința Sfatului Țării din 2 Aprilie 1918. Procesul-verbal Nr. 65. Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 32 din 8 Aprilie 1918.

ați știut să alinați dureri, în fața cărora curajul cel mai mândru sta gata să se plece.

Pătrunși de trebuința lui cea mare, ați ținut să întăriți, în vestirea serbătoarească a unirei cerința mai presus de toate a democrației : libertatea presei.

Asociația Generală a Presei Române" încătușată de un an și jumătate, salută pe membrii Sfatului Țării și trimite nețărmurita ei dragoste aleșilor, cari au înfăptuit cu tăria credinței și iubirii de neam, cel mai puternic fapt politic din istoria nouă a Românilor."

CLXXIII.

Telegrama Corpurilor legiuitoroare române către Sfatul Țării¹⁾.

„Parlamentul român nefiind deschis în ziua când aleșii Basarabiei au venit la Iași să aducă hotărîrea unirii votate de Sfat, — colegii noștri, deputați și senatori, n'au avut prilejul să vă arăte în chip sărbătoresc bucuria și frățeasca lor dragoste.

Ca reprezentanți ai Senatului și ai Adunării deputaților români, — vă rugăm în numele lor și al întregului popor românesc care i-a ales, să primiți prin osul nostru de recunoștință pentru patrioticul fapt săvârșit în ziua însemnată de 27 Martie, pentru arătarea dreptului istoric și de neam, pe care Sfatul Țării își intemeiază hotărîrea sa de a duce înapoi Basarabia la sănul patriei mame.

După un veac de silnică despărțire, alină multe din suferințele prin cari trecem și întărește în sufletele noastre credința în statonicia și chemarea neamului românesc.

Președintele Senatului, **Emil Porumbaru**.

Președintele Adunării deputaților, **P. Gh. Morțun**".

1) Telegrama a fost citită în ședința Sfatului Țării din 2 Aprilie 1918. Procesul-verbal Nr. 65. Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 33, din 12 Aprilie 1918.

CLXXXIV

Telegrama asociației profesorilor universitari români către Sfatul Țării¹⁾.

„Asociația profesorilor universitari din România a fost adânc mișcată de marele fapt săvârșit de Sfatul Țării la 27 Martie, prin care Republica democratică Moldovenească — Basarabia se unește pentru totdeauna cu patria română.

Prin acest fapt măreț s'a îndreptat nedreptatea făcută bătrânei Moldove la 1812, și s'a adus înapoi la vechea lui obârsie un popor, care deși trăind sub jugul cel mai aspru în curs de mai bine de un veac, a avut tăria să-și păstreze neatinsă limba și năzuințele sale de neam.

Intrunind în viitor puterile noastre la olaltă, în urmărirea aceloraș scopuri culturale și naționale, avem credința că poporul nostru va merge pe căi de propăsire repede, pentru întruparea tuturor năzuințelor neamului românesc.

Unind glasul nostru cu al tuturor Românilor vă zicem: Să trăiască poporul moldovenesc de peste Prut ! Să trăiască Sfatul Țării, care i-a îndeplinit dorința ! Să trăiască România unită !

Președinte, P. Ponti.
Secretar, A. C. Cuza”.

CLXXXV.

Telegrama Regelui Ferdinand către C. Stere²⁾.

„In crudele încercări ale acestor vremuri, cu dragoste mai vie ca oricând, și primind din nou la străvechiul cămin scumpa noastră Basarabie, am aflat cu neîntrecută mulțumire,

1) Telegrama a fost cilită în ședința Sfatului Țării din 2 Aprilie 1918. V. Procesul-verbal Nr. 65. Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 33 din 12 Aprilie 1918.

2) Telegrama a fost citită în ședința Sfatului Țării din 6 Aprilie 1918. Documentul cancelariei Sfatului Țării Nr. 3, vol. I. Procesul verbal Nr. 67. Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 33, din 12 Aprilie 1918.

după un veac de despărțire, că sămătările și credințele noastre de pe amândoi țărmii Prutului, au rămas neclintite ! Nu mă îndoesc, că, călăuzit de ele, Sfatul Țării ne va da neîncetată ajutorul său pentru a desăvârși marea lucrare întreprinsă împreună,— precum unirea tuturor glasurilor care vă au ales Președinte dintre membrii Adunării deputaților României, este negreșit arătarea hotărârii tuturor partidelor din Sfatul Țării de a consfinții și întări unirea.

În sămătările de unire și credință ale noilor cetățeni ai regatului, toți Românii împreună cu mine, vor vedea o chezăsică puternică a propășirii neamului nostru,— pentru care vă mulțumesc și vă rog a împărtăși Sfatului Țării arătarea recunoștinței mele.

FERDINAND I.”

CLXXXVI.

Manifestul consiliului directorilor din Basarabia către popor¹⁾.

„În ziua de 27 Martie Sfatul Țării a hotărât, ca țara noastră, care a fost din veci a Moldovei, să fie din nou alipită de România.

E o zi mare și sfântă pentru neamul nostru, o zi care va fi în veci sărbătorită.

Pentru ca fiecare locuitor al Basarabiei să-și dea bine seama de hotărârea Sfatului Țării, Sfatul directorilor Basarabiei, care este ocârmuirea legiuinătă a provinciei noastre, aduce la cunoștință obștească următoarele :

1. Prin alipirea din nou a Basarabiei la țara Românească, noi cu toții alcătuim o singură țară. Dar drepturile locuitorilor Basarabiei nu sunt întru nimic micite, aşa că toate slobozeniile, dobândite prin revoluție sunt neatinse.

1) (Originalul în rusește. Dosarul Ministerului de Interne Nr. 5, pp. 145—147, precum și în procesul-verbal al ședinței Sfatului Țării din 11 Aprilie 1918 Nr. 69).

Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 35, din 22 Aprilie 1918.

2. Cel mai mare drept, pe care și-l statornicește Basarabia, este că ea se va ocârmui singură prin aleșii săi. Așezământul de ocârmuire al Basarabiei va fi Sfatul Țării (dictă), care va purta gospodăria țării și va supraveghia din scurt lucrarea zemstivelor și orașelor. Așezământul împlinitor al Sfatului Țării va fi sfatul directorilor Basarabiei, care va avea toată răspunderea pentru mersul trebilor în țară.

3. Sfatul Țării pe viitor se va alege de către tot poporul prin glăsuire obștească, deosebitul, secretă și deopotrivă, aşa că va însăși în chipul cel mai drept dorințele și interesele țării. Dar fiindcă o astfel de alegere în Sfatul Țării acum nu e cu putință de înfăptuit, iar treaba pământului cere a fi dezlegată desăvărșit cât mai degrabă, s'a hotărît că Sfatul Țării în alcătuirea lui de astăzi va urma să lucreze până când va orândui treaba pământului și va pune toate trebile țării la cale aşa după cum cer interesele locuitorilor.

4. Stăpânirea României din care facem parte, și-a luat sarcina să ne ajute în trebile noastre, ca să ne orânduim țara cât mai bine. Si pentru aceasta Sfatul Țării al nostru, va avea doi miniștri în sfatul miniștrilor României întregi, care ne vor apăra interesele și nevoile noastre pretutindeni unde va fi cu cale.

5. Prin unirea Basarabiei cu România locuitorii țării noastre au ajuns cetățeni ai întregei Români, și de azi înainte viața românească avem s'o clădim cu toții împreună, sfătuindu-ne și îndemnându-ne unii pe alții. Puterea noastră va crește și realele de cari suferim, se vor mistui și nu ne vor mai slăbi.

6. Unirea Basarabiei cu România e un bine pentru toți locuitorii Basarabiei, nu numai pentru Moldoveni.

Neamurile străine, cari trăesc printre noi, nu pierd nimic din drepturile lor.

Sfatul directorilor aduce toate acestea la cunoștința obștească și poate încredință, că-și va face datoria, ca toate turburările și obidele de cari cu toții am suferit, să nu se mai întâmple.

Putem fi liniștiți de viitorul nostru : păstrăm drepturile

dobândite prin revoluție, avem chip să deslegăm treaba pământului potrivit cu nevoile norodului muncitor. Rămâne dar ca fiecare să-și facă datoria față de țară și de neam și în liniște să se puie la muncă.

Plugarilor ! Unirea vă dă pământul de care aveți nevoie și toată dreptatea !

Preoți, învățători și slujbași ! Sunteți fruntea țării și aveți toată răspunderea pentru povățuirea norodului. Să liniștiți toate mințile și sufletele și răspândiți peste tot buna vestire a unirii.

Noroade înfrățite ale Basarabiei ! Unirea Basarabiei cu România a fost o poruncă a istoriei și o îndreptare a nelegiuirei ce a apăsat această țară peste un veac,

Am suferit împreună ca frații sub stăpânirea veche : acuma tot împreună ne vom bucura de toate drepturile obștești, de viață pașnică, orânduită și luminată.

Unirea va fi o temelie puternică pentru cultura națională în țara noastră ; această cultură va aduce țara la înflorire și ne va așeza printre popoarele luminate.

Un viitor întreg așteaptă țara noastră întreagă. Dumnezeu ne binecuvântează spre liniște, muncă orânduită, drepturi cetățenești și bună stare obștească.

Trăiască Unirea, Trăiască România și noroadele cari trăesc pe pământul ei.

Trăiască Regele nostru obștesc Ferdinand !

Sfatul Directorilor Basarabiei :

*P. Cazacu, președinte și director de finanțe,
Gh. Grosu, directorul justiției
Șt. Ciobanu, directorul învățământului
N. Codreanu, directorul lucrărilor obștești
V. Chiorescu, directorul industriei și comerțului
I. Costin, directorul trebilor din lăuntru
E. Cateli, directorul trebilor pământului
I. Gherman, directorul controlului.*

CLXXXVII.

Cartea pastorală a Sfântului Sinod al bisericii autocefale române drept slăvitoare de Răsărit către clerul și norodul Basarabiei¹⁾.

„Cucernici părinți și drept slăvitorilor creștini !

Sfântul Sinod al bisericei ortodoxe autocefale române, vă trimite la toți, cu cea mai mare părintească dragoste, cuvântul lui de pace și de binecuvântare în domnul.

Indreptățit prin fapta înlătătoare și veșnică a Unirii din 27 Martie 1918, prin care Basarabia s'a alipit de bună voie la patria mamă — Sfântul Sinod a ținut de a sa grabnică și plăcută datorie, să facă purtare de grijă pentru cele bisericești ale voastre, chiar din cele dintâi ședințe ale adunărji lui de acum.

I.

Cel dintâi pas pe care dragostea noastră și așezământul Sfintelor canoane ale sfintei noastre biserici, una, sfântă, sobornicească și apostolică, ne-au îndemnat să-l facem către voi, — a fost poftirea în mijlocul nostru a fratelui întru Hristos I. Prea Sfinția Sa, Anastasie, Arhiepiscop al de Dumnezeu păzitei eparhii a toată Basarabiei.

Cu multă mâhnire vă vestim însă, I. Prea Sfinția Sa Anastasie a nesocotit deopotrivă și dragostea noastră, și rândurile de veacuri ale sfintei biserici ortodoxe de Răsărit. În loc să se înfățișeze în Sfântul nostru Sinod, unde îl chemau datoria sa canonica și trebuința de a ne arăta și nouă starea, păsurile și dorințele de acum ale clerului și ale norodului basarabeian, I. Prea Sf. Sa a găsit de cuviință să plece la Moscova, unde a primit să rămână și să lucreze într'un Sinod strein de biserica națională a păstorîților săi, și sub o autoritate alta decât a Chiriarhului său canonic Inalt Prea Sfinția Sa Pimen, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, sub a cărui oblă-

1) Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” Nr. 51, din 21 Iunie 1918.

duire îl rânduesc prin Unire, atât vechiul așezământ bisericesc al țării Moldovei, cât și canonul 34 apostolic.

Purtarea aceasta ne-a dovedit, că I. P. S. Anastasie înțelege să rămână cetățean rus și să fie ierarh al bisericei rusești, — ca unul care a călcat deopotrivă :

1. Hotărîrea clerului și a credincioșilor basarabeni din vremea republicei basarabene, de a-și avea biserică lor de sine-stătătoare față de biserică rusească, de care o despărțea și de fapt și de drept, neatârnarea politică a statului basarabean ;

2. Rânduiala de a-și fi cerut și de a fi dobândit canonica învoie de plecare atât dela Chiriarhul său Inalt Prea Sfîntul Mitropolit al Moldovei și Sucevei, cât și dela Inaltul guvern al Regatului român ;

3. Indatorirea canonică de a se înfățișa, cel mai târziu după a doua chemare, la lucrările Sfântului Sinod al Regatului român, din care I. Prea Sfîntia Sa face parte și de drept și de fapt, prin însăși alipirea țării din 27 Martie a. c.

Drept urmare a unei astfel de purtări, în ședința sa din 14 Iunie 1918, Sfântul Sinod al bisericei ortodoxe autocefale române, într'un glas l-a socotit ca retras de bună voie dela Eparhia Chișinăului și Hotinului, pe care a vestit-o văduvită.

II.

Tot într'un glas Sfântul Sinod a hotărît apoi cuprinderea vremelnică a acestui scaun de un împăternicit al său, ales în persoana Prea Sfîntului Nicodim, episcopul de Dumnezeu păzitei Eparhii a Hușilor, pe care l-am îmbrăcat cu toate drepturile și îndatoririle fostului arhiepiscop.

Pe acest împăternicit al său, care în curând va sosi la voi, Sfântul Sinod vă poruncește în Domnul să-l ascultați întru toate până la alegerea unui titular canonic, care se va face în curând, — povătuindu-vă să vă arătați supuși și binevoitori orânduelilor sale în întreaga măsură, în care vă socotim pe toți pătrunși de grija și de râvna mântuirei sufletelor voastre.

La sfintele slujbe, se va pomeni în toate bisericile numai Familia Regală Română și împăternicitul Sfântului Sinod.

III.

Odată cu trimiterea Prea Sfințitului Nicodim, împuternicitul nostru, atât Sfântul Sinod, cât și Inaltul Guvern, au ținut ca într'un glas să vă dea și încredințarea că : vi se vor îndeplini cu sfînțenie toate dorințele privitoare la autonomia bisericească de care aveți nevoie. Încredințarea aceasta va fi în curând prin lege un fapt îndeplinit, — potrivit cu declarația Inaltului Guvern al regatului român înfațisată Sfântului Sinod în scris, de domnul Ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice și păstrată la hârtiile noastre sinodale.

După această vestire lucrurile cele mai de seamă care vi se chezășluesc, sunt următoarele cinci și anume :

1. Alegera ierarhilor bisericești basarabeni se va face de marele colegiu electoral atunci, când vor face parte din acela aleșii norodului basarabean adică deputații, senatorii și membrii consistorului bisericesc.

2. Averile bisericei basarabene vor fi ținute în cinstea lor și lăsate numai în folosul bisericei și al așezămintelor bisericești de cultură și binefacere, cari se află acumă și cari se vor mai întemeia.

3. Starea materială a clerului, nu numai că se va păstra cum este, dar se va mai îmbunătăți, tot aşa ca și starea lui culturală.

4. Clerului îndeobște i se va lăsa toată putința de a-și întemeia ori ce așezământ de învățatură și binefacere care se va socoti de folos, cu îndatorirea, bineînțeles, de a nu se vătăma nici rânduile de veacuri ale ortodoxiei, nici drepturile și îndatoririle naționale, nici buna rânduială în stat.

5. Într'un cuvânt Sfântul Sinod și Inaltul Guvern al regatului român, își iau împreună îndatorirea, nu numai să nu lipsească biserică din Basarabia de ceiace a dobândit până acumă, dar să-i îndeplinească în cel mai apropiat viitor, toate dorințele, care se pot împăca cu păstrarea neșirbită a ortodoxiei, cu fața națională a ei și cu îndatorirea de a fi chiar de bună rânduială în această biserică, ajunsă una și nedespărțită cu biserică autocefală drept slăvitoare de răsărit a regatului român.

Mulțumind prea bunului Dumnezeu, părintele nostru

ceresc, că după trecere mai bine de un veac, biserică moldovenească dintre Prut și dintre Nistru s'a întors din nou în sănul bisericii și al patriei sale mame, precum a fost de veacuri— și cu nădejdea, că vom avea din partea voastră deplină mângâere sufletească, la care ne dau dreptul atât binecuvântarea lui Dumnezeu de a vă avea din nou sub părinteasca noastră oblăduire, cât și osârdia noastră de a vă vedea cât mai repede împăcați în dorințele voastre de autonomie, împărtășile și de noi în întregul lor, — vă trimetem, prea cucernici părinți și drept slăvitori creștini ai scumpei noastre Basarabii dorurile noastre de sănătate, de dragoste desăvârșită a unuia către altul și către patrie, statul, neamul și Dumnezeul părinților noștri. — cum și binecuvântările noastre arhiești și părintești, în numele prea Sfintei celei de o ființă și nedespărțitei treimi, al Prea Sfintei și Pururea Fecioarei Maria Născătoarea de Dumnezeu și a tuturor Sfintilor. Amin.

Dat în Iași, la 16 Iunie, anul măntuirii 1918.

Conon, mitropolit primat ;

Pimen, mitropolitul Moldovei și Sucevei

Nicodem, Ep. Hușilor

Antim, Pr. Botoșanului

Nifon, al Dunării de jos

Teodosie, al Râmnicului

Dionisie, al Buzăului

Bartolomeu, Bacăoanul.”

S. Mehedinți, ministrul de Culte

CLXXXVIII.

Telegrama Senatului universitar din București către Sfatul Țării¹⁾.

(din rusește).

„Domnului Președinte al Sfatului Țării din Chișinău,

Senatul universitar din București, întrunindu-se pentru redeschiderea cursurilor, transmite Sfatului Țării și guvernului

1) Ziarul „Sfatul Țării” Nr. 15, din 12 Aprilie 1918. În rusește în Dosarul Cancelariei Sfatului Țării Nr. 3, vol. II, procesul-verbal Nr. 70, din 13 Aprilie 1918.

lui basarabean urăurile sale pentru marele act al unirii să-vârșit la 9 Aprilie a. c. Acest act impune universităților noastre o nouă misiune : acela de a contribui prin răspândirea științei și literaturii în limba națională la deplina unificare a Basarabiei cu patria mamă.

Universitatea noastră împreună cu cea din Iași, conștiente de acea misiune, vor face totul pentru cultura academică a tineretului basarabean și pentru creșterea lui în sentimente patriotice românești.

Trăiască Basarabia unită pentru totdeauna și în vechile ei granițe cu România.”

CLXXXIX.

Telegrama cetățenilor orașului Tecuci către Sfatul Țării¹).
(din rusește).

„Cetățenii orașului Tecuci, întruniți în sala teatrului la o adunare publică astăzi în 8 Aprilie 1918, salută cu entuziasm mărețul act istoric al fraților basarabeni, cari s-au unit deapurarea cu patria mamă, și fi asigură că formând de azi înainte o singură țară, vom forma un singur suflet gata la orice jertfe pentru cinstea și mărirea neamului întreg.

Trăiască frații noștri Români din Basarabia unită,

Președintele Adunării, Economu Conduratu.”

CXC.

**Telegrama reprezentanților plășii Bolotino, jud. Bălți,
către Sfatul Țării²).**
(din rusește).

„Reprezentanții plășii Bolotino, jud. Bălți, în adunarea de astăzi cu mare bucurie sărbătoresc marea și strălucita

1) Ziarul „Sfatul Țării” Nr. 17, din 14 Aprilie 1918.

Dosarul Cancelariei Sfatului Țării Nr. 3, vol II. Procesul-verbal Nr. 69 din 11 Aprilie 1918.

2) Dosarul cancelariei Sfatului Țării Nr. 3, vol. II. Procesul-verbal Nr. 69 din 11 Aprilie. V. și ziarul „Sfatul Țării” Nr. 17, din 14 Aprilie 1918.

zi a unirii pentru veci a scumpei și iubitei noastre patrii Basarabia cu mama sa România, dela care a fost ruptă de către Ruși în anul 1812. Sub stăpânirea acestor din urmă noi eram cufundați în întuneric, fiindcă ei prin toate mijloacele căutau să ne facă să uităm limbă și patria noastră.

Dar Dumnezeu a avut grija de noi, și Dumneavoastră mulțumită frumoasei idei, pe care V-a inspirat-o el, ați săvârșit acest act mare al unirii Basarabiei cu patria mamă.

Această ideie va rămâne ca o rază de lumină în istoria poporului nostru și ne dă nouă posibilitate pentru a ne renaște. Sentimentele tuturor basarabenilor, care vă aduc recunoștință lor frățească, se unesc strigând: Trăiască unirea în veci.

Președinte, Vasile Mironiu.
Vice-Președinte, Ion Scobiola.”

CXCI.

Telegrama populației plășii Cineșeuți către Sfatul Țării¹⁾,
(din rusește).

„Toate clasele sociale ale populației din plasa Cineșeuți cu însuflare serbătoresc ziua mare pentru Basarabia, ziua de 27 Martie, ziua reîntoarcerii Basarabiei la sănul patriei România. În amintirea acestui eveniment de dreptate istorică Zemstva de voloste (plasa) a deseninat un fond pentru deschiderea unei școli medii în Cineșeuți. Trăiască România Mare !

Președintele Zemstvei de voloste din Cineșeuți, Melniov.”

CXCII.

**Telegrama populației plășii Criuleni către președintele
Sfatului Țării²⁾.**
(din rusește).

„Sărbătorind astăzi împreună cu frații noștri Români, soldații regimentului 10 vânători, ziua unirii Basarabiei

1) Dosarul Cancelariei Sfatului Țării Nr. 3, vol. II. Procesul-verbal Nr. 69, din 11 Aprilie 1918.

2) Dosarul Sfatului Țării Nr. 3, vol. II. Procesul-verbal Nr. 65 din 2 Aprilie 1918.

cu patria mamă, populația plășii Criuleni cu sentimentul unui profund respect salută pe bărbații înțelepți ai țării, cari au înfăptuit năzuințile poporului moldovenesc spre unire cu România. Trăiască conducătorii noștri luminați, cari au muncit pentru binele poporului ! Trăiască Regele României !

Președintele comitetului plășii Criuleni, Grăjdănu.”

CXCIII.

Telegrama prefectului județului Muscel către președintele Sfatului Țării¹⁾.
(din rusește).

„Prutul nu există mai mult ca râu, care ne desparte, ci ca linie care unește două popoare înfrățite. În numele județului Muscel și al orașului Câmpulung, prima capitală a României, trimiț marilor luptători pentru ideia unirii și apostolilor-deputați ai Sfatului Țării sentimentul adâncei noastre recunoștințe, admirarea și iubirea frățească pentru marele act din 27 Martie 1918, prin care se reconstituie din nou Moldova glorioasă a lui Ștefan cel Mare, unită pentru vecie cu patria mamă.

Fie ca evanghelia dreptății noastre istorice să se răspândească de acuma pretutindene, ca întreg poporul românesc să poată proslăvi mila lui Dumnezeu și sfânta înviere a neamului nostru românesc, răstignit pe crucea unei mari nedreptăți istorice.

Prefectul jud. Muscel, Ion Jureulescu.”

CXCIV.

Telegrama adunării consilierilor din plasa Bravicea, jud Orhei către Sfatul Țării²⁾.
(din rusește).

„Adunarea consilierilor din volostea (plasa) Bravicea, aflând dela președintele său despre crearea Sfatului Țării,

1) Dosarul Sfatului Țării Nr. 3, vol. II. Procesul-verbal Nr. 65 din 2 Aprilie 1918.

2) Dosarul Cancelariei Sfatului Țării Nr. 3, vol. I. Procesul-verbal Nr. 22 din 29 Decembrie 1917.

orgânul superior de ocârmuire a Basarabiei, îi trimite cele mai bune urări, își exprimă devotamentul și dorința deplină de a se conforma ordinelor lui.

Președinte, Mușeluschi.

**Telegrama adunării din plasa Bolotino, jud. Bălți
către Sfatul Țării¹⁾.**

„Prima adunare a Zemstvei de voloste din Bolotino să-lută fierbinte Parlamentul Republicei Moldovenești, văzând în el chezășia înfăptuirii tuturor visurilor popoarelor unite frățește din Republica Moldovenească, a introducerii ordinei în țară și a convocării adunării constituante a Moldovei pentru desăvârșirea organizării Republikei pe principii democratice.

Președintele Adunării, Seobiola”.

**Telegrama adunării consiliului județean din Tighina
adresată primului ministrului român²⁾,**

„Adunarea consilierilor județului Bender în ziua de 3 Aprilie 1918, ascultând cu dragoste declarația Sfatului Țării a unirii Basarabiei cu mama sa România, cu toții au hotărît a vă ruga să binevoiți a aduce M. S. Regelui Ferdinand I al României felicitări pentru săvârșirea înălțătorului act al unirii popoarelor înfrățite.”

CXCV.

**Actul unirii Basarabiei cu România mamă
la 27 Noembrie 1918 (renunțarea la condiții³⁾.**

„In urma unirei cu România mamă a Bucovinei, Ardealului, Banatului și ținuturilor ungurești, locuite de Români, în

1) Idem..

2) Ziarul „România Nouă” Nr. 67, din 7 Aprilie 1918.

3) Extras din Jurnalul ședinței Sfatului Țării din 27 Noembrie 1918 cu Nr. 2).

Președinția Consiliului de Miniștri. Dosarul B/1918. Înregistrat la 20 Decembrie 1918 în Nr. 2224.

hotarele Dunării și Tisei, Sfatul Țării declară, că Basarabia renunță la condițiunile de unire, stipulate în actul dela 27 Martie, fiind încredințată că în România tuturor Românilor regimul curat democratic este asigurat pe viitor.

Sfatul Țării în prezia Constituantei române, care se va alege după votul universal, și rezolvând chestia agrară după nevoile și cererile poporului, anulează celelalte condițiuni din actul unirii din 27 Martie și declară unirea necondiționată a Basarabiei cu România mamă,

Președinte, Pan. Halippa.

Vice-președinți : $\begin{cases} V. Bârcă, \\ Buruiană. \end{cases}$

Secretar, A. Scobiola".

CXCVI.

**Nota Consiliului Suprem al păcii
către Primul Ministrul României în chestiunea recunoașterii
unirii Basarabiei din Martie 1920¹⁾.**

Principalele puteri aliate n'au putut până acum lua hotărîre definitivă asupra chestiunei Basarabiei, în primul rând pentru că ele o considerau ca făcând parte din chestiunea românească în general ; chestiunea, care nu putea fi rezolvată din cauza greutăților, create de către precedentul guvern român și, în al doilea rând, pentru că ele sperau, că un aranjament amabil între Rusia și România va fi posibil.

Principalele puteri aliate nu văd nici o cauză pentru a mai întârziarea regularea acestei chestiuni.

Guvernul Român a făcut dovada dorinței sale de a regula chestiunile în suspensiune în interesul României și al Europei în general, și a supus hotărîrei Consiliului suprem chestiunea retragerei trupelor din Ungaria, încrezându-se în asigurările principalelor puteri aliate.

Guvernele aliate consideră, în afară de aceasta, că chiar

1) Dr. P. Cazacu, Moldova dintre Prut și Nistru, Iași pp. 339—340.

în interesul României, și al țărilor vecine, chestiunea basarabeană nu mai trebuie să rămâie în suspensie.

După ce a luat în considerație aspirațiile de ansamblu ale populației basarabene, caracterul moldovenesc al acestei provincii din punct de vedere geografic și etnologic, precum și argumentele economice și istorice, principalele puteri aliate se pronunță pentru aceste motive în favoarea reunirei Basarabiei cu România, reunire, care a fost formal proclamată de către reprezentanții Basarabiei; ele doresc de a încheia un tratat de recunoaștere a acestui fapt, îndată ce condițiile menționate vor fi executate.

Ele socot că în această reunire interesele generale și particulare ale Basarabiei vor fi păzite, în special în ce privește raporturile cu vecinii și că drepturile minorităților vor trebui să fie garantate în acelaș fel, ca și în alte părți ale României.

Principalele puteri aliate își rezervă dreptul de a supune toate dificultățile, ce s-ar putea ivi în ce privește una din aceste două chestiuni, arbitrajului Societății Națiunilor".

CXCVII.

Tratatul prin care puterile aliate recunosc unirea Basarabiei, semnat la 28 Octombrie 1920 și ratificat la 19 Mai 1922¹⁾.

LEGE.

Arl. unic. — Guvernul este autorizat a ratifica și a face să se execute Tratatul privitor la unirea Basarabiei cu România, semnat la Paris, la 28 Octombrie 1920, de către Marea Britanie, Franța, Italia, Japonia, Principalele Puteri aliate și România.

Copii și traduceri autentice de pe zisa Convențiune se alătură la prezenta lege.

Depunerea ratificărilor tratatului pentru unirea Basarabiei cu România a avut loc la Paris la 19 Mai 1922.

1) Dr. P. Cazacu, Op. cit., p. 340—342.

Imperiul Britanic, Franța, Italia, Japonia, principalele Puteri Aliate și România :

Considerând că în interesul păcii generale în Europa, trebuie asigurată încă de pe acum în Basarabia o suveranitate, care să corespundă la aspirațiile populațiunii și să garanteze minorităților de rasă, religiune sau limbă, protecțiunea ce le este datorită ;

Considerând că din punctele de vedere geografic, etnografic, istoric și economic, unirea Basarabiei cu România este pe deplin justificată ;

Considerând că populațiunea Basarabiei a manifestat dorința de a vedea Basarabia unită cu România.

Considerând, în sfârșit, că România din propria ei voință dorește să dea garanții sigure de libertate și dreptate, fără deosebire de rasă, de religiune sau de limbă, conform cu tratatul semnat la Paris, la 9 Decembrie 1919, locuitorilor atât ai vechiului Regat al României, cât și ai teritoriilor de curând transferate ;

Au hotărît să încheie tratatul de față, și au desemnat pe plenipotențiarii lor, care s'au înțeles asupra stipulațiunilor următoare :

Art. 1. — Inaltele părți contractante declară că recunosc suveranitatea României asupra teritoriului Basarabiei, cuprins între frontieră actuală a României, Marea Neagră, cursul Nistrului dela gura sa până la punctul unde este tăiat de vechiul hotar dintre Bucovina și Basarabia și acest vechiu hotar.

Art. 2. — O comisiune compusă din trei membri, dintre care unul va fi numit de Principalele Puteri aliante, unul de România și unul de Consiliul Societății Națiunilor pe seama Rusiei, va fi constituită în termen de 15 zile, cu începere dela punerea în vigoare a tratatului de față, spre a fixa pe teren noua linie de fruntarie a României.

Art. 3. — România se obligă a respecta și a face să fie riguros respectate pe teritoriul Basarabiei, aflată la art. 1, stipulațiunile tratatului semnat la Paris la 9 Decembrie 1919, de către Principalele Puteri aliante și asociate și România,

și anume : a asigura locuitorilor, fără deosebire de rasă, de limbă sau de religiune, aceleasi garanții de libertate și dreptate, ca și celorlalți locuitori din toate ținuturile, ce fac parte din Regatul României.

Art. 4. — Naționalitatea română va fi dobândită în deplin drept, cu excluderea oricărei alteia, de către supușii fostului imperiu al Rusiei, stabiliți pe teritoriul Basarabiei, arătat la articolul 1-iu.

Art. 5. — În termen de doi ani, cu începere dela punerea în vigoare a tratatului de față, supușii fostului imperiu al Rusiei, în vîrstă de mai mult de 18 ani și stabiliți pe teritoriul Basarabiei, arătat la art. 1 vor putea opta pentru orice altă naționalitate ar putea dobândi.

Opțiunea soțului va atrage după sine pe aceea a soției, opțiunea părinților va atrage după sine pe aceea a copiilor lor în vîrstă de mai puțin de 18 ani.

Persoanele, care vor fi exercitat dreptul de opțiune, prevăzut mai sus, vor trebui, în cele 12 luni următoare, să-și transportă domiciliul în Statul în favoarea căruia vor fi optat.

Ele vor putea să-și păstreze bunurile imobiliare, pe care le-ar poseda pe teritoriul român. Ele vor putea să ia cu dânsene bunurile lor mobile de orice natură, asupra cărora nu se va impune nici o taxă de ieșire.

Art. 6. — România recunoaște ca supuși români, de plin drept și fără nici o formalitate, pe supușii fostului imperiu al Rusiei, născuți pe teritoriul Basarabiei, arătat la art. 1, din părinți domiciliați acolo, chiar dacă la data punerii în vigoare a tratatului de față ei însiși nu și-ar avea domiciliul pe zisul teritoriu.

Totuși, în termenul celor doi ani, care vor urma punerii în vigoare a tratatului de față, aceste persoane vor putea declara în fața autorităților române competente, din țara în care își au reședința, că renunță la naționalitatea română și ele vor înceta atunci de a fi socotite ca supuși români. În această privință, declarația soțului va fi socotită valabilă pentru soție și acea a părinților va fi socotită valabilă pentru copiii în vîrstă de mai puțin de 18 ani.

Art. 7. — Inaltele părți contractante recunosc că gura Dunării, numită gura Kiliei, trebuie să treacă sub jurisdicția unei Comisiunii Europene a Dunării.

In aşteptarea încheierii unei convenţiuni generale cu privire la regimul internaţional al căilor de comunicaţie pe apă, România se obligă de a aplica, în ceeace priveşte porţiunile din sistemul fluvial al Nistrului, care pot fi cuprinse pe teritoriul ei sau care alcătuiesc fruntariile acestui teritoriu, regimul prevăzut în paragraful 1 al art. 332 și în articolele 333—338 din tratatul de pace cu Germania, încheiat la 28 Iunie 1919.

Art. 8. — România își va asuma responsabilitatea pentru partea proporțională ce revine Basarabiei din datoria publică a Rusiei, precum și din celelalte angajamente financiare ale statului rus, aşa cum va fi determinată printr’o convenţiune particulară între Principalele Puteri aliate și asociate de o parte și România de altăparte.

Această convenţiune va fi pregătită de către o comisioane arătată de zisele puteri. În cazul în care comisia nu ar ajunge la un acord în termen de doi ani, chestiunile în litigiu vor fi supuse fără întârziere la arbitrajul Consiliului Societății Națiunilor.

Art. 9. — Inaltele părți contractante vor invita Rusia să adere la tratatul de față, de îndată ce va exista un Guvern rus recunoscut de ele. Ele își rezervă dreptul de a supune arbitrajului Consiliului Societății Națiunilor toate chestiunile, care ar putea fi ridicate de guvernul rus cu privire la detaliile acestui tratat, fiind bine stabilit că fruntariile definite de acest tratat, precum și suveranitatea României asupra teritoriilor pe care le cuprinde nu vor putea fi puse în discuție.

Se va proceda la fel în ce privește toate dificultățile ce ar putea naște ulterior din aplicarea sa (a tratatului).

Tratatul de față va fi ratificat de Puterile semnatare. El nu va intra în vigoare decât după depunerea acestor ratificări și cu începere dela intrarea în vigoare a tratatului semnat de Principalele Puteri aliate și asociate și România la 9 Decembrie 1919.

Depunerea ratificărilor va avea loc la Paris.

Făcut la Paris, în 28 Octombrie una mie nouă sute două zeci, într'un singur exemplar, care va rămâne depus în arhivele Guvernului Republicei Franceze și de pe care vor fi reînise copii autentice fiecăreia din Puterile semnatare ale tratatului.

Drept care, Plenipotențiarii de mai jos, ale căror depline puteri au fost recunoscute în bună și cuvenită formă, au semnat tratatul de față.

*L. S. Derby, L. S. Andrew Fischer, L. S. Derby, L. S. Derby, L. S. Derby,
L. S. G. Leygues, L. S. Jules Cambon, L. S. Bonin, L. S. K. Ishii, L. S. Tache
Ionescu, L. S. D. I. Ghica."*

I N D I C E

A

- Adamovschi**, face cercetări cu privire la dezordinea din Basarabia, 169.
Afanaslev, ales deputat în „Sfatul Țării”, 133.
Afanasie Ignatie, votează unirea la Soroca, 224.
Aton Dimitrie, votează unirea la Soroca, 224.
Agârbiceanu Ion, scriitor, semnează cheinarea scriitorilor români către Basarabeni, 213.
Alba Iulia, oraș, Moldovenii din Chișinău trimis o icoană ca să fie aşezată în catedrală, LIII.
Albot-Flondor Gh., votează unirea la Bălți, 216.
Alistar Elena, deputat în Sfatul Țării, participă la deschidere 94, 95, 104; aleasă deputat în Sfatul Țării, 134.
Alexandru Neolae N., directorul ziarului „Cuvânt Moldovenesc”, XXXV; imputernicitul obștei moldovenești, 5; candidat la alegerile comunale din Chișinău, 56; deschide ședința Sfatului Țării, 94; ales deputat în Sfatul Țării, 133.
Alexandru I., împăratul, acordă autonomie Basarabiei, 50, 110.
Allaei C., votează unirea la Bălți, 216.
Allaei D., votează unirea la Bălți, 216.
Altor, votează unirea la Soroca, 224.
Amerlea, minorităjile din Rusia cini-

grcază, în XV; Evreii din Basarabia emigreză, 107; este chezăsie că Republica Moldovenească va rămâne neatârnătă, 150.

Anastasie, episcopul Basarabiei, chemat la ședințele Sinodului român, 269, 270.

Anastasiu, general, participă la pri-mirea lui A. Marghiloman la Chișinău, 241, 245.

Andronachi Gh., ofițer, candidează în alegerile comunale din Chișinău, 57.

Andrianov P., proprietar, i-se devastează moșia, 178.

Andriăș, votează unirea la Bălți, 216.

Andrew Fischer, semnează tratatul cu privire la Basarabia, 282.

Andronie I., preot, ales membru în comitetul partidului național, 18.

Antim, arhiercu, semnează pastorală către poporul basarabean, 272.

Antonovici Gr., votează unirea la Bălți, 216.

Antonovici T., semnează unirea la Soroca, 224.

Anuș, proprietar, omorât în timpul revoluției, 172.

Anglia, este chezăsie că Republica Moldovenească va rămâne neatârnătă, 150.

Arbore Zamfir, emigreză în România, XVIII.

Ardealul, Românii ardeleni, VIII, IX;

- unirea Basarabiei nu se ascamăna cu acea de acolo, XI; leagănul poporului românesc, 118; unirea lui, 276.
- Arhip Ivan**, votează unirea la Soroca, 224.
- Armenia**, se autodetermină, XXVI, XXVIII.
- Arman**, ales deputat în Sfatul Tării, 133; semnează telegrama din Soroca, 185.
- Arsenlev**, ales deputat în Sfatul Tării, 135.
- Arventlev I.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Arzumaneanț**, doctor, salută congresul militar moldovenesc, LXIII.
- Anastasiu**, rectorul universității din București, felicită Sfatul Tării, 261.
- Așchenazi**, votează unirea la Bălți, 216.
- Austria**, **Austroungaria**, proiecte de autonomie a popoarelor din Rusia sub protectoratul ei, XXIII; hotarul cu Basarabia, 157, 165; Ucrania o roagă să fie admisă la pacea dela București, 160.
- Avereseu**, general, mulțumește guvernului Republicei Moldovenești, 225.
- Azerbeldjanul**, se autodetermină, XXVI, XXXII.
- Axentovici I.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Axentovici Leon**, votează unirea la Soroca, 224.
- B**
- Baesan**, ales deputat în Sfatul Tării 133, 135.
- Baedem Vasile**, semnează unirea la Soroca, 224.
- Bădescu Mihail**, cetățean, 179.
- Băilea-Moldovan**, fermă devastată, 177.
- Balamaee Epamlnonda**, semnează manifestul grupului de români din toate părțile, 209.
- Băläurești**, sat, locuitori pradă ferma din Zbiroia, 173.
- Bale**, oraș, o telegramă anunță unirea Basarabiei, 261.
- Baltaga Alexandru**, protoiereu, ales deputat în Sfatul Tării, 134.
- Bălți**, oraș, adunarea zemstvei votează unirea, se ține un congres țărănesc, XLV; LXXXIII; se organizează cursuri pentru învățători 61—63; se creiază un comitet revoluționar militar, 173.
- Bălți**, jud., învățătorii se prezintă la cursurile de limbă română, 63; deputați aleși, 133; se iau măsuri pentru pază, 172; zamstva votează unirea, 213—214.
- Balș M.**, consilier juridic pe lângă armată, 185.
- Banatul**, unirea lui, 276.
- Bandae**, votează unirea la Soroca, 224.
- Baneu Axente**, semnează manifestul unui grup de români, 209.
- Barbat Virgil**, semnează cheinarea scriitorilor români, 213.
- Bârlad**, oraș, se intrunesc ostașii moldoveni, XLIII 44; Regele se găsește acolo, 246.
- Baron M.**, semnează unirea la Soroca, 224.
- Barozzi**, artist, dă concert la Chișinău, 242.
- Bartolomeu**, episcop, semnează pastorală către basarabeni, 272.
- Bârcă Vasile**, votează unirea la Soroca, 223; semnează actul renunțării la condițiile unirii, 277.
- Bârcă Teodosie**, votează unirea la Soroca, 224; ales deputat în Sfatul Tării, 135; face declarație pentru unire 235.

- Bejan T.**, semnează unirea la la Soroca, 224.
- Beleavsehl O.**, semnează unirea la Soroca, 224.
- Bellovschi Ant.**, semnează unirea la Soroca, 224.
- Beldiceanu N. N.**, scriitor, semnează chemarea scriitorilor români, 213.
- Berești**, sat, locuitori pradă fermă, 177.
- Berezovschi Mihail**, protoereu, participă la deschiderea Sfatului Tării, 94.
- Berdeanse**, oraș în guvernământul Tauridei, 23.
- Berzon**, votează unirea la Soroca, 223.
- Bejenar Gheorghe**, membru al comitetului sătesc, 58.
- Belaja Tereovl**, oraș în Ucraina, se ține un congres căzăcesc, XXXI.
- Belorusia** (Rusia Albă), luptă pentru autonomie, XVI, XIX, XXVI; cere federalizarea popoarelor XLII; se folosește de armata germană LXXV; luptă cu bolșevicii, LXXX.
- Blajersehl Gr.**, votează unirea la Bălți, 216.
- Bogdan Ilmeinițchi**, unește Ucraina cu Rusia, 113.
- Bocaneseu Ana**, candidează în alegerile comunale din Chișinău, 56.
- Bogol Dimitrie**, autor, IX; salută deschiderea Sfatului Tării, 124, 125.
- Bogos V.**, student, secretarul adunării militariilor la Odesa, 19.
- Bogos Teodor**, preot, candidează în alegerile comunale din Chișinău, 56.
- Bohasevici**, votează unirea la Soroca, 224.
- Boletino**, plasa, jud. Bălți, felicită Sfatul Tării, 273, 276.
- Bolgrad**, târg, adunarea part. mold., 17; manifestul part. mold., 46, 137.
- Boorean Stefan**, ales deputat în Sfatul Tării, 132.
- Boldur A.**, autor, XI.
- Boniu S.**, semnează tratatul de pace cu privire la Basarabia, 282.
- Bondar C. I.**, consilier al zemstvei C. Albă, 146.
- Bondae**, votează unirea la Soroca, 223.
- Bornemisza Sebastian**, semnează declarația unui grup de Români, 209.
- Botezatul N.**, proprietar, în audiență la Rege, 220.
- Botezat T.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Botnar D. I.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Boțuar**, preș. Comitetului sătesc, 58.
- Bozdarevici V.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Bravlea**, plasă, aduce felicitări Sfatului Tării, 275.
- Brăeseu**, general, ia parte la primirea lui A. Marghiloman la Chișinău, 241.
- Braescul D.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Brânzeni**, sat, jud. Orhei, cere autonomie, 57.
- Bradovschi Afanasie**, votează unirea la Soroca, 224.
- Brătianu I. I. C.**, prim ministru; își cere introducerea armatei în Basarabia, 184; felicită Sfatul Tării 260.
- Braunstein**, votează unirea la Soroca, 224.
- Brest-Litovse**, oraș, pacea de acolo, LXXXV; la conferință este invitată Republica Moldovenească, 162, 163.
- Breșeo-Breșcovscaia**, bunica revoluției rusești, vizitează Chișinăul, XLVIII.
- Brînel**, ales deputat în Sfatul Tării, 135.
- Bronștelu A. I.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Broșteanu**, general, face declarație

- populației basarabene, LXXVII ; comandanțul trupelor ce au intrat în Chișinău, 191 ; face o proclamație către populația basarabeană, 192, 193, 196, 198, 199, 241, 244, 245 ; comunicat la ocuparea Tighinei, 193, 194.
- Bucovina**, soldații basarabeni pe frontul ei, VII unirea ei, XI, XII Români din Bucovina fac parte din armata de ocupație a Basarabiei, 207 ; se cere ca invățătorii bucovineni să poată fi primiți în școala basarabeană, 276.
- București**, conferința de pace, LXXXV, 161 ; universitatea de acolo felicită Sfatul Tării, 260.
- Bucurusan**, ales deputat în Sfatul Tării, 135.
- Budeel**, comună, jud. Lăpușna, se cere ajutorul miliei, 175.
- Budilșteanu**, membru în comitetul central țărănesc, 191 ; ales deputat în Sfatul Tării, 133, 135.
- Budulcenco Nelița**, ales deputat în Sfatul Tării, 134, 135.
- Buga Vasile**, candidat în alegeri pentru constituanta rusă, 73.
- Bugeac**, regiune, cere autonomie, LXIX, 146.
- Buhai Matel**, președ. unui grup de Ucraineni, 157.
- Bujulța**, ales deputat în Sfatul Tării, 133 ; face cererări asupra dezordinelor din Basarabia, 169.
- Bujor**, președinte de plasă, 43.
- Bujor Dumitru**, președinte adunării Moldovenilor din Slobozia Bălți, 26.
- Bule Ion**, ales deputat în Sfatul Tării, 133.
- Bulat Iaeov**, votează unirea la Soroca, 224.
- Bulaucea Vasile**, votează unirea la Soroca, 224.
- Bularda**, sat, atacat de locuitoii din Dezeneu, 188.
- Bulgarla**, este rugată să admită delegația ucraineană la pacea dela București, 160.
- Bumbătu**, moșie, 172.
- Burduh**, ales deputat în Sfatul Tării, 133.
- Burdaja Ioan**, cand. în alegerile comunale din Chișinău, 56.
- Burjanovschi Alex.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Burulanu Gheorghe**, cooperator, cand. în alegerile comunale pentru Chișinău, 56 ; în constituanta rusă, 65 ; salută deschiderea Sfatului Tării, 120 ; ales deputat în Sfatul Tării, 134 ; semnează actul renunțării la condițiile unirii, 277.
- Burlacov I.**, membru în direcția zemstvei C. Albă, 146.
- Bușlă Alexandru**, cand. pentru constituanta rusă, 73.
- Butnă de Cațman B.**, votează unirea la Bălți, 216.
- Butnă de Cațman**, votează unirea la Soroca, 223.
- Butnă de Cațman B.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Buzdugan I.**, publică o poezie, LXXX ; salută deschiderea Sfatului Tării, 123 ; ales deputat în Sfatul Tării, 133 ; intră în prezidiul Sfatului Tării la votarea unirii, 225, 232, 235, 239, 240.

C

- Cabac**, șeful statului major bolșevic la Chișinău, 200.
- Caelanu**, semnează unirea la Soroca, 223.
- Cădere**, ia partea la consfătuirea cu Marghiloman, 241.
- Calsău**, semnează unirea la Soroca, 223.

- Calsău Vlitor**, semnează unirea la Soroca, 223.
Calue M. S., semnează unirea la Soroca, 224.
Čahul, ținut, 170, 178, 184.
Callhman, proprietar, i se devastează ferma 177, 178.
Callstru D., votează unirea la Bălți, 216.
Cambou Jules, semnează tratatul cu privire la Basarabia, 282.
amInsehi, praporșecic, comandantul marinilor, venit la Chișinău, 141.
CamInsehi, comandantul trupelor bătălieșvice, 200.
Cautemir N., votează unirea la Soroca, 224.
Cantiș I. A., votează unirea la Soroca, 224.
Cărbuuu Leou, votează unirea la Soroca, 224.
Cărplueni, comună, se evacuează farmacia, 171.
Caralman, ales deputat în Sfatul Țării, 133, 135.
Carpați, Români de dincolo de ei, 124.
Cărăuș Alexei, candidaază în alegerile pentru constituanta rusă, 74.
Cărăuș DImitrile, prezidează adunarea militarilor la Tighina, 55; ales deputat în Sfatul Țării, 133.
Cassio L., autor cit., XVII, LXI.
Casparovici N., votează unirea la Bălți, 216.
Caterhilei Hărjeni, votează unirea la Soroca, 224.
Catelli I., votează unirea la Bălți, 216.
Catelli Emanull, căpitan, prezidează adunarea ostașilor moldoveni la Odesa, 18; președintele secției parțidului național-progresist moldovenesc, 78; membru în consiliul directorilor, 251, 268.
Cușanusehi S. M., membru în comitetul de direcție al meseriașilor, 144.
Cavallotti Soerete, proprietar, i se devastează ferma, 176; delegat în audiență la Rege, 220.
Cavaza A., votează unirea la Bălți, 216.
Cazaellu Ioan, candidaază în alegerile comunale din Chișinău, 57.
Cazaellu Grigorie, student, candidaază în alegerile comunale din Chișinău, 73; ales deputat în Sfatul Țării, 133.
Cazaellu Vlad, semnează declarația unui grup de Români, 209.
Cazaban A., semnează chemarea scriitorilor români, 213.
Cazaeeneo I., semnează unirea la Bălți, 214, 216.
Cazaeu P., doctor, autor citat, IX, XII; emigrează în România, XVIII; iar parte la consfătuirea cu Margh. Ioann, 241; președinte al consiliului directorilor, 251, 268.
Cazuțu Tonder, țăran, participă la congresul țărănesc din Bălți, XLV.
Cazaeu Iou, participă la congresul țărănilor din Bălți, XLV.
Cazaeu N. I., votează unirea la Soroca, 224.
Cazaeu, locotenent, salută deschiderea Sfatului Țării, 109.
Cetatea Albă, delegații ei la congresul țărănesc, XLVI; Ucraina, prețințe asupra județului, LVIII, 162 se manifestă pentru Sfatul Țării, LXVIII; se votează alipirea la Ucraina, LXVIII; lupte cu bolșevicii, LXXVI; se cere introducerea limbei române în școală normală, 42, 86; măsuri pentru naționalizarea școaliei, 133; Consilierii moldoveni salută Sfatul Țării, 138; raportul zemstvei în chestiunea Sfatului Țării, 144, 145, 147, 148.
Cernăuțeanu, ales deputat în Sfatul Țării, 132.

- Cernăuțean**, votează unirea la Soroca, 223.
- Cernega**, ales deputat în Sfatul Tării, 135.
- Cernov**, ales deputat în Sfatul Tării, 135.
- Cernigov**, guvernământ, intră în compozitia Ucrainci, 162.
- Cereșeanu**, general, dă ordine trupelor din Basarabia, 185.
- Cernitov H.** votează unirea la Bălți, 216,
- Cerensehl**, luptă împotriva autonomiei popoarelor, XXX; guvernul de sub președenția lui, LX.
- Cherson**, guvernământ, L, LVII, 8, 28, 83, 148, 162.
- Chiev**, studenții de acolo, IX, X, XVII, 13, 63, XIX; congresul militarilor ucraineni, XXVII, XXVIII, XXIX; se deschide școala ucraineană, XXXVII; studenții moldoveni se organizează, XXXVII; universalul, LIV; constituirea comisarilor guberniali, LV; 83; congresul popoarelor LX; congresul militarilor ucraineni, LXIV; 84; se încearcă trimiterea unei delegații acolo, LXXXV, 157; Moldovenii cer ajutorul armatei, 161.
- Chibai Anton**, votează unirea la Soroca, 223.
- Chicloșman Petru**, candidat în alegerile pentru constituanta rusă, 78.
- Chilla**, târg, soldații amenință cu devastarea poștei, 177.
- Chiorăscu Vladimîr**, cooperator, candidat în alegerile comunale din Chișinău, 56; candidat în alegerile pentru constituanta rusă, 64; ales deputat în Sfatul Tării, 134; director general, 251, 268.
- Chiper Dim.**, candidat în alegerile comunale din Chișinău, 57.
- Chineșma**, oraș în Rusia, 22.
- Chiriac Atanasie**, ales deputat în Sfatul Tării, 133.
- Chiriaceseu**, telegrafiază ministerului de interne despre unirea Basarabiei, 241, 242, 243.
- Chirtoea Serghei**, votează unirea la Soroca, 224.
- Chistruga Ioan**, votează unirea la Soroca, 223.
- Chiselev**, general, XVII.
- Chitroser**, votează unirea la Soroca, 224.
- Chirilceseu Const.**, autor citat, VIII, IX.
- Clalcovschl**, votează unirea la Bălți, 216..
- Clapă C.**, student, secretarul adunării militariilor moldoveni dela Odesa, 19.
- Clobanu Ștefan**, citat, XVII; membru în comitetul partidului naț. moldovenesc, 18; candidat în alegerile comunale din Chișinău, 56; ales director general în Republica Moldovenească, 128, 129; numit director, 251, 268.
- Clobanu**, ales deputat în Sfatul Tării, 133,
- Clobanu**, reprezentantul regimentului moldovean, 191.
- Clobanu N. I.**, votează unirea la Soroca, 224,
- Clobanu Sim.**, votează unirea la Bălți, 214, 216.
- Clobanu Gh.**, votează unirea la Bălți, 214, 216.
- Cijevschi Vasile**, ofițer, prezidează congresul militarilor moldoveni, LXIII, 91; ales deputat în Sfatul Tării, 133, 134, 156, 228, 235.
- Cineșeuțl**, plasă, se devastează fermele, 177, 178.
- Clorci N.**, ales deputat în Sfatul Tării, 133; face cercetări cu privire la dezordinea din Basarabia, 169.
- Ciorescu**, ales deputat în Sfatul Tării, 133, 135.
- Ciolac D. D.**, votează unirea la Bălți, 216.
- Ciolac N.**, votează unirea la Bălți, 216.

- Cioela V.**, votează unirea la Bălți, 216.
- Clugureanu Danil**, doctor, XXIII, prezidează adunarea din plasa Lăpușna, 33, 34; candidat în alegerile pentru constituanta rusă, 65; formează guvernul Republicii Moldovenești, LXXVII, 239, 241; ia parte la consfătuirea dela Iași, LXXXV, 243; primește telegramă dela Rege, 246; numit ministru, 250.
- Ciuțureanu T.**, votează unirea la Bălți, 216.
- Clugureanu M.**, votează unirea la Bălți, 216.
- Coandă N.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Cocârlă**, deputat în Sfatul Țării, 133, 135.
- Coeiorvă N.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Coeiorvă I.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Coeiorvă Ștefan**, votează unirea la Soroca, 224.
- Coeilar Ștefan**, ales deputat în Sfatul Țării, 133.
- Cocorozeni**, școală de agricultură, 86.
- Codrea Gh.**, semnează declarația unui grup de Români, 209.
- Codreanu Mihail**, semnează apelul scriitorilor români, 213.
- Codreanu Ion**, candidat în constituanta rusă, 65; ales deputat în Sfatul Țării, 133.
- Codreanu-Bosie N.**, director în Republica Moldovenească, 128, 129; ales deputat în Sfatul Țării, 134; numit director, 251, 268.
- Codreanu-Bosie Petre**, ales deputat în Sfatul Țării, 134.
- Codreanu-Zubeu**, emigrează în România, XVIII.
- Cotman Golda**, î se devastează pivnița, 170.
- Cojocaru Teodosie**, ales director general, 128, 129.
- Cogan M. I.**, salută deschiderea Sfatului Țării, 102; ales deputat în Sfatul Țării, 134.
- Cohan L.**, votează unirea la Bălți, 216.
- Colan N.**, semnează declarația unui grup de Români, 209.
- Colcher I.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Comendant**, ales deputat în Sfatul Țării, 134.
- Codrea N.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Condrațchi V.**, votează unirea la Bălți, 216.
- Conduratu E.**, Salută Sfatul Țării în numele unei adunări dela Tecuci, 273.
- Conon**, mitropolit, semnează pastorală către populația din Basarabia, 273.
- Corobecanu T.**, cooperator, candidat în alegerile pentru constituanta rusă, 65; ales deputat în Sfatul Țării, 134.
- Corjevo**, sat, se pronunță împotriva școalei naționale, XLVI.
- Corteanu A.**, ia parte la consfătuirea din Iași în chestia unirii, 243.
- Costea Vasile**, votează unirea la Bălți, 214, 216.
- Costin Ion**, ales deputat în Sfatul Țării, 134; numit director, 251, 268.
- Coșciug L.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Coșciug I.**, votează unirea la Soroca, 225.
- Coșciug II.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Cotoros T. B.**, locotenent, salută deschiderea Sfatului Țării, 99; ales deputat în Sfatul Țării, 133, 135.

- Covarschi**, salută deschiderea Sfatului Tării, 106; ales deputat în Sfatul Tării, 134.
- Craiuie Nichifor**, semnează apelul scriitorilor români, 213.
- Creangă Ion**, ales deputat în Sfatul Tării, 133.
- Crăciună, războiul cu bolșevicii**, XXVI; se constituie guvern local, 158, 162.
- Crăciună A.**, inspector a lecohorteelor, LII, 77; candidat pentru alegerile în constituanta rusă 65; ales deputat în Sfatul Tării, 133.
- Crăjanovschi I.**, votează unirea la Soroca, 225.
- Crăvorucov**, deputat în Sfatul Tării, 235.
- Crăstăi Vladimîr**, comisar gubernial intră ca membru în guvernul Republicii Moldovenesci, LI, 127, 129; ales deputat în Sfatul Tării, 133, 148, 183.
- Crăileni**, comună, 174; felicită Sfatul Tării, 274.
- Cronstadt**, cetate, se răscoală militarii, LI.
- Crupenschi A.**, votează unirea la Bălți, 216.
- Csejlae Ilărjeu**, votează unirea la Soroca, 224.
- Cubanul**, regiune căzăceaescă, se auto-determină, XXVI.
- Cublășchi**, candidat în alegerile comunale din Chișinău, 57.
- Culecov**, proprietar, i se devastează gospodăria, 178.
- Cujbă Dimitrie**, proprietar, i se devastează ferma, 178.
- Culiceov**, câmp la Odesa, 77.
- Cuneev**, ales deputat în Sfatul Tării, 135.
- Curdinovschi V.**, ales deputat în Sfatul Tării, 134.
- Curjeni**, sat, soldații pradă populația, 169.
- Curechi**, mânăstirea, țărani îi cer pre-darea averei, 178.
- Curelue Gh.**, candidat pentru alegerile în constituanta rusă, 74.
- Cust I.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Cutile P.**, votează unirea la Bălți, 216.
- Cuțuleac**, votează unirea la Soroca, 224.
- Cuza A.**, semnează telegrama de felicitări către Sfatul Tării, 265.

D

- Damașchevici Teodor**, votează unirea la Soroca, 225.
- Daneilă Hr.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Daseal**, ales deputat în Sfatul Tării, 135.
- Dauș L.**, semnează apelul scriitorilor români, 213.
- Demirov**, ales deputat în Sfatul Tării, 135.
- Dereinei**, sat, se ridică împotriva altui săt, 188.
- Derby**, semnează tratatul cu privire la Basarabia, 282.
- Diaconovici**, deputat în Sfatul Tării, 133, 135, 237.
- Diceseu A.**, artistă, dă concert la Chișinău, 242.
- Diceseu P.**, președintele partidului național, XXI.
- Dimitruș P.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Dimitrașen**, deputat în Sfatul Tării, 133, 135.
- Dionisie**, episcopul Buzeului, semnează pastorală, 272.
- Diteater F. P.**, propune zemstvei C. Albă moțiunea pentru unirea cu Ucraina, 147.
- Dobrovici N.**, proprietar, i se devastează moșia, 178.
- Dobrovolschi**, semnează telegrama împotriva separatiștilor, 185.

- Dobrovolschi**, salută deshiderea Sfatului Tării, 101.
- Dobriș D.**, votează unirea la Bălți, 216.
- Dobrescu**, ministru, contrasemnează deeretul promulgării unirii, 249.
- Dobrușa**, mănăstire, țărani pradă averea, 178.
- Dobuleae**, ales deputat în Sfatul Tării, 133, Dolghii, 169.
- Domusei**, anunță despre devastările dela Cahul, 177, 187.
- Donici Al.**, seritor, emigrează în România, XVIII, 111;
- Donici Matei**, seritor, XIX.
- Donici**, legislator, 111.
- Donici**, general, ia parte la întrunirile Moldovenilor, 37.
- Dorogan**, votează unirea la Bălți, 216.
- Dorpăt**, oraș, studenții moldoveni se organizează, XIX.
- Dragomir Dim.**, ales deputat în Sfatul Tării, 133.
- Druc Dim.**, soldat, LII.
- Dubasari**, soldații ruși aeolo, 173.
- Dubravschii N.**, semnează unirea la Bălți, 216.
- Dunărea**, 160, 281,
- Dunăreanu N.**, seritor, semnează apelul seritorilor români, 213.
- Dudechilevici F.**, deputat în Sfatul Tării, 134, 284.
- Duduiceenco**, anunță despre devastările din Orhei, 176, 177.
- E**
- Eeaterinoslav**, se organizează soldații Moldoveni, XXXIII, L, 49, 54, 121, 162.
- Elgher**, salută deshiderea Sfatului Tării, 113.
- Eghlazarov**, proprietar, i se pradă moșia, 178.
- Eneseu G.**, artist, dă concert la Chișinău, 242.
- Epinerseala**, fată, batjocorită de soldați, 170.
- Epuri Boris**, deputat în Sfatul Tării, 132, 157, 225.
- Erhan P.**, ales președinte al Consiliului directorilor generali, LXVII, 127, 128, 129; ia parte la deshiderea Sfatului Tării, 94, 99; ales deputat în Sfatul Tării, 133, 135, 143, 145, 183; vine dela Petrograd, 217, 218.
- Eschizarov V.**, prezidează adunarea meseriașilor, 143, 144.
- Estonia**, se autodetermină, XXIV, XXIX, XXXII, LXXIV.
- Ettingher C.**, votează unirea la Bălți, 216.
- Eșeu**, ales deputat în Sfatul Tării, 133.
- Europa**, 107, 199, 277.
- F**
- Fadeev I.**, este amenințat că i se va devasta moara, 172.
- Fainștein L. I.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Falești**, târg, se pregătese dezordini, 175.
- Fală Porfirie**, învățător, candidață în alegerile pentru constituanta rusă, 64.
- Ferdinand I**, Rege, i se adue omagii din partea zemstvei din Bălți, LXXXIII, 215; primește în audiență delegația proprietarilor, 220; Regele și unirea, LXXXVII, 243, 245, 246, 248, 249, 250, 251, 252, 256, 257, 259, 265, 266.
- Feldman D.**, votează unirea la Bălți, 216.
- Feni**, proprietar, i se devastează moșia, 178.
- Filip A.**, votează unirea la Bălți, 214, 216.
- Filip M.**, votează unirea la Bălți, 216.

Finlanda, se luptă pentru autonomie, XIV, XV, XX, XXVI, XXXII, 48, 50.
Foeșa, votează unirea la Bălți, 214, 216.
Franța, 150, 190, 261, 278, 179.
Furer, î se pradă prăvălia, 170.

G

Gafencu, marină, membru în comitetul partidului moldovenesc la Odesa, 59 ; salută deschiderea Sfatului Tării, 121 ; ales deputat în Sfatul Tării, 133.
Gagauză, 82.
Gâlnă, ales deputat în Sfatul Tării, 135.
Galețchi, ales deputat în Sfatul Tării, 135.
Galușea, votează unirea la Bălți, 216.
Gangureanu Gh., soldat, LXXI.
Ganea, votează unirea la Soroca, 223.
Ganștein, î se devastează pivnița, 170.
Garbuz, ales deputat în Sfatul Tării, 135.
Gareoniță D., votează unirea la Bălți, 214, 216.
Garofild, secretar general, îa parte la consfătuirea cu Marghiloman, 243.
Gasert, consilier la C. Albă, 145.
Gavrili, episcop, îa parte la deschiderea Sfatului Tării, 93, 94 ; 242.
Gavriliță, avocat, conduce ziarul Basarabia, XXI.
Georgia, își capătă autonomie, XV, ; se autodetermină, XXVI, XXXII ; luptă cu bolșevicii, LXXX.
Germania, se proiectează autonomia popoarelor sub protectoratul ei, XXIII, 160.
Glurescu, semnează chemarea scriitorilor români, 213.
Giurgea E., autor citat, X.
Gherman I. I., salută deschiderea Sfatului Tării, 109 ; numit director, 251, 268.

Gheorghiev I., membru în direcția societății meseriașilor, 144.
Gheorghiev, șeful ocolului de milicie, 173.
Ghijitchi A., semnează unirea la Bălți, 216.
Ghlibu O., autor citat, X ; salută deschiderea Sfatului Tării, 117, 119 ; semnează apelul unui grup de Români, 209.
Glavee, proprietar, î se devastează moșia, 178.
Glinjeni, sat, vin plugari din Podolia, LXVIII.
Globelastăl, îa parte la adunarea zemstvei dela C. Albă, LXIX, 144, 160.
Glugan, deputat în Sfatul Tării, 135.
Glușchevici A., votează unirea la Soroca, 224.
Glușchevici I., votează unirea la Bălți, 216.
Glușchevici Ivan, votează unirea la Soroca, 224.
Godzevič O., votează unirea la Soroca, 224.
Godzinischl D., votează unirea la Soroca, 224.
Golian Ioan, candidat în alegerile comunale din Chișinău, 56.
Golian I., votează unirea la Bălți, 216.
Goga Oct., aut. cit., 123.
Gonata Gheorghe, în delegație Rege, 220.
Gore Gh., autor, XIX.
Gorești, locuitorii pradă ferma, 178.
Gorodilște, țărani cer drepturi, 29.
Grama E., votează unirea la Soroca, 224.
Grăjdean M., votează unirea la Soroca, 224.
Grigorescu G. G., membru al partidului național moldovenesc, 18.
Grigoriev, F., semnează unirea la Bălți, 214, 216.

Grișcenco, proprietar, i se pradă moșia, 178.
Gregorian Gh., semnează chemarea scriitorilor români, 213.
Grecul F., deputat în Sfatul Țării, 234.
Gropă D., votează unirea la Soroca, 224.
Groppa Alexandru, cooperator, candidat în alegerile comunale din Chișinău, 56; candidat în alegerile pentru constituanta rusă, 65; ales deputat în Sfatul Țării, 134.
Grosul, votează unirea la Soroca, 223.
Grosu Pavel, candidat în alegerile comunale din Chișinău, 56.
Grosu P., prezidează ședința sovetului militarilor moldoveni, 83.
Grosu N., ales deputat în Sfatul Țării, 133.
Grünfeld V. I., director general în Republica Moldovenească, 128, 129; ales deputat în Sfatul Țării, 134.
Grünfeld L. S., deputat în Sfatul Țării, 134.
Grubschl, ales deputat în Sfatul Țării, 134.
Grunstein, ales deputat în Sfatul Țării, 135.
Grușeva, sat, locuitorii pradă ferma, 178.
Grușevschi M., XXVIII.
Grünfeld N. E., deputat în Sfatul Țării, 104, 134.
Gudeov, ofițer, 170.
Gurle, arhimandrit, 22; participă la deschiderea Sfatului Țării, 94, 122, 242.

H

Hachili, ales deputat în Sfatul Țării, 133.
Hals, votează unirea la Soroca, 224.
Hajdeu B. P., autor, 111.
Hajdeu A., în scările lui se manifestă ideia națională, XVIII.

Halanglogeo, votează unirea la Bălți, 216.
Hallppa Ioan, inspector școlar, se cere să i se încredeze învățământul primar, 23.
Hallppa Pantelimon, directorul „Cuvântului Moldovenesc”, XXXV; ia parte la adunarea Moldovenilor dela Odesa, 18; 27; candidat în alegerile comunale din Chișinău, 56; salută deschiderea Sfatului Țării, 97; prezidează ședința Sfatului Țării, XC; ia parte la lucrările parlamentului basarabean, 235, 241, 243, 277, LXXX.
Haneș Petre, semnează declarația grupului de Români, 209.
Hâncu C., votează unirea la Bălți, 216.
Hammer M., candidat în alegerile comunale din Chișinău, 56.
Harbuz C., votează unirea la Soroca, 224.
Hareeneo N., votează unirea la Soroca, 225.
Hareov, guvernământ, intră în Ucraina, 162.
Harea Pavel, candidat în alegerile comunale din Chișinău, 56.
Harea Vasile, student, colabor. „Cuvântului Moldovenesc”, LXXXII; salută deschiderea Sfatului Țării, 112; semnează declarația grupului de Români, 209.
Hartito, comisarul guvernului provizoriu la Odesa, LII.
Hărjeu C., votează unirea la Soroca, 223.
Hărjeu, ministru, vine la Chișinău cu A. Marghiloman, 225, 242, 244.
Herța Vladimîr, prezidează ședința pentru organizarea Sfatului Țării, LVII, 242.
Herglu, votează unirea la Soroca, 223.

Herovanu E., semnează apelul scriitorilor români, 213.
Hodorojea, naționalist omorit, LXXII
Holban Ștefan, prezidează ședința comitetului executiv moldov., 61 ; ales deputat în Sfatul Tării, 133.
Holm, guvernământ, se cere încorporarea lui în teritoriul Ucrainei, XL.
Hotin, oraș, LVIII, LXVIII, LXXII, 63, 132, 162, 223.
Hozodeneo, votează unirea la Bălți, 216.
Hudoieł, colonel rus, 187.

I

Iaghiu D., proprietar, 172.
Iacovschi I., candidat în alegerile comunale din Chișinău, 57.
Ianevschi P., votează unirea la Soroca, 224.
Iași, se organizează comitetul militar moldovenesc, L, se cere trimiterea unei delegații la Iași, LXXXIII ; calea ferată, 188 ; bolșevicii impiedecă circulația spre Iași, 191 ; unirea Basarabiei, 220, 261.
Ignatiuc Ion, ales deputat în Sfatul Tării, 132.
Iluță, semnează declarația unui grup de Români, 209.
Inuleț Ion, ales președinte al Sfatului Tării, LXVI, 91, 95, 97, 125 ; ales deputat în Sfatul Tării, 133, 135 ; întâmpină armata română, 191 ; vine din Petrograd, 217, 218 ; prezidează ședința pentru unire, 225, 229, 237, 238, 240, 241, 246, 250, 251.
Ioga Iou, votează unirea la Soroca, 224.
Ioneu Teofil, candidat în alegerile pentru constituanta rusă, 64 ; ales

director general, 128, 129 ; ales deputat în Sfatul Tării, 134.
Irjievsehi, votează unirea la Bălți, 216.
Ishil K., semnează tratatul cu privire la Basarabia, 282.
Isehimji V., propune proclamarea republicei din Bugeac, 146.
Ismaîl, județ, trimite delegații la congresul țărănesc, LXXXIII, 133.
Istrati, general, 187, 241, 243, 245.
Italla, semnează tratatul de pace cu privire la Basarabia, 278, 279.
Iureo, ales deputat în Sfatul Tării, 133.
Iureov, președintele direcționii zemstvei din Cetatea Albă, 146.
Izbești, sat, țărani iau parte la devastări, 178.

J

Japonia, semnează tratatul cu privire la Basarabia, 278, 279.
Jerebțov, directorul regiunii telegrafo-poștale, 177.
Jovmir Teodor, votează unirea la Soroca, 224.
Jureulescu Ion, prefect, felicită Sfatul Tării, 275.

K

Keizer Matel, soldații îi sparg pivnițele, 170.
Kersnovschi, votează unirea la Soroca, 224.
Kireorov G., salută deschiderea Sfatului Tării, 114, 120.
Klrosen N., votează unirea la Soroca, 224.
Kotlujinschi, votează unirea la Soroca, 223.
Krușevan N., votează unirea la Soroca.

L

Lăpușna, jud., trimite delegați la congresul țărănesc, **XLVI**, 29.
Lăpușna, plasă, 33.
Lazo Ioan, candidat în alegerile comunale din Chișinău, 56.
Latvia, se autodetermină, **XXIV**, **XXXI**, **XXXVII**.
Leanu I., votează unirea la Bălți, 216.
Leancă C., votează unirea la Bălți, 216.
Letter I., votează unirea la Bălți, 216.
Lecea N., semnează apelul scriitorilor români, 213.
Lenin, uzurpează puterea în Rusia, 100; pământurile din Basarabia sunt expropriate în spiritul lui, 219.
Leova, târg, în regiunea lui se fac devastări, 176; intră armata română, 183.
Leon, reectorul universității din Iași, felicită Sfatul Țării, 261.
Lettonia, **XVI**, **XVII**, **XX**; se autodetermină, **XXVI**.
Lesch, deputat în Sfatul Țării, 134, 233.
Levălu P., votează unirea la Bălți, 216.
Leygnes, semnează tratatul cu privire la Basarabia, 282.
Lion, oraș, 261.
Litvinov, prezidează congresul țărănesc la Soroca, **LXXVI**, 185.
Loeușteanu P., semnează apelul scriitorilor români, 213.
Loganovici D., votează unirea la Bălți, 216.
Loganovici Gr., votează unirea la Bălți, 216.
Logigan, semnează declarația unui grup de Români, 204.
Lozanov V., votează unirea la Bălți, 216.
Lozovan S., votează unirea la Soroca, 221.

Lungu D., membru în comitet. partidului național moldovenesc, 18.

Luri, salută deschiderea Sfatului Țării, **LXIII**.

Luțenco, doctor, salută deschiderea Sfatului Țării, 101.

Luzghiu, salută deschiderea Sfatului Țării, 101.

M

Madan Gh., prezidează adunarea soldaților moldoveni la Bârlad, 41.

Maedonii, ales deputat în Sfatul Țării, 134.

Macedonia, Români din Macedonia fac parte din arm. română, 207.

Maezov, semnează unirea la Bălți, 216.

Maho, prezidează adunarea corpului didactic din Orhei, 136.

Mahu N., votează unirea la Soroca, 224.

Maluda St., votează unirea la Soroca, 224.

Mamaliga N., candidat în alegerile comunale din Chișinău, 57.

Mândru A., semnează apelul scriitorilor români, 213.

Mândru Matel, candidat în alegerile comunale din Chișinău, 57.

Mândra, fermă devastată, 178.

Manuchevici V., votează unirea la Soroca, 224.

Manuilov, proprietar, prădat, 178.

Mărăști, armata română biruitoare, 211.

Mărăști, armata română biruitoare, 211.

Mare Gh., salută deschiderea Sfatului Țării, 104; ales deputat în Sfatul Țării, 139.

Marea Britanie, semnează protocolul cu privire la Basarabia, 278, 279.

Marea Neagră, 157, 160, 164, 165.

Marghiloman A., prim ministru, vine la Chișinău, **LXXXV**; participă la

- unirea Basarabiei, 225, 226, 238, 239, 244, 246, 251, 252, 257, 258.
Marginea, candidat în alegerile comunale la Chișinău, 57.
Mărgineanu, general, 245.
Marchitan, ales deputat în Sfatul Tării, 135.
Marian Filimon, 28.
Marian L., votează unirea la Bălți, 216.
Mariinlei, sat, locuitorii pradă ferma, 173.
Mărza D., ales deputat în Sfatul Tării, 132.
Mășeăușl, țăranii pradă moșia, 178.
Maslis, secretarul comitetului revoluționar din Bălți, 173.
Masis L., votează unirea la Bălți, 216.
Matei Ioan, semnează apelul unui grup de Români, 209.
Mateevlel A., scriitor, XIX.
Matveev, praporșcic, face cercetări cu privire la dezordinele din Basarabia, 169.
Matveev N., votează unirea la Soroca, 224.
Matveielue, face cercetări cu privire la dezordinele din Basarabia, 169.
Mavrocordat, legile lui, 111.
Marx, general, 74.
Mehedinți Sim., ministru, semnează pastorală către populația Basarabiei, 272.
Meleghi D., votează unirea la Soroca, 224.
Meleghi V., votează unirea la Soroca, 225.
Meleghi-Cuzninschi E., votează unirea la Soroca, 224.
Melnicelue Toader, votează unirea la Soroca, 224.
Merenl, com., se cere ajutorul militiei, 175.
Met Ștefan, ales deputat în Sfatul Tării, 134.
Miaună, votează unirea la Bălți, 214, 216.
Mihailieceneo I., votează unirea la Soroca, 224.
Mija Filip, votează unirea la Soroca, 224.
Milan Claudiu, semnează apelul scriitorilor români, 213.
Miliucov P., XXII.
Mimi C., Comisar gubernial, 28.
Minelună Mihail, candidat p. constituanta rusă, 65; deputat în Sfatul Tării, 120.
Minulescu Ion, semnează apelul scriitorilor români, 213.
Minse, oraș, XXVII.
Mireseu, general, 243, 245.
Mironiță V., felicită Sfatul Tării, 274.
Mislreov, deputat în Sfatul Tării, LXXVIII, 225, 233.
Mitilineu, ia parte la unire, 241, 243, 249, 250, 251.
Moldovanu Corneliu, semnează chemarea scriitorilor români, 213.
Moldovan D., votează unirea la Bălți, 216.
Morari Anatolle, ales deputat în Sfatul Tării, 132.
Morari Al., ales deputat în Sfatul Tării, 132.
Morțun V., preș. camerei, mulțumește Sfatului Tării pentru felicitări, 159; felicită Sfatul Tării, 264.
Moruzi D., scriitor, XVIII, 111.
Mosealu M., votează unirea la Bălți, 214, 216.
Motoe C., votează unirea la Soroca, 224.
Movileanu V., cântăreț, 29, 30.
Mujlelev, inginer, salută deschiderea Sfatului Tării, 117.
Mumjlu F., membru în comitetul partidului moldovenesc, 18.

Munteanu Râmnile, semnează declarația unui grup de Români, 209.
Murafa S., directorul ziarului „Cuvânt Moldovenesc”, XXXV; organizează militarii moldoveni, LI, 39; omorit, LXXXII; 125.
Murafa V., votează unirea la Soroca, 224.
Murafa N., votează unirea la Soroca, 224.
Murgocel Gh., semnează declarația unui grup de Români, 209.
Museel, prefectul jud., salută Sfatul Țării, 275.
Mușelinschi, președintele plășii Bravicea, salută Sfatul Țării, 276.
Musteață S., votează unirea la Bălți, 216.
Musteață P., votează unirea la Bălți, 216.

N

Naherejnăi, felicită Sfatul Țării, 137.
Naeu I., votează unirea la Soroca, 224.
Nadejda-Părliț, cale ferată, 134.
Naștă P., ucrainean, participă la ședința zemstvei din C. Albă, LXVIII, 145.
Nastasă Gheorghe, sublocotenent, secretarul congresului militar, 91.
Neamțu I., votează unirea la Soroca, 224.
Neaga Teodor, candidat în alegerile comunale pentru Chișinău, 56; ales deputat în Sfatul Țării, 133.
Nedea, ales deputat în Sfatul Țării, 135.
Nejlușeala, stradă la Odesa, 77.
Negră Natalia, semnează chemarea scriitorilor români, 218.
Negruiț II, semnează unirea la Bălți, 216.
Negrus Emilian, semnează unirea la Soroca, 224.

Nelu, i se pradă pivnițele, 170.
Nemirovschli S., votează unirea la Bălți, 16.
Nlea I., comisar al zemstvei C. Albă, 145.
Nleodim, episcop, delegat cu girarea treburilor bisericii basarabene, 270, 271, 272.
Nleu E., votează unirea la Soroca, 224.
Nleoaev, oraș, soldații moldoveni se organizează, 49.
Nicolae I., desfășoară autonomia Basarabiei, 50, 110.
Nichtlue T., ales deputat în Sfatul Țării, 134, 135.
Niselsohn, doctor, salută deschiderea Sfatului Țării, 102.
Nilon, episcop, semnează pastorală, 272.
Nistor I., autor citat, VIII, IX.

Noe Constantiu, semnează declarația unui grup de Români, 209.
Novîțchi M., votează unirea la Bălți, 216.

O

Oanea, organizează un cor moldovenesc, 71; semnează declarația grupului de Români, 209.
Obuhorschi Teodor, candidat în alegerile comunale din Chișinău, 57.
Odesa, IX, XXXVIII, XLII, XLIII, XLIX, L, LI, LVI, LVII, LIX, LXVIII, LXXII, 9, 10, 18, 20, 35, 36, 37, 39, 45, 46, 49, 53, 59, 63, 75, 77, 78, 82, 121, 133, 160, 169, 218.
Oltuz, armata română biruitoare, 211.
Ohrineea, sat, țărani pradă, 178.
Onițcani, com., se fac devastări, 173, 176, 178.
Oranienbaum, oraș, soldații se răscoală, LI.

Orhei, oraș, județ, 63, 120, 133, 164, 170, 173, 188.
Ortemberg, proprietar, î se prădă moșia, 178.
Osoian, secretarul adunării ostașilor moldoveni la Odesa, 19 ; ales deputat în Sfatul Tării, 133 ; 187.
Osadelue, votează unirea la Soroca, 214, 216.
Osmolovschi A., deputat în Sfatul Tării, LXXVIII, 234, 251.
Öteea A., semnează declarația unui grup de Români, 209.

P

Păjov, delegat din partea sovietului muncitorese la Chișinău, XLVI.
Palamar N., votează unirea la Bălți, 216.
Palii E., ales deputat în Sfatul Tării, 133.
Panțăr Ioan, candidat în alegerile comunale din Chișinău, 56 ; ales deputat în Sfatul Tării, 133.
Pântea Gherman, candidat în alegerile comunale din Chișinău, 56 ; salută deschiderea Sfatului Tării, 133 ; ales deputat în Sfatul Tării, 133.
Pânzar Mihail, votează unirea la Soroca, 225.
Pellvan Ioan, prezidează adunarea moldovenilor la Bolgrad, 18 ; ia parte la adunarea ostașilor la Odesa, 18 ; prezidează adunarea moldovenilor la Bălți, 29 ; candidat în alegerile pentru constituanta rusă, 64 ; ia parte la deschiderea Sfatului Tării, 44, 109 ; ales director general în Republica Moldovenescă, 128, 129 ; ales deputat în Sfatul Tării, 133, 137, 183, 239.
Perveacova M., votează unirea la Soroca, 225.

Perețeatcov, ales deputat în Sfatul Tării, 133.
Peresecina, sat, țăranii fac prădăciuni, 178.
Petilura, XXXII.
Petreneo A., votează unirea la Soroca, 224.
Petrograd, XI, XVI, XXVIII, XLVI, XLVII, LXV, LXVII, LXX, 8, 44, 178, 218, 220.
Petrovici Ion, semnează chemarea seriitorilor români, 213.
Petrovschi M., secretarul direcționii meseriașilor, 144.
Pilat Ion, semnează chemarea seriitorilor români, 213.
Piuren, mitropolit, salută deschiderea Sfatului Tării, 262 ; semnează pastorală, 269,272.
Pirogan Șt., votează unirea la Bălți, 216.
Pisarevski D., votează unirea la Soroca, 224.
Plătieș D., ales deputat în Sfatul Tării, 133.
Plerjanovschi, votează unirea la Soroca, 224.
Pleșev N., votează unirea la Soroca, 224.
Podolia, guvernământ, LVII, LXXII, 8, 83, 148, 162.
Podlesnăi, salută deschiderea Sfatului Tării, 119 ; prezidează adunarea învățătorilor, 204.
Pollatânelie P., ales deputat în Sfatul Tării, 134.
Polonla, XIV, XV, XVI, XVII, XX, XXII, XXIII, LXXIX, 48, 50.
Poltava, oraș, 162.
Pomorschi C., salută deschiderea Sfatului Tării, 105.
Poni, președintele asociației profesorilor, salută Sfatul Tării, 265.

R

- Popa Mihail**, votează unirea la Soroca, 224.
- Popa**, ales deputat în Sfatul Tării, 135.
- Popescu**, secretarul adunării învățătorilor, 204.
- Popov D.**, secretarul comitetului executiv moldovenesc la Odesa, 61.
- Popovici Atanasie**, doctor, semnează declarația grupului de Români, 209.
- Popovici Gh.**, votează unirea la Bălți, 216.
- Popovici A.**, idem.
- Popovici I.**, idem.
- Popovici G.**, idem.
- Popovici Gr.**, idem.
- Popovici Euifimie**, candidat în constituanta rusă, 65.
- Popovici Roman**, candidat în alegerile comunale din Chișinău, 56.
- Porș**, secretarul general al Ucrainei, XXX.
- Poreanu**, moșie prădată, 178.
- Porumbaru**, președintele senatului, mulțumește Sfatului Tării pentru telegramă, 159 ; felicită Sfatul Tării, 264.
- Postolache**, comisarul jud. Orhei, 179, 188.
- Popovschi A.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Popovschi**, idem.
- Popovschi Iv.**, idem.
- Popovschi Dm.**, idem.
- Prahnléchli**, ia parte la congresul militar, LXIII ; salută Sfatul Tării, 117 ; deputat, 133.
- Presan**, general, semnează proclamația către trupe, LXXVII, 194, 195.
- Prăpicenli**, com., locuitorii prădă ferma, 177, 178.
- Prodan N.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Prusla**, XV.
- Rabel N.**, ales deputat în Sfatul Tării, 133.
- Rabinovici A. Z.**, ales deputat în Sfatul Tării, 134.
- Rabinovici M.**, î se pradă avere, 170.
- Rădulescu M.**, semnează chemarea scriitorilor români, 213.
- Răneti Gh.**, semnează chemarea scriitorilor români, 213.
- Ramase M. S.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Rășeanu A.**, votează unirea la Bălți, 216.
- Rășeanu**, general, 241, 244.
- Raviel**, i se pradă avere, 160.
- Razu M.**, omorit, LXXII.
- Repeșchi Vladimir**, votează unirea la Soroca, 224.
- Riga**, oraș, XXIV.
- Rodieev**, XII.
- Roltman A.**, votează unirea la Soroca, 223.
- Roltman B.**, votează unirea la Soroca, 223.
- Romașean**, votează unirea la Bălți, 216.
- Roman**, oraș, Moldovenii salută Sfatul Tării, 142.
- Rosetti Radu D.**, semnează chemarea scriitorilor români, 213.
- Roșea Grigorie**, ales deputat în Sfatul Tării, 133.
- Roșea Șt.**, semnează unirea la Bălți, 214, 216.
- Roșen**, N. idem.,
- Roșea Gh.** idem.
- Rotar Petre**, semnează unirea la Soroca, 224.
- Rotică Gh.**, semnează chemarea scriitorilor români, 213.
- Rudeovschi**, grădină, 77.
- Rudlev**, ales deputat în Sfatul Tării, 133 ; comisar al jud. Bălți, 172.

- Rugina**, ales deputat în Sfatul Tării, 133.
- Ruso Alecu**, scriitor, 111.
- Rusu Zinovia**, prădată de către soldați, 169.
- Ruso**, proprietar, i se devastează fermă, 178.
- Rusu**, votează unirea la Soroca, 223.
- Rusu**, V., idem.
- Rusnae P.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Rusu I.**, idem.
- Rusu P.**, idem.
- Rusu V.**, idem.

S

- Saceară**, ales deputat în Sfatul Tării, 133; șeful cancelariei direct. generali, 148.
- Saceară A.**, semnează unirea la Bălți, 216.
- Saceară V.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Saceară Ștefan**, candidat în alegerile pentru constituanta rusă, 74.
- Sadagurschi**, ales deputat în Sfatul Tării, 134.
- Sadoveanu Mihail**, scriitor, semnează chemarea scriitorilor români, 213.
- Sadoveanu Isabela**, semnează chemarea scriitorilor români, 213.
- Sadovici Șt.**, votează unirea la Bălți, 216.
- Safonov**, votează unirea la Soroca, 223, 224.
- Saltinsehi**, votează unirea la Bălți, 214, 216.
- Sarandea M.**, secretarul comitetului de voloste, 34.
- Sărbu I.**, scriitor, XIX, 111.
- Sărbu M.**, semnează chemarea scriitorilor români, 213.
- Sârb Andrei**, votează unirea la Soroca, 225.
- Săreova**, sat, soldații își bat joc de populație, 169.
- Savelue**, ales deputat în Sfatul Tării, 135.
- Savenco M.**, director general în Rep. Mold., 128, 129; deputat în Sfatul Tării, 134.
- Satinsehi**, ofițer rus, 77.
- Sbiera Chiril**, ales deputat în Sfatul Tării, 133.
- Sehimonovici N.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Sehimonovici S.**, idem.
- Schilina**, general, 245.
- Schirmunt**, președintele Republicei Beloruse, LXXIV.
- Seobiola A.**, candidat în Constituanta rusă, 73; ales deputat în Sfatul Tării, 133; semnează actul renunțării la condițiile unirii, 277.
- Seobiola I.**, votează unirea la Bălți, 214, 216; felicită Sfatul Tării, 274, 276.
- Seordeli N.**, votează unirea la Bălți, 216.
- Seoropadschi**, hatmanul Ucrainei, LXXIV.
- Sebastian**, episcop, 22.
- Sevastopol**, port, 49, 117, 121, 144.
- Sleteneo I.**, votează unirea la Bălți, 216.
- Siberia**, minoritățile din Rusia mor pe câmpiiile ei, XV.
- Sledlovsehi I.**, votează unirea la Bălți, 216.
- Silitraru T.**, ales deputat în Sfatul Tării, 133.
- Sinadino P.**, semnează cererea unui proprietarilor pentru unire, LXXXIV; salută deschiderea Sfatului Tării, 105; semnează memoria către guvern, 220.
- Sindellu E.**, ales deputat în Sfatul Tării, 133.

- Siret**, comună, se cere ajutor militar, 175.
- Silivinschi Gh.**, secretarul zemstvei C. Albă, 146.
- Slobozia-Dușea**, sat, jărani pradă ferma, 178.
- Slobozia Mare**, sat, 171—172
- Slobozia Bălților**, comună, 26
- Socolov N.**, vice-președinte comitetului central muncitoresc din Petrograd, XLVI.
- Socola**, stație, ocupată de bolșevici, LXXIII, 188, 189.
- Socolschi A.**, prezidează adunarea zemstvei din C. Albă, 146, 147.
- Solonovschi**, votează unirea la Soroca, 224.
- Sorieu I.**, semnează chemarea scriitorilor români, 213.
- Șoltuz**, votează unirea la Soroca, 223.
- Spinel**, ales deputat în Sfatul Tării, 133.
- Stahl**, votează unirea la Soroca, 224.
- Stahovschi A.**, votează unirea la Bălți, 216.
- Stalin**, recunoaște autodeterminarea popoarelor, XXX.
- Stamati C.**, scriitor, XIX, 111.
- Stamati C. C.**, scriitor, XIX.
- Stamatiad Al.**, semnează chemarea scriitorilor români, 213.
- Stanchevici V.**, autor citat, XIV, XXII, XXVI, XXVII, XXXII, LXXIV.
- Stărenehli**, ales deputat în Sfatul Tării, 134.
- Stavrilev**, ales deputat în Sfatul Tării, 133, 135.
- Ștefan C.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Stefanov C.**, votează unirea la Bălți, 216.
- Ștefanu V.**, sărbătorește unirea Basarabiei, 262.
- Stepanov I.**, membru al zemstvei C. Albă, 146.
- Stere C.**, emigrează în România, XVIII; deputat în Sfatul Tării, 228, 229, 231, 241, 255, 256, 265.
- Steteani**, comună, sătenii pradă, 178.
- Strușenl**, stație, 190.
- Stroescu V.**, votează unirea la Soroca, 223.
- Stroescu Vasile**, președintele partidului național moldovenesc, XXXVIII.
- Stoianov M.**, salută deschiderea Sfatului Tării, 106.
- Stolăpn**, regimul lui, XXII.
- Struve P.**, XXII.
- Sturdza A.**, Român basarabean, XVIII, Suedia, XIV.
- Surueeanu N.**, ales deputat în Sfatul Tării, 133.
- Surueeanu**, membru comit. executiv militar, 191.
- Suslie**, i se pradă pivnițele, 190.

§

- Şahoma**, târg, 22.
- Şargu I.**, votează unirea la Bălți, 216.
- Şchiopul I.**, semnează declarația unui grup de Români, 209.
- Şeptilie**, votează unirea la Bălți, 216.
- Şerer V.**, delegat la Rege din partea proprietarilor, 220.
- Şeveeneo**, salută deschiderea Sfatului Tării, 113.
- Şeveeneo**, scriitor ucrainean, XV.
- Şileo I.**, votează unirea la Bălți, 216.
- Şileo P.**, idem.
- Şmidt A.**, primarul orașului Chișinău, salută deschiderea Sfatului Tării, 100; primește în gară pe primul ministru, 242.

- Soldănești**, com., soldații fac prădăciuni, 169.
Ștefan cel Mare, 7, 121.
Șirbăt, ales deputat în Sfatul Țării, 133.
Stern G., ales deputat în Sfatul Țării, 135.
Șulghin, ministrul ucrainean, semnează telegrama către Republica Moldovenescă, 161, 163.

T

- Tache Ionescu**, semnează tratatul cu privire la Basarabia, 282.
Tâlăubuță, ales deputat în Sfatul Țării, 133.
Tahnațchi A., votează unirea la Soroca, 224.
Tahnațchi P., idem.
Tarasevici, președintele comitetului revoluționar din Bălți, 177.
Tortaul, sat, ferma devastată, 177.
Tărtești, sat, ferma devastată 177.
Tavrila, guvernământ, 23, 162.
Teeuci, oraș, cetățenii felicită Sfatul Țării, 273,
Teleniști, târg, fermă devastată, 178.
Tempeanu V., semnează declarația unui grup de Români, 209,
Teodorovici Gr., votează unirea la Bălți, 216.
Teodosie, episcopul Râmnicului, semnează pastorală, 272.
Teognost, arhimandrit, 22.
Terioehi, localitate în Finlanda, se ține congresul corpului didactic primar al minorităților, XX.
Titin H., candidat în alegerile comunale din Chișinău, 57.
Tighina, oraș, XLIII, L, LI, LXXVI, 49, 55, 58, 244, 276.
Tighina, județ, 63, 133, 183, 189, 193, 200.
Tisa, 206.

- Tofau Gh.**, semnează declarația unui grup de Români, 209.
Tofau T., votează unirea la Bălți, 216.
Tolpegiu, A. votează unirea la Bălți, 216.
Tomescu D., semnează chemarea scriitorilor români, 213.
Topală, votează unirea la Soroca, 223.
Traian, împărat, LIII, 7, 118.
Transilvania, XVIII, 60, 207.
Treffort E., votează unirea la Soroca, 224.
Trelea Gh., votează unirea la Bălți, 216.
Trițești, sat, soldații siluesc o fată, 179.
Trifan Teod., ales deputat în Sfatul Țării, 133.
Trofim, țăran, salută deschiderea Sfatului Țării, 125.
Troia Ivan, votează unirea la Soroca, 225.
Troțchi, 219.
Tucherman Z., votează unirea la Soroca, 224.
Tudor Gheorghe, ales deputat în Sfatul Țării, 133.
Tudose Ioan, idem.
Tureuman, ales deputat în Sfatul Țării, 133; întâmpină armata română, 171.
Turtieă A., membru în comitetul sătesc, 58.
Tutoveanu Gh., semnează chemarea scriitorilor români, 213.

T

- Talle**, comerciant, soldații îi pradă prăvălia, 169.
Tanțu Vasile, ofițer, candidat în alegeri pentru constituanta rusă, 73; face apel la militarii moldoveni, 92; președinte al bioului de organizare a Sfatului Țării, 93; salută deschiderea Sfatului Țării,

- 100 ; ales deputat în Sfatul Țării, 133.
- Tepilovan Iv.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Tereteli**, ministru rus, 49.
- Tiganeo**, președintele blocului țărănesc, LXXXVI ; ales deputat în Sfatul Țării, 135, 233, 235.
- Tigănești**, sat, locuitorii iau parte la devastări, 178.
- Tinelaș**, î se pradă prăvălia, 170.
- Titerman I.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Topa Ovidiu**, semnează declarația unui grup de Români, 209.
- Turean I.**, candidat în alegerile comunale pentru Chișinău, 57.
- Turean L.**, votează unirea la Soroca, 224.
- U**
- Uatu Filip**, votează unirea la Soroca, 224.
- Ueraina**, XII, XVI, XVII ; XIX, XXVI, XXVII—XXXII, LV, LVI, LVII, LIX, LX, LXVIII, LXXX, 83, 84, 101, 113, 138, 147, 148, 149, 156, 160, 161, 163, 188, 261.
- Unea T.**, ales deputat în Sfatul Țării, 134.
- Ungheni**, stație, se instalează bolșevicii, LXXIII, 188, 200.
- Ungaria**, Românilor își retrag trupele, 277.
- Ungureanu V.**, președinte de voloste, 34.
- Unteni**, sat, locuitorii pradă ferma, 175.
- Ursu A.**, candidat în alegerile pentru constituanta rusă, 74.
- V**
- Valușteo Z.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Vaisman I.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Văleov**, târg, luptele cu bolșevicii, LXXVI.
- Văluță Ion**, student, salută deschiderea Sfatului Țării, 121 ; semnează declarația grupului de Români, 209.
- Văluță V.**, semnează unirea la Bălți, 216.
- Văluță T.**, idem.
- Văleanu Al.**, semnează declarația unui grup de Români, 209.
- Vandea rusă**, 217.
- Varlan**, votează unirea la Soroca, 223.
- Varlan G.**, idem.
- Vârnav T.**, scriitor, XIX.
- Vârtej I.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Vianehl**, președintele Republicei din Crimeia, 158.
- Victorov II.**, votează unirea la Bălți, 216.
- Vighel F. F.**, vice-guvernatorul Basarabiei, XVIII.
- Vilandos A.**, î se pradă avereia, 173.
- Vilno**, oraș, XIX, XXXII.
- Vinleenco**, ministru ucrainean, 161, 163.
- Vișnevskhl**, comandanțul unei bande de soldați, 178.
- Vizanti**, înștiințează despre devastările din Leova, 176.
- Vizițiu**, votează unirea la Bălți, 216.
- Vlad E.** votează unirea la Bălți, 216.
- Voeulenco VI.**, ales deputat în Sfatul Țării, 134.
- Voldemar**, profesor, redactează rezoluțiile congresului popoarelor, XXIX.
- Voloh F.**, votează unirea la Soroca, 224.
- Voloh, I.** idem.
- Volânia**, guvernământ, 175.
- Vrable D.**, votează unirea la Bălți, 216.
- Vrănești**, sat, locuitorii pradă ferma, 175.
- Vranov**, ales deputat în Sfatul Țării, 135.

C U P R I N S U L

Pagina

<i>Prefață</i>	III—VI
<i>Introducere</i>	VII—LXXXIX

I.

Români din Basarabia și începuturile revoluției ruse.

Manifestările cu caracter național până

la deschiderea Sfatului Țării 1— 78

I. Români basarabeni și lovitura de Stat din Rusia. Apelul ziarului „Cuvânt Moldovenesc”	3— 4
II. Apelul ziarului „Cuvânt Moldovenesc”, în chestiunea națională	4
III. Apelul ziarului „Cuvânt Moldovenesc” în chestiunea autonomiei Basarabiei	5
IV. Telegrama Societății Moldovenilor către guvernul provizoriu rus	5
V. Ziarul „Cuvânt Moldovenesc” către Români basarabeni	6— 7
VI. Scopurile pe care le urmărește partidul național-moldovenesc	7— 8
VII. Apelul ofițerilor și studenților moldoveni din Odesa.	9— 10
VIII. Telegrama Societății moldovenești din Odesa către guvernul rus	10
IX. Programul partidului național-moldovenesc.	11— 13
X. Înființarea Cercului moldovenesc din Chiev	13
XI. Apelul Comitetului provizoriu al partidului național moldovenesc către preoțime	14— 17
XII. Chemarea partidului național-moldovenesc.	17
XIII. Hotărîrile adunării membrilor partidului național-moldovenesc din Bolgrad, din 11 Aprilie 1917 . . .	17— 18

XIV. Hotărîrile adunării ostașilor moldoveni din Odesa din ziua de 18 Aprilie 1917.	18—20
XV. Idem	20
XVI. Procesul-verbal al adunării Uniunii Cooperativelor din Basarabia din 6-7 Aprilie 1917.	21— 23
XVII. Chemarea adunării extraordinare a reprezentanților clericilor și mirenilor din eparhia Basarabiei către cetățenii Basarabiei	23— 24
XVIII. Scrisoarea elevilor moldoveni din cursul superior al liceului din Soroca	25— 26
XIX. Rezoluția adunării delegaților din plasa Slobozia Bălțiilor din 23 Aprilie 1917.	26— 27
XX. Apelul partidului național-moldovenesc.	27
XXI. Scrisoarea unui român transnistrian	27— 28
XXII. Apelul partidului național-moldovenesc.	28
XXIII. Telegrama adunării Moldovenilor din Bălți și din imprejurimi trimisă comisarului guvernial Mimi.	28— 29
XXIV. Scrisoarea unui număr de țărani din com. Gorodiștea, jud, Lăpușna	29— 30
XXV. Manifestul Comitetului profesorilor și învățătorilor moldoveni.	30— 33
XXVI. Hotărîrile adunării delegaților din plasa Lăpușna	33— 34
XXVII. Hotărîrile congresului delegaților țărani din Basarabia din zilele de 21-23 Mai 1917	34— 35
XXVIII. Programul partidului progresist moldovenesc din Odesa	35— 36
XXIX. O variantă a programului partidului progresist din Odesa.	36— 37
XXX. O scrisoare de propagandă națională tipărită de către Comitetul partidului național din Odesa.	37— 38
XXXI. Telegrama adunării delegaților soldaților moldoveni de pe frontul românesc.	39
XXXII. Declarația partidului național-moldovenesc în cehă stiunea agrară.	39— 41
XXXIII. Din rezoluțiile congresului corpului didactic moldovenesc din 25-28 Mai 1917.	41— 43
XXXIV. Hotărîrile adunării delegaților din plasa Bujor, jud Lăpușna	43— 44
XXXV. Procesul-verbal al adunării ostașilor moldoveni din Bârlad din 12 Mai 1917.	44— 45
XXXVI. Hotărîrile Sfatului deputaților moldoveni ofițeri și soldați din Odesa din 25 Iunie 1917	45— 46

XXXVII. Manifestul Comitetului partidului național¹ moldovenesc din Bolgrad	46— 51
XXXVIII. Apelul Comitetului partidului național moldovenesc	52— 53
XXXIX. Zece porunci ale neamului moldovenesc	51— 52
XL. Proiectul statutelor Comitetului sovetului moldovenesc al ofișerilor și soldaților din Odesa	53— 54
XLI. Hotărîrile adunării ostașilor moldoveni din Ecaterinoslav.	54
XLII. Rezoluția „Adunării moldovenești de ostași și civili” din Bender (Tighina), ținute în ziua de 14 Iulie 1917	55
XLIII. Manifestul partidului național moldovenesc cu privire la alegerile comunale din Chișinău	55— 57
XLIV. Hotărîrile adunării sătenilor din com. Brânzeni, județ Orhei.	57— 58
XLV. Hotărîrile adunării soldaților și ofișerilor moldoveni din garnizoana Tighinei	58— 59
XLVI. Din proiectul statutelor Sfatului soldaților și ofișerilor moldoveni de pe frontul românesc	59
XLVII. Hotărîrile Sfatului deputaților ostași moldoveni din Odesa.	59— 60
XLVIII. Apelul Comitetului executiv al Sfatului deputaților soldați și ofișeri moldoveni din Odesa	60— 61
XLIX. Hotărîrile adunării zemstvei guberniale în cheștiunea învățământului	61
L. Din hotărîrile adunării Zemstvei guberniale din 19-22 Septembrie 1917.	61— 63
LI. Manifestul electoral al partidului național-moldovenesc cu ocazia alegerilor în Constituanta rusă.	63— 65
LII. Șase porunci deputaților țărănești, ce vor fi aleși în Constituanta rusă.	66
LIII. Manifestul (al doilea) partidului național moldovenesc cu ocazia alegerilor în adunarea întemeietoare rusă.	67— 68
LIV. Manifestul electoral al „Ligei femeilor moldovence”.	69— 70
LV. Anunțuri.	70— 71
LVI. Strigarea studenților români.	71— 72
LVII. Hotărîrile comisiunii școlare moldovenești depe lângă zemstva gubernială	72
LVIII. Manifestul electoral al partidului socialist-revolutionar moldovenesc	73— 74
LIX. Strigarea Comitetului central al ostașilor basarabeni de pe frontul românesc către frații Români.	74— 75
LX. Instrucții pentru cetele de miliționari moldoveni,	75— 77

LXI. Chemarea Comitetului moldovenesc al regimentului 40 infanterie către ofițerii moldoveni	77
LXII. Chemarea Comitetului de organizare a partidului național-moldovenesc din Odesa către Moldovenii din întreaga Rusie.	77— 78
LXIII. Chemarea Comitetului de organizare a militarii moldoveni din Odesa către militarii moldoveni din Odesa.	78

II.

Sfatul Tării	79—152
LXIV. Memorandum-ul partidului socialist revoluționar moldovenesc în chestiunea organizării Sfatului Tării.	81— 82
LXV. Rezoluția Comitetului Sfatului soldaților și ofițerilor moldoveni în chestia memorandum-ului partidului social-revolutionar moldovenesc.	82— 83
LXVI. Telegrama congresului militar moldovenesc către congresul militar (al tricilea) ucrainean din Chiev.	84
LXVII. Hotărârea Sfatului deputaților soldați și ofițeri moldoveni cu privire la înștiințarea Sfatului Tării.	84
LXVIII. Declarația Moldovenilor de pe frontul românesc.	85— 86
LXIX. Apelul redacției ziarului „Cuvânt Moldovenesc” „către ostașii moldoveni” cu ocazia deschiderii Congresului ostășesc la 20 Octombrie 1917.	86— 87
LXX. Rezoluțiile întâiului congres ostășesc moldovenesc.	88— 91
LXXI. Strigarea Comisariatului general militar moldovenesc către soldații și ofițerii celui dintâi regiment moldovenesc.	92
LXXII. Anunț.	92
LXXIII. Înștiințare dată presel din Chișinău cu privire la data deschiderii Sfatului Tării.	93
LXXIV. Solemnitatea deschiderii Sfatului Tării.	93—126
LXXV. Proiectul organizării ocârmuirei Basarabiei primit (prima citire) în ședința Sfatului Tării din 28 Noemvrie 1917	126—127
LXXVI. Decretul Consiliului Directorilor generali ai Republicii Moldovenesti.	127—128
LXXVII. Telegrama Președenției Consiliului de Directori către agențiile telegrafice din Rusia.	129
LXXVIII. Declarația Sfatului Tării din 2 Decembrie 1917.	129—132

LXXXIX.	<u>Lista deputaților Sfatului Tării ale căror mandate au fost validate în ședința din 4 Decembrie 1917.</u>	132—135
LXXX.	<u>Lista deputaților Sfatului Tării aleși de către congresul țărănilor din Ianuarie 1918.</u>	135
LXXXI.	<u>Telegrama unui grup de țărani din județ Hotin către Sfatul Tării.</u>	135
LXXXII.	<u>Telegrama Comisariatului moldovenesc de pe lângă divizia 14 de infanterie către Sfatul Tării.</u>	136
LXXXIII.	<u>Telegrama Congresului Moldovenilor ostași din armata IV către Sfatul Tării.</u>	136
LXXXIV.	<u>Telegrama Congresului corpului didactic din județ Orhei către Sfatul Tării.</u>	136—137
LXXXV.	<u>Telegrama Consiliului permanent al zemstvei din Bolgrad din 14 Decembrie 1917.</u>	137
LXXXVI.	<u>Scrisoarea comandei telefonice a Moldovenilor din armata activă către Sfatul Tării.</u>	137—138
LXXXVII.	<u>Telegrama unui grup de consilieri județeni moldoveni din județ Cetatea-Albă către Sfatul Tării.</u>	138
LXXXVIII.	<u>Declarația reprezentantului Armenilor din Basarabia citită în ședința Sfatului Tării din 9 Decembrie 1917.</u>	139—140
LXXXIX.	<u>Rezoluția adunării marinilor din 13 Decembrie 1917.</u>	140—141
XC.	<u>Telegrama Congresului administrativ militar al comitetelor de aprovisionare a milii și pazei militare din Soroca către Sfatul Tării.</u>	141—142
XCI.	<u>Telegrama Comitetului Moldovenilor din garnizoana din Roman către Sfatul Tării.</u>	142—143
XCII.	<u>Din procesul verbal al adunării meseriașilor și târgoveștilor mici, ținută la 17 Decembrie 1917.</u>	143—144
XCIII.	<u>Raportul direcției zemstvei din Cetatea Albă către adunarea generală extraordinară a acelei zemstve din 16 Ianuarie 1918 cu privire la sfatul Tării și Rada ucraineană.</u>	144—146
XCIV.	<u>Din procesul-verbal al adunării zemstvei din Cetatea Albă din 16 Ianuarie 1918 cu privire la atitudinea față de Sfatul Tării.</u>	146—147
XCV.	<u>Telegrama Directorului general de interne către Direcția zemstvei din Cetatea Albă.</u>	148
XCVI.	<u>Declarația Sfatului Tării din 24 Ianuarie 1918.</u>	148—151
XCVII.	<u>Formularul jurământului pentru cetățenii Republicii Moldovenești.</u>	151
XCVIII.	<u>Formularul jurământului pentru funcționarii Republicii Moldovenești.</u>	151—152
XCIX.	<u>Formularul jurământului pentru ostași.</u>	152

III.

Raporturile cu vecinii 153—165

C. Telegrama Sfatului Tării către Republicele rusești cu ocazia proclamării autonomiei Basarabiei.	155
CI. Protestul Comitetului central moldovenesc a sovetului deputaților ofișeri și soldați față de Rada ucraineană.	155—156
CII. Rezoluția partidului național-moldovenesc și ale altor organizații moldovenești cu privire la tendințele Ucrainei de a încorpora Basarabia.	156
CIII. Telegrama unui grup de Ucraineni trimisă Sfatului Tării.	156—157
CIV. Instrucții din partea Republiei Moldovenești date delegației pentru regularea raporturilor între Ucraina și Republica Moldovenească.	157
CV. Telegrama guvernului din Crimeia către guvernul Republiei Moldovenești.	158
CVI. Telegrama Sfatului Tării către Parlamentul român. 158—159	
CVII. Telegrama Parlamentului Român către Sfatul Tării. 159	
CVIII. Telegrama ministrului afacerilor străine al Ucrainei către puterile centrale și guvernul român.	160
CIX. Radiograma guvernului Republiei Moldovenești către Ucraina	161—162
CX. Notă Republiei Moldovenești către Republica Ucraineană din Martie 1918.	162—164
CXI. Instrucții date delegaților Republiei Moldovenești pentru conferința păcii dela București.	164—165

IV.

Acte cu privire la anarhia din Basarabia. . 167—179

CXII. Un proces verbal al Comisiunii pentru cercetarea de zordinelor din Basarabia	169—171
CXIII. Telegrama din com. Cărpineni, jud Lăpușna, către Consiliul Directorilor în chestiunea evacuării unei farmacii	171
CXIV. Ordinul Președinției Consiliului de directori către Comitetul sătesc din Slobozia-Mare.	171—172
CXV. Ordin circular către Comitetele de voloste din jud. Bălți.	172

CXVI. Telegrama Președenției Consiliului de Directori către comisarul jud. Bălți.	172
CXVII. Telegrama Comitetului militar revoluționar din Bălți către Sfatul Țării	173
CXVIII.. Telegrama șefului ocolului I de miliție al jud. Chișinău către șeful miliției județene	173
CXIX. Telegrama președintelui adunării cooperativelor din Orhei către Consiliul Directorilor	173—174
CXX. Telegrama Consiliului Directorilor către comisarii județeni.	174
CXXI. Adresa președintelui Consiliului de Directori către comandantul legionarilor polonezi.	175
CXXII. Ordinul Președintelui Consiliului Directorilor către șeful miliției ocolului 3, târgul Fălești	175—176
CXXIII. Telegramă către Președinția Consiliului de Directori trimisă din or. Cahul	176
CXXIV. Telegrama din jud. Orhei către Direcția de Aprovizionare.	176
CXXV. Telegrama din Orhei în chestia devastării fermei din Morărești	177
CXXVI. Telegrama Comisarului din jud. Cahul cu privire la dezordinele din acel județ.	177
CXXVII. Telegrama Directorului regiunii telegrafo-poștale din Basarabia către Consiliul Directorilor	177—178
CXXVIII. Telefonograma comisarului jud. Orhei cu privire la dezordinele din acel județ	178—179
CXXIX. Din cererea unui cetățean al Republicii Moldovenești.	179

V.

Armata română și Republica Moldovenească 181—200

CXXX. Telegramă din Cahul către Sfatul Țării dela 7 Dec. 1917.	183
CXXXI. Cererea Consiliului Directorilor generali pentru introducere armatei române în Basarabia.	183
CXXXII. Telegrama comitetului moldovenesc din Chiev către I. I. C. Brătianu	184
CXXXIII. Telegramă din Soroca către Sfatul Țării în chestia separatismului și intrării armatei române în Basarabia	184—185
CXXXIV. Ordin circular al Statului Major român către trupele din Basarabia,	185

CXXXV. Ordin circular al Comandantului corp. 16 de armată către trupele din Basarabia	185—187
CXXXVI. Adresa Directoratului general de război către Președintia Consiliului de Directori în chestia ajutorului militar	187
CXXXVII. Telegrama comisarului din jud. Cahul către Consiliul Directorilor	187
CXXXVIII. Telegrama comisarului ținutului Orhei către Consiliul Directorilor	188
CXXXIX. Chemarea comisarilor naționali militari de pe frontul român	188—190
CXL. Apel către populația Chișinăului făcut de către delegația care a fost întru întâmpinarea armatei române	190—191
CXLI. Proclamația generalului Broșteanu către poporul basarabeanc	192—193
CXLII. Comunicatul oficial cu ocazia ocupării Tighinci de către trupele române	193—194
CXLIII. Proclamația generalului Prezan la intrarea armatei române în Basarabia	194—195
CXLIV. Ordinul Marelui Stat Major al României către trupele din Basarabia	195—196
CXLV. Manifestul generalului Broșteanu către populația Basarabiei	196—198
CXLVI. Proclamația generalului Broșteanu către populația Chișinăului	198—199
CXLVII. Telegrama șefului statului major bolșevic din Chișinău, Caabac, către sovetul soldaților și marinariilor din Odesa cu ocazia intrării armatei române în Basarabia	200

VI.

Manifestările pentru unire și unirea . . . 201—282

CXLVIII. Declarația corpului didactic primar al jud. Chișinău.	203—204
CXLIX. Chemarea Comitetului studenților moldoveni către populația Basarabiei	204—205
CL. Declarația unui grup de Români din toate provinciile în chestiunea unirii tuturor Românilor	206—209
CLII. Cuvântul tinerimii din Basarabia.	210—211
CLIII. Chemarea scriitorilor români către neamul românesc din Basarabia.	211—213

CLIII. Cererea țăranilor membri ai zemstvei din jud. Bălți.	213—214
CLIV. Hotărârea adunării zemstvei din Bălți cu privire la unire.	214—216
CLV. Din memoriul asupra stărilor din Basarabia înaintat guvernului român de către uniunea marilor proprietari.	216—220
CLVI. Memoriul cu cererea pentru unirea Uniunii proprietarilor agricoli din Basarabia, înaintat de către o delegație Regelui Ferdinand I, într-o audiență acordată în ziua de 6 Martie 1918 la Cartierul Regal din Iași. Delegația în frunte cu Președintele Uniunii Panteleimon V. Sinadino a fost compusă din N. Botezatul, Socrate Cavaliotti, Victor Șerer, Gheorghe Gonata, Alexandru Sinadino și încă câțiva proprietari. Memoriul este semnat de această delegație	220—222
CLVII. Moțiunea Adunării zemstvei din jud. Soroca.	222—225
CLVIII. Telegrama primului ministrului român către guvernul Republicii Moldovenesc	225
CLIX. Procesul-verbal al ședinței Sfatului Țării din 27 Martie 1918.	225—239
CLX. Actul unirii. (Rezoluția blocului moldovenesc primită de către blocul moldovenesc în ședința din 27 Martie 1918.	239—240
CLXI. Telegrama D-lui Mitilineu din 26 Martie 1917 către Ministrul de Interne.	241
CLXII. Telegrama D-lui Kiriacescu către Ministerul de Interne	241 242
CLXIII. Idem.	242—243
CLXIV. Unirea Basarabiei cu România după Monitorul Oficial.	243—246
CLXV. Programul Serbării Unirii Basarabiei cu România din 30 Martie 1918 la Iași. După Monitorul Oficial.	247—248
CLXVI. Promulgarea actului unirii.	248—249
CLXVII. Numirea ministrilor basarabeni în guvernul român .	250—251
CLXVIII. Decretul pentru numirea Consiliului de Directori din Basarabia.	251—252
CLXIX. Serbarea dela Iași în ziua de 30 Martie 1918.	253—255
CLXX. Din desbaterile Adunării deputaților. Chestiunea unirii Basarabiei	255
CLXXI. Răspunsul la mesajul tronului și unirea Basarabiei.	255—256
CLXXII. Idem	256
LXXXIII. Inchiderea sesiunii Sfatului Țării	256—250
CLXXIV. Hotărârea congresului Germanilor din Basarabia în chestiunea Unirii.	258—260

	<u>Pagina</u>
CLXXV. Telegrama lui I. I. C. Brătianu către Sfatul Tării.	260
CLXXVI. „ Universitatea din Bucureşti către Sfatul Tării.	260—261
CLXXVII. Telegrama Universității din Iași către Sfatul Tării	261
CLXXVIII. „ din Lyon cu privire la Unirea Basarabiei	261—262
CLXXIX. „ Mitropolitului Moldovei către Sfatul Tării.	262
CLXXX. „ industriașilor și meseriașilor români către Sfatul Tării	262—263
CLXXXI. Scrisoarea voluntarilor români ardeleni și bucovineni către Sfatul Tării	263
CLXXXII. Telegrama Asociației presei române către Sfatul Tării.	263—264
CLXXXIII. „ Corpurilor legiuitoare române către Sfatul Tării.	264
CLXXXIV. Telegrama Asociației profesorilor universitari români către Sfatul Tării.	265
CLXXXV. Telegrama Regelui Ferdinand I către C. Stere.	265—266
CLXXXVI. Manifestul Consiliului Directorilor din Basarabia către popor.	266—268
CLXXXVII. Cartea pastorală a Sfântului Sinod către clerul și poporul basarabean.	269—272
CLXXXVIII. Telegrama Senatului Universitar din Bucureşti către Sfatul Tării.	272—273
CLXXXIX. Telegrama cetățenilor orașului Tecuci către Sfatul Tării.	273
CXC. Telegrama din plasa Bolotino, jud. Bălți către Sfatul Tării	273—274
CXCI. Telegrama din plasa Cineșeuți către Sfatul Tării	274
CXCII. „ din plasa Criuleni	274—275
CXCIII. „ prefectului jud. Muscel către Sfatul Tării.	275
CXCIV. „ din plasa Bravicea către Sfatul Tării.	275—276
CXCV. Actul renunțării la condițiile unirii dela 27 Noemvrie 1918	276—277
CXCVI. Nota Consiliului suprem al păcii către Primul ministru al României în chestiunea recunoașterii Unirii Basarabiei din Marite 1920	277—278
CXCVII. Tratatul prin care se recunoaște de către puterile aliate Unirea Basarabiei, semnat la 28 Octombrie 1920 și ratificat la 19 Mai 1922	278—282
Indice de nume proprii	283—303

PUBLICAȚIUNILE
AȘEZĂMÂNTULUI ION I. C. BRĂTIANU

I. Ion Nistor, Unirea Bucovinei.

Studiu și documente „Cartea Românească“ 1928, pag. 214
Lei 160.

